ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΓΕΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Τέχνη Δημιουργικής Γραφής

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΑΕΚ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2026

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ

Τέχνη Δημιουργικής Γραφής

ΣΑΕΚ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2026

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ «ΤΕΧΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ»

Συγγραφική ομάδα
Τάσος Α. Καπλάνης
Καλυψώ Λάζου-Μπαλτά
Ελένη Γκόρα
Γεώργιος Τσομπανούδης
Σοφία Καραγιάννη
Γρηγόριος Ιωαννίδης
Ειρήνη Ασπρίδου
Ελευθερία Αθανασίου
Αναστασία Βελέντζα
Γεώργιος Δαμασκηνίδης

Σύμβουλος μεθοδολογίας ανάπτυξης του εκπαιδευτικού εγχειριδίου
Δέσποινα Μπεκρή σε συνεργασία με Μανώλη Φραγκιαδουλάκη, Ιωάννα Μακρή και Μαρία Παγγούση

Γλωσσική επιμέλεια
Εκδόσεις Σοκόλη

Σχεδιασμός-σελιδοποίηση
Mr. Moschos / WINK DESIGN

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού εγχειριδίου της ειδικότητας διαμορφώθηκε από τη συγγραφική ομάδα με βάση μεθοδολογικές προδιαγραφές και ειδικά πρότυπα που επεξεργάστηκε το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ στο πλαίσιο της Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» (κωδικός ΟΠΣ [MIS] 5069281) του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020», που υλοποιήθηκε με σύμπραξη των κοινωνικών εταίρων και, ειδικότερα, από το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ (επικεφαλής εταίρο της κοινοπραξίας), το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, το ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, το ΚΑΕΛΕ/ΕΣΕΕ, το ΙΝΣΕΤΕ και τον ΕΟΠΠΕΠ, και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Κ.Τ.). Το παρόν εκπαιδευτικό εγχειρίδιο αναπτύχθηκε με την ευθύνη του ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, τα επιστημονικά στελέχη του οποίου παρακολούθησαν και υποστήριξαν τον συντονισμό του έργου σε όλες του τις φάσεις.

Περιεχόμενα

1	Πρόλογος	7
2	Εισαγωγή	9
Α	**Περιγραφή ειδικότητας**	**11**
1	Τίτλος της ειδικότητας και ομάδα προσανατολισμού	11
1 . 1	Τίτλος ειδικότητας	11
1 . 2	Ομάδα προσανατολισμού (επαγγελματικός τομέας)	11
2	Συνοπτική περιγραφή ειδικότητας	12
2 . 1	Ορισμός ειδικότητας	12
2 . 2	Αρμοδιότητες/Καθήκοντα	12
2 . 3	Προοπτικές απασχόλησης στον κλάδο ή τομέα	13
2 . 4	Πρόσθετες πηγές πληροφόρησης	14
Β	**Σκοπός και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας**	**15**
1	Σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας	15
2	Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης	16
Γ	**Βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές και αναλυτικό περιεχόμενο του προγράμματος της θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης**	**19**
1	Ωρολόγιο πρόγραμμα	20
2	Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης	22
2 . 1	**ΕΞΑΜΗΝΟ Α΄**	**22**
2 . 1 . Α	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	22
2 . 1 . Β	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	29
2 . 1 . Γ	ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	36
2 . 1 . Δ	ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΔΙΗΓΗΜΑ ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΑ	43
2 . 1 . Ε	ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΦΟΡΜΕΣ	51
2 . 1 . ΣΤ	ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ	57
2 . 2	**ΕΞΑΜΗΝΟ Β΄**	**64**
2 . 2 . Α	ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ	64
2 . 2 . Β	ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ	71

2 . 2 . Γ ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ 77
2 . 2 . Δ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ 84
2 . 2 . Ε Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ 90

2 . 3 ΕΞΑΜΗΝΟ Γ΄ 99
2 . 3 . Α ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ 99
2 . 3 . Β ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΟΜΙΚΣ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ 105
2 . 3 . Γ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ 111
2 . 3 . Δ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ 118
2 . 3 . Ε ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ 126

2 . 4 ΕΞΑΜΗΝΟ Δ΄ 132
2 . 4 . Α ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ 132
2 . 4 . Β ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ 138
2 . 4 . Γ ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ 145
2 . 4 . Δ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ 151
2 . 4 . Ε ΨΗΦΙΑΚΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ 157
2 . 4 . ΣΤ ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ/ΠΟΡΤΦΟΛΙΟ 163

3 Διδακτική μεθοδολογία 170
4 Υγεία και ασφάλεια κατά τη διάρκεια της κατάρτισης 173
4 . 1 Βασικοί κανόνες υγείας και ασφάλειας 173
4 . 2 Μέσα ατομικής προστασίας 174

Δ Προδιαγραφές υλοποίησης πρακτικής άσκησης 175
1 Ο θεσμός της πρακτικής άσκησης 176
2 Οδηγίες για τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η 178
2 . 1 Προϋποθέσεις εγγραφής στο πρόγραμμα πρακτικής άσκησης 178
2 . 2 Δικαιώματα και υποχρεώσεις του/της πρακτικά ασκουμένου/-ης 178
2 . 3 Φορείς υλοποίησης πρακτικής άσκησης 180
3 Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της πρακτικής άσκησης 181
4 Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της πρακτικής άσκησης 182
5 Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος πρακτικής άσκησης 190
5 . 1 . Α ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ 190
5 . 1 . Β ΣΕΝΑΡΙΑΚΗ ΓΡΑΦΗ 191
5 . 1 . Γ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ 192
5 . 1 . Δ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ 193
5 . 1 . Ε ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ 194
5 . 2 Μεθοδολογία υλοποίησης πρακτικής άσκησης 195

	Βιβλιογραφία	**197**
Α	Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με την ειδικότητα	198
Β	Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με τη μεθοδολογία ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων	209
Γ	Σχετική εθνική νομοθεσία	212

1 | Πρόλογος

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο της ειδικότητας «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής» αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» [κωδικός ΟΠΣ (MIS) 5069281], η οποία υλοποιήθηκε από σύμπραξη των κοινωνικών εταίρων, και, ειδικότερα, από το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ (επικεφαλής εταίρος της κοινοπραξίας), το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, το ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, το ΚΑΕΛΕ/ΕΣΕΕ, το ΙΝΣΕΤΕ και τον ΕΟΠΠΕΠ, και συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση».

Το έργο αυτό αποτέλεσε μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για τη βελτίωση και ενίσχυση του θεσμού της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης σε μια περίοδο κατά την οποία, περισσότερο από ποτέ, το αίτημα της διασύνδεσής του με την αγορά εργασίας είναι επιτακτικό και επίκαιρο. Ιδιαίτερα, μετά τη μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης και ύφεσης την οποία αντιμετώπισε η ελληνική κοινωνία, αλλά και τις συνέπειες από την πανδημική κρίση Covid-19, οι αναδυόμενες προκλήσεις καθιστούν αναγκαία στοχευμένα μέτρα εκσυγχρονισμού του θεσμού. Το συγκεκριμένο έργο αποτέλεσε μια συστηματική προσπάθεια αντιμετώπισης χρόνιων αδυναμιών του πεδίου, αναβάθμισης του επιπέδου των παρεχόμενων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, και βελτίωσης των μαθησιακών αποτελεσμάτων που απορρέουν από την επαγγελματική κατάρτιση σε συγκεκριμένες ειδικότητες.

Εμπερικλείοντας μια καινοτόμο δέσμη αλληλοσυμπληρούμενων δράσεων, μεθόδων και πρακτικών επιδίωξε να συμβάλει με πολλαπλασιαστικό τρόπο στην ενίσχυση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του πεδίου της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του έργου:

- Διεξάχθηκε ποιοτική έρευνα με στόχο τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών και της δυναμικής που διέπει το πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης στη χώρα μας και στον ευρωπαϊκό χώρο, με στόχο τη διαμόρφωση σχετικών προτάσεων πολιτικής.

- Αναπτύχθηκαν:
  - Επικαιροποιημένοι «οδηγοί κατάρτισης» για 130 ειδικότητες αρχικής κατάρτισης.
  - Αντίστοιχα εκπαιδευτικά εγχειρίδια, για την υποστήριξη της κατάρτισης/εκπαίδευσης των σπουδαστών/-τριών.
  - Συναφείς τράπεζες θεμάτων για κάθε ειδικότητα.

- Το σύνολο των παραπάνω στηρίχθηκε σε ένα ενιαίο μεθοδολογικό πλαίσιο, μέσω του οποίου επιδιώχθηκε η σύνδεση της κοινωνικής εμπειρίας της εργασίας, της εκ-

παίδευσης και της πιστοποίησής της, λαμβάνοντας υπόψη του το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, καθώς και τις ιδιαιτερότητες του πεδίου της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης.

- Τέλος, με γνώμονα την ενίσχυση της θετικής επενέργειας του έργου σε θεσμικό επίπεδο αναπτύχθηκε μια μεθοδολογία ευέλικτης τακτικής περιοδικής επανεξέτασης και επικαιροποίησης των περιεχομένων των οδηγών κατάρτισης, των εγχειριδίων και των τραπεζών θεμάτων, έτσι ώστε αυτά να βρίσκονται –κατά το δυνατόν– σε αντιστοιχία με τα νέα τεχνολογικά, οργανωσιακά, εργασιακά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των εκπαιδευομένων.

2 | Εισαγωγή

Το παρόν εγχειρίδιο, εκκινώντας από την περιγραφή της ειδικότητας, εστιάζεται στο αναλυτικό περιεχόμενο και τις βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές ενός προγράμματος κατάρτισης στην ειδικότητα «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής». Στοχεύει στην ενημέρωση του συνόλου των συντελεστών του, λαμβάνοντας υπόψη τα περιεχόμενα των καθηκόντων και τις ιδιαιτερότητές της, καθώς και τους ισχύοντες θεσμικούς περιορισμούς στο πεδίο.

Απευθύνεται κυρίως στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες αλλά και στους/στις εκπαιδευτές/-τριες των προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Επιπλέον, αποτελεί ένα χρήσιμο εγχειρίδιο για τα στελέχη σχεδιασμού, τους σχετικούς φορείς υλοποίησής τους —τις Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης—, αλλά και για το σύνολο των υπόλοιπων δυνητικών συντελεστών ενός προγράμματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, ιδιαίτερα για όσους/-ες συμμετέχουν στην υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί μία συστηματική βάση, η οποία περιλαμβάνει βασικά στοιχεία για την κατανόηση του πεδίου της συγκεκριμένης ειδικότητας, αλλά κυρίως εστιάζεται στην ανάλυση των μαθησιακών ενοτήτων και των εκπαιδευτικών προδιαγραφών της θεωρητικής και της εργαστηριακής κατάρτισης, καθώς και την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, για το κάθε πρόγραμμα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης το οποίο δύναται να υλοποιηθεί, είναι απαραίτητο να ληφθούν συστηματικά υπόψη τα εκπαιδευτικά περιεχόμενα, αλλά και οι μεθοδολογικές προδιαγραφές που περιλαμβάνονται.

Ειδικότερα, το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο αποτελείται από τέσσερα (Α΄-Δ΄) Μέρη.

- **Το Μέρος Α΄ παρέχει συνοπτικά τις πληροφορίες που αφορούν την περιγραφή της ειδικότητας.**
  Περιλαμβάνει την περιγραφή της ειδικότητας, των κύριων εργασιακών καθηκόντων της, των προοπτικών απασχόλησης σε αυτήν, ενώ γίνεται αναφορά σε βασικές πηγές πληροφόρησης σε σχέση με την ειδικότητα.

- **Το Μέρος Β΄ εστιάζεται στον καθορισμό των ευρύτερων αλλά και των επιμέρους ενοτήτων προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων του προγράμματος κατάρτισης.**
  Αναφέρεται στις δραστηριότητες που θα είναι σε θέση να επιτελέσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες, μετά το πέρας της συνολικής κατάρτισής τους στη συγκεκριμένη ειδικότητα.

- **Το Μέρος Γ΄ εστιάζεται στο περιεχόμενο και τη διάρθρωση του προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης, καθώς και σε βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές υλοποίησής του.**
  Το Μέρος Γ΄ περιλαμβάνει το ωρολόγιο πρόγραμμα, την περίληψη, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τις ώρες διδασκαλίας ανά εβδομάδα, τις βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά, ένα κείμενο αναφοράς και τις προτεινόμενες πηγές μελέτης κάθε μαθησιακής ενότητας. Επιπλέον, αναφέρεται στην προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία, καθώς και σε σημαντικές πληροφορίες που αφορούν την υγεία και την ασφάλεια κατά τη διάρκεια της κατάρτισης.

- **Το Μέρος Δ΄ εστιάζεται στην περιγραφή του περιεχομένου, των χαρακτηριστικών και των προδιαγραφών υλοποίησης της πρακτικής άσκησης.**
  Περιλαμβάνεται η περιγραφή του θεσμού της πρακτικής άσκησης και παρέχονται χρήσιμες οδηγίες για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες και τους/τις εκπαιδευτές/-τριες στον χώρο εργασίας. Στα περιεχόμενα συγκαταλέγονται, επίσης, οι ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων της πρακτικής άσκησης, ενδεικτικές εργασίες, τις οποίες θα εκτελέσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες, καθώς και οι ειδικές προδιαγραφές υλοποίησης που αφορούν τον εξοπλισμό. Αναλύονται οι ενότητες μαθησιακών αποτελεσμάτων, ενώ προτείνονται βασικές μεθοδολογικές αρχές για την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης.

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο και η τράπεζα θεμάτων της ειδικότητας συνδέονται οργανικά με τον αντίστοιχο οδηγό κατάρτισης της ειδικότητας.[1]

Για τη συγγραφή της μεθοδολογίας ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων συνεργάστηκαν οι Ρένα Βαρβιτσιώτη, Ελένη Θεοδωρή, Κωνσταντίνος Μαρκίδης και Δέσποινα Μπαμπανέλου, η οποία ανέλαβε και τη συντακτική της επιμέλεια. Αυτή εκπονήθηκε στο πλαίσιο της «Οριζόντιας Εκπαιδευτικής Μεθοδολογίας» της εν λόγω Πράξης «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΟΔΗΓΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)» και με βάση μία κατάλληλα προσαρμοσμένη εκδοχή του προτύπου ανάπτυξης εκπαιδευτικών υλικών του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (Γούλας, Μαρκίδης & Μπαμπανέλου, 2021).

1 Καπλάνης, Α., Τσομπανούδης, Γ. & Γκόρα, Ε. (2024). *Οδηγός κατάρτισης. Ειδικότητα: «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής»*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης.

Α

Περιγραφή ειδικότητας

1 | Τίτλος της ειδικότητας και ομάδα προσανατολισμού

1.1 • Τίτλος ειδικότητας

«Τέχνη Δημιουργικής Γραφής». [2]

1.2 • Ομάδα προσανατολισμού (επαγγελματικός τομέας)

Η ειδικότητα ανήκει στην ομάδα προσανατολισμού: «Εφαρμοσμένων Τεχνών και Καλλιτεχνικών Σπουδών».

2 Τέχνη Δημιουργικής Γραφής: ΦΕΚ Α΄ 193/17-9-2013

2 | Συνοπτική περιγραφή ειδικότητας

2.1 • Ορισμός ειδικότητας

Η ειδικότητα «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής» έχει ως γενικό σκοπό να καταρτίσει σπουδαστές/-τριες τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά στην παραγωγή πρωτότυπων κειμένων, καθώς και στην κριτική αποτίμησή τους. Τα παραγόμενα κείμενα νοούνται με τη σημειωτική σημασία του όρου, περιλαμβάνουν, δηλαδή, λεκτικά κείμενα, λογοτεχνικά και μη (ποιήματα, διηγήματα, θεατρικά και κινηματογραφικά σενάρια, δημοσιογραφικά άρθρα κ.ά.), αλλά και ευρύτερες κατηγορίες «κειμένων» (λ.χ. οπτικές, ψηφιακές, πολυτροπικές αφηγήσεις).

Ο/Η απόφοιτος/-η της «Τέχνης Δημιουργικής Γραφής», με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που θα αποκτήσει παρακολουθώντας τη συγκεκριμένη ειδικότητα, θα είναι σε θέση να παράγει ή/και να εκδίδει το δικό του/της συγγραφικό έργο ή/και να εργαστεί σε δημιουργικά περιβάλλοντα που στηρίζονται στη δημιουργία προφορικού ή/και γραπτού λόγου και την επιμέλεια κειμένων (π.χ. ΜΜΕ, διαφημιστικές εταιρείες, θεατρικές και κινηματογραφικές ομάδες, εκδοτικούς οίκους). Επιπλέον, αποκτώντας το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο και γνωρίζοντας σε πρακτικό επίπεδο τεχνικές και τις συνδεδεμένες με αυτές προεκτάσεις (γλωσσικές, αναγνωστικές, ψυχαγωγικές, ψυχοθεραπευτικές) οργανώνει και διαμορφώνει εργαστήρια δημιουργικής γραφής [στο εξής: ΕΔΓΡ] στη μη τυπική και άτυπη μάθηση παιδιών, ενηλίκων και ατόμων τρίτης ηλικίας, ενώ παράλληλα μπορεί να δημιουργεί και να παράγει το δικό του/της δημιουργικό έργο είτε ατομικά είτε συλλογικά, συνεργαζόμενος/-η με διάφορες επιχειρήσεις ή φορείς.

2.2 • Αρμοδιότητες/Καθήκοντα

Η/Ο απόφοιτος/-η της «Τέχνης Δημιουργικής Γραφής» ασκεί (ενδεικτικά και όχι περιοριστικά) τις παρακάτω αρμοδιότητες/καθήκοντα:

- Παράγει κείμενα λογοτεχνικού χαρακτήρα, αξιοποιώντας τις ειδολογικές συμβάσεις και τις τεχνικές της συγγραφής,
- Αναλύει και αποτιμά κριτικά κείμενα λογοτεχνίας με βάση τις υφιστάμενες θεωρίες,
- Παράγει σεναριακού χαρακτήρα κείμενα (για το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση, τα κόμικς και τα βιντεοπαιχνίδια),
- Παράγει κείμενα κριτικής (που μπορεί να αφορούν όλα τα κειμενικά είδη, λογοτεχνικά και μη) για τον Τύπο, ψηφιακό και έντυπο, και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης [στο εξής: ΜΚΔ],
- Δημιουργεί κειμενικό υλικό για διαφημίσεις, αξιοποιώντας πολυμέσα και νέες τεχνολογίες,

- Επιμελείται και προετοιμάζει για έκδοση κείμενα όλων των ειδών, λογοτεχνικών και μη (εξαιρουμένων των επιστημονικών),
- Διοργανώνει και υλοποιεί ΕΔΓΡ, αναλαμβάνοντας τόσο το πρακτικό μέρος (συνεννόηση με υπεύθυνους/-ες για τον χώρο υλοποίησης, προσκλήσεις, διαφήμιση κ.ο.κ.) όσο και το εκπαιδευτικό (διδακτικά σενάρια, εμψύχωση ομάδας, αυτο- και ετεροαξιολόγηση κ.ο.κ.).

2.3 • Προοπτικές απασχόλησης στον κλάδο ή τομέα

Η δημιουργική γραφή είναι ένας νέος και ταχύτατα αναπτυσσόμενος κλάδος στην Ελλάδα. Ο/Η απόφοιτος/-η της «Τέχνης Δημιουργικής Γραφής» μπορεί να εργαστεί στους κλάδους της δημιουργικής απασχόλησης, της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας, ενώ ως αυτοαπασχολούμενος/-η μπορεί να δραστηριοποιηθεί στον χώρο της συγγραφής.

Στο πλαίσιο μη τυπικής και άτυπης μάθησης (με τη διοργάνωση εργαστηρίων δημιουργικής γραφής ή/και εργαστηρίων δεξιοτήτων), μπορεί ενδεικτικά να απασχοληθεί σε:

- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ),
- Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ),
- Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΑΕΚ),
- Αμειβόμενα προγράμματα δήμων, κοινοτήτων και άλλων φορέων (τοπικών συλλόγων, ιδρυμάτων, ΜΚΟ με εξειδικευμένα προφίλ, λ.χ. για άτομα με αναπηρία, μαθησιακές δυσκολίες, κακοποιημένα/εκτοπισμένα άτομα)
- Καλλιτεχνικά εργαστήρια,
- Κέντρα Απασχόλησης Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) και Μονάδες Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΜΦΗ);
- Βιβλιοπωλεία,
- Παιδότοπους
- Ξενοδοχειακές μονάδες,
- Καταστήματα κράτησης.

Ο/Η απόφοιτος/-η της «Τέχνης Δημιουργικής Γραφής» μπορεί, επίσης, να εργαστεί βοηθητικά στην παραγωγή και επιμέλεια κειμένων σε:

- Διαφημιστικές εταιρείες,
- Θεατρικές, κινηματογραφικές, τηλεοπτικές ομάδες,
- Ψηφιακά και έντυπα ΜΜΕ,
- ΜΚΔ (Facebook, Instagram, TikTok, Twitter) και ιστολόγια (blog), βιντεολόγια (vlog),
- Εκδοτικούς οίκους.

2.4 • Πρόσθετες πηγές πληροφόρησης

- Επαγγελματικό Περίγραμμα:
  https://www.eoppep.gr
  https://www.inegsee.gr/epaggelmatika-perigrammata/

Β

Σκοπός και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας

1 | Σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας είναι να προετοιμάσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία στην ειδικότητα «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής». Επιδιώκεται, μέσω της θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης, αλλά και της πρακτικής άσκησης, να αποκτήσουν τις αναγκαίες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για την άσκηση της ειδικότητας «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής».

2 | Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης

Οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι ικανότητες που θα αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατά τη διάρκεια της κατάρτισής τους οργανώνονται σε ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων που καλύπτουν το σύνολο του προγράμματος κατάρτισης της ειδικότητας.

Πιο συγκεκριμένα, για την ειδικότητα «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής» διακρίνουμε τις παρακάτω ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων:

α) «Λογοτεχνική γραφή»,
β) «Σεναριακή γραφή»,
γ) «Επικοινωνιακός λόγος»,
δ) «Επιμέλεια κειμένων»,
ε) «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής».

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα ανά ενότητα, που προσδιορίζουν με σαφήνεια όσα οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα γνωρίζουν ή/και θα είναι ικανοί/-ές να πράττουν, αφού ολοκληρώσουν το πρόγραμμα κατάρτισης της συγκεκριμένης ειδικότητας.

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα** Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
Α. «Λογοτεχνική γραφή»	• Διακρίνουν τα διάφορα λογοτεχνικά γένη και είδη μεταξύ τους, • Αναγνωρίζουν τα τεχνικά, υφολογικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά λογοτεχνικών γενών, ειδών και ρευμάτων στην ιστορική τους εξέλιξη, • Παράγουν δημιουργικά, με βάση αυτά τα τεχνικά, υφολογικά, ιδεολογικά χαρακτηριστικά δικά τους κειμενικά προϊόντα, • Προσεγγίζουν θεωρητικά τα λογοτεχνικά κείμενα με βάση τις υφιστάμενες λογοτεχνικές θεωρητικές σχολές, • Αναπτύσσουν τη δεξιότητα κριτικής ανάγνωσης και κατανόησης των λογοτεχνικών κειμένων.

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα** Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
Β. «Σεναριακή γραφή»	• Αναγνωρίζουν τις αφηγηματικές και άλλες τεχνικές και τις ιδιαιτερότητες της γραφής για το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση, τα κόμικς και τα βιντεοπαιχνίδια, • Εφαρμόζουν δημιουργικά τις τεχνικές και τις συμβάσεις της γραφής για το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση, τα κόμικς και τα βιντεοπαιχνίδια στην παραγωγή δικών τους σεναριακών δοκιμών, • Συνομιλούν κριτικά με την ιστορία, τη θεωρία, τις τεχνοτροπίες και τις σχολές της θεατρικής, κινηματογραφικής και τηλεοπτικής γραφής, καθώς και τις αντίστοιχες στον χώρο των κόμικς και των βιντεοπαιχνιδιών, • Συγκεντρώνουν και (να) συνθέτουν πληροφορίες μέσα από έρευνα ποικίλων πηγών με στόχο τη συγκρότηση του δικού τους συνεκτικού σεναριακού προϊόντος.
Γ. «Επικοινωνιακός λόγος»	• Διακρίνουν τις διάφορες διαφημιστικές προσεγγίσεις, αξιοποιώντας τον λόγο, την εικόνα και τα ψηφιακά/διαδικτυακά (πολυ)μέσα, • Δημιουργούν διαφημιστικά κείμενα για φυλλάδια, μπροσούρες, ιστοσελίδες, ΜΚΔ, αλλά και για ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά μηνύματα, • Αναγνωρίζουν τα είδη των δημοσιογραφικών κειμένων, δηλαδή ρεπορτάζ, άρθρο γνώμης, άρθρο ανάλυσης, χρονογράφημα, επιφυλλίδα, συνέντευξη, και τα βασικά χαρακτηριστικά τους, • Παράγουν κείμενα για διαφορετικά μέσα ενημέρωσης, δηλαδή για εφημερίδες, περιοδικά, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ΜΚΔ, ιστολόγια, βιντεολόγια, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε μέσου.
Δ. « Επιμέλεια κειμένων» συνέχεια »	• Προσεγγίζουν ιστορικά την εξέλιξη της νεοελληνικής γλώσσας και τις φάσεις του γλωσσικού ζητήματος, • Διακρίνουν στα κείμενα τις διαφορετικές γλωσσικές μορφές: δημοτική, καθαρεύουσα, αρχαΐζουσα, • Φροντίζουν τα κείμενα που επιμελούνται να έχουν ενιαίο ύφος στην επίσημη γλώσσα του ελληνικού κράτους, δηλαδή τη δημοτική, και να τηρούνται παντού με συνέπεια ενιαίες αρχές, • Ελέγχουν τυπογραφικά, ορθογραφικά, εκφραστικά, συντακτικά και πραγματολογικά σφάλματα, καθώς και ασυνέπειες στην τεχνική διάταξη και την εφαρμογή του συστήματος παραπομπών, παραθεμάτων, σημειώσεων και βιβλιογραφίας,

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 1 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	
ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**Επιμέρους προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα** Με την ολοκλήρωση του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:
« συνέχεια **Δ. « Επιμέλεια κειμένων»**	• Διορθώνουν, πάντα σε συνεννόηση με τους/τις συντάκτες/-τριες των κειμένων, τα στάδια που επισήμαναν στο στάδιο του αρχικού ελέγχου, • Παραβάλλουν, στο στάδιο της τελικής διόρθωσης, γραμμή προς γραμμή το επιμελημένο κείμενο πριν από τη δημοσίευσή του, διασφαλίζοντας ότι δεν έχει εκπέσει ή αλλάξει κάτι και ότι δεν εξακολουθούν να υπάρχουν ασυνέπειες ή σφάλματα.
Ε. «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής»	• Διοργανώνουν ΕΔΓΡ, ερευνώντας τον τόπο και τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων ομάδων και συνθέτοντας το αναλυτικό πρόγραμμα με τη χρήση διάφορων εκπαιδευτικών τεχνικών, υλικών και μέσων, • Προωθούν διαφημιστικά, με αναρτήσεις στα ΜΚΔ, δελτία Τύπου στα ΜΜΕ κ.ά. τα ΕΔΓΡ με σκοπό την προσέλκυση υποψήφιων εκπαιδευομένων, • Αξιοποιούν τις αρμόζουσες κάθε φορά τεχνικές και μεθόδους διδασκαλίας, • Αναγνωρίζουν τον ρόλο, τις υποχρεώσεις και τα όρια του/της εκπαιδευτή/-τριας, • Αξιολογούν τα παραγόμενα κείμενα, παρέχοντας ανατροφοδότηση στους/στις συμμετέχοντες/-ουσες, • Συγκροτούν έντυπες ή/και ψηφιακές αξιολογήσεις του ΕΔΓΡ, που συμπληρώνονται από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες, αποσκοπώντας, μέσα από την ανατροφοδότηση, στη βελτίωση της ποιότητας μελλοντικών ΕΔΓΡ.

Γ

Βασικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές και αναλυτικό περιεχόμενο του προγράμματος της θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης

1 | Ωρολόγιο πρόγραμμα

Παρατίθεται το ωρολόγιο πρόγραμμα της ειδικότητας «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής», με παρουσίαση των εβδομαδιαίων ωρών θεωρίας (Θ) και εργαστηρίων (Ε), καθώς και του συνόλου (Σ) αυτών ανά μάθημα και ανά εξάμηνο:

Πίνακας 2 /// Ωρολόγιο πρόγραμμα

ΕΞΑΜΗΝΟ		Α			Β			Γ			Δ		
Α/Α	**ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	2	2	4									
2	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	2		2									
3	ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	2		2									
4	ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΔΙΗΓΗΜΑ ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΑ	2	2	4									
5	ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΦΟΡΜΕΣ	2	2	4									
6	ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ	2	2	4									
7	ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ				2	2	4						
8	ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ				2	2	4						
9	ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ				2	2	4						
10	ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ				2	2	4						
11	Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ				2	2	4						
12	ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ							2	2	4			
13	ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΟΜΙΚΣ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ							2	2	4			
14	ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ							2	2	4			
15	ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ							2	2	4			
16	ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ							2	2	4			
17	ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ										2	2	4
18	ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ										2	2	4

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 2 /// Ωρολόγιο πρόγραμμα

ΕΞΑΜΗΝΟ		Α			Β			Γ			Δ		
Α/Α	**ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**	**Θ**	**Ε**	**Σ**
19	ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ											2	2
20	ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ										2	2	4
21	ΨΗΦΙΑΚΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ											2	2
22	ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ/ ΠΟΡΤΦΟΛΙΟ											4	4
ΣΥΝΟΛΟ		**12**	**8**	**20**	**10**	**10**	**20**	**10**	**10**	**20**	**6**	**14**	**20**

2 | Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης

2.1 • ΕΞΑΜΗΝΟ Α΄

2.1.Α • ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αντικείμενο της μαθησιακής ενότητας αποτελεί η εξέταση του γλωσσικού φαινομένου στον ελληνικό χώρο τόσο στη διαχρονία όσο και στη συγχρονία του. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του μαθήματος γίνεται μια συνοπτική επισκόπηση της ιστορικής εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας με αναφορά στους κύριους σταθμούς του γλωσσικού ζητήματος. Εξετάζεται, επίσης, η διάκριση των κειμένων με βάση το γένος του λόγου και το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκουν, ενώ δίνεται έμφαση στο ρόλο που παίζει η επικοινωνιακή περίσταση στη διαμόρφωση του είδους και του ύφους κάθε κειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τα διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης (φωνητική, φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία) και ενισχύεται μέσα από ασκήσεις η γλωσσική και η επικοινωνιακή τους επάρκεια, καθώς και η ετοιμότητα στην κατανόηση και την παραγωγή γραπτού (και συμπληρωματικά προφορικού) λόγου.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Προσεγγίζουν ιστορικά την εξέλιξη της νεοελληνικής γλώσσας και τις φάσεις του γλωσσικού ζητήματος,
- Διακρίνουν στα κείμενα γλωσσικούς τύπους διαφορετικών μορφών της ελληνικής: δημοτική, καθαρεύουσα, αρχαΐζουσα,
- Αναγνωρίζουν τα διάφορα γένη του λόγου: επιχειρηματολογία, περιγραφή, αφήγηση,
- Κατηγοριοποιούν κείμενα με κριτήριο το κειμενικό τους είδος,
- Εντοπίζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο ποικίλων κειμένων,
- Αναλύουν τη διάρθρωση και τον τρόπο οργάνωσης των κειμένων,
- Εξετάζουν τα κείμενα στα διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, δηλαδή φωνητική, φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία,
- Ερμηνεύουν τα κείμενα αποκωδικοποιώντας τις πληροφορίες τους με βάση το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο παραγωγής τους,
- Επεξεργάζονται τα κείμενα κριτικά και αναστοχαστικά με βάση τις ιδέες και τις αξίες που πρεσβεύουν οι συντάκτες/-τριές τους,

- Ακολουθούν τις κατάλληλες στρατηγικές για την παραγωγή ευρείας γκάμας δικών τους κειμένων προσαρμοσμένων κάθε φορά στον επικοινωνιακό τους στόχο,
- Συντάσσουν κείμενα με συνοχή και συνεκτικότητα,
- Προσαρμόζουν το ύφος των κειμένων τους στην εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση,
- Διασκευάζουν υπάρχοντα κείμενα ως προς το ύφος, το κειμενικό είδος κ.λπ.,
- Αξιοποιούν έγκυρα βιβλία αναφοράς, όπως γραμματικές, λεξικά κ.λπ.,
- Συνειδητοποιούν ότι τα κείμενα αποτελούν μέσα περιγραφής και νοηματοδότησης της πραγματικότητας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Νεοελληνική Γλώσσα / Γλωσσικό Ζήτημα / Επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας / Κριτική προσέγγιση της γλώσσας / Κείμενο / Κειμενικός τύπος / Κειμενικό είδος / Περιγραφή / Αφήγηση / Επιχειρηματολογία / Οδηγία / Ύφος.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΩΣ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
2	Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ ΩΣ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ
3	Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ
5	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
6	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ
7	ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΥΦΟΣ
8	ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Α.1 | ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΩΣ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Η ελληνική γλώσσα ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσική οικογένεια. Η υποενότητα ενημερώνει ότι τα πρώτα γραπτά τεκμήρια της ελληνικής (Γραμμική Β΄) μαρτυρούνται τον 13ο π.Χ. αιώνα σε συλλαβικό αλφάβητο. Τον 8ο π.Χ. αιώνα υιοθετείται το φοινικικό αλφάβητο. Ως τον 3ο π.Χ. αιώνα οι Έλληνες είναι διαιρεμένοι πολιτικά σε ανταγωνιζόμενες μεταξύ τους πόλεις-κράτη και γλωσσικά σε διαλέκτους. Η πολιτική τους ενοποίηση συντελείται στα χρόνια των αυτοκρατοριών των βασιλιάδων της Μακεδονίας. Ο Αλέξανδρος υιοθετεί την αττική διάλεκτο ως βάση για τη δια-

μόρφωση του πρώτου πανελλήνιου γλωσσικού μέσου στην αυτοκρατορία του και έτσι εμφανίζεται η λεγόμενη ελληνιστική-ρωμαϊκή Κοινή, που είναι πρόγονος της νεοελληνικής γλώσσας. Η Κοινή ως διαδικασία γλωσσικής ενοποίησης περιορίζει τη διαλεκτική πολυμορφία. Η ρωμαϊκή κατάκτηση οδηγεί σε παρακμή τον ελληνιστικό κόσμο και προκαλεί ως αντίδραση το ιδεολόγημα της γλωσσικής κάθαρσης, ήδη από τον 1ο προχριστιανικό και ιδιαίτερα στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες. Στο κίνημα του Αττικισμού της εποχής, των οπαδών δηλαδή της επιστροφής στην αττική διάλεκτο του 5ου π.Χ. αιώνα, βρίσκονται οι ρίζες της ελληνικής διγλωσσίας ή διμορφίας (υποτίμηση της ομιλούμενης γλώσσας, αναζήτηση μιας αρχαιότροπης καθαρότητας, που κυριαρχεί ως τον 20ό αιώνα στον γραπτό λόγο). Συνέπεια αυτής της διγλωσσίας είναι η απουσία ως τον 11ο αιώνα σημαντικών τεκμηρίων της εξέλιξης της καθομιλουμένης, καθώς όλη σχεδόν η γραμματεία καλύπτεται από ένα τεχνητό πέπλο γλωσσικής (αρχαΐζουσας) ομοιομορφίας. Τον 12ο αιώνα, στο πλαίσιο της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, εμφανίζονται πιο συστηματικά λογοτεχνικά κείμενα με παραχωρήσεις στην ομιλούμενη γλώσσα, ενώ, καθώς σταδιακά ο ελληνισμός περνά σε καθεστώς ξένης κυριαρχίας (Βενετοκρατία από το 1204, Φραγκοκρατία, Οθωμανοκρατία), οι τοπικές διάλεκτοι αναδεικνύονται σταδιακά σε όργανο της λογοτεχνίας (με κορυφαίο παράδειγμα την κρητική διάλεκτο). Η τυπογραφία βοηθάει στη διαμόρφωση και τη διάδοση μιας πανελλήνια κατανοητής νεοελληνικής γλώσσας μέχρι την εποχή της ελληνικής επανάστασης και τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, όπου τίθεται πλέον το ζήτημα της απελευθέρωσης και της πολιτικής αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο ενός εθνικού κράτους, καθώς και το ζήτημα της επίσημης γλώσσας που το κράτος αυτό θα υιοθετήσει.

2.1.Α.2 | Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ ΩΣ ΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Η υποενότητα εξετάζει την απόπειρα δημιουργίας εθνικής γλώσσας από το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού τον 19ο αιώνα και το κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο των γλωσσικών αντιπαραθέσεων που αναζωπυρώνονται ανάμεσα: α) στους οπαδούς της επιστροφής στην αρχαία ελληνική (αρχαϊστές), β) στους εισηγητές μιας «καθαρής» από δάνεια και προσμίξεις γλώσσας, της καθαρεύουσας (καθαρευουσιάνοι) και γ) στους υποστηρικτές της ομιλούμενης γλώσσας, της δημοτικής (δημοτικιστές). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν κριτικά, συνεργατικά και αποδελτιώνουν το περιεχόμενο συγκεκριμένων πηγών, ώστε να ερμηνεύουν τις αντιπαραθέσεις αυτές ως ανάγκη α) επιβεβαίωσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας του ελληνισμού και β) σύνδεσής του με την αρχαία Ελλάδα. Μαθαίνουν ότι στο νεοσύστατο Βασίλειο της Ελλάδας διαμορφώνεται μια νέα ομιλούμενη γλώσσα στο πρότυπο της πελοποννησιακής διαλέκτου, ενώ στον επίσημο γραπτό λόγο (διοίκηση, εκπαίδευση) κυριαρχεί η καθαρεύουσα, μια συμβιβαστική («μέση οδός» του Κοραή), πλαστή γλώσσα. Έξω από τον στενό αυτόν χώρο (και ιδίως σε περιοχές όπως τα Επτάνησα) η δημοτική

γλώσσα συνεχίζει απρόσκοπτα την πορεία και την εξέλιξή της και κυριαρχεί επιπλέον στον γραπτό λόγο, ιδίως στη λογοτεχνία. Το γλωσσικό ζήτημα με τη μορφή «καθαρεύουσα ή δημοτική» διανύει τον 19ο αιώνα μια καίρια περίοδο της ιστορίας του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες πληροφορούνται ότι στα τέλη του 19ου αιώνα προτείνεται ως επίσημη εθνική γλώσσα μια πρότυπη δημοτική, συστηματοποιημένη, με δικούς της νόμους και κανόνες, η επικράτηση της οποίας συνδέεται με το ζήτημα του αλυτρωτισμού. Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτή/-τριας ερμηνεύουν κριτικά γιατί η κίνηση αυτή βρίσκει ανταπόκριση σε λογοτεχνικούς κύκλους, αλλά πολεμιέται σφοδρά από τους αρχαϊστές, προκαλώντας πόλωση. Το γλωσσικό ζήτημα εξελίσσεται στις αρχές του 20ού αιώνα σε έναν ιδιότυπο εμφύλιο και σε μείζον εθνικό θέμα, λαμβάνοντας και πολιτικό χαρακτήρα, με συγκρούσεις στο κέντρο της Αθήνας, ακόμη και με νεκρούς (Ορεστειακά, Ευαγγελικά). Παρόλο που τον 20ό αιώνα υπήρξαν προσπάθειες για την καθιέρωση της διδασκαλίας της δημοτικής στη στοιχειώδη εκπαίδευση (λ.χ. από τον Ελευθέριο Βενιζέλο), η καθαρεύουσα παρέμεινε το «επίσημο» γλωσσικό όργανο ως τη Δικτατορία των Συνταγματαρχών (1967-1974) και μόνο στα χρόνια της Μεταπολίτευσης, και συγκεκριμένα το 1976, καθιερώθηκε επίσημα και καθολικά η δημοτική ως η γλώσσα του ελληνικού κράτους.

2.1.Α.3 | Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Στόχος της παρούσας υποενότητας είναι να καταστήσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες αποτελεσματικούς/-ές στην εκπλήρωση διαφορετικών επικοινωνιακών σκοπών, προκειμένου να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας. Χρησιμοποιεί το κείμενο ως επικοινωνιακό γεγονός, μέσα από το οποίο μπορεί να κατανοηθεί η κοινωνία στην οποία το κείμενο παράγεται. Συνδέει τη διδασκαλία κάθε κειμένου με την επίτευξη κοινωνικών στόχων χάρη στον κατάλληλο χειρισμό του λόγου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ξεχωρίζουν κειμενικούς τύπους (περιγραφή, αφήγηση, κατευθυντικό λόγο: επιχείρημα και οδηγία). Τους προσεγγίζουν, μελετώντας τη θεματική, τις σχέσεις πομπού - δέκτη, το κανάλι επικοινωνίας, τον ρόλο που η γλώσσα διαδραματίζει στην οργάνωση του κειμένου. Με γνώμονα τους κειμενικούς τύπους αναλύουν κριτικά, ερμηνεύουν και παράγουν ποικίλα κειμενικά είδη (διήγημα, μυθιστόρημα, άρθρο, επιστολή κ.λπ.), μονοτροπικά ή πολυτροπικά. Η υποενότητα αυτή υπογραμμίζει ότι κατά την επικοινωνιακή και κειμενική μέθοδο διδασκαλίας δεν παραγνωρίζονται οι γλωσσικές λειτουργίες, που συντελούν στην παραγωγή και στην οργάνωση του γλωσσικού μηνύματος, ούτε η χρήση που οι δομές, οι λειτουργίες και τα λεξιλογικά στοιχεία εμφανίζουν στη γλωσσική πράξη (στην προφορική ομιλία και στον γραπτό λόγο). Τα κείμενα διαβάζονται και ερμηνεύονται ολιστικά: έμφαση δεν δίνεται στα γραμματικά φαινόμενα, αλλά στη σχέση της γραμματικής (με την ευρεία έννοια του όρου) με την παραγωγή νοήματος. Η καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας των εκπαιδευομένων προϋποθέτει και εμπεριέχει: α) γραμματική-γλωσσική ικανότητα (προφορά, σύνταξη, λεξιλόγιο). β) κειμενική ικανότητα (δομή, συνοχή και

συνεκτικότητα προφορικών/γραπτών κειμένων). γ) κοινωνιογλωσσολογική ικανότητα (κανόνες ευγένειας, περιστάσεις επικοινωνίας) και δ) στρατηγική ικανότητα (αντισταθμιστικές πρακτικές, χάρη στις οποίες διατηρείται η επικοινωνία).

2.1.Α.4 | ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η συγκεκριμένη υποενότητα εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες αρχικά με τον κειμενικό τύπο της αφήγησης. Τους συστήνει την αφηγηματολογία, δηλαδή τον επιστημονικό κλάδο που μελετά τη φύση, τη μορφή και τη λειτουργία της αφήγησης. Αναλύει διεξοδικά βασικές έννοιες της αφηγηματολογικής θεωρίας (τον αφηγητή, τις σχέσεις του με τα πρόσωπα, την οπτική γωνία του, τη δομή (χώρο και χρόνο) και τη ρηματική άρθρωση της αφήγησης). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τη δομή της αφήγησης που αναλύεται στα εξής συστατικά: περίληψη, προσανατολισμός, περιπέτεια, λύση, αξιολόγηση, κλείσιμο. Στη συνέχεια, γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της γλώσσας των αφηγηματικών κειμένων με έμφαση στο πρώτο και στο δεύτερο πλάνο (ή πλαίσιο) της αφήγησης που δηλώνονται από τον αόριστο ή τον λεγόμενο ιστορικό ή αφηγηματικό ενεστώτα το πρώτο και από τον παρατατικό το δεύτερο. Επιπρόσθετα, η υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στον κειμενικό τύπο της περιγραφής: διακρίνει περιγραφικές κατηγορίες (τοπογραφία, προσωπογραφία, γεωγραφία κ.λπ.) και παρουσιάζει περιγραφικά κείμενα (τουριστικούς οδηγούς, αρχαιολογικά άρθρα, μικρές αγγελίες, διαθήκες κ.ά.). Η διάκριση ανάμεσα στην περιγραφή και την αφήγηση τονίζεται με γνώμονα την έννοια του χρόνου και εξετάζονται κείμενα που ακροβατούν ανάμεσα στην περιγραφή και στην αφήγηση (π.χ. διαδικαστικές περιγραφές). Μελετάται η αφηγηματική περιγραφή που περιλαμβάνεται σε αφηγηματικά κείμενα (με ιδιαίτερη αναφορά στις ταξιδιωτικές περιγραφές) και αντιπαραβάλλεται με τη μη αφηγηματική περιγραφή, που συναντιέται σε μη αφηγηματικά ενημερωτικά κείμενα (εγκυκλοπαιδικά λήμματα, τεχνικά εγχειρίδια, ρεπορτάζ, δελτία καιρού). Τέλος, παρατίθενται γλωσσικά χαρακτηριστικά των περιγραφικών κειμένων (επίθετα, ουσιαστικά, προσδιοριστικές γενικές, άχρονος ενεστώτας ή παρατατικός για κείμενα που αναφέρονται στο παρελθόν).

2.1.Α.5 | ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Η συγκεκριμένη υποενότητα αναζητά τις ρίζες του κειμενικού τύπου της επιχειρηματολογίας στη ρητορική τέχνη που άνθησε στην αθηναϊκή δημοκρατία του 5ου π.Χ. αιώνα. Προσδιορίζει ως βασικό στόχο της επιχειρηματολογίας την πειθώ. Απαριθμεί τους τρόπους πειθούς (επίκληση στη λογική/στο συναίσθημα/στο ήθος του πομπού/στην αυθεντία, επίθεση στο ήθος του αντιπάλου) και τα μέσα πειθούς: επιχειρήματα και τεκμήρια (πορίσματα ερευνών, γενικές αλήθειες, γνωμικά, αυθεντίες, στατιστικά στοιχεία, γεγονότα). Προσδιορίζει επιπλέον το επιχείρημα ως προϊόν συλλογιστικής πορείας λογικής ή παραλογικής (π.χ. σόφισμα) και αναλύει τα είδη των συλλογισμών, με γνώμονα τον αριθμό των προκειμένων (άμεσος, έμμεσος), το είδος των προτάσεων

που τον συνθέτουν (κατηγορικός, διαζευκτικός, υποθετικός) και με βάση την πορεία παραγωγής του συμπεράσματος (παραγωγικός, επαγωγικός, αναλογικός: κυριολεκτικός και μεταφορικός). Διακρίνει ανάμεσα στον λογικό και τον γλωσσικό συλλογισμό. Διάκριση γίνεται επίσης μεταξύ της λογικής και της αξιακής επιχειρηματολογίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαβάζουν ερμηνευτικά και κριτικά ποικίλα κείμενα και με την εμψυχωτική υποστήριξη του/της εκπαιδευτή/-τριάς τους και κατανοούν ότι η πειθώ εμφανίζεται όχι μόνο σε αμιγώς επιχειρηματολογικά κείμενα (δικανικοί και πολιτικοί λόγοι, επιστημονικά κείμενα, δοκίμια, άρθρα γνώμης, επιστολές), αλλά και σε διαφημίσεις, αφίσες, συνθήματα, γκράφιτι, όπου ιδιαίτερο ρόλο παίζουν η εικόνα και η επανάληψη των ίδιων ιδεών/πληροφοριών. Αναλαμβάνουν επιπλέον να αξιοποιήσουν διαφορετικούς τρόπους πειθούς, συστήνοντας αγώνες επιχειρηματολογίας. Αξιοποιούν στο πλαίσιο αυτό τεκμήρια και επιχειρήματα που συνεργατικά ή/και ατομικά συνθέτουν, ελέγχοντας την εγκυρότητα και τη λογική ορθότητα των συλλογισμών που παράγουν, κατά τη σύνταξη των επιχειρημάτων τους. Επισημαίνουν, τέλος, τα είδη των συλλογισμών που συντίθενται, καταγράφουν τα δημοφιλέστερα και επιχειρούν να ερμηνεύσουν τους λόγους της δημοφιλίας τους.

2.1.Α.6 | ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ

Η υποενότητα παρουσιάζει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες διαφορετικά κειμενικά είδη (διαφήμιση, επιστολή, παραμύθι, δημοσιογραφικός λόγος). Αναφέρεται στις βασικές τάσεις του σύγχρονου δημοσιογραφικού λόγου: την εμπορευματοποίηση, τη συνομιλιοποίηση και τις συνέπειές τους. Περιγράφει γλωσσικά χαρακτηριστικά, γνωρίσματα του τίτλου και τη δομή (αντεστραμμένη πυραμίδα: οι σπουδαιότερες ειδήσεις παρουσιάζονται πρώτες) του ειδησεογραφικού άρθρου. Επισημαίνει την αφόρμηση του άρθρου γνώμης από ένα επίκαιρο γεγονός που προκαλεί ευρύτερο κοινωνικό ενδιαφέρον. Καθορίζει ως στόχο του τον επηρεασμό των αναγνωστών/-τριών. Προσεγγίζει το δομικό του σχήμα και το ύφος του, με έμφαση σε στοιχεία προφορικότητας, ειρωνείας και διακειμενικότητας. Η υποενότητα παρουσιάζει επίσης τις συμβάσεις της επιστολής, την οποία διακρίνει από το ημερολόγιο και την αυτοβιογραφία. Αναφέρεται διεξοδικά στα γλωσσικά και υφολογικά της διακριτικά. Την αξιοποιεί ως πλαίσιο για την παραγωγή λόγου που αντιστοιχεί σε ήδη γνωστούς κειμενικούς τύπους (περιγραφή, αφηγηματολογία, επιχειρηματολογία). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με το κειμενικό είδος της διαφήμισης, την οποία μελετούν ως προϊόν μαζικής κουλτούρας, εξετάζοντας διάφορα είδη της και είδη υβριδικά που εμπεριέχουν διαφήμιση. Επεξεργάζονται παραδείγματα έντυπης διαφήμισης, μελετούν τον τίτλο, το ερμηνευτικό κείμενο, το σλόγκαν, τη συνοδευτική εικόνα. Ταξινομούν γλωσσικά χαρακτηριστικά του σλόγκαν και της διαφήμισης. Η υποενότητα προσεγγίζει ακόμη το κειμενικό είδος του παραμυθιού. Διακρίνει το λαϊκό από το σύγχρονο λογοτεχνικό παραμύθι. Περιγράφει τα δομικά και τα γλωσσικά του χαρακτηριστικά, απαριθμεί τις λειτουργίες του, σύμφωνα με τη θεωρία του Προπ, αναζητά

στερεότυπα που εμπεριέχονται σε αυτό. Ξεχωρίζει γνωρίσματα που διαφοροποιούν το σύγχρονο από το λαϊκό παραμύθι μέσα από τη μεταξύ τους σύγκριση ως προς δύο κατεξοχήν διαφοροποιά τους στοιχεία, τον τόπο και τον χρόνο.

2.1.Α.7 | ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΥΦΟΣ

Η υποενότητα εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τη σύνθετη έννοια του γλωσσικού ύφους, με τους ιδιαίτερους τρόπους, δηλαδή, με τους οποίους διατυπώνεται ένα κείμενο ή ένα κειμενικό είδος, ή με τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται ένα άτομο σε όλα τα επίπεδα της γλώσσας (λεξιλόγιο, επιλογές, αποκλίσεις κ.λπ.), τα οποία διακρίνουν τον λόγο του από τον αντίστοιχο άλλων ατόμων. Αρχικά, εξηγείται στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες το επίπεδο ύφους του ατόμου, το σύνολο δηλαδή των γλωσσικών επιλογών του σε κάθε περίσταση, που αποτελούν συνάρτηση των διάφορων παραγόντων που προσδιορίζουν κάθε περίσταση επικοινωνίας: τα άτομα που συμμετέχουν, τη μεταξύ τους σχέση, τον χώρο, τον χρόνο, το μέσο, τον σκοπό και το αντικείμενο της επικοινωνίας. Το γλωσσικό ύφος οριοθετείται ως ένα συνεχές ανάμεσα στο οικείο και το τυπικό: αναφέρονται περιστάσεις επικοινωνίας που ικανοποιούν το οικείο (προφορική συνομιλία μεταξύ οικείων, φιλικές επιστολές, λογοτεχνία) και το τυπικό ύφος (γραπτά κείμενα διοίκησης, επιστήμης, δημοσιογραφίας). Απαριθμούνται τα στοιχεία φωνολογίας, μορφολογίας, λεξιλογίου και σύνταξης που διακρίνουν κάθε υφολογικό επίπεδο. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο ουδέτερο ύφος, στα χαρακτηριστικά του, στις συνθήκες που ανταποκρίνεται. Γίνεται λόγος για τα στοιχεία της καθαρεύουσας που έχουν επιβιώσει σε διάφορα επίπεδα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας (φωνητική, φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία) και παραδοσιακά θεωρούνται ως διακριτικά του τυπικού ύφους (αν και τα τελευταία χρόνια φαίνεται να απαντώνται και στο οικείο ή/και στο ουδέτερο). Τέλος, εξετάζεται εναλλαγή επιπέδων ύφους και δίδονται κατάλληλα παραδείγματα λόγιων στοιχείων που εντοπίζονται σε διάφορα κείμενα, χωρίς να συγκαταλέγονται όμως στα στοιχεία εκείνα που υπερτερούν για τον υφολογικό προσδιορισμό του.

2.1.Α.8 | ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Στο εργαστήριο δημιουργικής γραφής οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαβάζουν, αναλύουν, επεξεργάζονται και ερμηνεύουν κριτικά ποικίλα κείμενα διαφορετικών κειμενικών τύπων και ειδών. Στη συνέχεια παράγουν ατομικά ή/και συνεργατικά κείμενα, ώστε να συνειδητοποιούν βιωματικά πως ό,τι διέπει τη γλώσσα ως ατομική και συλλογική έκφραση είναι η ελευθερία στη χρήση και στις επιλογές που η ίδια προσφέρει, χωρίς αναγκαστική προσήλωση σε κανόνες και τύπους. Ασκούνται στον τρόπο που οι γλωσσικές λειτουργίες συντελούν στην παραγωγή και την οργάνωση του μηνύματος και στη χρήση που οι δομές, οι λειτουργίες και τα λεξιλογικά στοιχεία εμφανίζουν στη γλωσσική πράξη (στην προφορική ομιλία και στον γραπτό λόγο). Ωστόσο, το ενδιαφέρον τους μεταφέρεται από τη μελέτη των γλωσσικών δομών και των γραμματικών

τύπων στη χρήση της γλώσσας μέσα σε αυθεντικά επικοινωνιακά πλαίσια. Στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες δίνεται ένα καλά καθορισμένο επικοινωνιακό πρόβλημα, το οποίο, για να επιλύσουν, παράγουν ένα γραπτό ή προφορικό κείμενο, που περιέχει αφήγηση, περιγραφή, επιχειρηματολογία ή είναι μικτό. Ιδανικό παράδειγμα αποτελεί η επιστολή. Ασκούνται στη μετατροπή κειμένων από ένα είδος σε άλλο, προκειμένου να ανταποκριθούν σε συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση. Συνθέτουν «παραμυθοσαλάτες», αναμειγνύοντας δύο παραμύθια με την εισαγωγή κάποιου ήρωα του ενός στην πλοκή ενός άλλου παραμυθιού. Προτείνεται επιλογή σύγχρονων κειμένων, μονοτροπικών και πολυτροπικών, μέσα από τα οποία οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αντιλαμβάνονται τον δυναμικό χαρακτήρα και την εγγενή πολυμορφία της νέας ελληνικής γλώσσας. Συστήνεται επίσης η αξιολόγηση από τα υπόλοιπα άτομα της τάξης: ένα από τα παραγόμενα κείμενα διαβάζεται στην ολομέλεια, συζητούνται τα πλεονεκτήματα και τα προβλήματα που εντοπίζονται και προτείνεται συνεργατικά βελτιωμένη επανασυγγραφή του.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Σακελλαρίου, Α. (2024). *Διδακτική της Ελληνικής Γλώσσας με έμφαση στα κειμενικά είδη*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-986
2. Tonnet, H. (2011). *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της* (μτφρ. Μ. Καραμάνου). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.

Συμπληρωματικές

1. Δημαράς, Α. (1973). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Τεκμήρια Ιστορίας* (τόμος Β΄). Αθήνα: Εκδόσεις Ερμής.
2. Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (2011). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
3. Σταυρίδη-Πατρικίου, Ρ. (2001). «Το γλωσσικό ζήτημα», στο Α.Φ. Χριστίδης (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (σσ. 155-159).
4. Χριστίδης, Α. Φ. (1999). *Γλώσσα, πολιτική, πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις.

2.1.Β • ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής ενότητας επιχειρείται η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στη βασική ορολογία της θεωρίας της λογοτεχνίας. Πιο συγκεκριμένα, εξετά-

ζονται η φύση και η λειτουργία της λογοτεχνίας, ο λογοτεχνικός «κανόνας» και η διαμάχη γύρω από την αναγκαιότητά του, τα κριτήρια «λογοτεχνικότητας» των κειμένων, με έμφαση στον μυθοπλαστικό τους χαρακτήρα, στην ανοίκεια/μεταφορική χρήση της γλώσσας, στο ιδιαίτερο ύφος και στην αισθητική τους αξία. Επίσης, εξετάζεται η ταξινόμηση των λογοτεχνικών έργων σε λογοτεχνικά γένη και είδη με βάση τα ιδιαίτερα μορφικά και θεματικά τους χαρακτηριστικά. Γίνεται, επίσης, αναφορά στον ρόλο του/της συγγραφέα και στις ιστορικές συνθήκες της συγγραφής, καθώς και στον τρόπο που ο/η κάθε αναγνώστης/-τρια ερμηνεύει και ανασυγκροτεί τα λογοτεχνικά κείμενα με βάση τις δικές του/της αξιακές αρχές. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, τέλος, μέσω λογοτεχνικών κειμένων που θα λειτουργήσουν ως παραδείγματα, εξοικειώνονται με τις βασικές μεθοδολογικές αρχές των κυριότερων σχολών λογοτεχνικής κριτικής (φορμαλισμός, δομισμός, αποδόμηση, ψυχαναλυτική κριτική, μαρξιστική κριτική, θεωρίες της πρόσληψης και αναγνωστικής ανταπόκρισης, φεμινιστική, μετα-αποικιακή και γκέι/κουίερ κριτική).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Προσεγγίζουν ολόπλευρα το λογοτεχνικό φαινόμενο και όλες τις συνιστώσες του, δηλαδή τη γλώσσα, το αντικείμενο αναφοράς, τον/τη συγγραφέα, τον/την αναγνώστη/-τρια,
- Εντάσσουν τα λογοτεχνικά κείμενα στο οικείο γένος και είδος τους,
- Μεταχειρίζονται με άνεση τη βασική ορολογία που χρησιμοποιείται στην ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων,
- Αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τα λογοτεχνικά κείμενα η φορμαλιστική κριτική,
- Διαχωρίζουν τις τεχνικές ερμηνείας των λογοτεχνικών κειμένων που εφαρμόζουν ο δομισμός και η αποδόμηση,
- Περιγράφουν τις ερμηνευτικές μεθόδους της ψυχαναλυτικής κριτικής,
- Αναγνωρίζουν τον μαρξιστικό τρόπο ανάλυσης των λογοτεχνικών κειμένων,
- Εξηγούν τη θεωρία της πρόσληψης και της αναγνωστικής ανταπόκρισης,
- Επιδιώκουν τρόπους ανάλυσης των λογοτεχνικών κειμένων αντλώντας από πιο σύγχρονες κριτικές σχολές, όπως είναι η φεμινιστική, η μετα-αποικιακή και η γκέι/κουίρ κριτική,
- Εφαρμόζουν πολλαπλές αναγνώσεις λογοτεχνικών κειμένων ακολουθώντας τις αρχές και τα μεθοδολογικά εργαλεία των διάφορων σχολών λογοτεχνικής κριτικής,
- Διαμορφώνουν μια προσωπική φαρέτρα τεχνικών κατά την ανάλυση των λογοτεχνικών κειμένων,
- Επιχειρηματολογούν υπέρ ή κατά της θέσπισης των εκάστοτε λογοτεχνικών «κανόνων»,

- Συνειδητοποιούν ότι η λογοτεχνία και οι διάφορες σχολές λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής αναπτύχθηκαν σε συνάρτηση με το ιστορικοκοινωνικό τους περιβάλλον.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ανάγνωση κειμένου / Αναγνώστης/-τρια / Δομισμός / Ερμηνευτική / Λογοτεχνική κριτική / Λογοτεχνικό γένος/είδος / Λογοτεχνικό κείμενο / Λογοτεχνικότητα / Συγγραφέας / Φεμινισμός / Φορμαλισμός.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (-), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
2	Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
3	ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗ
4	Η ΣΧΕΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
5	Η ΣΧΕΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ
6	ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Β.1 | Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα περιγράφει την εξέλιξη της λογοτεχνικής θεωρίας και τα ποικίλα θεωρητικά και καλλιτεχνικά ρεύματα που τη διαμόρφωσαν, όπως ο ρομαντισμός, ο βιογραφισμός, η νέα κριτική, η μαρξιστική κριτική, ο φορμαλισμός, η ψυχαναλυτική ερμηνεία, η σημειωτική και ο δομισμός, η σχολή της πρόσληψης, ο μεταδομισμός και αποδόμηση, ο μεταμοντερνισμός κ.ά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται ότι τα παραπάνω θεωρητικά και καλλιτεχνικά ρεύματα προήλθαν από την έμφαση που δινόταν άλλοτε στο κείμενο άλλοτε στον/στη συγγραφέα και άλλοτε στον/στην αναγνώστη/-τρια. Εξετάζουν κριτικά τη λογοτεχνικότητα των κειμένων, ώστε να ξεφύγουν από τον ανελαστικό και κοντόφθαλμο εμπειρισμό του «ασχολούμαι μόνο με ό,τι διαβάζω στο κείμενο» και αξιοποιούν και λειτουργικά εργαλεία του θεωρητικού στοχασμού. Διακρίνουν το συγγραφικό υποκείμενο, το κείμενο ως θέμα και ως τεχνική, την ένταξη του κειμένου σε γραμματολογικά και ιστορικά συμφραζόμενα, τις ερμηνευτικές δοκιμές των αναγνωστών/-τριών, τις φιλοσοφικές διαστάσεις και προεκτάσεις των λογοτεχνημάτων, τη φιλολογική και τη λογοτεχνική δυναμική των φιλοσοφικών κειμένων. Μελετούν τη φιλοσοφική υφή της λογοτεχνικής θεω-

ρίας, ώστε να γενικεύσουν και να δομήσουν μια πορεία προς την αφηρημένη σκέψη, αλλά και να αξιοποιήσουν την ερμηνευτική προσέγγιση συγκεκριμένων λογοτεχνικών κειμένων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες προσεγγίζουν τη λογοτεχνική θεωρία με κριτικό και αναστοχαστικό τρόπο, χωρίς να την απαξιώνουν, αλλά αντίθετα αξιοποιώντας τα πορίσματά της που θεωρούν προσφορότερα σε κάθε περίπτωση. Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνδυάζουν δημιουργικά τη φιλοσοφία και τη λογοτεχνία για τη μελέτη λογοτεχνικών έργων.

2.1.Β.2 | Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εξετάζει ένα βασικό ζήτημα που θέτουν οι λογοτεχνικές σπουδές: πώς ορίζει κάποιος τι είναι η λογοτεχνία και ποιο κείμενο μπορεί να χαρακτηριστεί ως λογοτεχνικό, αλλά και συναφή ερωτήματα όπως «τι είναι τέχνη;» ή «τι είναι ποίηση;». Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατατοπίζονται σχετικά με τον αριστοτελικό προβληματισμό για τη λογοτεχνία ως «μίμηση» ή αναπαράσταση μιας ανθρώπινης πράξης, συνδέοντας τη λογοτεχνία με την πραγματικότητα. Μαθαίνουν ότι αυτή η συζήτηση αναβίωσε από τα τέλη του 18ου αιώνα με τον ρομαντισμό και ιδίως με τον αισθητισμό, όταν η τέχνη και η λογοτεχνία διαχωρίζονται από τη ζωή και δεν έχουν άλλο σκοπό παρά μόνο την ίδια την τέχνη/λογοτεχνία («η τέχνη για την τέχνη»). Μελετούν ρώσους φορμαλιστές (αρχές 20ού αιώνα) και επιχειρούν να ανιχνεύσουν τη λογοτεχνικότητα του κειμένου κατά R. Jakobson, δηλαδή τις λεπτές διαφορές από άλλα κείμενα, τα στοιχεία εκείνα που κάνουν εντέλει ένα κείμενο λογοτεχνικό. Μέσω παραδειγμάτων λογοτεχνικών κειμένων, εξετάζουν τη λογοτεχνική γλώσσα ως απόκλιση από την καθημερινή και αναζητούν τη λογοτεχνικότητα σε στοιχεία όπως ηχητικά φαινόμενα (π.χ. ομοιοκαταληξία, παρηχήσεις), επαναλήψεις και ρυθμικότητα, συντακτικές και λεξιλογικές επιλογές που ξεφεύγουν από την καθημερινή χρήση ή/και ανατρέπουν τις προσδοκίες του αναγνωστικού κοινού μέσω «παραξενίσματος» (defamiliarization), καθώς η μελέτη της λογοτεχνικότητας για τον Jakobson είναι στενά συνδεδεμένη με την ποιητική λειτουργία της γλώσσας, δηλαδή τη λειτουργία που επικεντρώνεται στη μορφή του μηνύματος. Συγκριτικά, μελετούν και γάλλους δομιστές (π.χ., R. Barthes, L. Doležel, A. J. Greimas), οι οποίοι αναζητούν τη λογοτεχνικότητα του κειμένου στη δομή και στην πλοκή του έργου, μιλώντας για «μυθοπλασία». Κατόπιν, εξοικειώνονται με λογοτεχνικά ρεύματα, όπως φουτουρισμός, ντανταϊσμός, υπερρεαλισμός, που ανέτρεψαν τις συμβατικές αντιλήψεις για τη λογοτεχνική γλώσσα επιδιώκοντας τη λεκτική «παραμόρφωση» τόσο στη μορφή όσο και στη δομή του κειμένου. Αμφισβητούν την έννοια του λογοτεχνικού κειμένου ως αυθύπαρκτου και εξετάζουν νέους ορισμούς που λαμβάνουν υπόψη τους και τη συμβολή του αναγνωστικού κοινού στην ερμηνευτική διαδικασία, ενώ, τέλος, συνειδητοποιούν ότι η λογοτεχνία για τη σύγχρονη θεωρία αποτελεί ένα ιστορικά καθορισμένο και μεταβλητό φαινόμενο.

2.1.Β.3 | ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στα λογοτεχνικά γένη και είδη. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται την ταξινόμηση των λογοτεχνικών έργων και ασκούνται στον διαχωρισμό τους με βάση την έκταση, τη μορφή, τη δομή και το περιεχόμενο. Κατά την πρακτική άσκηση, εντοπίζουν τις τέσσερις μεγάλες ομάδες, αφηγηματικές, λυρικές, δραματικές και διδακτικές. Μελετούν μυθιστορήματα και αφηγούνται μια ιστορία με διαφορετικούς χαρακτήρες στη σκηνή, σε διαφορετικά θέματα: αστυνομικά, παραφυσικά, ρομαντικά. Εξετάζουν χαρακτήρες που είναι ζώα και συμπεριφέρονται σαν άνθρωποι, κάποιον θρύλο που είναι πραγματική ιστορία με φανταστικά στοιχεία και παραφυσικές πινελιές ή μη ρεαλιστική, και ένα έπος εξιστορώντας τις περιπέτειες ενός ήρωα και τις μάχες στις οποίες συμμετέχει, πραγματικές ή φανταστικές. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν το λυρικό είδος και συζητούν για τα συναισθήματα ή τις εντυπώσεις που προξενούνται στο άτομο που το διαβάζει ή το ακούει. Έπειτα, εξετάζουν το δραματικό είδος (ή θεατρικό) όπου η ιστορία εκτυλίσσεται μέσω διαλόγου και όχι περιγραφών, όπως είναι η τραγωδία, η κωμωδία, το μελόδραμα και η φάρσα. Τέλος, αναφέρονται στο διδακτικό είδος, το μόνο που δεν ανέφερε ο Αριστοτέλης στο έργο του, και εμφανίστηκε αρκετά χρόνια αργότερα για να συμπεριλάβει εκείνα τα έργα που είχαν εκπαιδευτική αίσθηση ή, όπως υποδηλώνει το όνομά της, διδακτικό. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν αποσπάσματα από αντιπροσωπευτικά έργα από τα παραπάνω είδη και εξοικειώνονται με τον εντοπισμό των σχετικών χαρακτηριστικών.

2.1.Β.4 | Η ΣΧΕΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στη σχέση του συγγραφικού υποκειμένου με το λογοτεχνικό του κείμενο. Το θέμα αυτό συνδέεται με την αναζήτηση του «νοήματος», της σημασίας ενός έργου, και τον ρόλο του συγγραφικού υποκειμένου με αυτό. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ανακαλύπτουν ότι οι σύγχρονες λογοτεχνικές σπουδές απορρίπτουν την ταύτιση του νοήματος του έργου με την «πρόθεση του συγγραφέα», καθώς αυτή, ακόμη και στις ελάχιστες περιπτώσεις που είναι γνωστή, δεν μπορεί να αποτελέσει τον μοναδικό ή κύριο γνώμονα της ερμηνείας, γιατί τα έργα επιζούν και διαβάζονται πέρα και ανεξάρτητα από την όποια αρχική ή τελική πρόθεση του ανθρώπου που τα δημιούργησε. Αντιλαμβάνονται ότι η εκθρόνιση του συγγραφικού υποκειμένου από τον ρόλο του ως ρυθμιστικής αρχής του κειμένου αναδεικνύει την απρόσωπη και ανώνυμη δύναμη της ίδιας της γλώσσας. Πληροφορούνται ότι η σύγχρονη ερμηνευτική δεν ασχολείται με τα συγγραφικά υποκείμενα από βιογραφική ή κοινωνιολογική άποψη και ότι τα κείμενα, περνώντας σε άλλα πολιτιστικά ή ιστορικά συμφραζόμενα, αποκτούν κάθε φορά νέες (νόμιμες και δόκιμες) σημασίες. Εξοικειώνονται με τον ρωσικό φορμαλισμό, τον γαλλικό δομισμό και τους αμερικανούς νέους κριτικούς που μιλούν για «προθεσιακή πλάνη», θεωρώντας ότι εσφαλμένα ερμηνεύουμε ένα έργο με βάση τι νομίζουμε ότι είχε κατά νου ο/η συγγραφέας, καθώς

αυτό που μετρά είναι η πρόθεσή του να κάνει λογοτεχνία. Μελετούν την οπτική της επιστροφής στο κείμενο και των ερμηνειών του που βασίζονται σε κειμενικά στοιχεία και όχι σε βιογραφικά γεγονότα. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στην εξήγηση (που προϋποθέτει ένα αν και ανύπαρκτο- σταθερό νόημα που με κάποιον τρόπο το έχει βάλει το συγγραφικό υποκείμενο στο κείμενο) και στην ερμηνεία του κειμένου (που επιδιώκει να λάβει υπόψη της όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία του κειμένου και μεταβάλλεται ανάλογα με την εποχή, τους φορείς της πρόσληψής του και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους).

2.1.Β.5 | Η ΣΧΕΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εξετάζει εμφατικά τη σχέση του λογοτεχνικού κειμένου με την ερμηνεία του από τους/τις αναγνώστες/-τριες. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται ότι, παρόλο που η κριτική ενός λογοτεχνικού έργου δεν πρέπει να περιορίζεται στα συγκινησιακά βιώματα που προκαλεί στο αναγνωστικό κοινό, κατατοπίζονται σχετικά με τη νέα τάση της ερμηνευτικής που παράγεται από τη θεωρία ή αισθητική της πρόσληψης ή από τη θεωρία της αναγνωστικής ανταπόκρισης. Ακολουθούν μια διαδικασία ανάγνωσης που είναι δυναμική και εξελίσσεται μέσα στον χρόνο, ώστε η ερμηνεία του κειμένου να νοείται ως μια περιπέτεια διαδοχικών αναγνώσεων και προσλήψεών του. Έτσι, η ευθύνη της ερμηνείας μετατοπίζεται από το κείμενο στις διαφορετικές προσδοκίες των αναγνωστών/-τριών. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στην έννοια του «λανθάνοντα αναγνώστη», ως ενός συστήματος ενδοκειμενικών περιορισμών που προσκαλούν το αναγνωστικό κοινό να προσλάβει το κείμενο με συγκεκριμένο τρόπο, αποδεχόμενοι/-ες ότι το νόημα παράγεται από την αλληλεπίδραση κειμένου και αναγνώστη/-τριας. Παραλληλίζουν τον/την αναγνώστη/-τρια με μουσικό που αποκωδικοποιεί την παρτιτούρα (το κείμενο) μέσα από τα στοιχεία που προσλαμβάνει και συνειδητοποιούν ότι υπάρχουν τόσα νοήματα όσα και αναγνώστες/-τριες. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, αντιλαμβάνονται τους περιορισμούς της «αυθεντίας» του συγγραφικού υποκειμένου στην ερμηνευτική διαδικασία και αναγνωρίζουν την παντοδυναμία των διαφορετικών ερμηνειών, στο πλαίσιο της θεωρίας του αποδομισμού, που επιτρέπει απεριόριστες δυνατότητες ερμηνείας. Από την άλλη, θέτουν όρια στις απεριόριστες ερμηνείες, εξετάζοντάς τες ιστορικά και δείχνοντας ότι κάθε κείμενο, σε μια ορισμένη ιστορική στιγμή και τόπο και για μια ορισμένη ερμηνευτική κοινότητα (interpretive community κατά τον S. Fish), συνήθως έχει και ορισμένη «σημασία».

2.1.Β.6 | ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα επιχειρεί ένα είδος ανακεφαλαίωσης παρουσιάζοντας τις κυριότερες σχολές λογοτεχνικής θεωρίας και κριτικής. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν ότι ο φορμαλισμός δίνει έμφαση στο ίδιο το κείμενο και στην κειμενική μορφή (φόρμα), που δεν θεωρείται εξωτερικό, διακοσμητικό στοιχείο,

αλλά οργανικό μέρος του περιεχομένου του. Κατανοούν τη δομική ανάλυση (συνολική κειμενική δομή, σχέσεις επιμέρους δομών, δομές επιφάνειας-βάθους) και τα βασικά χαρακτηριστικά, όπως «σύστημα/κώδικες» και την έννοια της ποιητικής παρά την ερμηνεία συγκεκριμένων έργων. Αποδομούν το κείμενο αποκαλύπτοντας ότι η γλώσσα είναι εγγενώς αυθαίρετη και ότι η σημασία δεν προσδιορίζεται. Εξετάζουν όρους-κλειδιά, όπως «διαφωρά», λογοκεντρισμός και μεταφυσική της παρουσίας, καθώς και θέματα που σχετίζονται με τη γλώσσα, την υποκειμενικότητα και τις επιθυμίες. Ασκούν ψυχαναλυτική κριτική σύμφωνα με τις φροϋδικές και τις μετα-φροϋδικές θεωρίες για τη γλώσσα, την αφήγηση και την ανάγνωση. Υιοθετούν τη μαρξιστική κριτική και θέτουν στο επίκεντρο το έργο του Marx (τάξη και πάλη των τάξεων, καπιταλισμός, ιδεολογία) τοποθετώντας τα λογοτεχνικά κείμενα στο ιστορικό τους πλαίσιο παραγωγής ως αντανακλάσεις των κοινωνικών θεσμών. Μέσω των θεωριών πρόσληψης και αναγνωστικής ανταπόκρισης αναφέρονται λιγότερο στον τρόπο κατανόησης συγκεκριμένων έργων και περισσότερο στους γενικούς κανόνες, στις προϋποθέσεις, αρχές και μεθόδους που χρησιμοποιούνται, ώστε να φθάσουν σε αποδεκτές ερμηνείες. Μέσω της φεμινιστικής κριτικής ασχολούνται με ζητήματα εξουσίας, σεξουαλικότητας, υποκειμενικότητας, πολιτικής και αναπροσδιορισμού του λογοτεχνικού κανόνα. Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας αποδομούνται οι αποικιακοί κώδικες και οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με έννοιες της μεταποικιακής και σύγχρονης κοινωνικής και ανθρωπολογικής προσέγγισης και θεωρίας όπως ετερότητα, ετεροποίηση, υβριδικότητα και μεθοριακότητα. Τέλος, εξετάζουν την γκέι/κουίερ κριτική με μη κανονιστικούς τρόπους γνώσης, πολιτισμικές πρακτικές, πολιτικό ακτιβισμό και θεωρίες σχετικά με την επιτελεστικότητα του φύλου, διευκρινίζοντας ότι τα φύλα και οι ταυτότητές τους είναι πλέον έννοιες κατατμημένες, που μπορούν να εναλλάσσονται, δομώντας την αφήγηση της ζωής των υποκειμένων.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Παπαρούση, Μ. & Κιοσσές, Σ. (2023). *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας – Έννοιες, παραδείγματα και κριτική εφαρμογή* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-210
2. Καρακάση, Α., Σπυριδοπούλου, Μ. & Κοτελίδης, Γ. (2015). *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-811

Συμπληρωματικές

1. Αντωνοπούλου, Α., Καρακάση, Α. & Πετροπούλου, Π. (2015). *Συγκριτολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-589
2. Παππάς, Φ., Κατσιγιάννης, Α. & Διαμαντοπούλου, Λ. (2016). *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-692

2.1.Γ • ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής ενότητας εξετάζεται η νεοελληνική λογοτεχνία και η αδρομερής περιοδολόγησή της από τις αρχές (12ος αιώνας) έως και τα τέλη του 20ού αιώνα, με αναφορά στις πολιτικές, ιστορικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες της κάθε περιόδου. Αναφέρονται τα πλέον αντιπροσωπευτικά έργα κάθε περιόδου και οι συγγραφείς τους, τα λογοτεχνικά είδη που κατεξοχήν καλλιεργήθηκαν σε κάθε περίοδο, οι λογοτεχνικές σχολές, οι τεχνοτροπίες και τα ρεύματα που αναπτύχθηκαν, σε συνάρτηση με τα ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά τους συμφραζόμενα. Παράλληλα παρουσιάζονται αποσπάσματα από αντιπροσωπευτικά έργα που ανήκουν στο δημοτικό τραγούδι και στην πρώιμη νεοελληνική λογοτεχνία, με έμφαση στην κρητική λογοτεχνία της ακμής και τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, αλλά και την επτανησιακή σχολή, τη ρομαντική και νέα αθηναϊκή σχολή, στις γενιές του 1920 και του 1930, καθώς και στην πρώτη και δεύτερη μεταπολεμική γενιά, αλλά και στη λογοτεχνία της μεταπολίτευσης.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αντιλαμβάνονται τη σημασία όρων, όπως είναι η γραμματολογία, η λογοτεχνική σχολή, το λογοτεχνικό ρεύμα, η λογοτεχνική τεχνοτροπία, ο λογοτεχνικός κανόνας,
- Διακρίνουν τις περιόδους και υποπεριόδους της νεοελληνικής λογοτεχνίας,
- Σκιαγραφούν τις αλλαγές που συντελούνται στο θέμα και τη μορφή των λογοτεχνικών έργων από τη μία περίοδο στην άλλη,
- Περιγράφουν τους όρους και τις αιτίες μετάβασης από τη μία περίοδο στην επόμενη με βάση εξωκειμενικούς παράγοντες,
- Αντιδιαστέλλουν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του κλασικισμού και του ρομαντισμού,
- Συσχετίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων του ρεαλισμού και του νατουραλισμού,
- Περιγράφουν τα κυρίαρχα στοιχεία του παρνασσισμού,
- Εξηγούν τα κανονιστικά πρότυπα του ρεύματος του συμβολισμού,
- Διακρίνουν τα κυριότερα γνωρίσματα του υπερρεαλισμού,
- Συστηματοποιούν τις αλλαγές που έφερε ο μοντερνισμός και ο μεταμοντερνισμός στο λογοτεχνικό λόγο,
- Εντάσσουν τους/τις μείζονες συγγραφείς στην περίοδο που ανήκουν,
- Αναφέρουν έργα σταθμούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας και τα βασικά τους χαρακτηριστικά,
- Περιγράφουν τα λογοτεχνικά είδη που κατεξοχήν καλλιεργήθηκαν σε κάθε περίοδο,
- Κωδικοποιούν τις επιδράσεις που δέχτηκε η νεοελληνική λογοτεχνία από τη λογοτεχνική παραγωγή άλλων, κυρίως ευρωπαϊκών, χωρών,
- Αξιοποιούν έγκυρα έργα αναφοράς, όπως γραμματολογίες, ανθολογίες κ.λπ.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Γραμματεία / Λογοτεχνία / Γραμματολογία / Λογοτεχνική σχολή/γενιά / Λογοτεχνικό ρεύμα/κίνημα / Λογοτεχνικός κανόνας / Περιοδολόγηση / Λογοτεχνικά γένη/είδη / Δημοτικό τραγούδι / Ιστορικά/πολιτισμικά συμφραζόμενα / Διακειμενικότητα / Ευρωπαϊκή λογοτεχνία.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (-), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
2	ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ/ΓΕΝΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΡΕΥΜΑ/ΚΙΝΗΜΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ
3	ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΕΙΣ
4	ΕΡΓΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
5	ΜΕΙΖΟΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ, ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΔΟ
6	ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
7	ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Γ.1 | ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Σε αυτήν την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με βασικές έννοιες, εξετάζοντας τι εννοούμε με τους όρους «γραμματεία», «λογοτεχνία» και «γραμματολογία», ώστε να διακρίνουν τις μεταξύ τους σχέσεις. Για την καλύτερη κατανόησή τους, προτείνεται να χωριστούν σε ομάδες και να τους δοθούν σύντομα αποσπάσματα από διαφορετικά είδη κειμένων (ενδεικτικά από: ένα ποίημα, ένα ιστορικό χρονικό, ένα μυθιστόρημα και ένα επιστημονικό άρθρο) αδιαμεσολάβητα, δηλαδή χωρίς ενδείξεις είδους, τόπου και χρόνου συγγραφής ή χωρίς τίτλο και όνομα συγγραφέα. Κάθε ομάδα προσπαθεί να ταξινομήσει τα αποσπάσματα και να αιτιολογήσει την επιλογή της. Στη συνέχεια, ακολουθεί συζήτηση στην τάξη, όπου αναδεικνύεται η διαφορά ανάμεσα στη γραμματεία (που περιλαμβάνει όλα τα γραπτά κείμενα, ακόμη και αυτά της προφορικής λογοτεχνίας που έχουν καταγραφεί/εκδοθεί), τη λογοτεχνία (καλλιτεχνικά δημιουργημένα, αισθητικά φορτισμένα και κριτικά αξιολογημένα κείμενα) και τη γραμματολογία (ιστορία και θεωρία της λογοτεχνίας). Κατόπιν, μπορούν να εξετάσουν τη σχέση της λογοτεχνίας με την ιστορία και την κοινωνία μέσα από μια άσκηση σύγκρισης: τους δίνονται δύο σύντομα λογοτεχνικά αποσπάσματα από διαφορετικές εποχές (λ.χ. ένα ποίημα της Επανάστασης του 1821, όπως ο Ύμνος εις την ελευθερίαν του Σολωμού ή ένα προεπαναστατικό ποίημα, όπως ο Θούριος του Ρήγα, και ένα ποίημα του 20ού αιώνα, όπως το Άξιον εστί του Ελύτη ή κάποιο ποίημα του Σεφέρη ή του Αναγνωστάκη) και καλούνται να εντοπίσουν διαφορές στη γλώσσα, το ύφος, τη στιχουργία και τη θεματολογία. Με αυτόν τον τρόπο, συνειδητοποιούν πως η λογοτεχνία δεν δημιουργείται in vitro (σε συνθήκες εργαστηρίου), αλλά in vivo (εν ζωή), αντανακλώντας τις κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες της κάθε εποχής.

2.1.Γ.2 | ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ/ΓΕΝΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΡΕΥΜΑ/ΚΙΝΗΜΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

Σε αυτήν την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να διακρίνουν, μέσα από παραδείγματα, τις διαφορές των όρων: πώς δηλαδή μια «λογοτεχνική σχολή» συνδέεται με κοινές ιδέες και αισθητικές τάσεις, ενώ μια «λογοτεχνική γενιά» μπορεί να έχει κοινά βιώματα και αντιλήψεις που επηρεάζουν τα έργα της· επίσης, πώς ένα «ρεύμα» αποτελεί μια ευρύτερη πολιτιστική τάση, ενώ ένα «κίνημα» ακολουθεί διακηρυγμένες αρχές (που όμως μπορεί να εξατομικεύονται με διαφορετικούς τρόπους από τους/τις θιασώτες/-τριές του)· τέλος, πώς ο «λογοτεχνικός κανόνας» διαμορφώνεται από την επίσημη, ακαδημαϊκή συνήθως, λογοτεχνική κριτική (ιδίως όπως αποτυπώνεται στις διάφορες γραμματολογίες), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το κάθε άτομο δεν μπορεί να αποφασίζει τι είναι λογοτεχνία για εκείνο, ανεξάρτητα από τους επίσημους «κανόνες». Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να μελετήσουν το αναρτημένο υλικό στις «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και αναλαμβάνουν να μελετήσουν σε μικρές ομάδες από μία σχολή/γενιά ή ρεύμα/κίνημα, όπως την επτανησιακή σχολή, τη γενιά του 1880 (νέα αθηναϊκή σχολή), τη γενιά του 1920 ή ρεύματα όπως ο ρομαντισμός, ο κλασικισμός, ο ρεαλισμός, ο νατουραλισμός, για να εντοπίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά τους και να συζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν τη θεματολογία, την αισθητική και τις μορφές των έργων που εντάσσονται σε αυτές/-ά. Στη συνέχεια, συζητούν τις κοινές επιρροές και τις αντιφάσεις μεταξύ σχολών και ρευμάτων, αλλά και πώς αυτές αντανακλούν τις συνθήκες της εποχής τους. Στόχος είναι να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία δεν εξελίσσεται αυθαίρετα, αλλά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες της εποχής της. Παράλληλα, συνειδητοποιούν ότι τα λογοτεχνικά έργα μπορούν να αναλύονται με βάση τις σχολές και τα ρεύματα στα οποία ανήκουν (χωρίς όμως να παραγνωρίζονται οι ιδιαιτερότητες του κάθε συγγραφικού υποκειμένου).

2.1.Γ.3 | ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

Η υποενότητα αυτή εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις διάφορες συμφωνημένες περιοδολογήσεις της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Διακρίνοντας τις μεγάλες ιστορικές περιόδους και υποπεριόδους που καθορίζουν την εξέλιξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας (από την πρώιμη νεοελληνική περίοδο έως τις σύγχρονες τάσεις του 21ου αιώνα), αποκτάται μια σφαιρική επισκόπηση της εξέλιξης του λογοτεχνικού φαινομένου, αλλά και κατηγοριοποίηση και κατανόηση των συντελεσμένων αλλαγών τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς το περιεχόμενο. Μελετώντας τις χρονογραμμές που παρέχουν οι ιστοσελίδες «Δημώδης Γραμματεία» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και «Πολιτιστικός Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας», οι εκπαιδευόμενοι/-ες χωρίζονται σε ομάδες και επιχειρούν να δημιουργήσουν από κοινού τη δική τους ενιαία χρονογραμμή, που θα περιλαμβάνει τις κύριες περιόδους της νεοελληνι-

κής λογοτεχνίας. Κάθε ομάδα εντάσσει σε αυτήν τα σημαντικότερα έργα/εκπροσώπους, αξιοποιώντας και την προγενέστερη εμπειρία που έχει αποκτήσει από τη μελέτη σχολών, ρευμάτων κ.λπ., χωρίς όμως να παραγνωρίζει τη λεγόμενη «ασυγχρονία του ομόχρονου», το γεγονός δηλαδή ότι ο ιστορικός χρόνος ποτέ δεν είναι γραμμικός και ομογενοποιημένος, αλλά αντίθετα είναι πολύπλοκος και πολυεπίπεδος, αποτελούμενος από διάφορες χρονικότητες που καθεμιά τους έχει διαφορετική προέλευση, διαφορετική διάρκεια και κινείται με διαφορετικές ταχύτητες. Για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου, μπορούν να εστιάσουν σε ζεύγη ομόχρονων ποιητών που όμως αντιπροσωπεύουν πολύ διαφορετικές αισθητικές αντιλήψεις, αλλά και ρεύματα/κινήματα (λ.χ. μπορούν να μελετήσουν τη σχέση του Κάλβου με τον κλασικισμό και του Σολωμού με τον ρομαντισμό ή του Σεφέρη με τον μοντερνισμό και του Εμπειρίκου με τον υπερρεαλισμό).

2.1.Γ.4 | ΕΡΓΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η υποενότητα αυτή εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με έργα αναφοράς, καταδεικνύοντας και τη χρησιμότητα, αλλά και τις ιδιαιτερότητές τους. Δίνοντας έμφαση στις διάφορες «γραμματολογίες» ή «ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας», στα έργα εκείνα δηλαδή που επιχειρούν να παρουσιάσουν με συστηματικό τρόπο την εξέλιξη της λογοτεχνίας μέσα στον χρόνο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συζητούν με ποιον τρόπο η κάθε ιστορία αντανακλά την εποχή της, αλλά και τις ιδεολογικές και αισθητικές προτιμήσεις του/της συγγραφέα της. Στόχος είναι να γίνει αντιληπτό ότι οι γραμματολογίες δεν είναι ουδέτερες, αλλά συγκροτούν ένα αφήγημα, το οποίο βασίζεται σε επιλογές: ποιοι συγγραφείς περιλαμβάνονται, ποια έργα θεωρούνται σημαντικά και γιατί, ποια ρεύματα προβάλλονται και πώς. Αρχικά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν το υλικό για τις «Ιστορίες Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» που υπάρχει αναρτημένο στον ιστότοπο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και, κατόπιν, χωρίζονται σε ομάδες και μελετούν επιλεγμένα αποσπάσματα από διαφορετικές γραμματολογίες (π.χ. Πολίτη, Δημαρά, Vitti, αλλά και άλλες, πιο στοχευμένες ιδεολογικά, όπως του Κορδάτου). Κάθε ομάδα αναζητά τους τρόπους με τους οποίους παρουσιάζεται ο/η ίδιος/-α συγγραφέας ή το ίδιο έργο σε διαφορετικές ιστορίες, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές τόσο στην περιγραφή όσο και στην ερμηνεία. Στη συνέχεια, τίθενται στην ολομέλεια ερωτήματα προς συζήτηση, όπως για παράδειγμα, ποιες ιδεολογικές ή αισθητικές προτιμήσεις φαίνεται να επηρεάζουν κάθε γραμματολόγο; Ποια έργα ή συγγραφείς απουσιάζουν και γιατί; Ποια είναι η οπτική γωνία κάθε αφήγησης και πώς αυτή συγκροτεί έναν «λογοτεχνικό κανόνα»; Πόσο θα άλλαζε η εικόνα της λογοτεχνίας, αν ξαναγράφαμε την ιστορία της σήμερα; Και, κυρίως, ποιος γράφει μια ιστορία της λογοτεχνίας και γιατί; –Ο απώτερος στόχος είναι να συνειδητοποιήσουν ότι η ιστορία της λογοτεχνίας δεν είναι απλώς μια παράθεση γεγονότων, αλλά κατά βάση ένας τρόπος για να κατασκευάζεται η πολιτισμική μας μνήμη και ταυτότητα.

2.1.Γ.5 | ΜΕΙΖΟΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ, ΡΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΔΟ

Σε αυτήν την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διερευνούν τη λογοτεχνική παραγωγή ανά περίοδο, με έμφαση στα σημαντικότερα έργα, στα κυρίαρχα ρεύματα και στους/στις βασικούς/-ές εκπροσώπους, αξιοποιώντας ψηφιακά εργαλεία. Αρχικά, χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει από μία λογοτεχνική περίοδο (π.χ. ρομαντισμός, διαφωτισμός, μεταπολεμική λογοτεχνία κ.ο.κ.). Με βάση το υλικό της ιστοσελίδας «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας εντοπίζουν δύο χαρακτηριστικά έργα της περιόδου και αναλύουν σε σύντομη παρουσίαση τη γλώσσα, τη θεματολογία, το ύφος και τις αισθητικές επιλογές τους, αξιοποιώντας παράλληλα τη γνώση που έχουν ήδη αποκτήσει για λογοτεχνικά ρεύματα, σχολές κ.λπ. (επισημαίνοντας λ.χ. σε ποιο λογοτεχνικό ρεύμα ανήκει κάθε έργο, αναφέροντας τα βασικά γνωρίσματά του, και εξηγώντας πώς αυτά αντανακλώνται στα κείμενα). Στη συνέχεια, αξιοποιώντας ιστοσελίδες όπως τη «Δημώδη Γραμματεία» και την «Ανεμόσκαλα» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας αναζητούν και συγκρίνουν λέξεις-κλειδιά ή θεματικούς άξονες μεταξύ έργων διαφορετικών περιόδων ή ρευμάτων (π.χ. τη λέξη «φύση» στον ρομαντισμό και τον παρνασσισμό, ή τη λέξη «άνθρωπος» στον ρεαλισμό και τον υπερρεαλισμό), διακρίνοντας έτσι τις διαφορές και τις μετατοπίσεις στη χρήση της γλώσσας, τις θεματικές και το ύφος. Σε όλη τη διάρκεια της έρευνάς τους, εντοπίζουν και καταγράφουν τους/τις συγγραφείς που θεωρούνται αντιπροσωπευτικοί/-ές κάθε περιόδου, ενώ στην ολομέλεια της τάξης εμπλουτίζουν όλοι/-ες μαζί τη χρονογραμμή που έχουν ήδη δημιουργήσει προηγουμένως στην υποενότητα «Περιοδολογήσεις», σημειώνοντας τις σημαντικότερες λογοτεχνικές μορφές, τα βασικά είδη, αλλά και τα σημαντικότερα έργα. Με τον τρόπο αυτόν, εξοικειώνονται βιωματικά με τη λογοτεχνική παραγωγή στο ιστορικό της πλαίσιο, ενώ παράλληλα αποκτούν και ικανότητες εντοπισμού, περιγραφής, σύγκρισης και σύνδεσης έργων με τα ευρύτερα πολιτισμικά συμφραζόμενά τους.

2.1.Γ.6 | ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Το δημοτικό τραγούδι αποτελεί τμήμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, με ιδιαίτερα όμως χαρακτηριστικά που το διαφοροποιούν από τις άλλες μορφές λογοτεχνικής έκφρασης, καθώς αποτελεί ένα πολιτιστικό σύστημα στο οποίο συμμετέχουν ταυτόχρονα και αδιαίρετα ο λόγος, η μουσική και συχνά ο χορός. Η αυτονόμηση του λόγου του δημοτικού τραγουδιού, η εξέτασή του ως «κειμένου», που γίνεται στην εκπαίδευση για καθαρά πρακτικούς και μεθοδολογικούς σκοπούς, δεν θα πρέπει να μας αποπροσανατολίζει από τη συστημική του υπόσταση (το γεγονός δηλαδή ότι αποτελεί ένα πολιτιστικό σύστημα όπως περιγράφηκε παραπάνω). Στην υποενότητα αυτή, αξιοποιώντας το υλικό του Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, ιδιαίτερα το μουσικό, και, συμπληρωματικά, το υλικό της Δόμνας Σαμίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να αναγνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά (ποίηση, προφορικότητα, ρευστότητα κειμένου, ανωνυμία, λαϊκότητα) και τα διάφορα είδη του δημοτικού τρα-

γουδιού (κλέφτικα, ιστορικά, παραλογές, αποκριάτικα, μοιρολόγια κ.λπ.). Σε μικρές ομάδες, μπορούν να αναζητήσουν κοινά μοτίβα στα διάφορα τραγούδια (όπως η έννοια της μοίρας, της ανδρείας, της ξενιτιάς και του θανάτου) και κυρίως να εξερευνήσουν τη δομή των τραγουδιών, τη χρήση της επανάληψης, της παράταξης ομοειδών όρων, των στερεότυπων εκφραστικών σχημάτων, καθώς και τον ρόλο της μουσικότητας (ιδίως στη χρήση τσακισμάτων ή γυρισμάτων). Μπορούν, επίσης, να επιχειρήσουν να απαγγείλουν αποσπάσματα, ώστε να αισθανθούν βιωματικά τη ρυθμικότητα των τραγουδιών, ενώ σε μια πιο δημιουργική δραστηριότητα, μπορούν να επιχειρήσουν να γράψουν λίγους στίχους ακολουθώντας τα μοτίβα του δημοτικού τραγουδιού. Μέσα από τη χρήση του υλικού και τις δραστηριότητες, θα μπορέσουν να αντιληφθούν το δημοτικό τραγούδι όχι τόσο ως λογοτεχνική δημιουργία, αλλά κυρίως ως δυναμικό στοιχείο της πολιτισμικής ταυτότητας του ελληνισμού.

2.1.Γ.7 | ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

Δανειζόμενη τον τίτλο από τον εναρκτήριο λόγο του Λίνου Πολίτη, όταν ανέλαβε την έδρα της νεότερης ελληνικής φιλολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, η υποενότητα αυτή καλεί τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να διερευνήσουν την ανάπτυξη της νεοελληνικής λογοτεχνίας μέσα από το συνεχή διάλογό της με τις διάφορες ευρωπαϊκές, που για ιστορικούς λόγους ποικίλλουν ανά περίοδο και τόπο, αλλά και ανά ρεύμα/κίνημα και άτομο. Σε μικρές ομάδες, αναλαμβάνουν να εξετάσουν συγκεκριμένες σχέσεις (για παράδειγμα, τη σχέση του *Ερωτόκριτου* του Κορνάρου με τους «μοντέρνους» της Αναγέννησης στην Ιταλία, που αποτελεί τον κύριο χώρο προέλευσης ρευμάτων και πολιτισμικών επιρροών στη βενετοκρατούμενη Κρήτη, ή τη δεξίωση συγκεκριμένων έργων, όπως λ.χ. της Πάπισσας Ιωάννας του Ροΐδη στον ευρωπαϊκό χώρο ή της Έρημης χώρας του Eliot στο Μυθιστόρημα του Σεφέρη) ή άλλα συγκριτικά και ιστορικά θέματα (όπως, για παράδειγμα, τον ρομαντισμό στον Σολωμό και τον Byron ή τον συμβολισμό στον Καρυωτάκη και τον Baudelaire ή το ενδιαφέρον των ευρωπαίων λογίων για το δημοτικό τραγούδι, που οδήγησε στη συγκρότηση των πρώτων συλλογών, όπως του Fauriel, του Passow κ.ά.). Επίσης, όπου υπάρχουν διακηρυγμένες αρχές κινημάτων, μπορούν να εστιάσουν την προσοχή τους και σε συγκεκριμένα θεωρητικά κείμενα (για παράδειγμα, στο «Μανιφέστο του σουρεαλισμού» του Breton και τη διάλεξη «Περί σουρεαλισμού» του Εμπειρίκου), αξιοποιώντας ψηφιακά μέσα που ήδη γνωρίζουν από προηγούμενες δραστηριότητες ή και νέα, όπως είναι ο Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου «Φωτόδεντρο». Αναζητώντας (και συζητώντας στην τάξη) ομολογίες, αναλογίες, μετασχηματισμούς και διαφορές ανάμεσα στα ελληνικά και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά παραδείγματα, θα είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν γιατί στη λογοτεχνία δεν μιλάμε για επιδράσεις, αλλά για διαλεκτικές σχέσεις και εκλεκτικές συγγένειες, καθώς και γιατί η νεοελληνική λογοτεχνία αποτελεί διαχρονικά οργανικό μέρος της ευρύτερης ευρωπαϊκής λογοτεχνικής παράδοσης.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Πολίτης, Λ. (2020). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας* (25η ανατύπωση). Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ.
2. Συλλογικό Έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συμπληρωματικές

1. Δημαράς, Κ. Θ. (2020). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, από τις πρώτες ρίζες ώς την εποχή μας* (5η έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση.
2. Παππάς, Φ., Κατσιγιάννης, Α. & Διαμαντοπούλου, Λ. (2015). *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία*. Αθήνα. ΚΑΛΛΙΠΟΣ Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-692

2.1.Δ • ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΔΙΗΓΗΜΑ ΚΑΙ ΝΟΥΒΕΛΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αντικείμενο της μαθησιακής ενότητας αποτελούν δύο πεζά λογοτεχνικά είδη, το διήγημα και η εκτενέστερη σε μέγεθος νουβέλα. Στο πλαίσιο της ενότητας εξετάζονται τα ειδολογικά γνωρίσματα του κλασικού διηγήματος σε σχέση με αυτά της νουβέλας, καθώς και η πορεία εξέλιξης και διαμόρφωσής του μέσα στον χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται οι κύριοι παράγοντες που το καθιστούν αυτόνομο λογοτεχνικό είδος, όπως η μικρή του έκταση σε σχέση με τη νουβέλα και το μυθιστόρημα, η αφηγηματική του οικονομία και η αυτοτέλεια της υπόθεσής του, η ύπαρξη κατά κανόνα ενός/μίας κεντρικού/-ής ήρωα/-ίδας, η συντομία της πλοκής του που ξετυλίγεται σε έναν συγκεκριμένο χωροχρόνο και στρέφεται γύρω από ένα κύριο γεγονός, η συμμετρική του δομή και η πρόκληση μιας ενιαίας και αδιαίρετης εντύπωσης στον/στην αναγνώστη/-τρια. Στο θεωρητικό μέρος της ενότητας μελετώνται και χαρακτηριστικά διηγήματα και νουβέλες της ελληνικής ή/και της παγκόσμιας λογοτεχνίας, με παράλληλη κατάταξή τους σε διάφορα είδη με κριτήρια θεματικά (διηγήματα ηθογραφικά, ρεαλιστικά, ψυχογραφικά, κοινωνικά, πολιτικά, εφηβικά, ερωτικά κ.ά.). Στο εργαστηριακό μέρος της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στην παραγωγή δικών τους διηγημάτων.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Διακρίνουν τα ειδοποιά χαρακτηριστικά του διηγήματος,
- Επαληθεύουν τις διαφορές διηγήματος και νουβέλας,
- Περιγράφουν την ιστορική εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών του διηγήματος και της νουβέλας,
- Συνειδητοποιούν την ώθηση που έδωσαν στην καλλιέργεια του διηγήματος στην Ελλάδα οι σχετικοί λογοτεχνικοί διαγωνισμοί,
- Ονοματίζουν έργα σταθμούς και βασικούς/-ές λογοτέχνες που ασχολήθηκαν με διηγήματα και νουβέλες,
- Κατηγοριοποιούν διηγήματα και νουβέλες με κριτήρια θεματικά ή/και μορφικά,
- Σκιαγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά του ηθογραφικού διηγήματος που το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα είδη,
- Αναγνωρίζουν τον δομικό σκελετό και την τεχνοτροπία σε ένα διήγημα ή μία νουβέλα,
- Συγκρίνουν το παραδοσιακό διήγημα με σύγχρονες μορφές διηγήματος, όπως το μικροδιήγημα,
- Παράγουν δικά τους μικρής έκτασης διηγήματα με το προσωπικό τους ύφος,
- Συνειδητοποιούν ότι τα λογοτεχνικά είδη αποτελούν προϊόντα συγκεκριμένων ιστορικοκοινωνικών συνθηκών,
- Συμμετέχουν με επιχειρήματα στη συζήτηση σχετικά με την αναγκαιότητα της ύπαρξης της νουβέλας ως αυτόνομου λογοτεχνικού είδους.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Διήγημα / Νουβέλα / Διακριτικά γνωρίσματα / Παραδοσιακό διήγημα / Σύγχρονο διήγημα / Ηθογραφικό διήγημα / Διαγωνισμός της Εστίας / Διηγηματογράφοι / Μικροδιήγημα / Τίτλος νουβέλας / Νουβελογράφοι / Εργαστήριο δημιουργικής γραφής.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ
2	ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
3	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ
4	ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ
5	ΤΟ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ
6	Η ΝΟΥΒΕΛΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ
7	ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Δ.1 | ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Στόχος της υποενότητας είναι να αναγνωρίζουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες το διήγημα ως ένα από τα τρία βασικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας (μαζί με τη νουβέλα και το μυθιστόρημα). Αρχικά, αναφέρεται η δυσκολία διατύπωσης ενός ορισμού του διηγήματος με καθολική ισχύ λόγω της συνάφειάς του με παλιότερα σύντομα πεζογραφήματα (short fictions). Προτείνεται συγκριτική και κριτική προσπέλαση αποφθεγματικών ορισμών του από θεωρητικούς της λογοτεχνίας (π.χ. τον ρώσο φορμαλιστή Αϊχενμπάουμ) και λογοτέχνες (π.χ. Σαρλ Μποντλέρ, Έντγκαρ Άλαν Πόου και Έρνεστ Χέμινγουεϊ), που αξιοποιούν η ιστορία και η θεωρία της λογοτεχνίας. Τελικά, το διήγημα προσδιορίζεται ως αυτόνομο λογοτεχνικό είδος, σύμφωνα με το κριτικό αγγλοσαξωνικό μοντέλο, δηλαδή επισημαίνοντας ως κύρια σύμβασή του τη συντομία (short story), υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι αυτή δεν αποτελεί το μοναδικό ούτε το ασφαλέστερο κριτήριο ταξινόμησης. Η υποενότητα βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εντοπίζουν τα γνωρίσματα της βραχείας μυθοπλαστικής αφηγηματικής φόρμας: λιτότητα και πυκνότητα (γλωσσική και περιεχομένου), επινοημένη, ολοκληρωμένη ιστορία, εστίαση σε ένα κεντρικό πρόσωπο, ένα βασικό επεισόδιο (όχι απαραίτητα ανθρώπινη πράξη, π.χ. ένα φυσικό γεγονός) αποφασιστικής σημασίας για τη μοίρα του κεντρικού προσώπου, ώστε μέσα από αυτό το αναγνωστικό κοινό ολιστικά να προσλαμβάνει την προσωπικότητά του. Εξηγεί στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τη σημασία της αποτελεσματικής διαχείρισης δευτερευόντων χαρακτήρων και κατάλληλης σύνδεσής τους με το κεντρικό πρόσωπο. Επιπλέον, διδάσκει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η συμπύκνωση: οικονομία μέσων, παραλείψεις, αποφυγή επαναλήψεων, μικρές αναφορές στην προϊστορία του κεντρικού προσώπου, σταθερή οπτική γωνία, απλή, αλυσιδωτή πλοκή, που τείνει στην αποκορύφωση και καταλήγει σε συμπεράσματα, ενότητα χώρου, χρόνου, δράσης. Οι

εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται μέσα από πρακτικές εφαρμογές και κριτικές αναλύσεις διηγημάτων τη σημασία της γλωσσικής έκφρασης στη λογοτεχνία μικρής φόρμας.

2.1.Δ.2 | ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η υποενότητα αναφέρεται, αρχικά, στη γέννηση του διηγήματος (που τοποθετείται χρονικά στις αρχές της περιόδου της Αναγέννησης) και στη συνέχεια στην άνθηση και την εξέλιξή του ως αυτόνομου είδους μεταξύ 1830 και 1850 στην ευρωπαϊκή και αμερικανική λογοτεχνία. Οι ιστορικές καταβολές του αναζητούνται: α) σε ιστορίες της Παλαιάς Διαθήκης και παραβολές της Καινής. β) σε σύντομα αφηγηματικά έργα της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας, αυτοτελή ή ενταγμένα σε ευρύτερες συνθέσεις. γ) σε ανατολίτικες αφηγήσεις (Χίλιες και μία νύχτες). Αναγνωρίζεται η συμβολή στη διαμόρφωση του νεότερου διηγήματος σύντομων πεζογραφημάτων του 13ου, εγκιβωτισμένων σε εκτενέστερες αφηγήσεις (Δεκαήμερο του Βοκάκιου), και του 17ου αιώνα (Υποδειγματικά διηγήματα του Θερβάντες). Εντοπίζεται στον ρομαντισμό (συλλογές Κλάιστ, Χόφμαν και αδερφών Γκριμ) η δημιουργία του μοντέρνου διηγήματος (modern short story) και αναγνωρίζεται ο αμερικανός Έντγκαρ Άλαν Πόου ως πατέρας του. Η άνθηση του διηγήματος στα μέσα του 19ου αιώνα (με εξαίρεση την Αγγλία) συναρτάται με την ακμή του περιοδικού τύπου, ο οποίος του προσφέρει μια νέα, μεγάλη αγορά, ειδικά την περίοδο του ρεαλισμού και της ανάπτυξης των μέσων μεταφοράς πανευρωπαϊκά. Επισημαίνεται ότι η ακμή της μετάφρασης καθιστά τις εθνικές λογοτεχνίες παγκόσμιο κτήμα. Από το έργο σημαντικών διηγηματογράφων, Γάλλων (Ζολά, Μεριμέ, Μοπασάν), Ρώσων (Γκόγκολ, Πούσκιν, Τουργκένιεφ, Τολστόι), Άγγλων (Ντίκενς, Κίπλινγκ, Γουλφ), Ιταλών (Ντ'Ανούντσιο, Μοράβια), Αμερικανών (Τουέιν, Μέλβιλ) επιλέγονται, διαβάζονται και αναλύονται διηγήματά τους. Περιγράφεται, επίσης, η επίδραση που άσκησε ο Κάφκα στο σύγχρονο διήγημα και διαβάζονται και ερμηνεύονται διηγήματα μεταμοντέρνων συγγραφέων (Φόουλς, Καλβίνο, Μπόρχες, Κούντερα), ώστε να γίνουν κατανοητά τα γνωρίσματα της μεταμοντέρνας διηγηματογραφίας. Τέλος, αναλύονται οι μηχανισμοί σύνθεσης διηγημάτων (κειμενοκεντρικά, με ερμηνευτική ανάγνωση) και διαβάζονται κριτικά επιλεγμένα διηγήματα συγγραφέων διαφορετικών χωρών και λογοτεχνικών περιόδων.

2.1.Δ.3 | ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, αναλύονται κατηγορίες διηγημάτων και περιγράφονται τα χαρακτηριστικά περιεχομένου και μορφής καθεμιάς από αυτές, σε συνάρτηση με τις ιστορικές περιόδους που τις γέννησαν, τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις και τα καλλιτεχνικά κινήματα που τις επηρέασαν. Ειδικότερα, ύστερα από μια σύντομη αναφορά στο έμμετρο διήγημα, συστήνονται στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες αντιπροσωπευτικά γνωρίσματα του επιστολικού διηγήματος, το οποίο κυριαρχεί ως σύντομη εξομολογητική αφήγηση την περίοδο του διαφωτισμού, και τονίζεται ότι

ο 19ος αιώνας αποτελεί τον βασικό σταθμό στην ανεξαρτησία του διηγήματος ως λογοτεχνικού είδους. Καταγράφονται οι νέες κατηγορίες διηγήματος (ηθογραφικό, αστυνομικό διήγημα, διήγημα με υπερφυσικά στοιχεία και «αλλόκοτη» υπόθεση) που εμφανίζονται κάτω από την επίδραση νέων καλλιτεχνικών κινημάτων (ρομαντισμός, ρεαλισμός, νατουραλισμός, συμβολισμός). Μέσα από τη μελέτη επιλεγμένων διηγημάτων, αναδεικνύεται η συμβολή πεζογράφων, όπως οι Μπαλζάκ, Φλομπέρ, Μοπασάν, Τσέχοφ, Γκόγκολ, στην ανανέωση των τεχνικών και των εκφραστικών τρόπων του διηγήματος, και εξηγούνται τα διακριτικά γνωρίσματα κατηγοριών διηγημάτων διαχρονικά δημοφιλών (ερωτικού, κοινωνικού, ψυχολογικού, ρεαλιστικού) που διαμορφώθηκαν τον 19ο αιώνα. Δίνονται παραδείγματα του ιστορικού, ηθοπλαστικού, περιπετειώδους διηγήματος και του διηγήματος φαντασίας και αναλύονται οι νέες τάσεις στη διηγηματογραφία του 20ού αιώνα (υπερρεαλιστικό, μαρξιστικό, υπαρξιακό, μοντέρνο, πολιτικό διήγημα, διήγημα των απόκληρων), με έμφαση στα διακριτικά του σύγχρονου διηγήματος (έλλειψη πλοκής, ένταση, συνοχή, πυκνότητα στον λόγο, έμφαση στην αναγνωστική πρόσληψη). Μελετάται με παραδείγματα το μυθοπλαστικό πεζογράφημα μικρής φόρμας (μικροαφήγημα) και προσδιορίζεται η υβριδική, μεταιχμιακή του φύση ανάμεσα στον ποιητικό και στον πεζό λόγο. Τέλος, αναλύονται οι συνθήκες παραγωγής, η σχέση του με τις νέες τεχνολογίες και τις σύγχρονες θεωρίες αντίληψης και κατανόησης της ζωής και παρουσιάζονται επιλεκτικά υπώνυμα του είδους (μικροδιήγημα, αφήγημα-αστραπή, αφήγημα-επίγραμμα).

2.1.Δ.4 | ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

Η εκπαιδευτική υποενότητα επιχειρεί αναδρομή σε σταθμούς του νεοελληνικού διηγήματος, κειμενοκεντρικά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες πληροφορούνται ότι τον όρο «διήγημα» με τη σημερινή σημασία του χρησιμοποίησε πρώτος ο Σπυρίδων Βλαντής (1797) στην έκδοση επιτομής από το Δεκαήμερο του Βοκάκιου και αναζητούν τις μακρινές ρίζες του στα ομηρικά έπη, τους αισώπειους μύθους, σε ρητορικές δημηγορίες (Υπέρ του Ερατοσθένους φόνου του Λυσία), σε πλαστές επιστολές της ελληνιστικής εποχής, σε βυζαντινούς βίους αγίων. Αναγνωρίζουν τις τρεις αφηγήσεις της συλλογής *Έρωτος αποτελέσματα* (1792) ως τα πρώτα νεοελληνικά διηγήματα, αλλά και τον ρομαντικό Αλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβή ως «πατέρα» του νεοελληνικού διηγήματος. Διαβάζουν ερμηνευτικά ηθογραφικά διηγήματα της περιόδου 1880-1900 και γνωρίζουν διηγηματογράφους και τίτλους συλλογών τους (Βιζυηνός, Παπαδιαμάντης, Παλαμάς, Δροσίνης, Θεοτόκης, Μητσάκης, Κρυστάλλης, Εφταλιώτης, Ξενόπουλος), αξιολογώντας την προσφορά τους στην ανανέωση της πεζογραφίας. Προσδιορίζουν νέες τεχνικές και θεματικές στα διηγήματα που γράφονται μεταξύ 1900 και 1918 (Χατζόπουλος, Θεοτόκης, Καζαντζάκης, Παρορίτης) και ενημερώνονται για την επίδραση των σοσιαλιστικών ιδεών (Πικρός). Αναλύουν διηγήματα του Καρυωτάκη και στέκονται με ενδιαφέρον στα διηγήματα των Μυριβήλη, Βενέζη, Κόντογλου, Σ. Δούκα. Εξετάζουν την πρόσκληση του Θεοτοκά για εξευρωπαϊσμό της λογοτεχνίας σε συνάρτηση με το

έργο των Γρηγόρη, Γλέζου, Τερζάκη, Καραγάτση, Πολίτη και με διηγήματα των Αλεξίου, Καρβούνη, Λουντέμη, Μπαστιά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναλύουν κριτικά διηγήματα μεταπολεμικών πεζογράφων (Χατζή, Τσίρκα, Πλασκοβίτη, Αποστολίδη, Σαμαράκη). Εντοπίζουν επιδράσεις νεότερων λογοτεχνικών εξελίξεων και μεταφράσεων ξένης λογοτεχνίας στα διηγήματα των Ιωάννου, Βασιλικού, Μηλιώνη, Κουμανταρέα, Βαλτινού, Χάκκα, Ταχτσή, Τσακνιά και των νεωτεριστών Χειμωνά, Τσιτσέλη, ενώ επίσης γνωρίζονται με συλλογές διηγηματογράφων της περιόδου 1970-1990 (Νόλλα, Χουλιαρά, Θεοφίλου, Σουρούνη, Μ. Δούκα, Μήτσου, Δημητρίου, Ταμβακάκη, Σκαμπαρδώνη).

2.1.Δ.5 | ΤΟ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Η εκπαιδευτική υποενότητα προσδιορίζει την ηθογραφία με βάση την ετυμολογία της (έθος = τόπος > ήθος = συνήθεια, ηθογραφία = το σύνολο των συνηθειών μιας κοινότητας). Εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα από το 1840 ως τις αρχές του 20ού αιώνα (εκσυγχρονισμός της χώρας, επίδραση του γαλλικού ρεαλισμού και νατουραλισμού στην ελληνική πεζογραφία, αγώνας για την καθιέρωση της δημοτικής, αναγνώριση ως επιστήμης της λαογραφίας —δηλαδή της στροφής σε ήθη, έθιμα, λαϊκές δοξασίες, στο γλωσσικό ιδίωμα της ελληνικής υπαίθρου—, έμφαση στη μνήμη, στην παρατήρηση, στο παρόν, αναζήτηση στοιχείων της εθνικής ταυτότητας) και διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη γέννηση και στη διαμόρφωση του ηθογραφικού διηγήματος. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν και εντοπίζουν χαρακτηριστικά μορφής (γλώσσας και τεχνικών) και περιεχομένου του ηθογραφικού διηγήματος (απεικόνιση της σύγχρονης συλλογικής ζωής, κυρίως της υπαίθρου, στροφή της αφήγησης στο παρόν, σκιαγράφηση αντιπροσωπευτικών ανθρώπινων τύπων, αληθοφάνεια, εκτεταμένοι διάλογοι σε δημοτική/τοπική διάλεκτο) σε επιλεγμένα διηγήματα σημαντικών εκπροσώπων του είδους (Βιζυηνού, Παπαδιαμάντη, Δροσίνη, Παλαμά, Ξενόπουλου, Θεοτόκη, Μωραϊτίδη, Μητσάκη, Καρκαβίτσα, Βλαχογιάννη, Κρυστάλλη, Εφταλιώτη). Πληροφορούνται ότι η αφετηρία του ηθογραφικού διηγήματος τοποθετείται στα 1883, καθώς τότε α) δημοσιεύονται τρία διηγήματα του Βιζυηνού και β) έναν μήνα αργότερα το περιοδικό *Εστία* προκηρύσσει διαγωνισμό συγγραφής πρωτότυπου διηγήματος, ορίζοντας ότι η υπόθεση των έργων πρέπει να είναι ελληνική και το θεματικό υλικό αντλημένο από τα έθιμα και την ιστορική παράδοση των Ελλήνων. Αξιολογούν τη συμβολή του διαγωνισμού στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης και του νέου προσανατολισμού της εθνικής λογοτεχνίας και διακρίνουν ανάμεσα στην ωραιοποιημένη ηθογραφική αναπαράσταση της υπαίθρου και στη νατουραλιστική θεώρηση των σκοτεινών πλευρών της. Τέλος, επισημαίνεται και η ύπαρξη αστικού ηθογραφικού διηγήματος.

2.1.Δ.6 | Η ΝΟΥΒΕΛΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα εισάγει τη νουβέλα ως ένα από τα τρία βασικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας. Υπογραμμίζει ότι τα όρια ανάμεσα τους

συχνά καθίστανται ασαφή και δυσδιάκριτα. Την ορίζει ως μυθοπλαστική αφήγηση σε πεζό λόγο, σε έκταση μεγαλύτερη από το διήγημα και μικρότερη από το μυθιστόρημα. Επισημαίνει ότι η προέλευσή της από το ιταλικό novella παραπέμπει σε πρωτότυπο, καινοτόμο δημιούργημα. Η υποενότητα εμβαθύνει στα διακριτικά της νουβέλας, που διαμορφώνονται σε συνάρτηση με την έκτασή της: η πλοκή της επικεντρώνεται σε συγκεκριμένο γεγονός ή σε έναν χαρακτήρα, δεν είναι μονοδιάστατη, όπως του διηγήματος, είναι ωστόσο λιγότερο πολύπλοκη από του μυθιστορήματος. Συνήθως εξιστορεί γεγονότα σύγχρονα της εποχής που γράφτηκε. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με την ιστορία του είδους στην παγκόσμια λογοτεχνική παραγωγή και εντοπίζουν τις απαρχές του σε εγκιβωτισμένες αφηγήσεις στις *Ιστορίες* του Ηρόδοτου και στην *Πολιτεία* του Πλάτωνα. Αναγνωρίζουν ως θεμελιωτή της νουβέλας τον Βοκάκιο (*Δεκαήμερο*) τον 14ο αιώνα και προβληματίζονται για τους λόγους για τους οποίους οι εγκιβωτισμένες αφηγήσεις του έργου του άλλοτε θεωρούνται διηγήματα και άλλοτε νουβέλες, αντιλαμβανόμενοι/-ες τη ρευστότητα στον διαχωρισμό των δύο ειδών. Πληροφορούνται ότι η νουβέλα καλλιεργείται συστηματικά από τα τέλη του 18ου αιώνα στη Γερμανία από τους Γκέτε, Φον Κλάιστ, Στορμ και Χάιζε. Επιπρόσθετα, αναφέρονται ενδεικτικά ονόματα δημιουργών νουβέλας του 20ού αιώνα και τίτλοι έργων τους (Μαν, *Θάνατος στη Βενετία*, Χέμινγουέι, *Ο γέρος και η θάλασσα*). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιλέγουν να αναλύσουν κριτικά και να μελετήσουν κάποιες από τις αντιπροσωπευτικές νουβέλες της νεοελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής του 19ου αιώνα, όπως *Η φόνισσα* του Παπαδιαμάντη, *Η ζωή και ο θάνατος του Καραβέλα* του Θεοτόκη, *Ο Παν* του Μυριβήλη, *Η μαθητευόμενη των τακουνιών* του Σκαρίμπα. Συζητιούνται τα χαρακτηριστικά μορφής και περιεχομένου, το περικείμενο και η σύνδεση με τη νουβέλα της μεταπολεμικής πεζογραφίας μέσα από το έργο των Μηλιώνη, Κοτζιά, Βασιλικού, Νόλλα.

2.1.Δ.7 | ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Στο εργαστήριο δημιουργικής γραφής νεοελληνικού διηγήματος και νουβέλας, οι δραστηριότητες που προτείνονται στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες είναι οι εξής: α) αφού αναζητήσουν και αναλύσουν σχετικό με το διήγημα και τη νουβέλα υλικό σε έγκυρα λογοτεχνικά περιοδικά και σε δοκίμια λογοτεχνικής κριτικής και αφού έχουν προηγουμένως μελετήσει κάποια από τα νεοελληνικά ή μεταφρασμένα διηγήματα/νουβέλες που αναφέρθηκαν στην ενότητα, επιχειρούν τη δική τους πρωτότυπη (ατομική ή ομαδική/συνεργατική) σύνθεση, για την οποία μπορούν επίσης να αξιοποιήσουν μέσα και τεχνικές που έχουν ήδη επισημανθεί στις προηγούμενες υποενότητες· κατόπιν, παρουσιάζουν τις συνθέσεις τους, συζητούν πάνω σε αυτές και ζητούν την αξιολόγησή τους από την ολομέλεια· β) διαβάζουν ερμηνευτικά μια νουβέλα, παράλληλα με τη σημειωτική της μεταγραφή (π.χ. μια ταινία/ένα τηλεοπτικό επεισόδιο εμπνευσμένη/-ο από αυτή), επισημαίνουν ποιες πληροφορίες και ποια στοιχεία του περιεχομένου είναι κοινά στα δύο έργα και προσπαθούν να εξηγήσουν ταυτόχρονα

τι προστίθεται και τι παραλείπεται. Ενδεικτικά προτείνονται οι νουβέλες *Η φόνισσα* και *Βαρδιάνος στα Σπόρκα* του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη σε συνδυασμό με την ταινία σε σκηνοθεσία Εύας Νάθαινα και την τηλεοπτική σειρά σε σκηνοθεσία Μανούσου Μανουσάκη αντίστοιχα. γ) επεξεργάζονται διηγήματα πεζογράφων της «γενιάς του τριάντα» και συνθέτουν κριτικά δοκίμια, στα οποία αποδελτιώνουν τα γλωσσικά, δομικά χαρακτηριστικά τους και τα στοιχεία περιεχομένου. Συστήνονται *Το πράσινο βιβλίο* του Στράτη Μυριβήλη, *Αιγαίο* του Ηλία Βενέζη, *Βασάντα* του Κόντογλου· δ) διαβάζουν ερμηνευτικά και κριτικά τη συλλογή *Διηγήματα των Χριστουγέννων* των Καρκαβίτσα, Κόντογλου, Μωραϊτίδη, Παπαδιαμάντη και συνθέτουν ομόθεμα διηγήματα· ε) αναλύουν επιλεγμένα διηγήματα από τις συλλογές *Το γυμνό δέντρο* (Πλασκοβίτης), *Ιστορίες από τις νότιες ακτές* (Αποστολίδης) και *Μυθολογία* (Κάσδαγλης) και επιχειρούν να μεταγράψουν παραδοσιακά διηγήματα, αξιοποιώντας τις τεχνικές του εσωτερικού μονολόγου και των υπερρεαλιστικών περιγραφών.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Βαλέτας, Γ. (1983). *Το νεοελληνικό διήγημα. Η θεωρία και η ιστορία του*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη.
2. Μηλιώνης, Χρ. (2002). *Το διήγημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα.
3. Πολίτου-Μαρμαρινού, Ε. & Ντενίση, Σ. (επιμ.). (2009). *Το διήγημα στην ελληνική και στις ξένες λογοτεχνίας. Θεωρία, Γραφή, Πρόσληψη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Συμπληρωματικές

1. Κιοσσές, Σ. (2021). «Ζητήματα κειμενικού είδους και δημιουργική γραφή: η περίπτωση της σύντομης αφήγησης (διήγημα, μικροδιήγημα, αφήγημα-αστραπή, αφήγημα-επίγραμμα)», *Kathedra*, 9(2), pp. 126-147. DOI:https://kathedra-ens.ru/wp-content/uploads/2022/01/Kathedra_09_2021.pdf
2. Καρακάση, Α., Σπυριδοπούλου, Μ. & Κοτελίδης, Γ. (2015). *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-811
3. Παππάς, Φ. Κατσιγιάννης, Α. & Διαμαντοπούλου, Λ. (2015). *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-692
4. Συλλογικό Έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

2.1.Ε • ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΦΟΡΜΕΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας, εξετάζονται ζητήματα μετρικής της λεγόμενης παραδοσιακής στιχουργίας με παράλληλη συνεξέταση έμμετρων ποιητικών έργων σημαντικών ποιητών/-τριών της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Αντικείμενο της ενότητας αποτελούν η ορολογία που χρησιμοποιείται στην περιγραφή της παραδοσιακής στιχουργίας, οι ταξινομήσεις των στίχων της νεοελληνικής ποιητικής παραγωγής με κριτήριο το μέτρο και τον αριθμό των συλλαβών τους, τα είδη και η λειτουργία της ομοιοκαταληξίας, τα μετρικά πάθη και οι τρόποι υπέρβασής τους, καθώς και οι λεγόμενες παραδοσιακές ποιητικές φόρμες. Επίσης, διερευνάται ο βαθμός στον οποίο η κανονιστικού χαρακτήρα στιχουργία λειτουργεί ανασταλτικά και δεσμεύει τη δημιουργική έμπνευση του ποιητικού υποκειμένου. Στο εργαστηριακό μέρος της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στη συγγραφή δικών τους ποιητικών κειμένων τηρώντας τους κανόνες της έμμετρης στιχουργίας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αναγνωρίζουν τη βασική ορολογία αναφορικά με την παραδοσιακή στιχουργία (στίχος, στροφή, μέτρο, τονισμός, ρυθμός, ομοιοκαταληξία, χασμωδία, διασκελισμός κ.λπ.),
- Διακρίνουν τους στίχους με κριτήριο το είδος του μέτρου (ίαμβος, τροχαίος, ανάπαιστος, δάκτυλος, μεσοτονικό μέτρο),
- Ξεχωρίζουν τους στίχους βάσει του αριθμού των συλλαβών τους (δεκαπεντασύλλαβος, οκτασύλλαβος, ενδεκασύλλαβος κ.λπ.),
- Περιγράφουν τα είδη της ομοιοκαταληξίας (ζευγαρωτή, πλεκτή, σταυρωτή, μεικτή και ελεύθερη),
- Εντοπίζουν πάθη φωνηέντων και συμφώνων (π.χ. έκθλιψη, αφαίρεση, κράση, συνίζηση) σύμφωνα με τις επιταγές του μέτρου,
- Ταυτοποιούν παραδοσιακές ποιητικές φόρμες (δίστιχο, επίγραμμα, σονέτο, μπαλάντα, χαϊκού κ.λπ.),
- Απαγγέλλουν ρυθμικά έμμετρες ποιητικές συνθέσεις,
- Παράγουν δικά τους έμμετρα ποιήματα ακολουθώντας τα κανονιστικά πρότυπα της παραδοσιακής στιχουργίας,
- Πειραματίζονται με την παραγωγή έμμετρων κειμένων κατά μίμηση συγκεκριμένων στιχουργικών προτύπων ή/και ποιητών/-τριών,
- Αναλογίζονται τον βαθμό στον οποίο η ποιητική φόρμα επηρεάζει το ποιητικό περιεχόμενο,

- Συνειδητοποιούν ότι οι διάφορες παραδοσιακές ποιητικές μορφές αποτελούν προϊόν της εποχής τους, με τη δική τους αυτόνομη εξέλιξη και μορφική, θεματική, ιδεολογική κ.λπ. ταυτότητα.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Στίχος / Στροφή / Τονισμός / Μέτρο / Ομοιοκαταληξία / Πάθη φωνηέντων / Πάθη συμφώνων / Χαϊκού / Επίγραμμα / Μπαλάντα / Σονέτο / Λίμερικ.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ
2	ΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑΣ
3	ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΝ
4	ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ, ΧΑΪΚΟΥ, ΣΟΝΕΤΟ
5	ΛΙΜΕΡΙΚ ΚΑΙ CLERIHEW
6	ΜΠΑΛΑΝΤΑ
7	ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.Ε.1 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ

Η συγκεκριμένη υποενότητα συστήνει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες την επιστήμη της στιχουργικής, τη «γραμματική της ποίησης», κατά Καβάφη, ως τον κλάδο της φιλολογίας που μελετά τους στιχουργικούς κανόνες, δηλαδή την ποικιλία και τον συνδυασμό των μέτρων στα οποία έχει συντεθεί ένα ποίημα. Επισημαίνεται ότι η νεοελληνική μετρική είναι συλλαβοτονική: βασίζεται στην εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών, επιλογή που καθορίζει τον ποιητικό ρυθμό (ίαμβος, τροχαίος κ.λπ.), ενώ για τη μετρική περιγραφή ενός στίχου λαμβάνεται επίσης υπόψη ο αριθμός των συλλαβών του (οκτασύλλαβος, δεκαπεντασύλλαβος κ.λπ.), αλλά και η θέση του τόνου στην τελευταία συλλαβή του (οξύτονος, παροξύτονος κ.λπ.). Το μέτρο είναι η μικρότερη μετρική μονάδα και περιγράφεται ως το σύνολο άρσεων και θέσεων (άτονων και τονισμένων συλλαβών), με την επανάληψη των οποίων σχηματίζεται ο στίχος. Παρουσιάζονται τα μέτρα της παραδοσιακής νεοελληνικής ποίησης, τα δύο δισύλλαβα (ιαμβικό: τονισμένη η δεύτερη συλλαβή και τροχαϊκό: τονισμένη η πρώτη) και τα τρία τρισύλλαβα (αναπαιστικό: τονισμένη η τρίτη συλλαβή, δακτυλικό: τονισμένη

η πρώτη συλλαβή και μεσοτονικό: τονισμένη η δεύτερη, δηλαδή η μεσαία, συλλαβή) και οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να τα αναγνωρίσουν σε συγκεκριμένα ποιήματα. Αναλύονται στην τάξη με συγκεκριμένα παραδείγματα οι συνηθέστεροι στίχοι (δεκαπεντασύλλαβος ομοιοκατάληκτος και ανομοιοκατάληκτος (πολιτικός), δωδεκασύλλαβος (βυζαντινός), ενδεκασύλλαβος, οχτασύλλαβος και πεντασύλλαβος), καθώς και η «καλβική στροφή», στην οποία εκείνο που έχει σημασία είναι ο τελικός μετρικός τόνος (ανάλογα με τη θέση του οποίου ο αριθμός των συλλαβών μπορεί να μεταβάλλεται). Γίνεται, επίσης, λόγος για την ομοιοκαταληξία ως πλήρη ομοιότητα δύο ή περισσότερων στίχων από το τελευταίο τονισμένο φωνήεν και μετά. Αφού παρουσιαστεί αυτή η κανονιστικού χαρακτήρα στιχουργία, συζητιέται ο βαθμός στον οποίο μπορεί να λειτουργεί ανασταλτικά και να δεσμεύει τη δημιουργική έμπνευση του ποιητικού υποκειμένου.

2.1.Ε.2 | ΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΞΙΑΣ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι στροφές και τα είδη ομοιοκαταληξίας της νεοελληνικής ποίησης. Παραδοσιακά η στροφή είναι το ταίριασμα δύο ή περισσότερων στίχων με ίδιο μέτρο, ρυθμό και αριθμό συλλαβών που μπορούν να ομοιοκαταληκτούν, αποτελώντας ένα ξεχωριστό και αρμονικό σύνολο. Η υποενότητα εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με το δίστιχο, το πυρηνικό είδος στροφής ή/και ποιήματος που αποτελείται από δύο στίχους ισοσύλλαβους, οι οποίοι μεταφέρουν ολοκληρωμένο νόημα και ομοιοκαταληκτούν μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τη δημοτική στιχουργία (λιανοτράγουδο, μαντινάδα). Γίνεται αναφορά, επίσης, στην τρίστιχη στροφή ή τερτσίνα, την οποία εμπνεύστηκε ο Δάντης Αλιγκιέρι και αποτελείται από τρεις στίχους με ποικιλία συνδυασμών στην ομοιοκαταληξία (συνήθως ο πρώτος και ο τρίτος ομοιοκαταληκτούν μεταξύ τους, ενώ ο δεύτερος ομοιοκαταληκτεί με τον πρώτο και τον τρίτο της επόμενης στροφής). Στην τάξη παρουσιάζονται και αναλύονται οι τερτσίνες του Σολωμού, του Γρυπάρη, του Καζαντζάκη, του Λαπαθιώτη. Με την ευκαιρία της αναφοράς στις τετράστιχες στροφές, γίνεται απαρίθμηση των ειδών της ομοιοκαταληξίας: α) ζευγαρωτή (ααββ), β) πλεκτή (αβαβ), γ) σταυρωτή (αββα). Αναφέρεται ότι οι στροφές στην παραδοσιακή ποίηση μπορεί να έχουν έως οχτώ στίχους. Στις εξάστιχες ελέγχεται και το τέταρτο είδος ομοιοκαταληξίας, η ζευγαροπλεκτή (αα βγγβ). Ξεκαθαρίζεται ότι στις στροφές με πάνω από τέσσερις στίχους μπορεί να εντοπιστεί και πέμπτο είδος, η ελεύθερη ομοιοκαταληξία, ενώ δίνεται έμφαση και στις οκτάστιχες στροφές (οκτάβες), με παραδείγματα από τον Σολωμό και τον Ελύτη. Τέλος, παρουσιάζονται τα διάφορα είδη ρίμας, όπως τα έχει κατατάξει ο Κοκόλης (πλούσιες, μερικές, ομωνύμων, μωσαϊκό, ηχώ, με προσθήκη, απροσδόκητες κ.λπ.), και ζητείται από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να ανακαλέσουν από μνήμης παραδείγματα τέτοιων ριμών από τραγούδια ή να επιχειρήσουν να συνθέσουν τα δικά τους παραδείγματα.

2.1.Ε.3 | ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τα πιο αντιπροσωπευτικά πάθη φωνηέντων και συμφώνων, τα οποία χρησιμεύουν για τη διατήρηση του μέτρου και της αρμονίας στην παραδοσιακή ποίηση και για την αποφυγή της χασμωδίας. Ειδικότερα, διδάσκονται: α) τη συνίζηση, δηλαδή το φαινόμενο κατά το οποίο το [i] και το [e] προφέρονται μαζί με το ακόλουθό τους φωνήεν σε μια συλλαβή (π.χ. τέτοιος), β) την έκθλιψη, δηλαδή την απώλεια του τελικού φωνήεντος μιας λέξης, μπροστά από το αρχικό φωνήεν της επόμενης (π.χ. τ' άγριο αντί το άγριο), γ) την αποκοπή, δηλαδή την απαλοιφή του τελικού φωνήεντος μιας λέξης μπροστά από το αρχικό σύμφωνο της επόμενης (π.χ. αντί φέρε το, φέρ' το), δ) την αφαίρεση, δηλαδή την απώλεια του αρχικού φωνήεντος μιας λέξης ύστερα από το τελικό φωνήεν της προηγούμενης (π.χ. να 'ρθει αντί να έρθει), ε) τη συναίρεση, δηλαδή την ένωση σε ένα φωνήεν δύο γειτονικών φωνηέντων μιας λέξης, όμοιων (π.χ. ακούουν-ακούν) ή διαφορετικών (παραήπιες, παράπιες), στ) τη συγκοπή, δηλαδή την απώλεια ενός φωνήεντος στο εσωτερικό μιας λέξης, όταν βρίσκεται ανάμεσα σε δύο σύμφωνα (π.χ. αντί γράψετε, γράψτε), ζ) την αποβολή, δηλαδή την απώλεια του αρχικού φωνήεντος κάποιων λέξεων (π.χ. γελάδα αντί αγελάδα), η) την πρόταξη, το φαινόμενο κατά το οποίο κάποιες λέξεις παίρνουν στην αρχή ένα φωνήεν (συνήθως το α) π.χ. βδέλλα, αβδέλλα, θ) την αλλαγή του αρχικού φωνήεντος σε ένα άλλο (π.χ. έξαφνα, άξαφνα), ι) την παρεμβολή ενός συμφώνου, κυρίως του ν (π.χ. σήμεραν άσπρη μέρα), αλλά και άλλων, (π.χ. αγέρας αντί αέρας), ώστε να αποφευχθεί η ένωση δύο φωνηέντων.

2.1.Ε.4 | ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ, ΧΑΪΚΟΥ, ΣΟΝΕΤΟ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τρεις πολύ διαδεδομένες ποιητικές φόρμες. Α) Το επίγραμμα. Πρόκειται για λυρικό ολιγόστιχο ποίημα (με δύο, τέσσερις ή περισσότερους στίχους), χωρίς αυστηρά καθορισμένη έκταση, που καλλιεργείται ήδη από την αρχαιότητα. Μαθαίνουν ότι η σύντομη έκτασή του προϋποθέτει πυκνότητα σε νόημα, γι' αυτό και τα επιγράμματα εκφράζουν το ουσιώδες σε ελάχιστους στίχους. Διαβάζονται παραδείγματα από διάφορες κατηγορίες επιγραμμάτων (ερωτικά, σατιρικά, επιτύμβια, ηρωικά) και αναλύεται ως πρότυπο το επίγραμμα του Σολωμού για την καταστροφή των Ψαρών. Β) Το χαϊκού. Πρόκειται για υπερβολικά σύντομο ποίημα γιαπωνέζικης προέλευσης, που αποτελείται από δεκαεπτά συλλαβές σε μόνον τρεις στίχους, ο πρώτος από τους οποίους έχει πέντε συλλαβές, ο δεύτερος επτά και ο τρίτος πέντε. Στις ευρωπαϊκές λογοτεχνικές παραδόσεις η συγκεκριμένη ποιητική φόρμα συνήθως επιχειρεί να εκφράσει με ευρηματικό τρόπο την ουσία μιας στιγμής μέσα από μια απλή εικόνα, με ιδιαίτερη σαφήνεια, όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στα «Δεκαέξι Χαϊκού» του Σεφέρη, που διαβάζονται και αναλύονται στην τάξη. Γ) Το σονέτο (ή δεκατετράστιχο). Πρόκειται για ιταλικής προέλευσης λυρική ποιητική φόρμα που γνώρισε μεγάλη διάδοση σε όλη την Ευρώπη (γνωστοί σονετογράφοι: Δάντης, Πετράρχης, Σέιξπιρ, Σπένσερ, Ρεμπό, Μαλαρμέ, Ρίλκε κ.ά.). Το σονέτο

αποτελείται από δεκατέσσερις ιαμβικούς ενδεκασύλλαβους στίχους κατανεμημένους σε τέσσερις στροφές, δύο τετράστιχες με σταυρωτή ομοιοκαταληξία (αββα) και δύο τρίστιχες. Στις τελευταίες, η ομοιοκαταληξία εμφανίζει ποικιλία συνδυασμών (γδγ δγδ, γδε γδε, γγδ εεδ κ.ά.), αλλά πάντα ένας τουλάχιστον στίχος της τρίτης στροφής ομοιοκαταληκτεί με έναν της τέταρτης, ενώ μπορεί να υπάρχουν και σονέτα με περισσότερους από δεκατέσσερις στίχους («σονέτα με ουρά»). Τα σονέτα στη νεοελληνική λογοτεχνία εμφανίστηκαν τον 16ο αιώνα (*Ρίμες αγάπης*), καλλιεργήθηκαν ιδιαίτερα τον 19ο αιώνα (Μαβίλης, Παλαμάς, Γρυπάρης, Πολυλάς) και γράφονται ακόμη από σύγχρονους/-ες ποιητές/-τριες (Βαγενάς, Γκανάς, Καψάλης, Φραντζή), από το έργο των οποίων επιλέγονται παραδείγματα που διαβάζονται και αναλύονται στην τάξη.

2.1.Ε.5 | ΛΙΜΕΡΙΚ ΚΑΙ CLERIHEW

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με την παραδοσιακή φόρμα του λίμερικ, οι ρίζες του οποίου ανιχνεύονται στον Μεσαίωνα, καλλιεργείται όμως στην Αγγλία τον 19ο αιώνα. Πρόκειται για μια πεντάστιχη χιουμοριστική στροφή, με σταθερή δομή, με ομοιοκαταληξία ααββα, η οποία αφηγείται μια σύντομη ιστορία, που καταλήγει συνήθως σε ανέκδοτο. Ο πρώτος στίχος παρουσιάζει τον ήρωα και πιθανόν κάποιο τοπωνύμιο· ο δεύτερος περιέχει μιαν ιδιότητα του ήρωα, κάποιο χαρακτηριστικό, κάποιο ιδιαίτερο αντικείμενο που κατέχει· ο τρίτος εμφανίζει μια δραστηριότητα, προσφέρει ένα στοιχείο της πλοκής. Ο τέταρτος συχνά παρουσιάζει τις αντιδράσεις των άλλων ή κάποια ενέργεια του ήρωα, και ο πέμπτος κλείνει με κάποιο εκκεντρικό επίθετο για τον ήρωα ή με μια ελαφριά παραλλαγή του πρώτου στίχου, προσδίδοντας μιαν εντύπωση ανακύκλωσης. Ως παράδειγμα προσφέρονται τα λίμερικ του Σεφέρη (*Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά*). Εγγύτητα περιεχομένου με το λίμερικ εμφανίζει το clerihew, ένα ποιητικό είδος με επίσημο και σοβαρό ύφος και ασήμαντο ή γελοίο περιεχόμενο, που στοχεύει στην παρωδία των κοινωνικών συμβάσεων και των δήθεν σημαντικών προσώπων. Η υποενότητα αυτή περιγράφει πως ο εμπνευστής του είδους, Edmund Clerihew Bentley, επινόησε την εξής σταθερή δομή: ένα τετράστιχο που αποτελείται από δύο δίστιχα με ζευγαρωτή συνήθως ομοιοκαταληξία. Επειδή τα δύο δίστιχα δεν αφήνουν μεταξύ τους κενά, ό, τι τα ξεχωρίζει είναι ο αριθμός των συλλαβών, το μήκος μ' άλλα λόγια του στίχου. Οι πρώτοι δύο στίχοι είναι εμφανώς πολύ πιο μικροί απ' ό,τι οι επόμενοι δύο. Συχνά τα clerihew είναι επιτύμβια, οπότε θυμίζουν το σατιρικό επίγραμμα.

2.1.Ε.6 | ΜΠΑΛΑΝΤΑ

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τη δημοφιλή στην ευρωπαϊκή ποίηση μπαλάντα, η οποία παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις νεοελληνικές παραλογές. Πρόκειται για αφηγηματικό ποίημα, που διηγείται μια τραγική ιστορία, με δραματικό τέλος, εμπνευσμένη από την καθημερινή ζωή (έναν άδοξο έρωτα, μια οικογενειακή ατυχία). Επισημαίνει ότι υπάρχουν λαϊ-

κές μπαλάντες που προέρχονται από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες και αποτελούν μετεξελίξεις παλιότερων λαϊκών χορευτικών τραγουδιών (το ιταλικό ρήμα “ballare” σημαίνει «χορεύω»). Η γλώσσα τους είναι απλή, ο αφηγητής απρόσωπος, περιέχουν γρήγορη δράση και διάλογο, υπερφυσικά στοιχεία και απλούς ήρωες. Η υποενότητα περιγράφει, επιπλέον, σε αντιδιαστολή με τη λαϊκή, τη λογοτεχνική μπαλάντα, που καλλιεργείται στην Ευρώπη μετά τον 18ο αιώνα. Η γλώσσα, η στιχουργική, ο ρυθμός της είναι ιδιαίτερα επιμελημένα, ενώ το περιεχόμενό της αγγίζει και θρησκευτικά θέματα. Η υποενότητα εξηγεί ότι το είδος γράφεται και σε ελεύθερη μορφή. Εξοικειώνει, ωστόσο, τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τη σταθερή του μορφή, που περιλαμβάνει τρεις στροφές, ισόστιχες, με οκτώ ως δώδεκα στίχους καθεμία και μία τέταρτη με τέσσερις ως έξι στίχους, που λειτουργεί ως κατακλείδα και συμπυκνώνει το περιεχόμενο του ποιήματος. Εξηγεί ότι ο τελευταίος ή οι δυο τελευταίοι στίχοι κάθε στροφής είναι κοινοί σε όλες και λειτουργεί/-ούν ως επωδός. Πληροφορεί ότι η ομοιοκαταληξία παρουσιάζει ποικίλες παραλλαγές, με πιο συνηθισμένο σχήμα το αβαββγβγ για τις τρεις στροφές και βγβγ για την κατακλείδα. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα χρησιμοποιεί τις μπαλάντες του Καρυωτάκη, ο οποίος θεραπεύει την τυπική φόρμα της μπαλάντας, μολονότι θεματικά αποκλίνει από τα συνηθισμένα, καταθέτει δηλαδή συνήθως τις απόψεις του για την ποίηση και για αφηρημένες ιδέες.

2.1.Ε.7 | ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαβάζουν και αναλύουν ελληνικά ποιήματα με σταθερή μορφή, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι τα στιχουργικά στοιχεία τους, όπως ο αριθμός των στίχων, των στροφών, η μορφή της ομοιοκαταληξίας κ.λπ., είναι καθορισμένα. Επιδίδονται στις παρακάτω ασκήσεις δημιουργικής γραφής: α) επιδιώκουν να ξαναγράψουν μία στροφή από ένα παραδοσιακό ποίημα, αλλάζοντας την ομοιοκαταληξία, προσθέτοντας ή αφαιρώντας στίχους, προσθαφαιρώντας λέξεις, β) εναλλακτικά επιχειρούν να μεταγράψουν ένα ποίημα παραδοσιακό σε ελεύθερο στίχο και το αντίστροφο, γ) επιχειρούν να συνενώσουν κερματισμένα σε στίχους ή σε στροφές παραδοσιακά ποιήματα, τοποθετώντας τα δομικά τους μέρη στη σωστή σειρά, δ) προσπαθούν να αποκαταστήσουν ένα παραδοσιακό ποίημα που σκόπιμα είναι γραμμένο στη ροή του πεζού λόγου, χωρίζοντας σωστά στροφές και στίχους, ε) ασκούνται στην παραγωγή δίστιχων, στροφών με δύο, τρεις, τέσσερις, πέντε στίχους, χρησιμοποιώντας διαφορετική ομοιοκαταληξία και μέτρο, στ) με πρότυπο ένα πένθιμο επίγραμμα συγγράφουν ένα σατιρικό, ζ) συνθέτουν λίμερικ, χαϊκού και μαντινάδες, η) εμπνέονται ένα σονέτο και το συνθέτουν συνεργατικά, θ) χωρίζονται σε ομάδες δύο ατόμων: το ένα σχεδιάζει στο χαρτί τονικά μέτρα και το άλλο προσπαθεί να τα αντικαταστήσει με λέξεις, γράφοντας ένα ποίημα, ι) εφαρμόζουν τα μέτρα στα ονόματά τους, σε ονόματα των οικείων τους και στα ονόματα των μελών του εργαστηρίου, ια) τους δίνονται παραδοσιακά ποιήματα, από τα οποία έχουν αφαιρεθεί λέξεις και προσπαθούν με τη βοήθεια του μέτρου και των

συλλαβών των στίχων να συμπληρώνουν τα κενά (δεν είναι απαραίτητο να βρίσκουν τη λέξη που έλειπε), ιβ) συνθέτουν παρωδίες στίχων/στροφών χωρίς να αλλάζουν την ομοιοκαταληξία.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Holton, D., Mackridge, P. & Φιλιππάκη-Warburton, I. (1999). *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
2. Σταύρου, Θ. (1930). *Νεοελληνική μετρική*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη.
3. Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.
4. Κοκόλης, Ξ. Α. (1993). *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Στιγμή.

Συμπληρωματικές

1. Βαγενάς, Ν. (1996). *Η ελευθέρωση των μορφών. Η ελληνική ποίηση από τον έμμετρο στον ελεύθερο στίχο (1880-1940)*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
2. Σαραλής, Γ. (1939). *Νεοελληνική μετρική*. Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».
3. Τριανταφυλλίδης, Μ. (1941). *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
4. Χατζησαββίδης, Σ. & Χατζησαββίδη, Α. (2011). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

2.1.ΣΤ • ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αντικείμενο της συγκεκριμένης μαθησιακής ενότητας αποτελεί η μελέτη της βασικής τυπολογίας της αφηγηματολογίας, με έμφαση στην αφηγηματική πράξη (ιστορία/μύθος, διήγηση/πλοκή, αφήγημα/κείμενο), στα αφηγηματικά επίπεδα (εξω-, ενδο- και μεταδιηγητικό), στα είδη του/της αφηγητή/-τριας (ως προς τον βαθμό παρουσίας του/της στο αφήγημα, τον βαθμό συμμετοχής του/της στα δρώμενα και στο αφηγηματικό επίπεδο που ανήκει), στα «υπάρχοντα στοιχεία» (χαρακτήρες, σκηνικό, γεγονότα), στα είδη της εστίασης (μηδενική, εσωτερική, εξωτερική) και στον αφηγηματικό χρόνο σε σχέση με τον χρόνο της ιστορίας ως προς τη σειρά/τάξη, τη διάρκεια και τη συχνότητα. Παράλληλα, γίνεται εφαρμογή των διδαγμάτων της θεωρίας τόσο στην ανάλυση αφηγηματικών κειμένων όσο και στη συγγραφή νέων από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Περιγράφουν τους βασικούς όρους και τις θεωρητικές αρχές και κατηγορίες της θεωρίας της αφήγησης,
- Αναγνωρίζουν τη συμβολή στην αφηγηματολογία δύο από τους μείζονες θεωρητικούς, του Αριστοτέλη και του Genette,
- Διακρίνουν τα διαφοροποιητικά στοιχεία μεταξύ της καθαρής αφήγησης, της μίμησης και του μεικτού είδους,
- Αντιλαμβάνονται τα διάφορα αφηγηματικά επίπεδα, δηλαδή ιστορία/μύθος, διήγηση/πλοκή, αφήγημα/κείμενο,
- Ξεχωρίζουν τα είδη αφηγητή/-τριας ως προς τον βαθμό συμμετοχής του/της στην ιστορία: ομο-, ετερο- και αυτοδιηγητικός/-ή,
- Διαφοροποιούν τον/την αφηγητή/-τρια με βάση το αφηγηματικό επίπεδο στο οποίο ανήκει: εξω-, ενδο- και μεταδιηγητικός/-ή αφηγητής/-τρια,
- Διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ μηδενικής, εσωτερικής και εξωτερικής εστίασης,
- Κατηγοριοποιούν την αφήγηση λόγων σε αφηγήσεις ευθύ, πλάγιου και αφηγηματοποιημένου λόγου,
- Εξηγούν τη μορφή και τη λειτουργία του εσωτερικού μονολόγου,
- Εξετάζουν τον αφηγηματικό χρόνο σε σχέση με τον χρόνο της ιστορίας ως προς τη σειρά/τάξη σε αναδρομή, προδρομή, ab ovo, in medias res, ως προς τη διάρκεια σε σκηνή, επιτάχυνση, επιβράδυνση και ως προς τη συχνότητα σε αφήγηση ενική, πολλαπλή, επαναληπτική, θαμιστική,
- Πιστοποιούν τις λειτουργίες της αφηγηματικής φωνής: αφηγηματική, σχολιαστική, οργανωτική, επικοινωνιακή, πιστοποιητική, ιδεολογική,
- Σχολιάζουν τη φύση και τη λειτουργία των χαρακτήρων και του σκηνικού της αφήγησης,
- Αναλύουν με αφηγηματικούς όρους υπάρχοντα λογοτεχνικά κείμενα,
- Παράγουν δικά τους αφηγηματικά κείμενα, εναλλάσσοντας τρόπους και τεχνικές που τους προσφέρει η θεωρία.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Διάλογος / Διηγητικό επίπεδο / Έκθεση – αφήγηση / Εξωδιηγητικό επίπεδο / Μεταγενέστερη αφήγηση / Μεταδιηγητικό επίπεδο / Μοντέλο Γκρεϊμάς / Ομοδιηγητικός/-ή αφηγητής/-τρια / Παρέμβλητη αφήγηση / Περιγραφή / Προγενέστερη αφήγηση / Ταυτόχρονη αφήγηση.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
2	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΤΗ/-ΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ
3	ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ
4	ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ
5	Ο ΧΡΟΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ
6	ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΓΚΡΕΪΜΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.1.ΣΤ.1 | ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα εξετάζει τη σχέση συγγραφέων και αφηγητών/-τριών στην αφηγηματολογία. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στην έννοια της «αφηγηματολογίας», της δομής ενός αφηγήματος και της ίδιας της πράξης της αφήγησης. Γνωρίζουν ότι αφήγημα είναι το κείμενο, ο προφορικός/γραπτός λόγος, που περιέχει μια *ιστορία* (τον μύθο, το αφηγηματικό περιεχόμενο, το σύνολο των γεγονότων) που μεταβιβάζεται από μια αφηγηματική πράξη, την *αφήγηση* (τον λόγο μέσω του οποίου παρουσιάζεται η ιστορία). Επικεντρώνονται στους τύπους αφηγητών/-τριών, στις αφηγηματικές τεχνικές, στην πλοκή κ.ά. και περιγράφουν μοντέλα ανάλυσης της αφήγησης. Αναγνωρίζουν ότι η σύγχρονη αφηγηματολογία οφείλει πολλά στις εργασίες των ρώσων φορμαλιστών και των γάλλων δομιστών που επεσήμαναν ότι δεν μπορεί να υπάρξει αφήγημα χωρίς αφηγητή/-τρια. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται την ύπαρξη του/της αφηγητή/-τριας και ότι δεν υπάρχει κάποια «διαφανής» αφήγηση όπου τα γεγονότα γίνονται αισθητά ως «πραγματικά» (π.χ. στην ιστορική αφήγηση). Διακρίνουν την ύπαρξη ενός/μίας αφηγητή/-τριας, ακόμα και στην περίπτωση ενός αφηγήματος που συγκροτείται εξ ολοκλήρου από διαλόγους μεταξύ προσώπων και χωρίς κατηγορηματικές εκφράσεις, ο/η οποίος/-α «παραθέτει» τους διαλόγους χωρίς να κάνει αισθητή την παρουσία του/της. Αναλύουν την «αδιαφανή» αφήγηση, όταν ο/η αφηγητής/-τρια προσδιορίζεται ρητά, και γίνεται ένα «πρόσωπο» μέσα στο αφήγημα. Αποδέχονται ότι ο/η αφηγητής/-τρια της ιστορίας δεν ταυτίζεται με τον/τη συγγραφέα (με εξαίρεση τα απομνημονεύματα, το ημερολόγιο και την αυτοβιογραφία). Περιγράφουν τον/την αφηγητή/-τρια ως ένα πλασματικό πρόσωπο, δημιούργημα του/της συγγραφέα που διαμεσολαβεί ανάμεσα σε αυτόν/-ήν και τους/τις αναγνώστες/-τριες, ανεξάρτητα από τα πρόσωπα της αφήγησης και από το αν παίρνει μέρος στην αφήγηση και διακρίνουν τα «πραγματικά» συγγραφικά υποκείμενα από τη θεωρητική κατασκευή που ονομάζεται «υπονοούμενος/λανθάνων συγγραφέας».

2.1.ΣΤ.2 | ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΤΗ/-ΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα περιγράφει τις λειτουργίες του/της αφηγητή/-τριας και της αφήγησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν ότι ως αφηγητές/-τριες μπορεί να είναι πρόσωπα της αφήγησης, με πρωταγωνιστικό ή δευτερεύοντα ρόλο, ή μπορεί να είναι αμέτοχοι/-ες στα γεγονότα. Αν συμμετέχουν στην ιστορία (ως βασικοί/-ές ήρωες/-ιδες, απλοί/-ές παρατηρητές/-τριες ή αυτόπτες/-τριες μάρτυρες) ονομάζονται «ομοδιηγητικοί/-ές αφηγητές/-τριες» και αφηγούνται σε πρώτο ρηματικό πρόσωπο. Οι «ομοδιηγητικοί/-ές αφηγητές/-τριες» διακρίνονται σε όσους/-ες παρατηρούν τα συμβάντα της αφήγησης και σε εκείνους/-ες που συμμετέχουν ενεργά σε αυτήν (αν αφηγούνται σε πρώτο ρηματικό τις προσωπικές τους ιστορίες, ονομάζονται «αυτοδιηγητικοί/-ές»). Όταν δεν συμμετέχουν στην ιστορία που διηγούνται ονομάζονται «ετεροδιηγητικοί/-ές» και αναθέτουν την αφήγηση σε πρόσωπο ξένο προς την ιστορία, την οποία παρουσιάζει σε τρίτο πρόσωπο. Οι «παντογνώστες/-τριες αφηγητές/-τριες» βρίσκονται παντού και πάντοτε και γνωρίζουν τα πάντα, ακόμα και τις πιο απόκρυφες σκέψεις των προσώπων της αφήγησης. Διακρίνουν την αφήγηση σε πραγματική (όταν το αντικείμενο ανήκει στο βιωματικό πεδίο του υποκειμένου της αφήγησης) και πλασματική (όταν το αντικείμενο είναι εφεύρημα του υποκειμένου της αφήγησης). Οργανώνουν κάθε αφήγημα σε τρία στρώματα: α) το αφήγημα γεγονότων, όταν γίνεται αναφορά σε ό,τι έπραξε ή σε ό,τι έπαθε ένα πρόσωπο, β) το αφήγημα λόγων, που οι λόγοι μπορεί να είναι «αφηγηματοποιημένοι» (όταν τα λόγια του προσώπου ενσωματώνονται στην αφήγηση), «αναφερόμενοι» (όταν περιλαμβάνεται ευθύς λόγος ή διάλογος) ή «μετατιθέμενοι» (όταν ο λόγος των προσώπων ενσωματώνεται στον λόγο του/της αφηγητή/-τριας), γ) το αφήγημα σκέψεων, όπου η σκέψη ισοδυναμεί με «σιωπηρό λόγο». Ερμηνεύουν τον εσωτερικό μονόλογο ως ευθύ, άμεσο λόγο και γνωρίζουν ότι προέκταση του μετατιθεμένου λόγου είναι ο ελεύθερος πλάγιος λόγος.

2.1.ΣΤ.3 | ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα περιγράφει τα αφηγηματικά επίπεδα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν ότι, όταν στην αφήγηση παρεμβάλλεται μια δεύτερη ιστορία, τότε «διασπάται» σε δύο επίπεδα: αυτό που περιέχει την κύρια αφήγηση και αυτό που περιέχει τη δευτερεύουσα αφήγηση. Η κύρια αφήγηση τοποθετείται στο *διηγητικό* επίπεδο, ενώ η δευτερεύουσα αφήγηση τοποθετείται στο *μεταδιηγητικό* επίπεδο. Αν υπάρχει πρόλογος ή εισαγωγική αφήγηση στο έργο, τότε έχουμε και ένα τρίτο επίπεδο, που ονομάζεται *εξωδιηγητικό*. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διακρίνουν τρία αφηγηματικά επίπεδα: το «εξωδιηγητικό», που περιλαμβάνει την αφήγηση γεγονότων που είναι εξωτερικά σε σχέση με το κείμενο (πρόλογοι, εισαγωγές)· το «διηγητικό», που περιλαμβάνει τα γεγονότα που ανήκουν στην κύρια αφήγηση· και το «μεταδιηγητικό», που περιλαμβάνει τη δευτερεύουσα αφήγηση που εξελίσσεται εντός της κύριας αφήγησης. Στη συνέχεια, διακρίνουν τρία είδη αφηγητών/-τριών: εξωδιηγητικούς/-ές,

που αφηγούνται τα γεγονότα που συγκροτούν την πλοκή του κειμένου· ενδοδιηγητικούς/-ές που βρίσκονται μέσα στην ιστορία και διηγούνται γεγονότα που συνιστούν μετα-αφήγηση· και τους/τις μεταδιηγητικούς/-ές που βρίσκονται μέσα στη δευτερεύουσα ιστορία (στη μετα-αφήγηση) και αφηγούνται μια άλλη ιστορία. Με κριτήριο το αφηγηματικό επίπεδο που ανήκουν, και τη συμμετοχή τους στην ιστορία, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν ότι οι αφηγητές/-τριες μπορεί να είναι: εξωδιηγητικοί /-ές-ετεροδιηγητικοί/-ές, που επιφορτίζονται με την αφήγηση της ιστορίας άλλων στην οποία δεν συμμετέχουν· εξωδιηγητικοί/-ές-ομοδιηγητικοί/-ές που επιφορτίζονται με την αφήγηση της ιστορίας άλλων στην οποία όμως συμμετέχουν· οι ενδοδιηγητικοί/-ές-ετεροδιηγητικοί/-ές ανήκουν μεν στην κύρια ιστορία, αλλά αφηγούνται γεγονότα στα οποία δεν συμμετέχουν, ενώ οι ενδοδιηγητικοί/-ές-ομοδιηγητικοί/-ές και ανήκουν στην κύρια ιστορία και αφηγούνται την προσωπική τους ιστορία.

2.1.ΣΤ.4 | ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στους αφηγηματικούς τρόπους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν ότι οι αφηγηματικοί τρόποι απαντούν στο ερώτημα «πώς αφηγείται» κάποιος/-α και διακρίνουν τις παρακάτω κατηγορίες. Την *έκθεση-αφήγηση* όπου παρουσιάζουν γεγονότα και πράξεις είτε ως «διήγηση», για να αφηγηθούν μια ιστορία με τη δική τους φωνή, είτε ως «μίμηση», δανειζόμενοι/-ες τη φωνή άλλων προσώπων. Τον *διάλογο* με τα διαλογικά μέρη σε ευθύ λόγο και σε πρώτο πρόσωπο. Την *περιγραφή* με την αναπαράσταση προσώπων, τόπων, αντικειμένων, και την αφήγηση καταστάσεων. Το *σχόλιο* με την παρεμβολή σχολίων, σκέψεων, γνωμών, έξω από τη ροή της αφήγησης, που στοιχειοθετεί, όπως και η περιγραφή, μια επιβράδυνσή της. Τον *ελεύθερο πλάγιο λόγο* με την πιστή απόδοση σκέψεων, διαθέσεων ή συναισθημάτων σε τρίτο πρόσωπο και σε παρωχημένο χρόνο (ανήκει στην καθαρή αφήγηση). Τον *εσωτερικό μονόλογο* με την απόδοση των σκέψεων ή συναισθημάτων σε πρώτο πρόσωπο και σε χρόνο ενεστώτα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν τον όρο «εστίαση», για να αναφερθούν στην απόσταση που παίρνει ο αφηγητής από τα πρόσωπα της αφήγησης και διακρίνουν τρεις τύπους εστίασης τριτοπρόσωπης αφήγησης: *αφήγηση χωρίς εστίαση*, όπου ο/η αφηγητής/-τρια γνωρίζει περισσότερα από τα πρόσωπα (αντιστοιχεί στην αφήγηση με «παντογνώστη/-τρια αφηγητή/-τρια»)· *αφήγηση με εσωτερική εστίαση*, που παρακολουθεί ένα από τα πρόσωπα ή ο/η αφηγητής/-τρια ξέρει τόσα όσα και το πρόσωπο από τη σκοπιά του οποίου αφηγείται· και την *αφήγηση με εξωτερική εστίαση*, όπου ο/η αφηγητής/-τρια ξέρει λιγότερα από τα πρόσωπα, με τους/τις ήρωες/-ίδες να δρουν χωρίς οι αναγνώστες/-τριες να μπορούν να μάθουν τις σκέψεις τους (π.χ. αστυνομικά μυθιστορήματα).

2.1.ΣΤ.5 | Ο ΧΡΟΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εξετάζει τον χρόνο και την αφήγηση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες τοποθετούν την αφήγηση χρονικά στο παρελθόν, παρόν και μέλλον και τη

διακρίνουν σε τέσσερα είδη: *μεταγενέστερη*, όπου διηγούνται την ιστορία αφού έχει εξ ολοκλήρου συντελεστεί, *προγενέστερη*, που προηγείται της έναρξης της ιστορίας, *ταυτόχρονη*, όπου η εκφώνηση είναι σύγχρονη της ιστορίας, και *παρέμβλητη*, όπου ο/η αφηγητής/-τρια διηγείται μαζί με τα γεγονότα που συντελέστηκαν και τις σκέψεις του/της. Γνωρίζουν ότι ο/η αφηγητής/-τρια παραβιάζει την ομαλή χρονική πορεία για να γυρίσει προσωρινά στο παρελθόν ή αφηγείται ένα γεγονός που θα διαδραματιστεί αργότερα. Αυτές οι αναχρονίες διακρίνονται σε *αναδρομικές* όπου διακόπτεται η κανονική χρονική σειρά των συμβάντων για αφήγηση παρελθοντικών γεγονότων, και σε *πρόδρομες*, όπου γίνεται εκ των προτέρων αφήγηση μελλοντικών γεγονότων. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται και με άλλες τεχνικές που παραβιάζουν την ομαλή χρονική σειρά, όπως η *in medias res* (στο μέσο των πραγμάτων), με την οποία διεγείρεται το αναγνωστικό ενδιαφέρον και η αφήγηση δεν γίνεται κουραστική, ή ο *εγκιβωτισμός*, όπου υπάρχει μια κύρια αφήγηση και δευτερεύουσες αφηγήσεις μέσα στην κύρια. Στην *παρέμβλητη* (εμβόλιμη) αφήγηση διακόπτεται προσωρινά η φυσική ροή των γεγονότων. Στον προϊδεασμό το αναγνωστικό κοινό προετοιμάζεται ψυχολογικά γι' αυτό που θα ακολουθήσει, ενώ στην *προοικονομία* το συγγραφικό υποκείμενο διευθετεί τα γεγονότα και δημιουργεί τις προϋποθέσεις, ώστε η εξέλιξη της πλοκής να είναι για τους/τις αναγνώστες/-τριες φυσική και λογική. Για να συντομεύσουν τον χρόνο της αφήγησης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν τις τεχνικές της *επιτάχυνσης*, της παράλειψης και της έλλειψης, ενώ διευρύνουν τον χρόνο της αφήγησης με την *επιβράδυνση* των γεγονότων.

2.1.ΣΤ.6 | ΤΟ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΓΚΡΕΪΜΑΣ

Η τελευταία μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στο αφηγηματικό μοντέλο του Γκρεϊμάς, ο οποίος ανακάλυψε τη βασική και σταθερή δομή της σύνθεσης των μυθιστορημάτων και διακρίνει έξι ρόλους κατά την ανάλυσή τους: υποκείμενο, αντικείμενο, πομπός, δέκτης, βοηθός, αντίμαχος. Επίσης, διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ δρώντος (προσώπου) και δράστη/-τριας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα χαρακτηριστικά αυτών των ρόλων και αναγνωρίζουν ότι δεν είναι απαραίτητο να είναι πάντα πρόσωπα και ότι συνδέονται μεταξύ τους με στενότερες σχέσεις που αποδίδονται με τα ακόλουθα δίπολα: υποκείμενο (ήρωας)-αντικείμενο (πολύτιμο), πομπός (εντολέας)-δέκτης (εντολοδόχος) και βοηθός (συμπαραστάτης)-αντίμαχος (αντίπαλος). Μέσω της ανάγνωσης μυθιστορημάτων, εντοπίζουν το υποκείμενο, το πρόσωπο που δραστηριοποιείται για την απόκτηση του αντικειμένου ή την αποκατάσταση της αδικίας και το αντικείμενο, ένα πρόσωπο, μια ιδέα, μια αξία ή ένα αντικείμενο, γενικά κάτι πολύτιμο, του οποίου η απώλεια/στέρηση δραστηριοποιεί το υποκείμενο για την απόκτηση/ανάκτησή του. Ο πομπός είναι κάποιο εξατομικευμένο πρόσωπο ή ένα αφηρημένο σχήμα, ενώ ο δέκτης το πρόσωπο που λαμβάνει το μήνυμα, χωρίς αναγκαστικά να είναι ο μοναδικός αποδέκτης του μηνύματος. Συμπαραστάτης είναι οτιδήποτε συμβάλλει στην εκπλήρωση της επιθυμίας του υποκειμένου, ενώ αντίμα-

χος κάθε δρων πρόσωπο το οποίο παρεμποδίζει την επίτευξη του στόχου του υποκειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιστοιχούν τους ρόλους σε περισσότερα από ένα πρόσωπα και, αντίστροφα, σε κάθε πρόσωπο περισσότερους ρόλους. Διακρίνουν το ασυμβίβαστο των ρόλων, όπως ήρωα και βοηθού. Ερμηνεύουν τον κάθε ρόλο σύμφωνα με τις λειτουργίες και τις ιδιότητες που αποδίδονται στο υποκείμενο, οι οποίες βοηθούν στον περιορισμό των πολλών δρώντων προσώπων σε λίγους δραματικούς ρόλους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Μπράτιτσης, Θ. & Καπανιάρης, Α. (2024). *Ψηφιακή αφήγηση και εκπαίδευση* [Μεταπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-432
2. Παπαρούση, Μ. & Κιοσσές, Σ. (2023). *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας: Έννοιες, παραδείγματα και κριτική εφαρμογή* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-210

Συμπληρωματικές

1. Σκοπετέας, Ι. (2015). *Η δημιουργία της μυθοπλαστικής αφήγησης και τα είδη των κινηματογραφικών ταινιών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-479
2. Παππάς, Φ., Κατσιγιάννης, Α. & Διαμαντοπούλου, Λ. (2016). *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-692

2.2 • ΕΞΑΜΗΝΟ Β΄

2.2.Α • ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αντικείμενο της μαθησιακής αυτής ενότητας αποτελεί το λογοτεχνικό είδος του μυθιστορήματος. Στο πλαίσιο της ενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με τις συνθήκες γέννησης και την πορεία εξέλιξης και διαμόρφωσης του είδους μέσα στον χρόνο, με αναφορά σε έργα-σταθμούς της παγκόσμιας μυθιστορηματικής παραγωγής. Εξετάζονται τα ειδολογικά γνωρίσματα της ευρείας αφηγηματικής φόρμας του μυθιστορήματος, που το διαφοροποιούν από άλλα είδη πεζού αφηγηματικού λόγου, με βάση κυρίως την έκταση και το μέγεθός του, τον αριθμό και την ποικιλία των χαρακτήρων, τη συνθετότητα της/των πλοκής/-ών, τη συνήθη ύπαρξη υποπλοκής/-ών, την ευχέρεια στη λεπτομερή ανάπτυξη του αφηγηματικού περιβάλλοντος (χρόνος, σκηνικό κ.λπ.) και τη δυνατότητα λεπτομερούς σκιαγράφησης των χαρακτήρων και των κινήτρων τους. Παράλληλα, επιχειρείται αδρομερώς μια κατηγοριοποίηση του είδους με κριτήρια θεματικά ή/και τεχνοτροπικά (ενδεικτικά: αυτοβιογραφικό, επιστολικό, ιστορικό, ψυχολογικό, κοινωνικό, ρεαλιστικό μυθιστόρημα, μυθιστόρημα διάπλασης/μαθητείας κ.ά.). Στη μαθησιακή ενότητα, τέλος, περιλαμβάνεται και η μελέτη χαρακτηριστικών μυθιστορημάτων διάφορων εποχών και τεχνοτροπιών της ελληνικής ή/και της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Στο εργαστηριακό μέρος της ενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιχειρούν τη συγγραφή σύντομων κριτικών δοκιμίων για μυθιστορήματα που έχουν διαβάσει και παράγουν τον ιστό της πλοκής του δικού τους μυθιστορήματος.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί/-ές να:

- Περιγράφουν τις συνθήκες εμφάνισης του λογοτεχνικού είδους του μυθιστορήματος,
- Παρακολουθούν την ιστορική εξέλιξη του μυθιστορήματος από την αρχαιότητα έως σήμερα,
- Ονοματίζουν έργα-σταθμούς της παγκόσμιας μυθιστορ(ηματ)ικής παραγωγής,
- Διακρίνουν τα ειδοποιά χαρακτηριστικά του μυθιστορήματος που το διαφοροποιούν από τα άλλα είδη του πεζού αφηγηματικού λόγου,
- Αναφέρουν τις βασικές αρχές του μυθιστορήματος σύμφωνα με τη θεωρία της διαλογικότητας του Μ. Μπαχτίν,
- Κατηγοριοποιούν μυθιστορήματα με κριτήριο το θέμα και την τεχνοτροπία τους,
- Αναγνωρίζουν τον δομικό σκελετό του μυθιστορήματος,
- Αποκωδικοποιούν τα βασικά δομικά σχήματα πλοκής, λ.χ. κλιμακούμενη, επεισοδιακή, παράλληλη πλοκή, υποπλοκή κ.λπ.,

- Εφαρμόζουν στη δομική ανάλυση μυθιστορημάτων το θεωρητικό σχήμα του Gustav Freytag, τη λεγόμενη πυραμίδα του Freytag,
- Εξηγούν τα διάφορα είδη χαρακτήρων που μπορούν να εμφανίζονται στα μυθιστορήματα, για παράδειγμα πρωταγωνιστές/-τριες, δευτεραγωνιστές/-τριες κ.ο.κ., αδρανείς, δυναμικοί/-ές στατικοί/-ές, σφαιρικοί/-ές, επίπεδοι/-ες, στερεοτυπικοί /-ές, ατομικοί/-ές, συλλογικοί/-ές κ.λπ.,
- Διακρίνουν τους διάφορους τύπους και λειτουργίες του σκηνικού του μυθιστορήματος, δηλαδή ουδέτερο, φιλικό, ανταγωνιστικό, συμβολικό κ.λπ. ,
- Επιχειρούν τη δημιουργία δικών τους μυθιστορημάτων αναζητώντας το προσωπικό τους ύφος,
- Συνειδητοποιούν ότι το μυθιστόρημα, όπως και τα υπόλοιπα λογοτεχνικά είδη, αποτελεί προϊόν συγκεκριμένων ιστορικοκοινωνικών συνθηκών.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Μυθιστόρημα / Μύθος / Πλοκή / Αφηγητής/-τρια / Χαρακτήρας / Σκηνικό / Χώρος / Χρόνος / Πυραμίδα Freytag / Παραδοσιακό μυθιστόρημα / Νέο μυθιστόρημα / Αντιμυθιστόρημα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ
2	Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ
3	ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ
4	ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ ΤΟΝ 20ό ΑΙΩΝΑ
5	ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ
6	ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (19ος-1945)
7	ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (1945-2000)
8	ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Α.1 | ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΩΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Η εισαγωγική υποενότητα στοχεύει να εξοικειώσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με το τρίτο αυτόνομο είδος του έντεχνου πεζού λόγου, το μυθιστόρημα. Το προσδιορίζει ως εκτενή μυθοπλαστική αφήγηση σε πεζό λόγο. Εστιάζεται αρχικά στην

έκταση και στο μέγεθος, για να αντιδιαστείλει το μυθιστόρημα με τα άλλα έντεχνα είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας, το διήγημα και τη νουβέλα. Το χαρακτηρίζει ως πολυσέλιδη, εκτενή λογοτεχνική αφήγηση, συνθετότερη και περισσότερο πολύπλοκη από τα άλλα δύο λογοτεχνικά πεζογραφήματα. Η υποενότητα προσδιορίζει το μυθιστόρημα αναλυτικά, αντιστικτικά προς το διήγημα και τη νουβέλα, με γνώμονα τα διακριτικά της ευρείας αφηγηματικής φόρμας: α) τον εκτεταμένο, πολύπλοκο στη διάρθρωση, στην οργάνωση και στην εξέλιξή του, πολυεπεισοδιακό μύθο, β) τη σύνθετη, πολυπρόσωπη, πλοκή, στην οποία διαπλέκονται διαφορετικά χρονικά επίπεδα, γ) τους ευάριθμους χαρακτήρες, οι οποίοι ψυχογραφούνται αναλυτικά και πλήρως μέσα από τα λόγια, τις σκέψεις, τις πράξεις, την αντιπαραβολή και τις συγκρούσεις τους με τα δευτερεύοντα πρόσωπα του έργου, δ) τα πολλά επίπεδα του χώρου, μέσα στα οποία εξελίσσεται ο μύθος, με αποτέλεσμα η δράση να διασπάται σε χώρους και σε χρόνους διαφορετικούς. Η υποενότητα αυτή υπογραμμίζει την κυριαρχία της μυθοπλαστικής φαντασίας στη σύνθεση κάθε μυθιστορήματος, η οποία ακόμη και όταν απηχεί την ιστορική πραγματικότητα, την αποδίδει μέσα από ένα (αληθοφανές) μυθοπλαστικό σύμπαν. Τέλος, εξετάζει τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση και ταξινόμηση των υποειδών του μυθιστορήματος σε κάθε εποχή δημιουργίας ή/και πρόσληψης (αναγνωστικό κοινό, κοινωνικές αντιλήψεις, λογοτεχνική κριτική, πνευματικά και καλλιτεχνικά ρεύματα).

2.2.Α.2 | Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

Η υποενότητα αυτή εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στα δομικά μέρη της αρχιτεκτονικής σύνθεσης του μυθιστορήματος: τους/τις εξοικειώνει με τον μύθο, δηλαδή με το περιεχόμενο, το αφηγηματικό υλικό, την ιστορία, την υπόθεσή του. Εξηγεί ότι κάθε μύθος εμπεριέχει ό,τι συνιστά τη δράση: επεισόδια, γεγονότα, περιστατικά, χωρίς, ωστόσο, να ταυτίζεται με τον αφηγηματικό έργο. Επισημαίνει ότι η εξιστόρησή του προϋποθέτει έναν/μία αφηγητή/-τρια, τη φωνή δηλαδή που αναλαμβάνει την ευθύνη της αφηγηματικής πράξης. Τον/τη διακρίνει από τον/τη συγγραφέα του μυθιστορήματος. Τον/τη μελετά με κριτήριο: α) τη συμμετοχή στην ιστορία που αφηγείται και β) το αφηγηματικό επίπεδο στο οποίο ανήκει (μοντέλο Genette). Γίνεται διάκριση ανάμεσα στον μύθο -την «ιστορία» με την ευρύτερη έννοια- και την πλοκή του μυθιστορήματος, δηλαδή τη σειρά και τον τρόπο, με τον οποίο γεγονότα και πρόσωπα της ιστορίας προβάλλονται, οργανώνονται και διαπλέκονται στην αφήγηση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να αποδίδουν την πορεία της αφήγησης στη βάση των έξι κομβικών σημείων του διαγράμματος του Freytag: εισαγωγή, εκκίνηση της δράσης, ανοδική πορεία, κλιμάκωση (κορύφωση), καθοδική πορεία, «καταστροφή» (λύση). Εξοικειώνονται, επίσης, με τα βασικά δομικά σχήματα της πλοκής και τους βασικούς τύπους των μυθιστορηματικών χαρακτήρων, πρωτευόντων (ήρωα, ανταγωνιστή, καταλύτη) και δευτερευόντων (διακοσμητικού, ακροατή, πληροφοριακού, σχολιαστι-

κού κ.λπ.), με τα γνωρίσματα, τη λειτουργία, τον τρόπο παρουσίασής τους (επίπεδος, σφαιρικός), με τον βαθμό εξέλιξης τους (στατικός, εξελισσόμενος) και με τα κίνητρά τους. Τέλος, μελετούν το χρονικό και χωρικό στίγμα της μυθιστορηματικής δράσης, επεξεργάζονται δηλαδή το σκηνικό και τα στοιχεία που το συγκροτούν, την τυπολογία και τους τρόπους σύνθεσής του, αναλύουν τις συμβάσεις του λογοτεχνικού χρόνου και διακρίνουν τις τεχνικές που τις επιτυγχάνουν.

2.2.Α.3 | ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ 18ο ΑΙΩΝΑ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες πληροφορούνται ότι πρόδρομοι του νεότερου είδους του μυθιστορήματος μπορούν να θεωρηθούν είδη που εκτείνονται από την αρχαία επική ποίηση και τη μεσαιωνική έμμετρη μυθιστορία μέχρι τα έργα που αναδρομικά προσδιορίζονται με τους όρους roman(ce) και novel(la). Και οι δύο έχουν χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή του πρώτου έργου που θεωρείται «γνήσιο» μυθιστόρημα, του *Δον Κιχώτη* του Θερβάντες (αρχές 17ου αιώνα). Βασικοί πρόδρομοι του μυθιστορήματος διεθνώς θεωρούνται συχνά οι εκτενείς περιπετειώδεις ή φανταστικές αφηγήσεις έρωτα, ταξιδιών, βίας κ.λπ. του 2ου και 3ου μ.Χ. αιώνα στην ελληνόφωνη ανατολική Μεσόγειο (Λόγγος, *Δάφνις και Χλόη*, Ηλιόδωρος, *Αιθιοπικά* κ.ο.κ.), ενώ ειδικά σε ό,τι αφορά την ελληνική παραγωγή, στις προδρομικές μορφές περιλαμβάνονται τόσο οι λόγιες ερωτικές αφηγήσεις της κομνήνειας περιόδου (των Μακρεμβολίτη, Ευγενειανού, Μανασσή, Πρόδρομου) όσο και τα λεγόμενα «ερωτικά-ιπποτικά» μυθιστορήματα της παλαιολόγειας περιόδου (*Καλλίμαχος και Χρυσορρόη*, *Βέλθανδρος και Χρυσάντζα* κ.λπ.). Οι περισσότερες από αυτές τις «μυθιστορίες» είναι έμμετρες (ακόμη και ο *Ερωτόκριτος* που γράφεται γύρω στα 1600). Η στροφή στον πεζό λόγο συντελείται αργότερα, ενώ η άνθηση του μυθιστορήματος, όπως το γνωρίζουμε σήμερα, μπορεί να τοποθετηθεί στα τέλη του 17ου αιώνα. Επισημαίνεται ως πρόδρομο του το «πικαρέσκο» (Λε Σαζ, *Ζιλ Μπλας*) και γίνεται λόγος για την ανανέωση της μορφής και του περιεχομένου του μυθιστορήματος τον 18ου αιώνα, κάτω από την επιρροή του διαφωτισμού. Αναγνωρίζεται η άνθηση του ερωτικού (Ρουσό, *Νέα Ελοΐζα*) και του αυτοβιογραφικού μυθιστορήματος ως εκδηλώσεις εξωστρέφειας και αυθορμητισμού του κινήματος. Τέλος, αναλύονται ερμηνευτικά αντιπροσωπευτικά δείγματα των νέων υποκατηγοριών του μυθιστορήματος, με έμφαση στα διακριτικά τους, όπως το ταξιδιωτικό, περιπετειώδες μυθιστόρημα (Νταφού, *Ροβινσόνας Κρούσος*), το επιστολικό (Γκέτε, *Τα πάθη του νεαρού Βέρθερου*) και το σατιρικό (Σουίφτ, *Τα ταξίδια του Γκάλιβερ*).

2.2.Α.4 | ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ ΤΟΝ 20ό ΑΙΩΝΑ

Η υποενότητα παρακολουθεί τις εξελίξεις στη συγγραφή μυθιστορημάτων τον 19ο αιώνα, όταν δηλαδή το είδος γίνεται το δημοφιλέστερο λογοτεχνικό ανάγνωσμα, κάτω από την επίδραση των κινημάτων του ρομαντισμού, του ρεαλισμού, του νατουραλισμού. Εξοικειώνει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με έργα σημαντικών γάλλων

(Δουμάς, *Οι τρεις σωματοφύλακες*, Ουγκό, *Οι άθλιοι*) και άγγλων ρομαντικών (Ντίκενς, *Μεγάλες προσδοκίες*, Μπροντέ, *Ανεμοδαρμένα ύψη*). Αναγνωρίζει ως αφετηρία του ιστορικού μυθιστορήματος τον *Ιβανόη* του Γουόλτερ Σκοτ και περιγράφει το μη μυθοπλαστικό μυθιστόρημα (Καπότε, *Εν ψυχρώ*) ως παραλλαγή του ιστορικού στον 20ό αιώνα. Με τα μοντέλα ανάγνωσης του ενιαίου λογοτεχνικού έργου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιλέγουν, αναλύουν και παρουσιάζουν συνεργατικά στην ολομέλεια τα χαρακτηριστικά είτε ενός ιστορικού μυθιστορήματος (Ντίκενς, *Ιστορία δύο πόλεων*, Τολστόι, *Πόλεμος και ειρήνη*, Μίτσελ, *Όσα παίρνει ο άνεμος*) είτε ενός μυθιστορήματος διάπλασης/μαθητείας (Μπροντέ, *Τζέιν Έιρ*, Μαν, *Δρ Φάουστους*). Εναλλακτικά, μπορεί να επιλεγεί ένα μυθιστόρημα του ρωσικού ρεαλισμού (Τολστόι, *Άννα Καρένινα*, Ντοστογιέφσκι, *Έγκλημα και τιμωρία* και *Αδερφοί Καραμαζόφ*), κάποιο από τα ευρωπαϊκά ρεαλιστικά (στην Αγγλία: Όστιν, *Περηφάνια και προκατάληψη*, Έλιοτ, *Άνταμ Μπιντ*, στη Γαλλία: Σταντάλ, *Το μοναστήρι της Πάρμας*, Μπαλζάκ, *Ο μπαρμπα-Γκοριό*, Φλομπέρ, *Μαντάμ Μποβαρί*) και νατουραλιστικά μυθιστορήματα (Ζολά, *Νανά*). Μελετώνται τα διακριτικά γνωρίσματα του ηθογραφικού μυθιστορήματος και αναλύεται το μοντερνιστικό μυθιστόρημα (Προυστ, *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*, Ζιντ, *Ταξίδι στο Κονγκό*, Τζόις, *Ο Οδυσσέας*, Φόκνερ, *Η βουή και η μανία*, Μαν, *Το μαγικό βουνό*, Κάφκα, *Η μεταμόρφωση*). Τέλος, γίνεται αναφορά στο κοινωνικό μυθιστόρημα (Στάινμπεκ, *Τα σταφύλια της οργής*) και στο μυθιστόρημα-ντοκουμέντο (Φάλαντα, *Ο Εφιάλτης*).

2.2.Α.5 | ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ

Οι εξελίξεις στην τέχνη του μυθιστορήματος τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα αποτελούν ένα καλό έναυσμα για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εμβαθύνουν στη θεωρία της διαλογικότητας του Μπαχτίν, στις έννοιες που εισάγει (ετερογλωσσία, εξωτερική θέαση), όπως και σε άλλες έννοιες της μπαχτινικής λογοτεχνικής θεωρίας (πολυφωνία, καρναβαλισμός κ.λπ.) και να τις αξιοποιούν ως εργαλεία ερμηνείας έργων, ειδικά αυτών που αποτελούν ριζοσπαστικά προϊόντα του πειραματισμού με τη φόρμα και το περιεχόμενο του είδους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, στο πλαίσιο αυτής της υποενότητας, προτείνεται να προσεγγίζουν κριτικά αναστοχαστικά μυθιστορήματα (Ναμπόκοφ, *Χλωμή φωτιά*) ή/και αντιμυθιστορήματα, δηλαδή έργα που γράφονται, σκόπιμα παραβιάζοντας τους παραδοσιακούς κανόνες και διαψεύδοντας τον ορίζοντα προσδοκίας του αναγνωστικού κοινού. Ενδεικτικά αναφέρονται γαλλικά έργα που ανήκουν στο νέο μυθιστόρημα (Γκριγιέ, *Η ζήλεια*, Σαρότ, *Οι τροπισμοί*), από τα οποία οι συγγραφείς αφαιρούν την πλοκή, τους χαρακτήρες, το χωροχρονικό πλαίσιο, προσφέροντας απλώς μια σειρά αόριστων οπτικών παραστάσεων/γεγονότων, που το κοινό προσπαθεί χάρη στην ενσυναίσθηση να αντιληφθεί. Η υποενότητα αυτή καθοδηγεί, επίσης, τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να μελετήσουν μυθιστορήματα του μαγικού ρεαλισμού του 20ού αιώνα (Μάρκες. *Εκατό χρόνια μοναξιάς*, Αλιέντε, *Το σπίτι των πνευμάτων*, Γκρας, *Το τενεκεδένιο ταμπούρλο*, Καλβίνο, *Ο ανύπαρκτος*

ιππότης, Φόουλς, *Ο Μάγος*), στα οποία ο ρεαλισμός διαπλέκεται με ονειρικά, φανταστικά στοιχεία. Η συγκεκριμένη υποενότητα εξοικειώνει, επιπλέον, τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τη μεταμυθοπλασία ως τάση που δίνει έμφαση στον ρόλο του/της συγγραφέα και του/της αναγνώστη/-τριας στην επινόηση και την πρόσληψη της μυθοπλασίας. Στο πλαίσιό της αναλύονται κριτικά αντιπροσωπευτικά μυθιστορήματα (Πίντσον, *Το ουράνιο τόξο της βαρύτητας*, Μπαρθ, *Η πλωτή όπερα*, Μπάρτελμε, *Χιονάτη*, Ριντ, *Πτήση για Καναδά*).

2.2.Α.6 | ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (19ος-1945)

Η συγκεκριμένη υποενότητα επιχειρεί μία σύντομη επισκόπηση του νεοελληνικού μυθιστορήματος. Έχοντας ήδη σε προηγούμενη υποενότητα κάνει λόγο για τα έμμετρα ερωτικά-ιπποτικά μυθιστορήματα της παλαιολόγειας εποχής και τον *Ερωτόκριτο* του Κορνάρου της Κρητικής Αναγέννησης, αναφέρεται επιγραμματικά στις αυτοβιογραφίες της Μαρτινένγκου, του Δροσίνη και στα απομνημονεύματα αγωνιστών του '21. Μελετά το ιστορικό μυθιστόρημα της ρομαντικής σχολής του 19ου αιώνα (Ραγκαβής, *Ο Αυθέντης του Μορέως*, Ράμφος, *Κατσαντώνης*) και ξεχωρίζει τη σατιρική Πάπισσα Ιωάννα του Ροΐδη. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες τη μελετούν στην καθαρεύουσα και παράλληλα από μεταγραφές της στη νέα ελληνική. Αναγνωρίζουν τον Λουκή Λάρα του Βικέλα ως πρόδρομο της ρεαλιστικής ηθογραφίας που καλλιεργείται από τη νέα αθηναϊκή σχολή (Κονδυλάκης, *Ο Πατούχας*, Θεοτόκης, *Οι σκλάβοι στα δεσμά τους*) και εξοικειώνονται με το νατουραλιστικό (Καρκαβίτσας, *Ο Ζητιάνος*), το αστικό, ρεαλιστικό (Ξενόπουλος, *Έρως εσταυρωμένος* και *Ο κόκκινος βράχος*) και το συμβολικό μυθιστόρημα (Χατζόπουλος, *Το φθινόπωρο*). Στο πλαίσιο της ίδιας υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μυούνται στη μυθιστοριογραφία του Καζαντζάκη (*Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, *Καπετάν Μιχάλης*) και μελετούν συγγραφείς της «γενιάς του τριάντα», που υπηρετούν το αντιπολεμικό (Μυριβήλης, *Η ζωή εν τάφω*), το ιστορικό (Τερζάκης, *Η πριγκηπέσα Ιζαμπώ*), το αστικό (Καραγάτσης, *Μεγάλη Χίμαιρα* και *Ο κίτρινος φάκελος*), το μοντέρνο μυθιστόρημα (Ξεφλούδας, *Ένας μικρός πρίγκιπας*, Αξιώτη, *Δύσκολες νύχτες*) και το μυθιστόρημα εφηβείας (Θεοτοκάς, *Η Αργώ*). Τέλος, εισάγονται στα χαρακτηριστικά μορφής και περιεχομένου του μυθιστορήματος ποταμού (Αθανασιάδης, *Οι Πανθέοι*, Καραγάτσης, *Ο κόσμος που πεθαίνει*).

2.2.Α.7 | ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (1945-2000)

Στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες προσεγγίζουν ερμηνευτικά και κριτικά ελληνικά μυθιστορήματα που γράφονται μεταπολεμικά και ως το τέλος του 20ού αιώνα. Μελετούν ρεαλιστικά μυθιστορήματα συγγραφέων της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, που απεικονίζουν με κριτική διάθεση την πραγματικότητα και αναδεικνύουν τη σκληρή όψη της ζωής (Ταχτσής, *Τρίτο στεφάνι*, Χατζής, *Η φωτιά*, Φραγκιάς, *Καγκελόπορτα*, Κοτζιάς, *Ο Εωσφόρος*). Διαβάζουν ερμηνευτικά τα

έργα του Τσίρκα (*Χαμένη άνοιξη* και την τριλογία *Ακυβέρνητες πολιτείες*), ο οποίος τυπικά εντάσσεται στους μεταπολεμικούς πεζογράφους. Αναλύουν τα χαρακτηριστικά του πολιτικού μυθιστορήματος (Αλεξάνδρου, *Το κιβώτιο*, Βαλτινός, *Η κάθοδος των εννιά*, Βασιλικός, *Ζ*, Σαμαράκης, *Το λάθος*, Δούκα, *Η αρχαία σκουριά*), είδους που ευδοκιμεί ιδίως μετά τη μεταπολίτευση. Διαβάζουν αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα από μυθιστόρημα εφηβείας (Λυμπεράκη, *Τα ψάθινα καπέλα*) και μελετούν μυθιστορήματα που αναφέρονται στο εθνικό τραύμα της μικρασιατικής καταστροφής (Σωτηρίου, *Ματωμένα χώματα*). Ταξινομούν ζητήματα που προσεγγίζει το κοινωνικό μυθιστόρημα (Πλασκοβίτης, *Το φράγμα*, Κουμανταρέας, *Η φανέλα με το εννιά*, Κάσδαγλης, *Κεκαρμένοι*). Εντοπίζουν γνωρίσματα του μοντέρνου (Χειμωνάς, *Ο γιατρός Ινεότης*, Πάνου, *Από το στόμα της παλιάς Remington*), του ιστορικού μυθιστορήματος (Βλάχος, *Ο κύριός μου Αλκιβιάδης*, Γαλανάκη, *Θα υπογράφω Λουί*), της λογοτεχνίας κλειστού χώρου (Σαράντη, *Το παλιό μας σπίτι*). Αντιλαμβάνονται την κυριαρχία του μυθιστορήματος στη δεκαετία του ’80 και μαθαίνουν για έργα που ανανέωσαν θεματικά το μυθιστόρημα, περιορίζοντας τις πολιτικές αναζητήσεις και πραγματοποιώντας στροφή στο άτομο και στα σύγχρονα προβλήματα που το ταλανίζουν (Ραπτόπουλος, *Διόδια*, Τατσόπουλος, *Ανήλικοι*, Ξανθούλης, *Οικογένεια Μπες- Βγες*, Σωτηροπούλου, *Η φάρσα*).

2.2.Α.8 | ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Στο εργαστήριο δημιουργικής γραφής, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν κατάλληλα επιλεγμένα αποσπάσματα από μυθιστορήματα που αναφέρονται στις προηγούμενες υποενότητες. Για τη δοκιμή συγγραφής του δικού τους μυθιστορήματος προτείνονται οι εξής δραστηριότητες: α) οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναζητούν και αναλύουν σχετικό με το μυθιστόρημα ως είδος υλικό σε έγκυρα λογοτεχνικά περιοδικά και σε δοκίμια λογοτεχνικής κριτικής και επιχειρούν τη δική τους σύνθεση, αφού διαβάσουν ερμηνευτικά ένα μυθιστόρημα από τα αναφερόμενα στις παραπάνω υποενότητες, β) οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιλέγουν ένα μυθιστόρημα και επιχειρούν: 1) να προσθέσουν έναν δευτερεύοντα χαρακτήρα, 2) να τροποποιήσουν ελαφρά την κλιμάκωση της πλοκής, 3) να μεταβάλουν την αρχή του έργου, 4) να αλλάξουν τη λύση της πλοκής, δίνοντας μια διαφορετική έκβαση στο έργο, 5) να συνθέσουν σε διαλογική μορφή ένα απόσπασμα τριτοπρόσωπης αναδρομικής αφήγησης, 6) να προσθέσουν τον εαυτό τους ως χαρακτήρα του έργου, 7) να αλλάξουν το σκηνικό, επιφέροντας όλες τις αλλαγές που κάτι τέτοιο προϋποθέτει, 8) να αφαιρέσουν/προσθέσουν ένα στοιχείο στον χαρακτήρα ενός από τα κεντρικά πρόσωπα του μυθιστορήματος, συνθέτοντας το/τα σημείο/-α, από το/τα οποίο/-α αυτό γίνεται φανερό, γ) οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνθέτουν ανά δύο το σχεδιάγραμμα της συγγραφής ενός μυθιστορήματος, το οποίο συγγράφουν εκ περιτροπής, δ) οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιχειρούν διάφορα γυμνάσματα για τη σύνθεση ενός πεζογραφήματος εκτενούς: παρουσιάζουν για παράδειγμα στην ολομέλεια το σχεδιάγραμμα των σχέσεων μεταξύ των χαρακτήρων του έργου, περιγράφοντας την προσωπικότητα καθενός, ε) οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνθέτουν το πρώτο κεφάλαιο του μυθιστορήματός τους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Αθανασόπουλος, Β. (2010). *Οι ιστορίες του κόσμου. Τρόποι της γραφής και της ανάγνωσης του οράματος*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
2. Συλλογικό Έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας, έργα, ρεύματα, όροι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συμπληρωματικές

1. Αθανασόπουλος, Β. (2003). *Οι μάσκες του ρεαλισμού. Εκδοχές του νεοελληνικού αφηγηματικού λόγου* (Α΄ τόμος). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
2. Hägg, T. (1992). *Το αρχαίο μυθιστόρημα* (μτφρ. Τζ. Μαστοράκη). Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ.
3. Σαχίνης, Α. (1997). *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

2.2.Β • ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής ενότητας, εξετάζεται η ποιητική παραγωγή σε ελευθερωμένο και ελεύθερο στίχο με παράλληλη συνεξέταση ποιητικών έργων σημαντικών ποιητών/-τριών της νεοελληνικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται διάκριση ανάμεσα στον ελευθερωμένο στίχο από τη μία, που παρουσιάζει ποικιλία ως προς το μήκος των στίχων και το είδος του μέτρου, και στον ελεύθερο στίχο από την άλλη, του οποίου το μετρικό σχήμα δεν ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη μετρική μορφή και απελευθερώνεται από τον επαναληπτικό ρυθμό της παραδοσιακής στιχουργίας. Το πέρασμα από τη μορφική «τάξη» και την αρμονία του έμμετρου ποιήματος στο μορφικό αναπάντεχο και παράδοξο του ποιήματος σε ελεύθερο στίχο αποτυπώνει τόσο τη μετάβαση σε μοντερνιστικού χαρακτήρα ποιητικές αναζητήσεις όσο και τη μετάβαση από την απαγγελία στη σιωπηρή ανάγνωση. Στο εργαστηριακό μέρος οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στη συγγραφή δικών τους ποιητικών κειμένων σε ελεύθερο στίχο και πειραματίζονται με τον μετασχηματισμό έμμετρων ποιητικών συνθέσεων σε συνθέσεις σε ελεύθερο στίχο και αντίστροφα.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Διακρίνουν τον έμμετρο από τον ελευθερωμένο στίχο,

- Αναγνωρίζουν τα στάδια και τη διαδικασία μετάβασης από τον έμμετρο στον ελευθερωμένο και στον ελεύθερο στίχο,
- Τοποθετούν ιστορικά την καλλιέργεια του ελεύθερου στίχου σε συγκεκριμένες σχολές και εποχές,
- Ανακαλύπτουν υλικά και τεχνικές της έμμετρης στιχουργίας σε ποιήματα γραμμένα σε ελεύθερο στίχο,
- Εκτιμούν τον εγγενή ρυθμό του ελεύθερου στίχου,
- Αναγνωρίζουν την «ποιητικότητα» του πεζόμορφου ποιήματος,
- Αναλύουν ποιητικά κείμενα σε ελεύθερο στίχο μειζόνων Ελλήνων/-ίδων ποιητών/-τριών,
- Πειραματίζονται με τη μεταστοιχείωση κειμένων από τον έμμετρο στον ελεύθερο στίχο και αντίστροφα,
- Παράγουν δικά τους ποιήματα σε ελεύθερο στίχο ερχόμενοι/-ες σε ρήξη με τις κανονιστικές πρακτικές της παραδοσιακής στιχουργίας,
- Συμμετέχουν στη συζήτηση για το ακουστικό και γενικότερα το αισθητικό αποτέλεσμα του ελεύθερου στίχου σε σχέση με τον έμμετρο,
- Συνειδητοποιούν ότι οι ποιητικές μορφές σε ελεύθερο στίχο αποτελούν προϊόν της εποχής τους, με τη δική τους αυτόνομη εξέλιξη και θεματική, μορφική, ιδεολογική κ.λπ. ταυτότητα.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Εκφραστικά μέσα / Ελευθερωμένος στίχος / Ανισοσυλλαβία / Ετερομετρία / Ελεύθερος στίχος / Ρυθμός / Ποιήματα σε πεζό / Verset / Διακειμενικότητα / Ορίζοντας προσδοκιών.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
2	ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΣ ΣΤΙΧΟΣ
3	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ
4	ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
5	ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ
6	ΠΕΖΟΜΟΡΦΗ ΠΟΙΗΣΗ
7	ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Β.1 | ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα επικεντρώνεται στη μετάβαση από τον αυστηρά έμμετρο στον απελευθερωμένο και στη συνέχεια στον ελεύθερο στίχο μέσα από την περιγραφή των σταδίων και της πορείας αυτής της εξέλιξης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τα κοινωνικά, ιστορικά και λογοτεχνικά συμφραζόμενα της εμφάνισης του ελευθερωμένου και του ελεύθερου στίχου και εντοπίζουν τις αιτίες, για τις οποίες οι καθιερωμένοι μετρικοί κανόνες αρχικά παύουν να γίνονται απόλυτα σεβαστοί και τελικά διαρρηγνύονται. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα ποιητικά προγράμματα ποικίλων λογοτεχνικών σχολών, ρευμάτων και κινημάτων της εποχής και τον τρόπο με τον οποίο αυτά συνέβαλαν στην εμφάνιση των δύο νέων στιχουργικών μορφών. Έμφαση δίνεται στη ρομαντική ποιητική, που προτάσσει την ελεύθερη και αδέσμευτη έκφραση του ατομικού βιώματος, την ελευθερία στη χρήση των εκφραστικών μέσων και την εξύψωση της ποιητικής ιδιοφυίας, που καταφέρνει να υπερβεί και να διευρύνει τα όρια της παραδοσιακής στιχουργίας. Μελετάται, επίσης, η επιλογή των συμβολιστών ποιητών, οι οποίοι προέκριναν το ηχητικό αποτέλεσμα της ποίησής τους και επιδίωκαν την επίτευξη μουσικής αρμονίας στο έργο τους, επιλογές που τους οδήγησαν στην αποδέσμευσή τους από την αυστηρή τήρηση των μετρικών κανόνων. Τέλος, εξετάζεται η ανάπτυξη του ελεύθερου στίχου στον μοντερνισμό, όταν πλέον ανατρέπονται ριζικά οι στιχουργικοί κανόνες και επαναπροσδιορίζεται η σχέση ποιητικού και πεζού λόγου με απόληξη την επικράτηση του ελεύθερου στίχου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε πρώτη επαφή με τις ποιητικές εκδηλώσεις του ελευθερωμένου στίχου στη Γαλλία του 19ου αιώνα, ενώ παράλληλα παρακολουθούν την ανάλογη εξέλιξη στην ελληνική ποιητική παραγωγή των τελευταίων δεκαετιών του 19ου αιώνα και την ανάπτυξη του ελεύθερου στίχου από τη δεκαετία του 1920 και εξής.

2.2.Β.2 | ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή ενότητα εστιάζεται στις ποικίλες μορφές και τα χαρακτηριστικά του ελευθερωμένου στίχου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν στιχουργικούς νεωτερισμούς που εισήγαγαν ή υιοθέτησαν και καλλιέργησαν ποιητές/-τριες που επέδειξαν μια καινοτόμα στιχουργική προσέγγιση και διαμόρφωσαν το ποιητικό τους υλικό απαγκιστρωμένοι από τους ασφυκτικούς στιχουργικούς κανόνες της «ακαδημαϊκής» ποιητικής. Εντοπίζουν σε ποιητικά κείμενα ανατροπές των παραδοσιακών μετρικών κανόνων και αναλύουν φαινόμενα, όπως η ανισοσυλλαβία, η ετερομετρία, η ακανόνιστη τήρηση του μέτρου, η διαταραχή στην εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών, η εξασθένιση ή η παράλειψη της τομής του στίχου, η ύπαρξη εσωτερικών παύσεων, η αύξηση στη συχνότητα και στην ένταση των διασκελισμών, η πιο ελεύθερη αντιμετώπιση της συνίζησης και της χασμωδίας, η ακανόνιστη και σπασμωδική χρήση της ομοιοκαταληξίας, που μπορεί να φτάσει έως την εξασθένιση ή/

και την παντελή της απουσία. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται παράλληλα ότι τα όρια μεταξύ του έμμετρου και του ελευθερωμένου στίχου δεν είναι πάγια και στεγανά, ενίοτε μάλιστα είναι δυσδιάκριτα, και ότι η στιχουργική απελευθέρωση παρουσιάζει διαβαθμίσεις από εποχή σε εποχή, ενώ ακόμα και το ανανεωτικό πνεύμα του ίδιου ποιητή μπορεί να εκδηλώνεται σε διάφορους βαθμούς κατά τη διάρκεια της ποιητικής του πορείας. Διακρίνουν τα ποιήματα γραμμένα σε αμιγώς ελευθερωμένο στίχο (με κύριο ειδοποιό γνώρισμα την ανισοσυλλαβία) και περισσότερο ήπιες ποιητικές μορφές, όπου οι συλλαβικές αυξομειώσεις και οι μετρικές διακυμάνσεις δεν είναι τόσο τολμηρές. Διαβάζονται ακόμη ποιήματα σε verset (η «παράγραφος»), μια στιχουργική φόρμα που μπορεί να αψηφά ακόμα και το μέγιστο μήκος που προβλέπει για τον στίχο η τυπωμένη σελίδα.

2.2.Β.3 | ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Η συγκριμένη υποενότητα θεωρείται κεντρική για τη μαθησιακή ενότητα, καθώς εστιάζεται στα χαρακτηριστικά, τη δυναμική και το αισθητικό αποτέλεσμα της λεγόμενης «ποίησης ανοιχτής φόρμας». Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν ότι ο ελεύθερος στίχος αποτελεί δημιούργημα της αντιρρητικής διάθεσης των ποιητών του 20ού αιώνα απέναντι στην επιβολή των πιεστικών παραδοσιακών στιχουργικών κανόνων. Τα ελευθερόστιχα ποιήματα ξεφεύγουν από τα τυποποιημένα μετρικά σχήματα και κατασκευάζουν νέες μορφές, αποτέλεσμα κάθε φορά της ατομικής έκφρασης του ποιητικού υποκειμένου. Για τον λόγο αυτόν, αντιστέκονται σε μια περιγραφή με τη μεθοδολογία της κλασικής μετρικής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν διέπονται από μορφολογική οργάνωση. Μελετώνται παράγοντες, όπως η τονικότητα του στίχου και ο βαθμός κανονικότητάς της, τα σχήματα αντιστοιχίας ή/και αντίστιξης μεταξύ λέξεων ή λεκτικών μονάδων, οι παραλληλισμοί, ο εσωτερικός ρυθμός των ποιητικών ενοτήτων, η ύπαρξη εσωτερικής ομοιοκαταληξίας, οι παρηχήσεις, η ιδιότυπη χρήση της στίξης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν ότι η ελεύθερη στιχουργική μορφή μπορεί να γίνει από μόνη της φορέας νοήματος, καθώς με τον ρυθμό που κάθε φορά παράγει ακολουθεί και μεταπλάθει την ένταση της συγκίνησης και τη σκέψη του ποιητικού υποκειμένου. Ο βαθμός της απομάκρυνσης από τη στιχουργική παράδοση κάθε φορά ποικίλλει: ενίοτε στοιχεία της έμμετρης ποίησης ενσωματώνονται εσκεμμένα, είτε ως διακειμενική αναφορά είτε ως σημεία αλλαγής της διάθεσης και του τόνου. Στο πλαίσιο της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν αντιπροσωπευτικά ελευθερόστιχα ποιήματα σε συνάρτηση και με τα γενικότερα χαρακτηριστικά της μοντέρνας ποίησης (καθημερινό λεξιλόγιο και ύφος, δραματικότητα έναντι λυρισμού, ερμητικότητα).

2.2.Β.4 | ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Η συγκεκριμένη υποενότητα εστιάζεται στη ρυθμική υπόσταση του στίχου και στον τρόπο που αυτή πραγματώνεται στην ελευθερόστιχη ποίηση. Η οριστική απομάκρυνση από την έμμετρη στιχουργία σήμαινε και την ταυτόχρονη αποδέσμευση του ρυθ-

μού από την προκαθορισμένη, κανονική εναλλαγή τονισμένων και άτονων συλλαβών. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται ότι ο ρυθμός στον ελεύθερο στίχο καθορίζεται από πολύ διαφορετικούς μεταξύ τους παράγοντες: τέτοια λειτουργία μπορούν να έχουν ενδεχόμενες αντιστοιχίες μεταξύ λεκτικών και μετρικών ενοτήτων, οι επαναλήψεις, οι παραλληλισμοί, οι συνηχήσεις, το γενικότερο ακουστικό αποτέλεσμα, οι υφολογικές ενότητες του ποιήματος. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επικεντρώνουν την προσοχή τους στην αναζήτηση του ρυθμού μέσα από την εκφορά και την ανάγνωση του ποιητικού κειμένου και τον εντοπισμό συντακτικών, μετρικών και ηχητικών συναφειών των λεκτικών του μονάδων. Με τη διαπλοκή ρυθμού και περιεχομένου συνειδητοποιούν ότι ο ρυθμός, με όλες τις εναλλαγές του, αξιοποιείται από τον εκάστοτε ποιητή ως συμπληρωματικός φορέας νοήματος και συχνά ως τρόπος οργάνωσης του ποιητικού κειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διακρίνουν τον «συλλογικό» χαρακτήρα της παλαιότερης έμμετρης ποίησης, η στιχουργική φύση της οποίας ενθάρρυνε, αν δεν απαιτούσε, την απαγγελία και την ύπαρξη κοινού και τον «ατομικό» χαρακτήρα της μοντέρνας ποίησης σε ελεύθερο στίχο, που δεν υπόκειται σε περιορισμούς και διαμορφώνεται ελεύθερα από την εκάστοτε ποιητική φωνή. Τέλος, συνεξετάζεται η αστείρευτη μορφολογική ποικιλία της μοντέρνας ποίησης και το οικείο, καθημερινό ύφος με τα άφθονα πεζολογικά στοιχεία, γνωρίσματα της νεότερης ποίησης.

2.2.Β.5 | ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να ανιχνεύσουν υλικά και μορφές της έμμετρης ποίησης σε ελευθερόστιχα ποιήματα και να διερευνήσουν τον ρόλο και τη λειτουργία τους. Αρχικό αντικείμενο μελέτης αποτελεί η αναγνώριση έμμετρων στοιχείων σε ελευθερόστιχα ποιητικά περικείμενα, στοιχεία που κατά κανόνα εμφανίζονται σποραδικά: παραδοσιακά μέτρα που άλλοτε δεν υπερβαίνουν σε έκταση μικρές μετρικές ενότητες και άλλοτε εφαρμόζονται σε όλο το μήκος ενός ή περισσότερων στίχων, η κανονική ή μη χρήση της τομής, η αξιοποίηση της ομοιοκαταληξίας, η κατανομή του ποιητικού υλικού σε στροφές και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο μπορεί να εξεταστεί με τις μεθόδους της παραδοσιακής μετρικολογικής ανάλυσης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται ότι ο ενοφθαλμισμός στοιχείων της μετρικής παράδοσης στο νέο ποιητικό περιβάλλον του ελεύθερου στίχου αποτελεί συνειδητή επιλογή του εκάστοτε ποιητή και καλούνται να υποβάλουν σε συστηματική εξέταση τέτοιου είδους φαινόμενα, προκειμένου να διαγνώσουν τη λειτουργία τους. Συχνά, η αξιοποίηση εκφραστικών σχημάτων της έμμετρης ποίησης στη μοντέρνα ποίηση λειτουργεί διακειμενικά και αποτελεί μέσο για απόδοση «ποιητικού σεβασμού» σε παλαιότερες ποιητικές φωνές. Άλλοτε πάλι έχουν αυτόνομη σημασιολογική δύναμη και επιστρατεύονται για λόγους έμφασης, αλλαγής τόνου ή επισημασιοδότησης του ποιητικού περιεχομένου. Με την πραγμάτευση τέτοιων ζητημάτων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνειδητοποιούν ότι η σχέση του ελεύθερου στίχου με την παράδοση δεν είναι σχέση ρήξης, αλλά συνέχειας, μετάπλασης και ανακατασκευής.

2.2.Β.6 | ΠΕΖΟΜΟΡΦΗ ΠΟΙΗΣΗ

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας εξετάζονται τα χαρακτηριστικά του ιδιόμορφου και δύσκολου στην ταξινόμησή του ποιητικού είδους, που μεταφρασμένο από τα γαλλικά αποδίδεται στα ελληνικά ως «ποίημα σε πεζό» (ή αλλιώς πεζοτράγουδο). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιπαραβάλλουν αφενός τη στιχική μορφή στην τυπωμένη σελίδα όλων των ποιητικών ειδών με τα οποία έχουν ασχοληθεί (ποιήματα έμμετρα, ποιήματα σε ελευθερωμένο και σε ελεύθερο στίχο), αφετέρου το «πεζό ποίημα», το οποίο απαλλαγμένο πλήρως από μετρικούς περιορισμούς υπερβαίνει το μήκος της γραμμής της τυπωμένης σελίδας και σχηματίζει μια ή και περισσότερες παραγράφους συνεχούς λόγου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν τον υβριδικό χαρακτήρα του εν λόγω είδους, που συγχωνεύει την ποίηση και την πρόζα, καθώς δανείζεται τα εκφραστικά του μέσα από τον πεζό λόγο, αλλά ταυτόχρονα επιζητεί την αναγνώριση της ποιητικής του ταυτότητας με την υφολογική του ιδιοτροπία και με την πυκνή χρήση ρυθμικών, συντακτικών και μορφολογικών σχημάτων. Με την εξέταση και την ερμηνεία συγκεκριμένων ποιημάτων σε πεζό οι εκπαιδευόμενοι/-ες κωδικοποιούν και τα χαρακτηριστικά του είδους, τα σημαντικότερα από τα οποία είναι η σχετική συντομία, η πύκνωση του λόγου, σύμφωνα με τις επιταγές της ποίησης, και ο χαμηλός βαθμός αναφορικότητας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες τοποθετούν χρονικά τη γένεση και την εξέλιξη του είδους, πριν από την εμφάνιση του ελεύθερου στίχου, και γνωρίζουν ότι η άρση της βεβαιότητας πως ένα κείμενο, για να είναι ποιητικό, πρέπει να είναι έμμετρο και γραμμένο σε στιχική μορφή, συνέβαλε στη διαμόρφωση και εδραίωση του ελεύθερου στίχου.

2.2.Β.7 | ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασχολούνται με ζητήματα πρόσληψης και αισθητικής αποτίμησης του ελεύθερου στίχου. Γίνεται λόγος για τον ορίζοντα προσδοκιών των αναγνωστών/-τριών και του ρόλου που παίζει το εύρος του στη θετική ή μη αντιμετώπιση της νέας στιχουργικής μορφής. Οι αναγνώστες/-τριες (αλλά και τα μέλη της κοινότητας των κριτικών) των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα, που ο ορίζοντας προσδοκιών τους διαμορφωνόταν κάτω από το βάρος της κανονιστικής μετρικής της έμμετρης ποίησης (με τις επιτρεπόμενες αποκλίσεις του ελευθερωμένου στίχου), αισθάνονταν ένα είδος αμηχανίας μπροστά στη νέα αυτή ποιητική αντίληψη. Παράλληλα, το σύγχρονο αναγνωστικό κοινό με τον διευρυμένο του αναγνωστικό ορίζοντα και λόγω της εξοικείωσής του με τον ελεύθερο στίχο συμμετέχει ενεργά σε αυτό το παιχνίδι του μετρικά αποσταθεροποιημένου στίχου και του ελαστικού ρυθμού. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες συμπεραίνουν ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν καθολικά θεωρητικά μοντέλα αποτίμησης της ελευθερόστιχης ποίησης, καθώς μπορούν να υπάρξουν δυνητικά άπειρες μορφές, και αναλύουν τις μορφολογικές επιλογές του ποιητή σε συνάρτηση με το περιεχόμενο. Παρ' όλα αυτά, συνειδητοποιούν ότι η επικράτηση του ελεύθερου στίχου δεν είναι δηλωτική μια κρίσης

των κλειστών ποιητικών μορφών, αλλά περισσότερο μια τάση αποδέσμευσης από τις αναμενόμενες ρυθμικές ακολουθίες της παράδοσης, αλλαγής των μορφολογικών επιλογών των ποιητών και εδραίωσης του απρόβλεπτου στη στιχουργία. Με άλλα λόγια η αναγνωστική προσοχή των εκπαιδευομένων δεν στρέφεται αποκλειστικά στο περιεχόμενο, αλλά και στον ιδιόμορφο τρόπο παραγωγής ρυθμικού αποτελέσματος, στοιχείο που το συνδέουν με τη νεωτερική ποίηση και τα χαρακτηριστικά της (σκοτεινότητα, αποσπασματικότητα, οικείος τόνος, καθημερινό λεξιλόγιο, πεζολογία).

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Ρούσσου, Β. (2007). *Ο ελεύθερος στίχος υπό το πρίσμα της σύγχρονης μετρικολογίας: τα πρώτα ελληνικά ελευθερόστιχα ποιήματα (1920-1940)* [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή]. Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/23160
2. Γαραντούδης, Ε. (1993). «Για το σύγχρονο ελληνικό ελεύθερο στίχο: Η επαναφορά παραδοσιακών μετρικών σχημάτων», *Ποίηση*, 1, 105-140. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.academia.edu/4699714/Για_το_σύγχρονο_ελληνικό_ελεύθερο_στίχο_Η_επαναφορά_παραδοσιακών_μετρικών_σχημάτων_Ποίηση_τχ_1_Άνοιξη_1993_σ_105_140?uc-sb-sw=96326443

Συμπληρωματικές

1. Κατσιγιάννη, Α. (1987). «Μορφικές μεταρρυθμίσεις στην ελληνική ποίηση του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα (Συνοπτικό διάγραμμα)», *Παλίμψηστον*, 5, 159-184.

2.2.Γ • ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αφετηρία της μαθησιακής ενότητας αποτελεί μια γενική επισκόπηση της ιστορικής εξέλιξης του θεάτρου από την αρχαιότητα έως σήμερα. Μετά την εξέταση της ιστορικής εξέλιξης του θεάτρου οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατακτούν τα βασικά στοιχεία της θεωρίας της δραματικής τέχνης ως σκηνικής αναπαράστασης ενός δραματικού κειμένου. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα βασικά θεατρικά είδη (τραγωδία, κωμωδία, δράμα, μουσικό θέατρο) και οι παράμετροι, βάσει των οποίων διαφοροποιούνται μεταξύ τους, καθώς επίσης αναλύεται και ο ρόλος που επιτελεί κάθε συντελεστής στο ανέβασμα μιας θεατρικής παράστασης. Αντικείμενο της μαθησιακής ενότητας αποτελεί παράλληλα και η πραγμάτευση των συστατικών στοιχείων της

δραματικής τέχνης, στοιχείων δηλαδή πλοκής, χαρακτήρων, γλώσσας, δραματικού και σκηνικού τόπου και δραματικού και σκηνικού (και παραστασιακού) χρόνου. Η εξέταση της τυπικής διάρθρωσης των θεατρικών έργων βαίνει παράλληλα με τη μελέτη των διάφορων τεχνοτροπιών που αναπτύχθηκαν στη νεότερη εποχή (από το ρεαλιστικό στο μοντέρνο θέατρο). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες στο εργαστηριακό μέρος της ενότητας προχωρούν σε συγγραφικές δοκιμές αυτόνομων πράξεων ή/και μονόπρακτων έργων και προβαίνουν σε κριτική αποτίμηση του έργου τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Παρακολουθούν τους βασικούς σταθμούς στην ιστορική εξέλιξη του θεάτρου από την αρχαιότητα έως σήμερα,
- Ονοματίζουν μείζονα έργα της παγκόσμιας δραματουργικής παραγωγής,
- Αναγνωρίζουν τα βασικά θεατρικά είδη και τα χαρακτηριστικά τους, δηλαδή τραγωδία, κωμωδία, δράμα, μουσικό θέατρο,
- Συστηματοποιούν τον ρόλο και τη λειτουργία των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης σε όλα τα επίπεδα: σκηνοθεσία, ηθοποιία, σκηνογραφία, μουσική, ενδυματολογία, χορογραφία, κινησιολογία, φωτισμός, λαμβάνοντας υπόψη και τη συγγραφή και την πρόσληψη του έργου από το θεατρικό κοινό,
- Αποκωδικοποιούν τα βασικά στοιχεία του θεατρικού κώδικα: την πλοκή, τους χαρακτήρες, τη γλώσσα, τον τόπο, τον χρόνο,
- Διατυπώνουν την τυπολογία των βασικών θεατρικών ηρώων/-ίδων: πρωταγωνιστής/-τρια, ανταγωνιστής/-τρια, σύμμαχος κ.λπ.
- Περιγράφουν τα δύο βασικά δραματουργικά σχήματα πλοκής: δομή των τριών ενοτήτων, που περιλαμβάνει δέση - κορύφωση - λύση, και δομή των πέντε πράξεων, που περιλαμβάνει έκθεση - κλιμάκωση - κορύφωση - αποκλιμάκωση - έκβαση/λύση,
- Συγκρίνουν τις τεχνοτροπίες του ρεαλιστικού, του νατουραλιστικού, του εξπρεσιονιστικού, του επικού/μπρεχτικού και γενικότερα του μοντέρνου θεάτρου,
- Διακρίνουν τη γραμμική από τη μη γραμμική πλοκή και την ιδιαίτερη φύση και τα χαρακτηριστικά του θεατρικού διαλόγου και μονολόγου,
- Ξεχωρίζουν τον δραματικό από τον σκηνικό τόπο και τη λειτουργία των σκηνικών οδηγιών,
- Περιγράφουν τις διαφορές μεταξύ δραματικού, σκηνικού και παραστασιακού χρόνου,
- Παράγουν δικά τους δραματικά κείμενα προορισμένα για σκηνική αναπαράσταση,
- Συνειδητοποιούν ότι το θέατρο μεταβάλλεται στη διάρκεια του χρόνου ως προϊόν του κοινωνικού και ιδεολογικού περιβάλλοντος της εποχής του,
- Εκτιμούν τον παιδαγωγικό/διδακτικό ρόλο του θεάτρου ως φορέα κοινωνικο-ιδεολογικών μηνυμάτων στο ευρύ κοινό.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ανάγνωση θεατρικού έργου / Χαρακτήρας/Ήρωας/-ίδα/Πρόσωπο / Δραματολογία/Ανάλυση θεατρικού έργου / Θεατρική κριτική / Δραματουργικό είδος / Δραματουργία / Δραματική κλιμάκωση / Θεατρική παράσταση / Θεατρικός/-ή συγγραφέας / Ρεαλισμός / Ποιητικό δράμα / Ηθοποιοί/ Ερμηνευτές/-τριες / Σκηνοθέτης/-ις / Θεατές/-τριες / Θεατρική διασκευή.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
2	ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ
3	Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ Ι. ΑΠΟ ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ
4	Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΙΙ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΟΚΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ
5	ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ
6	Η ΣΧΕΣΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Γ.1 | ΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Σκοπός της πρώτης μαθησιακής υποενότητας είναι να γίνει άμεσα αντιληπτή η ιστορικότητα του θεατρικού λόγου και η ποικιλία του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διατρέχουν γι' αυτό στο πλαίσιο της υποενότητας την ιστορική εκδήλωση των ποικίλων μορφών, με τις οποίες ο θεατρικός λόγος παρουσιάστηκε στο πέρασμα των χρόνων. Επισημαίνουν με βάση τις προτεινόμενες πηγές μελέτης τα βασικά θεατρικά είδη, δηλαδή την τραγωδία, την κωμωδία, το δράμα και το θέατρο των μεικτών μέσων (όπως, π.χ. μουσικό θέατρο) και αναγνωρίζουν τα επιμέρους χαρακτηριστικά (αλλά και τις συνάφειες) κάθε είδους. Μαθαίνουν πως από την αρχαιότητα ως σήμερα το θέατρο γνώρισε μια πλούσια ιστορική εξέλιξη, η οποία ξεκινά από τις οργανωμένες θεατρικές μορφές και τα μεγάλα κλασικά κείμενα του 5ου π.Χ. αιώνα, για να περάσει στη δραματική παραγωγή της ελληνιστικής-ρωμαϊκής εποχής και, ύστερα από ένα διάστημα σιωπής, στον Μεσαίωνα, να γνωρίσει ξανά μεγάλη άνθηση στην Αναγέννηση και την ελισαβετιανή εποχή, κυρίως μέσα από τα αριστουργήματα του Σέιξπιρ. Στη συνέχεια εξετάζουν τις νέες δραματουργικές απαιτήσεις του διαφωτισμού (Ντιντερό) και τις επιταγές του θεάτρου της Βαϊμάρης (18ος αιώνας, Σίλερ, Γκέτε) και του ποιητικού θεάτρου του ρομαντισμού (19ος αιώνας), για να καταλήξουν τελικά στην άνοδο του ρεαλισμού

και στις πρωτοπορίες των αρχών του 20ού. Η δραματική παραγωγή του 20ού αιώνα εξετάζεται ιδιαίτερα μέσα από τους/τις βασικούς/-ές συγγραφείς και τα μείζονα έργα τους πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Ίψεν, Τσέχοφ, Στρίντμπεργκ, Μπέρναρ Σο, Πιραντέλο, Μπρεχτ) και στο διάστημα της μεταπολεμικής εποχής (Τενεσί Γουίλιαμς, Άρθουρ Μίλερ, θέατρο του παραλόγου: Μπέκετ, Ιονέσκο, Αραμπάλ), φτάνοντας μέχρι τους/τις νεότερους/-ες σημαντικούς/-ες συγγραφείς (Πίντερ, Σάρα Κέιν). Παράλληλα, η ιστορική θεώρηση παρακολουθεί την άνοδο του/της σκηνοθέτη/-ιδος σε βασικό παράγοντα απόδοσης του θεατρικού κειμένου στον 20ό αιώνα, παραθέτοντας βασικά αισθητικά ρεύματα και μεγάλους σκηνοθέτες (Δούκας του Σαξ-Μάινινγκεν, Στανισλάφσκι, Ράινχαρντ, Μέγερχολντ, Μπρεχτ, Γκροτόφσκι, Κάντορ, Πίτερ Μπρουκ, Πέτερ Στάιν, Μπομπ Γουίλσον).

2.2.Γ.2 | ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Σκοπός της δεύτερης μαθησιακής υποενότητας είναι να γίνει άμεσα αντιληπτή η ιδιαιτερότητα του θεατρικού λόγου, καθώς και η διττή του υπόσταση ως γραπτού και παραστατικού κειμένου. Γι' αυτό, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν, αρχικά, συγκεκριμένα παραδείγματα σκηνικής απόδοσης του θεατρικού λόγου, χρησιμοποιώντας πηγές μελέτης και μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα παραστάσεων. Στη συνέχεια, ασχολούνται με τη συνεργατική φύση της θεατρικής παράστασης και αναλύουν τις διάφορες ειδικεύσεις της θεατρικής τέχνης: ξεκινώντας από τη θέση και τον ρόλο του/της συγγραφέα και του έργου του/της -όπου παραδοσιακά αποδίδεται η γενεσιουργός αιτία του δραματικού θεάτρου-, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις άλλες βασικές θέσεις ευθύνης του επαγγελματικού θεάτρου, όπως με τον ρόλο του/της σκηνοθέτη/-ιδος ως βασικού/ής υπευθύνου/-ης για την «ερμηνεία» και την απόδοση του θεατρικού έργου, του/της ηθοποιού ή ερμηνευτή/-τριας ως φυσικής παρουσίας του ζωντανού θεατρικού λόγου, του/της σκηνογράφου ή/και ενδυματολόγου, στους/στις οποίους/-ες ανατίθεται η «όψη» της παράστασης, του/της μουσικού/-ής επιμελητή/-τριας (ή συνθέτη/-τριας), που αναλαμβάνει την ηχητική/μουσική επένδυση της παράστασης, του/της φωτιστή/-τριας, που επιμελείται την ατμόσφαιρα της σκηνής μέσω της ρύθμισης των οπτικών εντυπώσεων του κοινού, και, τέλος, του θεατρικού κοινού στο οποίο καταλήγει το θεατρικό και παραστατικό κείμενο, χάρη στο οποίο το όλο εγχείρημα αποκτά νόημα. Ταυτόχρονα γίνεται αναφορά σε πλήθος άλλων δευτερευόντων ή και κρίσιμων συντελεστών/-τριών της θεατρικής τέχνης, όπως φροντιστών/-τριών ήχου και φωτισμού, ψιμυθιολόγων (καλλιτεχνών/-ίδων μακιγιάζ, κομμωτών/-τριών, περουκέρηδων/-ισσών), βοηθών σκηνοθετών/-ίδων, τεχνικών, όπως και όλων όσοι ασχολούνται με την παραγωγή της θεατρικής παράστασης, με την προβολή της, με την οργάνωση των προβών κ.ά. Στο τέλος της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι πλέον σε θέση να αντιληφθούν πως η θεατρική παράσταση αποτελεί μια σύνθετη όσο και συλλογική δραστηριότητα, μέρος της οποίας αποτελεί το θεατρικό κείμενο.

2.2.Γ.3 | Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ Ι. ΑΠΟ ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΣΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα αποσκοπεί στη συστηματική κατανόηση βασικών στοιχείων του θεατρικού κώδικα, καθώς και των μεθόδων εκκίνησης και ανάπτυξης της θεατρικής γραφής. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται αρχικά σε επαφή με τις βασικές έννοιες της δραματουργίας· αυτές είναι: δραματουργική έκθεση, προϊστορία, πλοκή, κορύφωση, δέση, κλιμάκωση-αποκλιμάκωση, ανέλιξη και λύση, δραματικός χαρακτήρας, δραματικός χρόνος και τόπος, θεατρική σκηνή και πράξη, σκηνική δράση, μονόλογος και διάλογος, κατ' ιδίαν και υποκείμενο, σκηνικές (και «σκηνοθετικές») οδηγίες, τόξο πλοκής, τόξο χαρακτήρα. Για την όσο το δυνατόν πληρέστερη κατανόηση των παραπάνω όρων προτείνεται η εξέταση επιλεγμένων θεατρικών κειμένων, όπου αυτοί οι όροι εμφανίζονται και εφαρμόζονται. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με βασικές παραμέτρους της συγγραφής θεατρικών έργων και με τη πορεία που συνδέει την αρχική ιδέα της θεατρικής συγγραφής με τη μετέπειτα ανάπτυξή της. Στην αρχή εξετάζονται τρεις πιθανές αφετηρίες της θεατρικής γραφής: α) το «μήνυμα», δηλαδή ο κεντρικός πυρήνας μιας ιδέας η οποία επιδιώκεται να μεταδοθεί στο κοινό, β) ο «χαρακτήρας» ή θεατρικό πρόσωπο, ως στοιχείο του θεατρικού έργου που ενσαρκώνει το μήνυμα και εξελίσσεται κατά τη διάρκεια του έργου και γ) το «γεγονός», το οποίο πυροδοτεί τη θεατρική γραφή εμπνευσμένο συνήθως από την πραγματικότητα, τη ρέουσα επικαιρότητα ή από προσωπικές εμπειρίες και βιώματα. Στο δεύτερο μέρος της ίδιας υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τη σύνθεση του «δραματικού περιβάλλοντος», εντός του οποίου εντάσσονται οι ιδέες ή/και οι χαρακτήρες του έργου. Αναλύουν την έννοια και σημασία της «ομοιόστασης» ως μιας αρχικής κατάστασης ισορροπίας εντός του θεατρικού σύμπαντος, η οποία θα ανατραπεί στη συνέχεια συνήθως μέσω της εισαγωγής ενός «καταλυτικού» στοιχείου ή προσώπου. Στο τέλος της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να συνθέσουν ένα σύντομο θεατρικό απόσπασμα, ξεκινώντας από μια ιδέα ή έναν χαρακτήρα ή κάποιο γεγονός, με σκοπό να αποτυπώσουν τον μετασχηματισμό της αφετηρίας σε συγκεκριμένους θεατρικούς χαρακτήρες και σε σκηνική δράση.

2.2.Γ.4 | Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΙΙ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΟΚΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, η οποία αποτελεί νοητή συνέχεια της προηγούμενης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με τα τρία βασικά σχήματα δραματουργικής πλοκής. Μαθαίνουν, αρχικά, τη δομή των τριών ενοτήτων, η οποία περιλαμβάνει τη δέση-κορύφωση-λύση και η οποία εφαρμόστηκε κυρίως στο θέατρο από την Αναγέννηση μέχρι τον 19ο αιώνα. Ακολουθεί η μελέτη της δομής των πέντε πράξεων, που περιλαμβάνει την έκθεση-κλιμάκωση-κορύφωση-αποκλιμάκωση-έκβαση/λύση, και η οποία εμφανίστηκε κυρίως στα έργα του μελοδράματος του 19ου αιώνα, καθώς και στα έργα του ρεαλισμού του 19ου και 20ού. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται ακόμη σε επαφή με την «επεισοδιακή δομή», η οποία δεν ακολουθεί μία κλιμάκωση, αλλά αρθρώνεται σε ξεχωριστά επεισόδια, επιτυγχάνοντας την εξέλιξη του/της ήρωα/-ί-

δας κυρίως μέσα από τις ποικίλες σε έκταση και ένταση σκηνές, που εναλλάσσονται και συσσωρεύονται μέχρι να επιτευχθεί το τελικό συναισθηματικό αποτέλεσμα στον/στη θεατή/-τρια. Μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τη συγκεκριμένη δομή στα έργα του ελισαβετιανού θεάτρου (όπως σε αυτά του Σέιξπιρ), ενώ αντιλαμβάνονται πως την ίδια δομή έχει ακολουθήσει κατά κόρον ο κινηματογράφος στα δικά του αφηγηματικά του μοντέλα. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται και για ορισμένες δευτερεύουσες δραματουργικές δομές που αφορούν κυρίως το θέατρο του μοντερνισμού του 20ού και 21ου αιώνα, όπως είναι η κυκλική δομή, η δομή της τελετουργίας, η ανοικτή δομή κ.ά. Στο δεύτερο μέρος της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εστιάζουν την προσοχή τους ειδικότερα στη θεατρική πλοκή, διακρίνοντας τη γραμμική από τη μη-γραμμική πλοκή, ενώ επικεντρώνονται εξίσου σε χαρακτηριστικά του θεατρικού διαλόγου και μονολόγου. Στη διάρκεια της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται, παράλληλα, να αναπτύξουν παραπέρα τα δραματικά κείμενά τους (τα οποία έχουν ξεκινήσει ήδη στην προηγούμενη υποενότητα), δίνοντας σε αυτά στοιχεία που θα τα καταστήσουν ικανά για πιθανή σκηνική αναπαράσταση.

2.2.Γ.5 | ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΕΣ

Έχοντας πλέον αποκτήσει μια σχετική εξοικείωση με την ιστορία, τις έννοιες και τις πρακτικές της θεατρικής γραφής, οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με ιδιαίτερες τεχνοτροπίες της δραματουργίας. Αρχικά μελετούν τους κριτικούς όρους βασικών ιστορικών τεχνοτροπιών του θεάτρου: ρεαλισμός-νατουραλισμός, συμβολισμός-εξπρεσιονισμός, επικό θέατρο του Μπρεχτ/«θέατρο της πραγματικότητας», θέατρο του παραλόγου, «μεταδραματικό θέατρο». Στη συνέχεια, μέσα από την επιλογή συγκεκριμένων θεατρικών αποσπασμάτων ή ολόκληρων έργων, εντοπίζουν καταρχάς τις βασικές διαφορές μεταξύ ενός καθαρά «ρεαλιστικού» και ενός αμιγώς «ποιητικού/συμβολικού» θεατρικού έργου. Επιχειρούν να περιγράψουν τις εντυπώσεις που τους δημιουργούν τα δύο έργα και τις συνθήκες που το κάθε έργο υποβάλλει στο ανέβασμά του σε μια σκηνή θεάτρου. Προχωρούν, αμέσως μετά, στην ανάγνωση θεατρικών αποσπασμάτων, στα οποία η ώσμωση αντικειμενικής και υποκειμενικής πραγματικότητας δημιουργεί ένα ιδιαίτερο σκηνικό σύμπαν. Με αυτόν τον τρόπο θα αναγνώσουν ή θα παρακολουθήσουν ένα θεατρικό έργο που ανήκει στο χώρο του εξπρεσιονισμού και του θεάτρου του παραλόγου. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν το επικό θέατρο, αντιπαραβάλλοντάς το με ένα συμβατικό αστικό ρεαλιστικό θέατρο. Εντοπίζουν και εδώ τις διαφορές, αναγνωρίζουν στοιχεία εντός των έργων του Μπρεχτ που συνάδουν με τη θεωρία του επικού θεάτρου και περιγράφουν μια παράσταση επικού θεάτρου με βάση τα παραπάνω στοιχεία.

2.2.Γ.6 | Η ΣΧΕΣΗ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η τελευταία υποενότητα είναι αφιερωμένη στην αναπόδραστη σχέση του θεατρικού λόγου με τον/την τελικό/-ή αποδέκτη/-τρια και ως ένα βαθμό ρυθμιστή/-τριά του,

που είναι ο/η θεατής/-τρια, το ακροατήριο ή το κοινό και, ευρύτερα, το κοινωνικό και ιστορικό υποκείμενο της εκάστοτε πρόσληψής του. Κάθε λογοτεχνικό έργο γραμμένο σε διάλογο αποκτά την αληθινή θεατρική του υπόσταση όταν αποδώσει επί σκηνής την ποιότητα της «ζωντανής τέχνης». Για να γίνει αυτό, η θεατρική γραφή οφείλει να περάσει πρώτα από την κρίση του αληθινού θεάτρου, των συντελεστών/-τριών του, για να παρουσιαστεί τελικά από τους/τις ηθοποιούς σε ορισμένο χώρο και χρόνο. Τότε θα συναντήσει τον/την τελικό/ή αποδέκτη/-τρια του που είναι ο/η θεατής-τρια. Και εκείνος/-η, συμμετέχοντας ενεργά από τη μεριά του/της στη συμπόρευση με τους χαρακτήρες στην πρόσληψη του μηνύματος του έργου, θα δώσει την τελευταία και καθοριστική απόληξη της θεατρικής γραφής, κλείνοντας έτσι με τη μαρτυρία του/της τον κύκλο που άνοιξε κάποτε με τον/τη συγγραφέα. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω υποενότητας, επομένως οι εκπαιδευόμενοι/-ες στρέφονται στη διαδραστική σχέση ανάμεσα στο κείμενο, τη σκηνή και στον/στην τελικό/-ή αποδέκτη/-τρια του θεατρικού κειμένου. Μελετούν τις έννοιες της «ταύτισης» και «αποστασιοποίησης» και τους μηχανισμούς με τους οποίους αυτές επιτυγχάνονται στη διάρκεια της παράστασης. Εμβαθύνουν στο θεατρικό είδος σαν ένα λογοτεχνικό και ταυτόχρονα προθετικό κείμενο, το οποίο παρουσιάζεται σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο. Για να το επιτύχουν αυτό μπορούν να συγκρίνουν εκδοχές του ίδιου θεατρικού έργου σε διαφορετικές σκηνικές αποδόσεις που έγιναν σε διαφορετικές εποχές (όπως, π.χ. του ανεβάσματος ενός αρχαίου δράματος ή άλλου κλασικού έργου που έχει διασωθεί σε διαφορετικές μαγνητοσκοπημένες παραστάσεις), ώστε να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο κάθε εποχή και ιστορικοκοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο επιδρούν στην απόδοση και «ερμηνεία» ενός συγκεκριμένου έργου.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Κακουδάκη, Τ. & Απέργη, Π. (2011). *Θέατρο – Θεατρική Αγωγή*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ (ΓΓ Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων). Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1013
2. Ταμπάκη, Α., Σπυριδοπούλου, Μ. & Αλτουβά, Α. (2015). *Ιστορία και δραματολογία ευρωπαϊκού θεάτρου* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://hdl.handle.net/11419/2928
3. Greig, N. (2007). *Θεατρική γραφή: ένας πρακτικός οδηγός* (μτφρ. Π. Φυλακτάκη). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.

Συμπληρωματικές

1. Ξενόπουλος, Γ. (1929). *«Στέλλα Βιολάντη»: Το διήγημα και το δράμα.* Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας». Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://diogeneia.library.upatras.gr/apanthisma/stella-violanti#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-855%2C-110%2C2866%2C2183
2. Ξενόπουλος, Γ. (1976). *Στέλλα Βιολάντη* [Βίντεο-απόσπασμα από το Θέατρο της Δευτέρας]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://rb.gy/h218en
3. Πούχνερ, Β. (2014). «Τοπίο μέσα στο τοπίο. Το δραματικό κείμενο στη θεατρική σκηνή», *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου «Από τη χώρα των κειμένων στο βασίλειο της σκηνής»* (σσ. 21-32). Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/apo-ti-chora-ton-keimenon-sto-vasileio-tis-skinis/
4. Αριστοτέλης. (1982). *Ποιητική* (μτφρ. Στ. Δρομάζος), (5η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.
5. Monopoli Team. (2020, 10 Νοεμβρίου). «10 θεατρικά έργα που μπορείτε να διαβάσετε online και δωρεάν». Monopoli.gr. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.monopoli.gr/2020/11/10/books/427832/10-theatrika-erga-pou-mporeite-na-diavasete-online-kai-dorean/

2.2.Δ • ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη μαθησιακή αυτή ενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατακτούν τα στάδια διοργάνωσης εργαστηρίων δημιουργικής γραφής, στο πλαίσιο των οποίων συγγραφείς ή εμψυχωτές/-τριες συγκεντρώνουν άτομα που ενδιαφέρονται να ανακαλύψουν την

προσωπική τους φωνή και να την αποτυπώσουν στο χαρτί, να ανταλλάξουν ιδέες, να διαβάσουν, να ασκήσουν κριτική, να ψυχαγωγηθούν και γενικά να συμμετέχουν σε ομαδικές δημιουργικές δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στον σχεδιασμό, την προώθηση και την υλοποίηση εργαστηρίων δημιουργικής γραφής με συγκεκριμένη θεματολογία, όπου πραγματοποιούνται βιωματικές δραστηριότητες και ασκήσεις, αναγνώσεις λογοτεχνικών κειμένων και συζητήσεις για γενικότερα και ειδικότερα θεωρητικά ζητήματα γραφής και ανάγνωσης. Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναπτύσσουν στρατηγικές, προκειμένου να κατευθύνουν μια ομάδα να παράγει κείμενα και να τα αξιολογεί.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Σχεδιάζουν ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής,
- Λαμβάνουν υπόψη τους το πλαίσιο υλοποίησης και τα χαρακτηριστικά των υποψήφιων ενδιαφερόμενων, όπως ηλικία, μορφωτικό επίπεδο κ.λπ.,
- Δημιουργούν διδακτικά σενάρια,
- Προωθούν τα εργαστήρια δημιουργικής γραφής με στόχο τη μεγαλύτερη συμμετοχή υποψήφιων ενδιαφερόμενων,
- Επιλέγουν τη θεματολογία ενός εργαστηρίου,
- Θέτουν εκπαιδευτικούς στόχους και προσδοκώμενα αποτελέσματα,
- Κατανέμουν χρονικά τις σχετικές δραστηριότητες και ασκήσεις,
- Διδάσκουν στοιχεία θεωρίας,
- Προτείνουν λογοτεχνικά αποσπάσματα,
- Εμψυχώνουν την ομάδα με στόχο την παραγωγή κειμένων,
- Αξιολογούν τα παραγόμενα κείμενα με παρατηρήσεις και σχόλια,
- Προβαίνουν σε αυτοαξιολόγηση βάσει ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Δημιουργική Γραφή / Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής / Εναρκτήρια συνάντηση σε ένα εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής / Εκπαιδευτικές τεχνικές / Μάρκετινγκ / Αξιολόγηση / Αυτοαξιολόγηση.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΔΓΡ
2	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΕΔΓΡ
3	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ
4	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΕΔΓΡ
5	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
6	ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Δ.1 | ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΔΓΡ

Ως ΕΔΓΡ (Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής) ορίζεται η διοργάνωση μιας εκπαιδευτικής συνάντησης από συγγραφείς ή εμψυχωτές/-τριες, οι οποίοι/-ες συγκεντρώνουν ανθρώπους που θέλουν να γράψουν, να βρουν τη φωνή τους στο χαρτί, να ανταλλάξουν ιδέες, να διαβάσουν, να ασκήσουν κριτική και, γενικά, να συμμετάσχουν μέσα σε μία ομάδα. Σήμερα, ένα «Εργαστήριο» μπορεί να θεωρηθεί ως ο τόπος, πραγματικός ή ψηφιακός, όπου συναντώνται με συναίνεσή τους οι εκπαιδευόμενοι/-ες με τον/την εκπαιδευτή/-τριά τους, με αποκλειστικό στόχο την έμπρακτη εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας επί τόπου (in situ), και στην περίπτωση ενός Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής, τη συγγραφή κειμένων. Επομένως, ένα ΕΔΓΡ οργανώνεται και λειτουργεί με βάση εκπαιδευτικούς, πολιτισμικούς, οικονομικούς όρους και προϋποθέσεις. Στο Εργαστήριο η γραφή οδηγεί στην παραγωγή έργων (διηγήματα, μυθιστορήματα, ποιήματα και θεατρικά έργα) που διαχέονται στην κοινωνία, διαμορφώνουν αναγνωστικές συμπεριφορές και επιστρέφουν ως αντικείμενα μελέτης των λογοτεχνικών σπουδών. Για τον σχεδιασμό ενός ΕΔΓΡ ο/η εκπαιδευόμενος/-η αρχικά πρέπει να λαμβάνει υπόψη του το πλαίσιο εφαρμογής του (πραγματικός ή ψηφιακός τόπος). Στη συνέχεια, αφού επιλέξει το πλαίσιο εφαρμογής σχεδιάζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σύμφωνα με την ηλικία ή το μορφωτικό επίπεδο της ομάδας-στόχου. Έπειτα, προωθεί το ΕΔΓΡ με σκοπό την εύρεση ενδιαφερόμενων εκπαιδευομένων. Κατόπιν, συγκεντρώνει τα εποπτικά και υλικά μέσα και αναλύει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε επιμέρους δραστηριότητες και βιωματικές ασκήσεις. Κάθε δραστηριότητα ή άσκηση είναι σημαντικό να περιέχει εκφωνήσεις διατυπωμένες με σαφήνεια και επιδιωκόμενους εκπαιδευτικούς στόχους. Σε ένα ΕΔΓΡ ο/η εκπαιδευόμενος/-η πρέπει να συμπεριλαμβάνει στοιχεία λογοτεχνικής θεωρίας και προτεινόμενα λογοτεχνικά αποσπάσματα. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο όχι μόνο να αξιολογεί τα παραγόμενα κείμενα, αλλά και να αυτοαξιολογείται.

2.2.Δ.2 | ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΕΔΓΡ

Ένα αναλυτικό σχέδιο μαθήματος ΕΔΓΡ είναι σημαντικό να αποτελείται από τα ακόλουθα δομικά στοιχεία: α) τη φόρμα σχεδιασμού ενός μαθήματος, β) την αναλυτική καταγραφή των δραστηριοτήτων και των ασκήσεων και γ) τις φόρμες αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης. Πιο συγκεκριμένα, η φόρμα σχεδιασμού ενός μαθήματος αποτελείται από τον τίτλο του ΕΔΡΓ, τη συνολική διάρκεια, τον σκοπό, το περιεχόμενο, τους επιμέρους στόχους ως προς τις επιθυμητές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες, τον επιμερισμό του μαθήματος σε στάδια, τη χρονική διάρκεια κάθε σταδίου, τους στόχους που καλύπτει το κάθε στάδιο, τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τα εκπαιδευτικά μέσα και υλικά που θα χρησιμοποιηθούν. Ακολούθως, η αναλυτική καταγραφή των δραστηριοτήτων και των ασκήσεων μπορεί να αποτελείται από λεπτομερή καταγραφή κάθε σταδίου. Το κάθε στάδιο μπορεί να φέρει προαιρετικά, έναν τίτλο, να καταγράφει τον εκτιμώμενο χρόνο και στόχο και, τέλος, να περιλαμβάνει περιγραφές ή εκφωνήσεις διατυπωμένες με σαφήνεια. Στις ασκήσεις και τις δραστηριότητες συμπεριλαμβάνονται τα στοιχεία λογοτεχνικής θεωρίας, τα προτεινόμενα λογοτεχνικά αποσπάσματα, η παραγωγή συγγραφικών έργων μικρής ή μεγάλης έκτασης, η αναγνωστική και η αξιολογική διαδικασία και η αυτοαξιολόγηση του/της εκπαιδευόμενου/-ης. Τέλος, οι φόρμες αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης μπορεί να αποτελούνται από κενά πλαίσια καταγραφής αξιολογικών κρίσεων με θετικούς και αρνητικούς σχολιασμούς. Συγκεντρωτικά, η οργάνωση και η διαμόρφωση ενός αναλυτικού σχεδίου μαθήματος ΕΔΓΡ πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής: είδος ΕΔΓΡ, τίτλο ΕΔΓΡ, σκοπό ενότητας, περιεχόμενο, εκπαιδευτικούς στόχους, προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, υποενότητες, αναλυτική καταγραφή δραστηριοτήτων και βιωματικών ασκήσεων, χρονική διάρκεια, εξεταζόμενη λογοτεχνική θεωρία, ανάγνωση λογοτεχνικών αποσπασμάτων, συγγραφή κειμένων, αξιολόγηση κειμένων, αυτοαξιολόγηση.

2.2.Δ.3 | ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Οι βασικότερες εκπαιδευτικές τεχνικές είναι οι εξής: α) η εισήγηση (σχετίζεται με την παρουσίαση των πληροφοριών, όπου δίνονται μερικές πληροφορίες και έπειτα παρατίθενται περισσότερες λεπτομέρειες και επεξηγήσεις), β) ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming), μια τεχνική κατά την οποία τίθεται ένα ζήτημα ή ένα ερώτημα. Οι ιδέες σημειώνονται στον πίνακα και, ενόσω διατυπώνονται, ταξινομούνται και, τέλος, σχολιάζονται γ) η βιωματική άσκηση, που αποτελεί μια δομημένη πρόταση με συγκεκριμένες οδηγίες. Μπορεί να φαίνεται σαν τεχνητή κατάσταση, αποτελεί όμως άμεση εμπειρία (το βίωμα, αν συμβεί, είναι αυθεντικό, γιατί ο/η καθένας/-μία μέσα σε αυτή τη δράση είναι ο εαυτός του/της) δ) η εργασία σε ομάδες, που προσφέρει αυθεντικές περιστάσεις επεξεργασίας ενός θέματος και ευκαιρίες αντιπαράθεσης μεταξύ των μελών της ομάδας. Μέσα στην ομάδα υπάρχει πλούτος ερεθισμάτων, μελετάται ένα θέμα, διατυπώνονται επιχειρήματα, ακούγονται αντίθετες απόψεις, ε) το παιχνίδι ρόλων, που συνδέεται στενά με τη μάθηση και την ανάπτυξη και έχει την

έννοια της δραματοποίησης ιστοριών, της εκπαίδευσης στο δραματικό παιχνίδι, τη συζήτηση δραματοποιημένων ιστοριών, στ) η προσομοίωση, που χρησιμοποιείται για την αναπαράσταση μιας κατάστασης η οποία σχετίζεται με την πραγματικότητα. Η προσομοίωση μοιάζει με το παιχνίδι ρόλων, με τη διαφορά ότι στην προσομοίωση δεν παίζεται κάποιο θεατρικό παιχνίδι, αλλά γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης της συμπεριφοράς, ζ) η μελέτη περίπτωσης, που είναι μια μορφή σύνθετης πρακτικής άσκησης στην οποία παρουσιάζεται ένα ρεαλιστικό ή φανταστικό παράδειγμα και ζητείται να γίνει ανάλυση των αιτιών και των τρόπων αντιμετώπισης ενός προβλήματος και η) η επίδειξη, όπου παρουσιάζεται μια εκπαιδευτική πράξη, ενώ στη συνέχεια ζητείται η επανάληψή της για την απόκτηση συγκεκριμένων πρακτικών γνώσεων.

2.2.Δ.4 | ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΕΔΓΡ

Θεωρητικά για την προώθηση των ΕΔΓΡ με στόχο τη μεγαλύτερη συμμετοχή είναι σημαντικό να μελετηθεί ένας τομέας των οικονομικών, το μάρκετινγκ, και μια υποκατηγορία του, το μίγμα μάρκετινγκ. Ως «μάρκετινγκ» μπορεί να θεωρηθεί ο σχεδιασμός, η τιμολόγηση, η προώθηση, η διανομή και η εξυπηρέτηση αγαθών και υπηρεσιών που χρειάζονται και επιθυμούν οι καταναλωτές/-τριες. Το μάρκετινγκ αποτελεί μία ολοκληρωμένη ανάλυση και εκτέλεση των δραστηριοτήτων που είναι απαραίτητες για τον σχεδιασμό, τη διανομή, την τιμολόγηση, την προώθηση και την ανταλλαγή ικανοποιητικών προϊόντων και υπηρεσιών. Το «μείγμα μάρκετινγκ» (Marketing Mix) αφορά τον σχεδιασμό προϊόντων, την τιμολόγηση, την ονομασία, τα κανάλια διανομής, την προσωπική πώληση, τη διαφήμιση, την προώθηση, τη συσκευασία, την εμφάνιση, την εξυπηρέτηση, τον φυσικό χειρισμό, την εύρεση και την ανάλυση δεδομένων. Αργότερα, τα παραπάνω συστατικά ομαδοποιήθηκαν σε τέσσερις μεταβλητές που είναι γνωστές ως “4Ps”, στο προϊόν (product), στην τιμή (price), στην προώθηση (promotion) και στον τόπο (place). Επειδή όμως, το παραδοσιακό μίγμα μάρκετινγκ δεν είναι πλέον σε θέση να κατανοήσει πλήρως τη σύγχρονη αγορά έχει βελτιωθεί σε “7Ps”: στο προϊόν (product), στην τιμή (price), στην προώθηση (promotion), στον τόπο (place), στους ανθρώπους (people), στη διαδικασία (process) και στα φυσικά στοιχεία/χώρο κατανάλωσης προϊόντος (physical evidence). Πρακτικά, για την προώθηση των ΕΔΓΡ μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), οι οποίες περιλαμβάνουν όλο τον τεχνικό εξοπλισμό, τις εφαρμογές και τις εγκαταστάσεις που μετατρέπουν, επεξεργάζονται, αποθηκεύουν και μεταφέρουν διάφορους τύπους πληροφοριών σε ψηφιακή μορφή, όπως το Facebook, το Instragram, το TikTok, το YouTube, το X (Twitter), WordPress, Διαδικτυακά Μέσα Ενημέρωσης (ΔΜΕ).

2.2.Δ.5 | ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η διαμόρφωση της αξιολόγησης των παραγόμενων κειμένων είναι πολύ σημαντικό να περιλαμβάνει έναν τρόπο που να μπορεί να εφαρμοστεί. Η αξιολογική διαδικασία πρέπει να περιλαμβάνει τέσσερα βασικά στοιχεία: 1) τη μέτρηση της βελτίωσης

με την πάροδο του χρόνου, 2) την κινητοποίηση για μελέτη, 3) την αξιολόγηση βάσει των μεθόδων διδασκαλίας και 4) την κατάταξη των παραγόμενων κειμένων σε σχέση με τα υπόλοιπα. Για την αξιολόγηση γίνεται πλέον λόγος για τρεις νέες εξελίξεις: τη νέα σκέψη, τις νέες μετρήσεις και τις νέες τεχνολογίες. Η νέα σκέψη σχετίζεται με την παρακολούθηση της πορείας της μάθησης. Ο θεμελιώδης σκοπός αυτού του είδους της αξιολόγησης είναι να αποδειχθεί και να κατανοηθεί σε ποιο στάδιο της μάθησης βρίσκεται κανείς. Οι νέες μετρήσεις αξιολογούν ένα ευρύτερο φάσμα των δεξιοτήτων και των χαρακτηριστικών που φανερώνουν δυνατότητες. Οι νέες τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν τις πρακτικές αξιολόγησης σε πιο εξατομικευμένες, διαδραστικές και έξυπνες μορφές, όπου και τα αποδεικτικά στοιχεία/δεδομένα θα συλλέγονται σε πραγματικό χρόνο στο διαδίκτυο και θα υπάρχει αλληλεπίδραση. Η αξιολόγηση των παραγόμενων κειμένων είναι απαραίτητο να γίνεται με βάση τα πρότυπα, τους κανόνες και τις οδηγίες που δόθηκαν πριν από τη διεκπεραίωση μίας άσκησης. Ωστόσο, σε ένα ΕΔΓΡ έχει περισσότερη σημασία η ενθάρρυνση για συγγραφή παρά η αξιολόγηση των παραγόμενων κειμένων με τη στενή έννοια του όρου. Συνεπώς, η αξιολόγηση είναι ωφέλιμη αν γίνεται με τη διατύπωση συγκεκριμένων φράσεων όπως: προτιμότερο, καλύτερο, πιο ωραίο, λιγότερο βαρετό και το καλύτερο παραγόμενο κείμενο να αναδεικνύεται μέσα από ομαδική ψηφοφορία.

2.2.Δ.6 | ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας, καθώς συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητάς της. Για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών συνήθως χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα και πηγές, όπως είναι η παρατήρηση μέσα στην τάξη, ο καθορισμός εκπαιδευτικών στόχων, οι ατομικές συνεντεύξεις, η αυτοαξιολόγηση, το χαρτοφυλάκιο των εκπαιδευτικών, η τυποποιημένη φόρμα καταγραφής της απόδοσης των εκπαιδευτικών, τα στοιχεία για την πρόοδο των εκπαιδευόμενών τους και οι απόψεις τους. Η συνηθέστερη πηγή δεδομένων για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και της διδασκαλίας τους είναι η ανατροφοδότηση από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες. Η ανατροφοδότηση περιλαμβάνει την ενίσχυση της εμπειρίας μάθησης και διδασκαλίας, τη συμβολή στην αναθεώρηση της ποιότητας και των προτύπων, την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας –όσον αφορά τον σχεδιασμό του μαθήματος ενός ΕΔΓΡ και την παράδοσή του–, την ενεργοποίηση του διαλόγου, τον εντοπισμό καλών πρακτικών και τη μέτρηση της ικανοποίησης των εκπαιδευομένων. Η αυτοαξιολόγηση της διδασκαλίας μπορεί να γίνει μέσα από ερωτήματα που θέτει ο/η εκπαιδευτής/-τρια προς τον εαυτό του/της. Τα ερωτήματα αυτά είναι εάν στο μάθημα: α) γίνεται χρήση διαφορετικών εκπαιδευτικών τεχνικών, β) υπάρχει οργάνωση, γ) παρέχεται υποστήριξη και καθοδήγηση στους/τις εκπαιδευόμενους/-ες, δ) δίνονται ευκαιρίες για συνεχή ανάπτυξη μέσω των πολλαπλών εμπειριών, ε) ενισχύεται η αυτοπεποίθηση των εκπαιδευομένων και στ) καταγράφεται πρόοδος. Η αυτοαξιολόγηση συμβάλλει στην ανάπτυξη των εκτιμήσεων σχετικά με την αποτελε-

σματικότητα της διδασκαλίας. Οι εκπαιδευτές/-τριες με αυτόν τον τρόπο κατανοούν σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκαν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα που είχαν θέσει. Μέσω της κριτικής ανάλυσης των δυνατών και των αδύναμων στοιχείων του μαθήματός τους ανακαλύπτουν τα επιτεύγματά τους, καθώς και τις ανάγκες τους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Γκόρα, Ε. (2022). *Διαμόρφωση και λειτουργία Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στην Άτυπη Εκπαίδευση Ενηλίκων: δυνατότητες και όρια* [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή]. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/52246
2. Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η σχολική τάξη. Χώρος, Ομάδα, Πειθαρχία, Μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Συμπληρωματικές

1. Manea, A. D., Stan, C. & Albulescu, I. (2023). "Study on the Dimension of Teachers' Self-Assessment", in I. Albulescu & C. Stan (Eds.), *Education, Reflection, Development – ERD 2022* (Vol. 6, pp. 129–138). European Publisher: https://doi.org/10.15405/epes.23056.12
2. McCarthy, T. (2001). *Journals and Diaries: Teacher's Guide*. New York: Scholastic. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://books.google.gr/books?id=BnScWwxRvBoC&pg=PA6&dq=diary+writing+tips&hl=el#v=onepage&q=diary%20writing%20tips&f=false

2.2.Ε • Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Βασικό αντικείμενο της μαθησιακής αυτής ενότητας αποτελεί η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις βασικές έννοιες της διαφήμισης, της διαφημιστικής γλώσσας και των μέσων που η διαφήμιση αξιοποιεί. Πιο συγκεκριμένα, αναδεικνύεται ο ουσιαστικός ρόλος της ορθής διάρθρωσης του διαφημιστικού μηνύματος και του ορθού τρόπου χρήσης του γλωσσικού κώδικα στην ενθάρρυνση των δυνητικών καταναλωτών/-τριών να προβούν στην αγορά του διαφημιζόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας. Επίσης, αναλύονται τα βήματα και οι στρατηγικές διαφημιστικής προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών που περιλαμβάνουν τον εντοπισμό της αγοράς-στόχου, την επιλογή του μέσου επικοινωνίας, τη σύνταξη του διαφημιστικού μηνύματος, τη διάχυσή του μέσω των κατάλληλων καναλιών επικοινωνίας και τη μέτρηση των αποτελεσμάτων. Στο ερ-

γαστηριακό μέρος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συντάσσουν τα δικά τους διαφημιστικά μηνύματα λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραμέτρους που έχουν διδαχθεί και αξιολογούν την πειθώ και εν γένει την αποτελεσματικότητά τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αναγνωρίζουν τη διάρθρωση ενός διαφημιστικού μηνύματος σε τίτλο, κείμενο, σλόγκαν, λογότυπο και σε σχέση με το εικαστικό του περιβάλλον,
- Διακρίνουν τις βασικές παραμέτρους επιτυχίας ενός διαφημιστικού μηνύματος, δηλαδή περιεχόμενο, δομή, μορφή, πηγή-μέσο, γνώση ανταγωνισμού, σε συνάρτηση με το κοινό-στόχο και τα κανάλια μετάδοσής του, δηλαδή την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τα έντυπα, τις αφίσες, το διαδίκτυο,
- Ξεχωρίζουν τα είδη των διαφημίσεων με κριτήριο το πεδίο αναφοράς τους σε εμπορική, πολιτική, κοινωνική διαφήμιση κ.λπ.,
- Αναγνωρίζουν τη βασική «γραμματική» της γλώσσας της διαφήμισης: επανάληψη, έλλειψη, μεταφορά, υπερβολή, αντίθεση, προστακτική, ερωταπόκριση, ομοιοκαταληξία, παρήχηση, προσωποποίηση, λογοπαίγνιο, οξύμωρο, προφορικότητα στο ύφος, διακειμενικότητα, τρόπος αφήγησης,
- Αναγνωρίζουν τα πέντε διακριτά “Μ” κατά Kotler: Mission, Money, Message, Media, Measurement,
- Διακρίνουν τα βήματα της μεθόδου AIDA κατά την παραγωγή και την πρόσληψη διαφημιστικών μηνυμάτων: Attention-Προσοχή, Interest-Ενδιαφέρον, Desire-Επιθυμία, Action-Ενέργεια,
- Κατανοούν και εφαρμόζουν τη στρατηγική DAGMAN (= Defining Advertising Goals for Measured Advertising Results) και του σχήματος «Μη Γνώση-Γνώση-Κατανόηση-Πειθώ-Δράση»,
- Παράγουν πρωτότυπα διαφημιστικά μηνύματα για προϊόντα ή υπηρεσίες με στόχο την όσο το δυνατόν ισχυρότερη παρακίνηση των δεκτών/-τριών των μηνυμάτων να προβούν στην αγορά και την απόκτησή τους,
- Προβαίνουν στη διαβάθμιση των δικών τους διαφημιστικών μηνυμάτων ακολουθώντας τη λογική ή τη συναισθηματική προσέγγιση του/της υποψήφιου/-ας αγοραστή/-τριας, ή του κατάλληλου μείγματος των δύο,
- Εκτιμούν την πληρότητα και την αποτελεσματικότητα διαφημιστικών μηνυμάτων, δικών τους ή μη, με τη μέθοδο ROI (= Relevance, Originality, Impact),
- Υπολογίζουν την επίδραση του χρησιμοποιούμενου μέσου, συμβατικού ή νέου ψηφιακού, στη διαμόρφωση του διαφημιστικού μηνύματος,
- Αντιλαμβάνονται ότι η διαφήμιση αποτελεί ένα μόνο συστατικό στοιχείο της προώθησης ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας,
- Τηρούν τους κανόνες της διαφημιστικής δεοντολογίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Διαφημιστικό μήνυμα / Είδη διαφημίσεων / Σχήματα λόγου / 5M / AIDA / DAGMAN / ROI / Αποτελεσματικότητα διαφημιστικών μηνυμάτων / Κανάλια επικοινωνίας / Διαφημιστική δεοντολογία.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ
2	ΒΑΣΙΚΗ «ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ» ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ
3	ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΔΙΑΚΡΙΤΑ “Μ” ΚΑΤΑ KOTLER
4	Η ΜΕΘΟΔΟΣ AIDA ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ
5	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ DAGMAR ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΗΜΑ «ΜΗ ΓΝΩΣΗ-ΓΝΩΣΗ-ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ-ΠΕΙΘΩ-ΔΡΑΣΗ»
6	ΚΑΛΥΨΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ROI
7	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ
8	ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.2.Ε.1 | ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

Η μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τα είδη των διαφημίσεων και εστιάζεται στα συστατικά στοιχεία του διαφημιστικού μηνύματος. Οι διαφημίσεις, ανάλογα με το περιεχόμενό τους χωρίζονται σε εμπορικές, γοήτρου, οικονομικών επιχειρήσεων, καταναλωτικές, κυβερνητικές και ανθρωπιστικές διαφημίσεις. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες του κάθε συστατικού στοιχείου του διαφημιστικού μηνύματος. Πιο συγκεκριμένα, το κείμενο πρέπει να είναι σύντομο, απλό, εύληπτο, άμεσο και να ανταποκρίνεται στο θέμα, να χρησιμοποιούνται μικρές και σύντομες προτάσεις, να γίνεται χρήση κοινών και κατανοητών λέξεων και να επιλέγονται λέξεις που να ταιριάζουν στο κοινό που απευθύνεται. Επιπλέον, να καταλήγει σε συμπεράσματα, να μην αφήνει τους αποδέκτες/-τριες με έμμεσους υπαινιγμούς και να ελαχιστοποιεί τις αρνήσεις. Ο τίτλος στη διαφήμιση μπορεί να είναι πληροφοριακός, να κάνει παρουσίαση ιδιότητας ή χαρακτηριστικών του προϊόντος, συμβουλευτικός, επιλεκτικός, να προκαλεί περιέργεια, να παρουσιάζει το όνομα του

προϊόντος ή της επιχείρησης. Ένα άλλο στοιχείο είναι το «σλόγκαν», το οποίο είναι ένα επιχειρηματικό σύνθημα, ένα σημείο αναφοράς για το brand ή το προϊόν και έχει ως βασικό στόχο να προσφέρει συνέχεια στη διαφημιστική εκστρατεία. Άλλο στοιχείο είναι το λογότυπο που μπορεί να είναι μια λέξη, ένα όνομα, ένα σύμβολο, ένα σχέδιο ή και συνδυασμός αυτών, που επαναλαμβάνεται σε κάθε διαφημιστική εκστρατεία. Τέλος, η απεικόνιση/το εικαστικό περιβάλλον περιλαμβάνει το γραμμικό και ελεύθερο σχέδιο, τα σκίτσα, τη γελοιογραφία, τα κινούμενα σχέδια, τα animation, τη φωτογραφία και την κινηματογράφηση. Για το μάθημα του εργαστηρίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες βρίσκουν και αναγνωρίζουν τα είδη από πρόσφατες διαφημίσεις. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι ικανοί/-ές να αναγνωρίζουν τα συστατικά μέρη του διαφημιστικού μηνύματος και να τα αξιοποιούν, για να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού-στόχου και να διαμορφώσουν προϋποθέσεις παρακίνησης.

2.2.Ε.2 | ΒΑΣΙΚΗ «ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ» ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην παρουσία των σχημάτων λόγου που είναι πολύ συνηθισμένα στα διαφημιστικά μηνύματα. Τα σχήματα λόγου αποτελούν γλωσσικές ιδιορρυθμίες, οι οποίες προκύπτουν από τη χρήση συντακτικών σχημάτων και σημασιών διαφορετικών από ό,τι συνήθως. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα σχήματα λόγου που συναντάμε στη διαφήμιση. Πιο συγκεκριμένα, η επανάληψη είναι το σχήμα λόγου στο οποίο μία έννοια εμφανίζεται δύο (ή περισσότερες) φορές είτε αυτούσια είτε λίγο διαφοροποιημένη. Έλλειψη, έχουμε όταν παραλείπονται λέξεις που εννοούνται από τα συμφραζόμενα. Η μεταφορά, όταν χρησιμοποιείται μια λέξη με άλλη σημασία από την κανονική της. Το σχήμα υπερβολής δημιουργείται, όταν μία λέξη ή φράση ξεπερνά το πραγματικό και συνηθισμένο, για να προκαλέσει ισχυρή εντύπωση. Το σχήμα αντίθεση-οξύμωρο δημιουργείται, όταν παρατίθενται δύο εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους πράγματα ή έννοιες. Ομοιοκατάληκτο δημιουργείται, όταν δύο διαδοχικές προτάσεις ή στίχοι τελειώνουν με λέξεις που έχουν την ίδια κατάληξη. Παρήχηση δημιουργείται, όταν γράμματα ή συλλαβές ή λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη. Η προσωποποίηση, όταν αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες σε μη ανθρώπινα όντα. Το λογοπαίγνιο είναι παιχνίδι με τις λέξεις, συνήθως με τις πολύσημες ή τα ομώνυμα. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν το ύφος που μπορεί να είναι επιστημονικό, επίσημο, λιτό, οικείο, σαρκαστικό, παιγνιώδες, λαϊκό, συμβουλευτικό, καθώς και τους αφηγηματικούς τρόπους. Για το μάθημα του εργαστηρίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν διαφημίσεις, χρησιμοποιώντας περισσότερα από ένα σχήματα λόγου για το ίδιο προϊόν. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τη βασική «γραμματική» της γλώσσας της διαφήμισης.

2.2.Ε.3 | ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΔΙΑΚΡΙΤΑ "Μ" ΚΑΤΑ KOTLER

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στα "5M's" της διαφήμισης, ως σταθερή βάση για επιτυχημένες διαφημιστικές καμπάνιες. Αυτά τα πέντε στοιχεία είναι η αποστολή (Mission), τα χρήματα (Money), το μήνυμα (Message), τα μέσα (Media) και η μέτρηση (Measurement), τα οποία εργάζονται από κοινού για να δημιουργήσουν αποτελεσματικές στρατηγικές διαφήμισης, είτε ψηφιακής είτε παραδοσιακής είτε σε συνδυασμό. Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εμβαθύνουν σε κάθε Μ και να διερευνήσουν τη σημασία τους στο διαφημιστικό τοπίο. Πιο συγκεκριμένα, η Αποστολή, αφορά τον καθορισμό του γενικού σκοπού και του στόχου της εκστρατείας. Αυτό χρησιμεύει ως καθοδηγητική αρχή και δίνει τον τόνο για όλες τις επόμενες αποφάσεις. Το δεύτερο Μ στην εξίσωση διαφήμισης είναι το Χρήμα. Ο καθορισμός του διαφημιστικού προϋπολογισμού που περιλαμβάνει προσεκτική εξέταση διάφορων παραγόντων, όπως το διαθέσιμο ποσόν, τις αναμενόμενες αποδόσεις της επένδυσης, τους εξωτερικούς παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν. Στη συνέχεια, σειρά έχει το Μήνυμα, που περιλαμβάνει το περιεχόμενο, τα γραφικά και τη συνολική αφήγηση που θα συνδεθεί με το κοινό-στόχο. Κατόπιν, επιλέγονται τα καταλληλότερα Μέσα για τη προσέγγιση του κοινού-στόχου. Επιλέγοντας τα σωστά κανάλια μεγιστοποιείται η απήχηση και η αφοσίωση, διασφαλίζοντας ότι το μήνυμά φτάνει στο κοινό αποτελεσματικά. Και τέλος, η Μέτρηση, δηλαδή η αξιολόγηση της επιτυχίας της καμπάνιας. Είναι ζωτικής σημασίας να καθορίζονται βασικές μετρήσεις και να παρακολουθείται η απόδοση, για να λαμβάνονται αποφάσεις και να βελτιώνονται οι στρατηγικές. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες έχουν κατανοήσει τον τρόπο δημιουργίας καμπάνιας εφαρμόζοντας τα 5Μ, για να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της διαφήμισης, να αυξήσουν τη δέσμευση και να επιτύχουν τους στόχους.

2.2.Ε.4 | Η ΜΕΘΟΔΟΣ AIDA ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ

Η μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει το μοντέλο AIDA, που αφορά την οργάνωση της διαφήμισης που προκύπτει από την αντίληψη του κοινού-στόχου. Η μέθοδος AIDA περιγράφει τα στάδια που περνά ένα άτομο κατά τη διαδικασία αγοράς για να γίνει πελάτης και αναφέρεται στην Προσοχή (Attention), το Ενδιαφέρον (Interest), την Επιθυμία (Desire) και την Ενέργεια (Action) του κοινού-στόχου. Με την εν λόγω μαθησιακή υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν τις γνώσεις που απαιτούνται, ώστε να είναι σε θέση να εφαρμόζουν το μοντέλο AIDA για την παραγωγή οποιουδήποτε τύπου υλικού διαφήμισης. Πιο συγκεκριμένα, η προσοχή αφορά το πώς να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του καταναλωτικού κοινού και να δημιουργήσουν αναγνωρισιμότητα στο brand. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στη διοχέτευση του μηνύματος με έναν ελκυστικό τρόπο, επισημαίνοντας τα οφέλη του προϊόντος. Η επιθυμία αφορά το πώς θα επηρεαστεί το καταναλωτικό κοινό ώστε να επιθυμεί το προ-

ϊόν ή την υπηρεσία. Τέλος, το στάδιο της Ενέργειας εστιάζεται στην ανάληψη δράσης από το καταναλωτικό κοινό, δηλαδή να το κατευθύνει και να το πείσει να κάνει το επόμενο βήμα, να αγοράσει ένα προϊόν. Για το μάθημα του εργαστηρίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν μια διαφήμιση για ένα προϊόν ή υπηρεσία, σύμφωνα με το μοντέλο AIDA, ώστε να μάθουν να εφαρμόζουν τα βήματα της μεθόδου AIDA κατά την παραγωγή και την πρόσληψη διαφημιστικών μηνυμάτων. Σύμφωνα με τις ανάγκες του μοντέλου AIDA, ο στόχος του είναι να προσελκύσει την προσοχή των πιθανών καταναλωτών-τριών, να αυξήσει το ενδιαφέρον και την επιθυμία τους, ώστε να κάνουν την τελευταία πράξη, την αγορά.

2.2.Ε.5 | ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ DAGMAR ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΗΜΑ «ΜΗ ΓΝΩΣΗ-ΓΝΩΣΗ-ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ-ΠΕΙΘΩ-ΔΡΑΣΗ»

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στη στρατηγική DAGMAR (= Defining Advertising Goals for Measured Advertising Results), ένα μοντέλο που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό διαφημιστικών στόχων και τη μέτρηση της επιτυχίας της διαφημιστικής καμπάνιας. Η στρατηγική DAGMAR βασίζεται στο σχήμα «Μη Γνώση-Γνώση-Κατανόηση-Πειθώ-Δράση», δηλαδή στα στάδια που διασχίζει το καταναλωτικό κοινό, όταν εκτίθεται σε ένα διαφημιστικό μήνυμα και, αρχικά, περνάει από τη μη γνώση στη γνώση, έπειτα στην κατανόηση, στη συνέχεια στην πειθώ και καταλήγει στη δράση. Με την εν λόγω μαθησιακή υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν πως η διαφήμιση δεν αφορά μόνο υπέροχα γραφικά και πιασάρικα σλόγκαν, αλλά σχετίζεται με τον καθορισμό στρατηγικών στόχων και την επίτευξη απτών αποτελεσμάτων. Το μοντέλο DAGMAR παρέχει ένα πλαίσιο με σαφείς στόχους, κατανόηση του κοινού-στόχου και δημιουργία μηνυμάτων που κάνουν περισσότερα από το να πωλούν-επικοινωνούν, και αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τέσσερα βήματα. Η επίγνωση, είναι το πρώτο βήμα και περιλαμβάνει την ενημέρωση του κοινού-στόχου για ένα προϊόν ή μια επωνυμία. Χωρίς συνειδητοποίηση, δεν μπορούν να γίνουν περαιτέρω βήματα. Η κατανόηση, το δεύτερο βήμα, είναι να καταλάβει το κοινό τι είναι το προϊόν και τι κάνει. Εδώ παίζει ρόλο η ενημέρωση και η εκπαίδευση. Η πεποίθηση αφορά το στάδιο μετά την κατανόηση του προϊόντος, δηλαδή να πειστεί το κοινό-στόχος και να πιστέψει ότι το προϊόν είναι ωφέλιμο και απαραίτητο. Τελευταία έρχεται η δράση, της οποίας ο απώτερος στόχος είναι να ενθαρρυνθεί το κοινό να κάνει την επιθυμητή ενέργεια, όπως την πραγματοποίηση μίας αγοράς ή την εγγραφή σε μια υπηρεσία. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να χρησιμοποιούν το μοντέλο DAGMAR, για να ενισχύσουν τον αντίκτυπο των εκστρατειών τους.

2.2.Ε.6 | ΚΑΛΥΨΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ROI

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στη μέτρηση απόδοσης επένδυσης (ROI), έναν από τους πιο σημαντικούς δείκτες για το πόσο καλά λειτουργεί μια διαφήμιση. Η από-

δοση επένδυσης (ROI) είναι ένα αρκτικόλεξο με τις μεταβλητές Συνάφεια (Relevance), Πρωτοτυπία (Originality), Αντίκτυπος (Impact), που σχετίζονται με τον σχεδιασμό της διαφήμισης και την αποτελεσματικότητα του μηνύματος. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες του κάθε στοιχείου της μεθόδου ROI. Πιο συγκεκριμένα, η συνάφεια, απαντά στην ερώτηση αν θα λειτουργήσει ο σχεδιασμός με το κοινό: το περιεχόμενο της διαφήμισης πρέπει να είναι επίκαιρο, εφαρμόσιμο και κατάλληλο για το κοινό που προορίζεται, έτσι ώστε να είναι ελκυστικό. Αν και η συνάφεια είναι η πρωταρχική προτεραιότητα, ο καλός σχεδιασμός έχει περισσότερα να δείξει στο κοινό από κάτι που είναι απλώς ενδιαφέρον. Η διαφήμιση πρέπει να είναι διαφορετική από αυτό που κάνουν οι ανταγωνιστές, γι' αυτό η οπτική πρωτοτυπία είναι σημαντική. Η πρωτοτυπία δεν είναι τίποτα άλλο από το να γίνονται πράγματα ελαφρώς διαφορετικά από τον κανόνα, όπως για παράδειγμα η χρήση εικονογραφήσεων αντί για εικόνες, ασπρόμαυρων εικόνων αντί για έγχρωμες, μια ασυνήθιστη διάταξη ή ασυνήθιστοι χρωματικοί συνδυασμοί. Το τελευταίο στοιχείο είναι ο αντίκτυπος, δηλαδή η μέτρηση. Αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι να έχουμε αποτελέσματα για τους πελάτες μας. Η διαφήμιση πρέπει να αφήνει μια θετική και αξέχαστη εντύπωση, που ουσιαστικά να ωθεί στη δράση, όπως, για παράδειγμα, να αγοράσουν, να πάρουν τηλέφωνο ή να επισκεφτούν έναν ιστότοπο. Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα θα βοηθήσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες, κάθε φορά που σκέφτονται μια ιδέα, να σκέφτονται την οπτική της δύναμη και τον αντίκτυπό της.

2.2.Ε.7 | ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΥ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Η μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τη χρήση των ΜΜΕ και τις παραμέτρους επιτυχίας ενός διαφημιστικού μηνύματος, δηλαδή τις τεχνικές σε σχέση με το περιεχόμενο, τη δομή, τη μορφή, καθώς και τον ανταγωνισμό και το κοινό-στόχο. Υπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες ΜΜΕ: τα «επίσημα» (above-the-line) και τα «ανεπίσημα» (below-the-line) διαφημιστικά μέσα και οι ηλεκτρονικές τους εκδοχές. Σημαντική διαφορά των δύο κατηγοριών είναι η ποιότητα, ο έλεγχος στην παρεχόμενη υπηρεσία (σωστή αναπαραγωγή του διαφημιστικού μηνύματος) και το κόστος. Οι δημιουργικές τεχνικές και η εκτέλεσή τους βασίζεται στο κείμενο της διαφήμισης, στο εικαστικό ή οπτικοακουστικό μέρος της. Μια απλή τεχνική είναι η παροχή πληροφοριών που δίνουν στον δέκτη λόγους για τους οποίους πρέπει να αγοράσει το προϊόν. Η τεχνική «Κύρος» εφαρμόζεται σε προϊόντα κύρους και χρησιμοποιεί κατά κόρον συναίσθημα σε κάποια μορφή. Άλλες τεχνικές είναι: το χιούμορ, ο φόβος, οι συγκρίσεις διαφόρων χαρακτηριστικών ενός προϊόντος με ανταγωνιστικά (προϊόντα), η τεχνική «Στιγμιότυπα», η τεχνική «Συστάσεις», η τεχνική «Κινούμενα σχέδια», η τεχνική Advertorial (=advertisement+editorial), η τεχνική Infomercial, η τοποθέτηση προϊόντος. Για το μάθημα του εργαστηρίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν τις δικές τους διαφημίσεις χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες τεχνικές και τα κατάλληλα μέσα για την

προβολή τους, για το συγκεκριμένο κοινό-στόχο που θα έχουν επιλέξει. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν πως οποιαδήποτε δημιουργική τεχνική κι αν χρησιμοποιείται, ο βασικός παράγοντας επιτυχίας της διαφήμισης είναι ότι αυτή θα πρέπει να επικοινωνεί τις κατάλληλες πληροφορίες στους/στις αποδέκτες/-τριες και η επιλογή των καταλληλότερων καναλιών επικοινωνίας.

2.2.Ε.8 | ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Η μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει τον κώδικα δεοντολογίας που αφορά όλες τις διαφημίσεις για κάθε είδους προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και όλες τις μορφές εμπορικής και κοινωνικής επικοινωνίας. Ο κώδικας ορίζει τους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής συμπεριφοράς, που πρέπει να τηρούνται απέναντι στο καταναλωτικό κοινό από όλα τα άτομα που ασχολούνται με τη διαφήμιση. Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να κατανοήσουν την έννοια της απαγορευμένης διαφήμισης, εκείνης δηλαδή που έχει απαγορευτεί η προβολή της, γιατί περιέχει ακατάλληλα ή παραπλανητικά μηνύματα ή κάνει δυσφήμιση ή διαφημίζει βλαπτικά προϊόντα. Οι περιορισμοί αποτελούν αναγκαία μέτρα σε μια δημοκρατική κοινωνία. Έτσι, έχουν θεσπιστεί κάποιοι κανόνες περιορισμού των διαφημίσεων μετά από πρωτοβουλία τριών φορέων, οι οποίοι είναι η Ένωση Εταιρειών Διαφήμισης-Επικοινωνίας, ο Σύνδεσμος Διαφημιζομένων Ελλάδας και το Συμβούλιο Ελέγχου Επικοινωνίας. Σύμφωνα με τον νόμο δεν πρέπει να προβάλλονται διαφημίσεις που θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, που εισάγουν διακρίσεις λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας ή ιθαγένειας, που προσβάλλουν θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις και, τέλος, που ενθαρρύνουν τρόπους αρνητικής συμπεριφοράς για τη στάση μας απέναντι στο περιβάλλον. Ο νόμος επιτρέπει υπό ορισμένες προϋποθέσεις τη συγκριτική διαφήμιση, δηλαδή τη διαφήμιση που προσδιορίζει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητα συγκεκριμένου/-ης ανταγωνιστή/-τριας και των αγαθών ή των υπηρεσιών που προσφέρει. Υπάρχει επίσης περιορισμός στο πότε πρέπει να προβάλλεται μια διαφήμιση. Με την ολοκλήρωση της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι σε θέση να εφαρμόσουν και να κατανοήσουν τον κώδικα δεοντολογίας, που έχει ως σκοπό να αναδείξει την υπευθυνότητα του κλάδου της διαφήμισης, με καλές πρακτικές, και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη του κοινού στη διαφήμιση.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Solomon, M., Duke Cornell, L. & Nizan, A. (2024). *Διαφήμιση και προώθηση* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο] (μτφρ. & επιμ. Π. Θεοδωρίδης & Β. Μπουκουβάλα). Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-134
2. Σακελλαρίου, Α. (2024). *Διδακτική της ελληνικής γλώσσας με έμφαση στα κειμενικά είδη*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-986
3. Κατσαούνης, Ν. (2024). *Η γλώσσα της διαφήμισης ή πώς η διαφήμιση επιδρά στην ψυχολογία των καταναλωτών*. Αθήνα: Εκδόσεις Μωραΐτη.

Συμπληρωματικές

1. Sharma, S. & Singh, R. (2013). *Advertising: Planning and Implementation*. New Delhi: PHI Learning.
2. Dutka, S. (1995). *Dagmar: Defining Advertising Goals for Measured Advertising Results*. New York: ANA.
3. Kotler, P. (1997). *Marketing management: Analysis, Planning, Implementation and Control*. New Delhi: Prentice-Hall of India. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://ia800106.us.archive.org/10/items/in.ernet.dli.2015.117958/2015.117958.Marketing-Management--Analysis-Planning-Implementation-And-Controlninth-Edition-_text.pdf
4. Vilanilam, J. V. & Varghese, A. K. (2004). *Advertising Basics! A Resource Guide for Beginners*. London: Response Books.

2.3 • ΕΞΑΜΗΝΟ Γ΄

2.3.Α • ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Κύριο αντικείμενο της μαθησιακής ενότητας είναι η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις ιδιαιτερότητες της συγγραφής κινηματογραφικού σεναρίου, τόσο ως προς τη μορφοποίηση όσο και ως προς το περιεχόμενό του. Συγκεκριμένα, μελετώνται ζητήματα δομής και πλοκής του κινηματογραφικού σεναρίου με εφαρμογή των βασικών δομικών μοντέλων που έχουν προταθεί από θεωρητικούς/-ές του κινηματογράφου. Έμφαση δίνεται στους τρόπους κατασκευής και ανάπτυξης των χαρακτήρων και των συγκρούσεων μεταξύ τους, καθώς και στις ιδιαιτερότητες της συγγραφής του κινηματογραφικού διαλόγου, ο οποίος επιτρέπει –αν δεν επιβάλλει– κενά και αποσιωπήσεις που αναπληρώνονται από την εικόνα. Εκτός από τα παραπάνω, μελετώνται και κινηματογραφικές τεχνικές εμπλοκής των θεατών στα τεκταινόμενα επί της οθόνης και παράλληλα συνεξετάζονται και άλλες πτυχές του κινηματογραφικού προϊόντος (εικόνα, ήχος, μοντάζ) ως σύνθετης οπτικοακουστικής κατασκευής που επηρεάζουν άμεσα τον τρόπο συγγραφής του σεναρίου. Στο εργαστηριακό μέρος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιχειρούν να συγγράψουν δικά τους σενάρια για κινηματογραφικές ταινίες μικρού μήκους και τα αξιολογούν.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Σχηματίσουν μια γενική εικόνα της εξέλιξης του κινηματογραφικού προϊόντος και των τεχνοτροπιών που καλλιεργήθηκαν κατά καιρούς,
- Μορφοποιούν ένα κινηματογραφικό σενάριο ακολουθώντας τις συμβάσεις συγγραφής και μορφοποίησης του κινηματογραφικού σεναρίου,
- Αποκωδικοποιούν το δομικό σχήμα μιας κινηματογραφικής ταινίας σε ιστορία και πλοκή ή/και υποπλοκή/-ές, πράξη, σκηνή, κρίσιμο σημείο κ.λπ.,
- Αναγνωρίζουν τα διάφορα μοντέλα κινηματογραφικής αφήγησης, όπως είναι ενδεικτικά το τρίπρακτο μοντέλο κινηματογραφικής αφήγησης S. Field, το μοντέλο M. Hauge, το δομικό σχήμα Dancyger-Cooper, το μυθικό ταξίδι του Vogler, η δομή punch line,
- Εμβαθύνουν στα είδη των χαρακτήρων και των συγκρούσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους και με το περιβάλλον τους, φυσικό ή κοινωνικό: σύγκρουση εσωτερική, διαπροσωπική, κοινωνική, πολιτική κ.λπ.,
- Εκτιμούν τη διαφορά στην κινηματογραφική γλώσσα μεταξύ αυτού που λέγεται και αυτού που αφήνεται να υπονοηθεί,

- Αναπτύσσουν τεχνικές και εργαλεία όξυνσης του ενδιαφέροντος και της συναισθηματικής, νοητικής και αισθητικής εμπλοκής των θεατών,
- Αποκωδικοποιούν μορφές εναλλακτικής κινηματογραφικής γλώσσας,
- Αποτιμούν τεκμηριωμένα το αισθητικό αποτέλεσμα μιας κινηματογραφικής ταινίας,
- Γράφουν σύντομα και συγκροτημένα κείμενα κινηματογραφικής κριτικής με αξιοποίηση των μεθοδολογικών εργαλείων που έχουν αποκτήσει,
- Διαμορφώνουν τη δική τους προσωπική κινηματογραφική «γλώσσα» και «γραμματική»,
- Παράγουν δικά τους κινηματογραφικά σενάρια, κυρίως για ταινίες μικρού μήκους, υιοθετώντας στοιχεία από διάφορες κινηματογραφικές τεχνοτροπίες.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Κινηματογραφικό σενάριο / Κινηματογραφική αφήγηση / Κινηματογραφικός διάλογος / Δομή / Πλοκή / Χαρακτήρες και συγκρούσεις / Τρίπρακτο μοντέλο / Θεατές/-τριες / Κινηματογραφικές τεχνικές / Ταινίες μικρού μήκους.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
2	ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ
4	Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
5	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΜΠΛΟΚΗΣ ΤΩΝ ΘΕΑΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ
6	ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΣΥΝΤΟΜΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΑΙΝΙΕΣ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ
7	ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Α.1 | ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η πρώτη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην παρουσίαση των βασικών αρχών συγγραφής κινηματογραφικού σεναρίου. Αποτελεί εισαγωγή στη γλώσσα και τις αφηγηματικές δυνατότητες του κινηματογραφικού μέσου, καθώς αναλύεται πώς η εικόνα, ο ήχος και ο διάλογος λειτουργούν συνδυαστικά για την ανάπτυξη της αφήγησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο αυτά τα εκφραστικά μέσα συμβάλλουν στη δημιουργία συναισθημάτων και στη διαμόρφωση της κινη-

ματογραφικής εμπειρίας. Παράλληλα, εντοπίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά ενός κινηματογραφικού σεναρίου προορισμένου για ταινία μεγάλου μήκους, όπως η έκταση, η δομή της πλοκής, η ύπαρξη κύριας και δευτερεύουσας ιστορίας και η παρουσία δευτερευόντων χαρακτήρων. Μελετούν, επίσης, τα κυριότερα θεωρητικά μοντέλα κινηματογραφικής αφήγησης, όπως αυτά των Syd Field, Michael Hauge, Dancyger & Cooper, και Christopher Vogler, μέσα από τα οποία αναλύονται οι τρόποι οργάνωσης της αφήγησης σεναριακών έργων. Γίνεται σύγκριση μεταξύ λογοτεχνικής και κινηματογραφικής αφήγησης, με έμφαση στη διαφορετική χρήση των αφηγηματικών εργαλείων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν επιλεγμένα αποσπάσματα από γνωστά κινηματογραφικά σενάρια και προχωρούν στην ανάλυση σκηνών από ταινίες, προκειμένου να διερευνηθεί η λειτουργία της εικόνας στην αφήγηση, χωρίς την υποστήριξη διαλόγου. Στο πλαίσιο της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν την τυπική μορφοποίηση ενός κινηματογραφικού σεναρίου, βάσει των καθιερωμένων βιομηχανικών προτύπων σε συνάρτηση και με τα γενικότερα χαρακτηριστικά της ιστορικής εξέλιξης της τεχνικής γραφής του σεναρίου.

2.3.Α.2 | ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τα βασικά δομικά στοιχεία της πλοκής στο κινηματογραφικό σενάριο, όπως η πράξη, η σκηνή, η σεκάνς, ο διάλογος, οι υποπλοκές και τα κρίσιμα σημεία καμπής (turning points). Μέσα από ανάλυση αποσπασμάτων σεναρίων και κινηματογραφικών ταινιών αναδεικνύεται η σημασία της οργάνωσης του σεναρίου γύρω από αφηγηματικά μοντέλα που λειτουργούν ως πρότυπα δόμησης, όπως το τρίπρακτο μοντέλο (η ιστορία διαρθρώνεται σε τρεις βασικές φάσεις, την εισαγωγή, τη σύγκρουση και τη λύση, προσφέροντας σαφή γραμμική πορεία), η μοιραία διαδρομή του ήρωα (Hero's Journey) του M. Hauge (που εστιάζεται στην εσωτερική μεταμόρφωση του πρωταγωνιστή) ή η πεντάπρακτη δομή. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν, επίσης, και άλλα μοντέλα δόμησης, όπως το μυθικό ταξίδι του Vogler (εμπνευσμένο από τον Campbell, το οποίο οργανώνεται σε στάδια, όπως η πρόσκληση, οι δοκιμασίες και η επιστροφή, που εστιάζονται στην εσωτερική και εξωτερική πορεία του ήρωα), το δομικό σχήμα των Dancyger και Cooper (που ενσωματώνει μη γραμμική αφήγηση και τονίζει τη σύγκρουση χαρακτήρων και των παράλληλων αφηγηματικών γραμμών) και η δομή punch line (που δίνει έμφαση στην ένταση και την ανατροπή για την κορύφωση της δράσης). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εφαρμόζουν τα μοντέλα αυτά σε γνωστές κινηματογραφικές ταινίες δικής τους επιλογής μέσα από δραστηριότητες, όπως η δημιουργία διαγραμμάτων πλοκής. Στη συνέχεια, καλούνται να καταρτίσουν το διάγραμμα πλοκής μιας πρωτότυπης ιδέας για κινηματογραφική ταινία, αξιοποιώντας ένα από τα υπό μελέτη αφηγηματικά μοντέλα, και να συντάξουν μια σύντομη περίληψη της ιστορίας τους, διαρθρωμένης σε πράξεις, με έμφαση στην κορύφωση και στη λύση της πλοκής.

2.3.Α.3 | ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ

Η υποενότητα αυτή επικεντρώνεται στην ανάπτυξη πολυδιάστατων χαρακτήρων και στις δυναμικές σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εμβαθύνουν στα είδη των χαρακτήρων και των συγκρούσεων που αναπτύσσονται ανάμεσά τους, αλλά και με το περιβάλλον τους, φυσικό ή κοινωνικό. Παράλληλα, αναλύεται η σημασία των εσωτερικών και εξωτερικών κινήτρων των χαρακτήρων, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτά διαμορφώνουν τις επιλογές και τις πράξεις των χαρακτήρων. Γίνεται ανάλυση παραδειγμάτων χαρακτήρων από γνωστές ταινίες (π.χ. *Ταξιτζής* του Μ. Σκορτσέζε, *Νονός* του Φ. Φ. Κόπολα), με έμφαση στα κίνητρα, τους στόχους και τις εξελίξεις τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να διερευνήσουν τις βαθύτερες αιτίες πίσω από τις επιλογές και τις πράξεις των χαρακτήρων, λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία, όπως το παρελθόν, οι προσωπικές φιλοδοξίες, οι φόβοι και οι αδυναμίες τους. Επιπλέον, σε συνεργατικό πλαίσιο καλούνται να δημιουργήσουν νέους χαρακτήρες και να περιγράψουν τη μεταξύ τους σχέση, ενσωματώνοντας πιθανές συγκρούσεις που προκύπτουν από αντικρουόμενα κίνητρα ή αντιλήψεις, ενώ εξετάζουν την πιθανή εξέλιξή τους στο σενάριο. Ο στόχος της εκπαιδευτικής υποενότητας είναι να εμβαθύνουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες στα χαρακτηριστικά των ηρώων/-ίδων και να καλλιεργηθούν δεξιότητες που συμβάλλουν στη δημιουργία σύνθετων σχέσεων και συγκρούσεων. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις, σε συνδυασμό με το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, ενισχύουν την πλοκή και προσδίδουν βάθος στο κινηματογραφικό σενάριο.

2.3.Α.4 | Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τις ιδιαίτερες απαιτήσεις του κινηματογραφικού διαλόγου, ο οποίος πρέπει να εξυπηρετεί την πλοκή και τους χαρακτήρες με τρόπο λειτουργικό και οικονομικό. Σε αντίθεση με τον λογοτεχνικό διάλογο, ο κινηματογραφικός είναι πιο λιτός αφήνοντας χώρο στην εικόνα να ενισχύσει την αφήγηση. Ο διάλογος στις ταινίες είναι προσεκτικά σχεδιασμένος, για να αποκαλύπτει τα στοιχεία των χαρακτήρων, να προωθεί την πλοκή και να αντανακλά το υποκείμενο νόημα της ιστορίας. Το βάθος προστίθεται μέσα από υπονοούμενα, τα οποία αποκαλύπτουν εσωτερικές συγκρούσεις, συναισθήματα και κίνητρα χωρίς να είναι άμεσα. Επιπλέον, οι επαναλήψεις, οι παύσεις και τα μοναδικά μοτίβα ομιλίας ενισχύουν τον ρεαλισμό και την ανάπτυξη των χαρακτήρων. Η γλώσσα του κινηματογράφου συχνά ενσωματώνει πολιτιστικές και ιστορικές αποχρώσεις, αντανακλώντας το πλαίσιο και τη χρονική περίοδο της ταινίας. Οι σεναριογράφοι εξετάζουν τις γλωσσικές επιλογές, τις διαλέκτους και τους ιδιωματισμούς για να διασφαλίσουν αυθεντικότητα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μέσω εργαστηριακών ασκήσεων μαθαίνουν να γράφουν διαλόγους που αποκαλύπτουν πληροφορίες και ενισχύουν τη συναισθηματική και δραματική ένταση. Αναλύοντας σκηνές κινηματογραφικών ταινιών της επιλογής τους, μελετούν πώς κάθε ατάκα προσθέτει πληροφορίες ή συναισθη-

ματικό βάρος χωρίς υπερβολές. Παράλληλα, εξασκούνται στη συγγραφή σύντομων διαλόγων με υπονοούμενα, όπου τα συναισθήματα δεν εκφράζονται άμεσα. Στην εν λόγω υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τη σημασία της οικονομίας του διαλόγου στο σενάριο, εξοικειώνονται με τη χρήση αποσιωπήσεων και υπαινικτικού λόγου αναδεικνύοντας τη δυναμική της εικόνας στον κινηματογράφο. Επιπλέον, μαθαίνουν τη διαφορά στην κινηματογραφική γλώσσα μεταξύ αυτού που λέγεται και αυτού που αφήνεται να υπονοηθεί.

2.3.Α.5 | ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΜΠΛΟΚΗΣ ΤΩΝ ΘΕΑΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τεχνικές που ενισχύουν την εμπλοκή και το ενδιαφέρον των θεατών, με στόχο τη συναισθηματική και γνωστική σύνδεση με την ιστορία. Εστιάζονται σε αφηγηματικές στρατηγικές και σεναριακές τεχνικές που ενεργοποιούν την προσοχή του κοινού, όπως οι ανατροπές, η δημιουργία μυστηρίου, η χρήση φλας-μπακ και φλας-φόργουορντ, καθώς και η δραματική ειρωνεία αξιοποιώντας παραδείγματα από προτεινόμενες ταινίες. Η ανάλυση δειγμάτων κινηματογραφικών σεναρίων βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εντοπίσουν τεχνικές, όπως την έκπληξη ή την αγωνία (σασπένς/suspense), και να κατανοήσουν πώς αυτές οι τεχνικές ενισχύουν την περιέργεια και δημιουργούν προσωπική σύνδεση των θεατών/-τριών με την αφήγηση. Στο πλαίσιο εργαστηριακών ασκήσεων, καλούνται να γράψουν σκηνές με δύο εκδοχές: μία χωρίς ανατροπή και μία που περιλαμβάνει μια απροσδόκητη εξέλιξη, στοχεύοντας στην κατανόηση της επίδρασης της ανατροπής στην πλοκή. Παράλληλα, πειραματίζονται με τη χρήση φλας-μπακ και φλας-φόργουορντ για να προσδώσουν βάθος στην αφήγηση και να ενισχύουν την περιέργεια των θεατών/-τριών. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να δημιουργήσουν σκηνές όπου εισάγεται δραματική ειρωνεία, με σκοπό να μελετηθεί πώς αλλάζει η αντίληψη των θεατών/-τριών όταν διαθέτουν περισσότερες πληροφορίες από τους χαρακτήρες. Στην εν λόγω υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις βασικές τεχνικές που εμπλέκουν γνωστικά και αισθητικά τους/τις θεατές/-τριες, αυξάνοντας την ένταση και ενισχύοντας τη συναισθηματική αλληλεπίδρασή τους με την ιστορία, ενώ αναπτύσσουν την ικανότητα ενσωμάτωσης στοιχείων ανατροπής σε ένα σενάριο.

2.3.Α.6 | ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΣΥΝΤΟΜΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΑΙΝΙΕΣ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τους περιορισμούς στη συγγραφή σεναρίων για ταινίες μικρού μήκους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν πώς να αφηγούνται μία ιστορία με αρχή, μέση και τέλος, μέσα σε περιορισμένο χρονικό πλαίσιο, αξιοποιώντας παράλληλα τις δυνατότητες της οπτικοακουστικής αφήγησης. Μαθαίνουν να αξιοποιούν τη δομή punch line, που δεν είναι πλήρες μοντέλο αφήγησης, αλλά μικροδομικό εργαλείο (το τελικό σημείο μιας σεναριακής μονάδας που δίνει έκρηξη, ανατροπή, χιούμορ ή νόημα) και το οποίο, συνδυασμένο με μια καλά

εστιασμένη κεντρική ιδέα, έναν χαρακτήρα ή ένα γεγονός, ενισχύει ιδιαίτερα την αποτελεσματικότητα αφηγήσεων σε περιορισμένο χρόνο. Στο πλαίσιο της εν λόγω υποενότητας, αναλύονται επιλεγμένες ταινίες μικρού μήκους, με έμφαση στη δομή, την αφήγηση και την αποτελεσματική ανάπτυξη χαρακτήρων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να περιγράψουν με συνοπτικό τρόπο μια ιδέα για ταινία μικρού μήκους. Αρχικά, εντοπίζουν το logline (την κεντρική ιδέα, συνήθως σε μία μόνο πρόταση) και καταγράφουν την πλοκή σε πεζό λόγο (treatment). Στη συνέχεια, προχωρούν στη συγγραφή σεναρίου για ταινία μικρού μήκους, ακολουθώντας καθορισμένες οδηγίες και περιορισμούς (π.χ. όριο λέξεων ή χρονικής διάρκειας), και δίνοντας έμφαση στη σαφήνεια και τη συνοχή. Τα ολοκληρωμένα σενάρια παρουσιάζονται στην ομάδα, όπου λαμβάνουν ανατροφοδότηση βάσει κριτηρίων, όπως η πλοκή, η ανάπτυξη χαρακτήρων και η χρήση οπτικοακουστικών μέσων. Ακολουθώντας τις παρατηρήσεις της ομάδας, οι συμμετέχοντες/-ουσες αναθεωρούν τα σενάριά τους, ενσωματώνοντας τις προτάσεις βελτίωσης. Μέσω αυτής της διαδικασίας, αποκτούν ουσιαστική κατανόηση της συνεχούς εξέλιξης και βελτίωσης που απαιτεί η συγγραφή σεναρίων, ενώ, συνολικά μέσα από την υποενότητα, κατανοούν τη δομή και τα χαρακτηριστικά των ταινιών μικρού μήκους, αναπτύσσουν δεξιότητες συμπύκνωσης της αφήγησης και αποκτούν πρακτική εμπειρία στη συγγραφή περιεκτικών και δυνατών ιστοριών, κατάλληλων για ταινίες μικρού μήκους.

2.3.Α.7 | ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η υποενότητα αυτή επικεντρώνεται στη δημιουργική διαδικασία ανάπτυξης και συγγραφής ενός πρωτότυπου κινηματογραφικού σεναρίου, δηλαδή ενός σεναρίου που δεν βασίζεται σε προϋπάρχον έργο ή προσαρμογή, αλλά αντλεί από προσωπικά βιώματα, φαντασία, παρατήρηση ή κοινωνικά ζητήματα. Σε εργαστηριακό περιβάλλον, οι εκπαιδευόμενες/οι δημιουργούν τα δικά τους σενάρια, εφαρμόζοντας τις γνώσεις που απέκτησαν για τη δομή, την πλοκή, τους χαρακτήρες και τις οπτικοακουστικές πτυχές της γραφής. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη μιας ισχυρής κεντρικής ιδέας, είτε αυτή αφορά μια ιστορία με σαφή δραματουργική πρόταση, είτε μια προσωπική ιστορία με συναισθηματικό βάθος και θεματική συνοχή. Στο εργαστήριο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να επιλέξουν ή να διαμορφώσουν μια τέτοια ιδέα και να τη μετατρέψουν σταδιακά σε ολοκληρωμένο σενάριο μικρού μήκους. Αξιοποιούν δομικά μοντέλα αφήγησης, όπως το τρίπρακτο σχήμα, το μυθικό ταξίδι του Vogler ή άλλα, με τα οποία έχουν εξοικειωθεί σε προηγούμενες υποενότητες, με στόχο την οργάνωση της ιστορίας σε λειτουργικές αφηγηματικές ενότητες. Η βασική πρακτική άσκηση περιλαμβάνει τη συγγραφή πλοκής (treatment) και, κατόπιν, ολοκληρωμένου σεναρίου 8 ως 10 σελίδων, το οποίο παρουσιάζεται σε ομαδικό πλαίσιο για σχολιασμό. Ακολουθεί συστηματική ανατροφοδότηση μεταξύ τόσο των εκπαιδευτών/-τριών όσο και των εκπαιδευομένων βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων (δομή πλοκής, συνοχή χαρακτήρων, χρήση εικόνας και διαλόγου), με σκοπό τη στοχευμένη αναθεώρηση και

βελτίωση του κειμένου. Η διαδικασία συμπληρώνεται με ομαδική συγγραφή, όπου οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνεργάζονται στη σύνθεση κοινού σεναρίου, αναπτύσσοντας δεξιότητες επικοινωνίας και συνδυασμού δημιουργικών ιδεών. Μέσα από τη συνεχή πράξη, οι εκπαιδευόμενες/οι διαμορφώνουν σταδιακά τη δική τους κινηματογραφική φωνή, αναγνωρίζοντας τις τεχνικές και αισθητικές τους επιλογές.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Field, S. (1986). *Το σενάριο: η τέχνη και η τεχνική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
2. McKee, R. (2017). *Το σενάριο. Ουσία, δομή, ύφος και βασικές αρχές* (μτφρ. Δ. Καλοκύρης). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συμπληρωματικές

1. Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Σενάριο. Η τέχνη της επινόησης και της αφήγησης στον κινηματογράφο*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
2. Πετρίδης, Σ. (2019). *Σενάριο μικρού μήκους. Τεχνικές συγγραφής οπτικοακουστικών αφηγήσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Σεναριογράφων Ελλάδος.
3. Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed.). Studio City, CA: Michael Wiese Productions.
4. ScreenCraft Team. (χ.χ.). *About us*. ScreenCraft. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://screencraft.org/about-us/
5. AwesomeFilm.com. (χ.χ.). *Awesome Movie Scripts and Screenplays*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://www.awesomefilm.com/

2.3.Β • ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΟΜΙΚΣ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής ενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στην τέχνη των κόμικς. Γίνεται μια σύντομη αναφορά στην ιστορία των κόμικς και, κατόπιν, μελετώνται οι τεχνικοί όροι που χρησιμοποιούνται στον χώρο. Προσδιορίζονται τα στάδια κατασκευής των κόμικς, προκειμένου να γίνει αντιληπτό ότι το σενάριο αποτελεί μέρος μόνο της συνολικής διαδικασίας. Εξετάζεται, επίσης, η ειδολογική κατηγορία των εικαστικών μυθιστορημάτων (graphic novels) με σύντομη μνεία στη σχετική συζήτηση για το αν αποτελούν αυτόνομο είδος ή όχι. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τις συμβάσεις της γλώσσας των κόμικς και τον τρόπο, με τον οποίο αυτή επηρεάζεται από τη διαπλοκή εικόνας και λόγου στο σημειωτικό τους σύστημα. Τέλος, δίνονται πληροφορίες σχετικά με την αμφίδρομη σχέση κόμικς και λογοτεχνίας, καθώς μοιράζονται πολλά από τα συστατικά τους στοιχεία, όπως πλοκή, αφηγημα-

τικούς τρόπους, ύφος, τεχνοτροπία, διακειμενικότητα, αυτοαναφορικότητα κ.ά. Στο εργαστηριακό μέρος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στην παραγωγή δικών τους σεναρίων, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κόμικς αποτελούνται από λόγο και εικόνα σε συνειδητή ακολουθία και διαδοχή, με κύριο στόχο να παράγουν ενιαίο αισθητικό αποτέλεσμα.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αναγνωρίζουν τους βασικούς σταθμούς στην ιστορική ανάπτυξη των κόμικς και των εικαστικών μυθιστορημάτων/graphic novels,
- Χρησιμοποιούν με ευχέρεια τη βασική ορολογία στον χώρο των κόμικς: καρέ/πάνελ, πλαίσιο/κάδρο, κενό, μπαλόνι/σύννεφο αφήγησης, διάλογος, γραμμή κίνησης, γραμμή ταχύτητας, ονοματοποιία, πλάνο κ.λπ.,
- Περιγράφουν τα βασικά στάδια παραγωγής κόμικς και εικαστικών μυθιστορημάτων,
- Αναστοχάζονται πάνω στην ειδολογική κατηγορία των λεγόμενων εικαστικών μυθιστορημάτων/graphic novels με βάση την έκτασή τους, το θέμα τους, το κοινό στο οποίο απευθύνονται, τους όρους και τους χώρους στους οποίους πωλούνται, καθώς και τα παρακειμενικά τους στοιχεία, δηλαδή εξώφυλλο, πρόλογος κ.λπ.,
- Αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο η διαπλοκή εικόνας και λόγου επηρεάζει τον γλωσσικό κώδικα στα κόμικς,
- Συνειδητοποιούν ότι το σενάριο αποτελεί μέρος μόνο του συνόλου, καθώς τα κόμικς ερμηνεύονται μέσα από ένα πολύπλοκο σύστημα γλωσσικών και οπτικών εικόνων, δεικτών και συμβόλων,
- Αποτιμούν τη λειτουργία του λόγου ή/και της εικόνας των κόμικς, εκτιμώντας τη βαρύτητα του κάθε στοιχείου σε κάθε καρέ/πάνελ,
- Αξιοποιούν τα βασικά δομικά σχήματα της αφήγησης και κατασκευής χαρακτήρων κατά την παραγωγή των δικών τους σεναρίων,
- Παράγουν δικά τους σενάρια για κόμικς ή διασκευάζουν υπάρχοντα λογοτεχνικά κείμενα μικρής έκτασης σε σενάρια κόμικς,
- Εξετάζουν τις πολύπλοκες, δυναμικές και συχνά αμφίδρομες σχέσεις που αναπτύσσουν τα εικαστικά μυθιστορήματα με τη λογοτεχνία,
- Συνειδητοποιούν τον δυναμικό χαρακτήρα του σημειωτικού συστήματος των κόμικς, μιας πληθυντικής, διαμεσικής, πολυτροπικής, υβριδικού χαρακτήρα αφήγησης,
- Αντιμετωπίζουν τα κόμικς και τα εικαστικά μυθιστορήματα ως τέχνη.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Κόμικς / Graphic novels/εικαστικά μυθιστορήματα / Καρέ / Πάνελ / Διάκενο / Πλαίσιο / Κάδρο / Μπαλόνι / Σύννεφο αφήγησης / Γραμμή κίνησης/ταχύτητας / Ονοματοποιία / Πλάνο / Σενάριο.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΒΑΣΙΚΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ
2	ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ
3	ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
4	ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ
5	ΤΑ «ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ» (GRAPHIC NOVELS)
6	ΚΟΜΙΚΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Β.1 | ΒΑΣΙΚΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ

Στην πρώτη υποενότητα του μαθήματος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν την πορεία των κόμικς από τις απαρχές του 19ου αιώνα. Στέκονται στον «πατέρα των κόμικς», Ροντόλφ Τέπφερ, όπως και στην επιτυχία που γνώρισε στην Αμερική η σειρά «Το κίτρινο παιδί» το 1896. Στη συνέχεια, εξετάζουν τη «Χρυσή Εποχή» των κόμικς (1938-1956), όταν αυτά γνωρίζουν μεγάλη εμπορική επιτυχία, ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες, με την εμφάνιση των “action comics” και των υπερηρώων και όταν δημιουργείται το πρώτο “comic strip” με τον Μίκι Μάους, από τους Ίγουερκς και Ντίσνεϊ. Η υποενότητα στρέφεται μετά στη χρήση κόμικς στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου για πολεμική προπαγάνδα, όπως και στην εμφάνιση μετά το 1950 ετερόκλητων ειδών κόμικς. Σημειώνεται η εισαγωγή του κώδικα λογοκρισίας το 1954 ως αποτέλεσμα της ανησυχίας συντηρητικών κύκλων της Αμερικής για την απήχησή τους, όπως και η «Ασημένια Εποχή» (1956-1970) που ακολουθεί· σε αυτήν εμφανίζονται νέοι υπερήρωες στην Αμερική και, παράλληλα, διαδίδονται πλατιά στην Ευρώπη χαρακτήρες όπως ο Τεν-Τεν, ο Λούκι Λουκ και ο Αστερίξ. Αναφέρεται, τέλος, η ανάπτυξη των ιαπωνικών manga από το 1990 μέχρι σήμερα. Σε μια ιδιαίτερη αναφορά οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με το είδος των “graphic novels”. Σε αυτή την αναφορά, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επικεντρώνονται σε παραδείγματα «εικαστικών μυθιστορημάτων» και στις προσωπικές, ιστορικές και πολιτικές αφηγήσεις τους. Τέλος, γίνεται

αναφορά στην εμφάνιση των κόμικς στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 1950, με σειρές όπως τα «Κλασσικά Εικονογραφημένα», μέχρι την απήχηση αργότερα Ελλήνων καλλιτεχνών του είδους, όπως του Αρκά κ.ά.

2.3.Β.2 | ΚΩΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΩΝ ΚΟΜΙΚΣ

Η παρούσα υποενότητα βοηθάει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να κατανοήσουν τεχνικούς όρους του είδους, όπως το «καρέ» (panel), το «πλαίσιο» (frame) ή το «διάκενο» (gutter). Μαθαίνουν ότι τα λόγια και οι αφηγήσεις αποδίδονται μέσω του «μπαλονιού διαλόγου» και του «σύννεφου αφήγησης», όπου τα πρώτα χρησιμοποιούνται για τις συνομιλίες των χαρακτήρων, ενώ τα δεύτερα προσφέρουν σχόλια ή αφηγηματικά στοιχεία. Σημειώνεται ότι η κίνηση και η δράση στα κόμικς αποδίδονται, επίσης, με εικαστικές τεχνικές, όπως τις «γραμμές κίνησης» και τις «γραμμές ταχύτητας». Αναφέρεται η λειτουργία της «ονοματοποιίας», δηλαδή των λέξεων που αναπαριστούν ήχους (π.χ. «μπαμ!», «γκρρ!»). Συνεχίζουν την περιήγησή τους στο τεχνικό μέρος των κόμικς με τα «πλάνα» (“shots”), τα οποία καθορίζουν τον τρόπο παρουσίασης μιας στιγμής ή σκηνής· έτσι, μαθαίνουν να διακρίνουν τα κοντινά πλάνα, που εστιάζουν σε λεπτομέρειες, από τα γενικά πλάνα, που παρουσιάζουν το περιβάλλον. Σημειώνουν στη συνέχεια τον τρόπο με τον οποίο η επιλογή του πλάνου επηρεάζει την ατμόσφαιρα και την αφήγηση. Τέλος, γίνεται αναφορά σε δευτερεύοντες όρους, όπως του “splash page”, που σημαίνει μια σελίδα ολόκληρη αφιερωμένη σε μία μόνο εικόνα, ώστε να δοθεί έμφαση ή να παρουσιαστεί μια εντυπωσιακή σκηνή, ή της «παύσης», που εννοεί τη δραματική διακοπή της ιστορίας σε μια κρίσιμη στιγμή, ώστε να διεγερθεί το αναγνωστικό ενδιαφέρον για τη συνέχεια της πλοκής. Στο εργαστηριακό μέρος της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν να μελετήσουν κάποιο κόμικς της επιλογής τους, ανιχνεύοντας σε αυτό όλους τους παραπάνω όρους. Στη συνέχεια, καλούνται να καταγράψουν όσα τεχνικά στοιχεία του έργου συνθέτουν την εικονογράφησή του.

2.3.Β.3 | ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν, στο πλαίσιο της υποενότητας, τα στάδια δημιουργίας ενός κόμικς από την αρχική ιδέα –στην οποία καθορίζεται η πλοκή, το θέμα, οι χαρακτήρες και το είδος της ιστορίας– μέχρι τη σκιαγράφηση των χαρακτήρων, την εμφάνιση και τον ρόλο τους. Σημειώνουν το «σενάριο», στο οποίο καθορίζονται οι διάλογοι και η δομή της ιστορίας, ενώ προσδιορίζεται ακόμη ο ρυθμός της αφήγησης και καθορίζεται η διαδοχή των σκηνών και καρέ. Μετά την ολοκλήρωσή του, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντρυφούν στο “storyboarding”, στο οποίο σχεδιάζονται τα πρώτα σκίτσα και ο τρόπος με τον οποίο αυτά τοποθετούνται στα καρέ. Στη συνέχεια, προχωρούν στη φάση της εικονογράφησης, που ξεκινά με το σκίτσο (“penciling”), συνεχίζεται με το μελάνωμα (“inking”) και ολοκληρώνεται με τον χρωματισμό (“colouring”). Η υποενότητα επισημαίνει τα διάφορα ειδικά εφέ, όπως σκιές και φωτισμός. Το επό-

μενο βήμα είναι η τοποθέτηση του κειμένου (“lettering”), στο οποίο τοποθετούνται τα «μπαλόνια διαλόγου», επιλέγονται οι κατάλληλες γραμματοσειρές και ενσωματώνονται και άλλα οπτικά εφέ, όπως η «ονοματοποιία». Ακολουθεί η αναφορά στην επιμέλεια του έργου, στην οποία ελέγχεται η αφηγηματική συνέπεια, διορθώνονται γλωσσικά ή σχεδιαστικά λάθη και διασφαλίζεται η οπτική ισορροπία. Όταν το έργο είναι πλέον έτοιμο, περνά πια στη φάση της παραγωγής, που περιλαμβάνει την επεξεργασία των σελίδων για εκτύπωση. Στο τελικό στάδιο, οι εκπαιδευόμενοι/-ες επικεντρώνονται στους τρόπους προώθησης και διανομής των κόμικς μέσω κοινωνικών δικτύων, εκθέσεων ή φεστιβάλ ή μέσω φυσικών καταστημάτων και διαδικτυακών μέσων. Επίσης, καλούνται να επιχειρήσουν τη σύνθεση ενός κόμικς, ξεκινώντας από την ιδέα και επιχειρώντας να την αφηγηθούν με διάφορες εικονογραφικές τεχνικές.

2.3.Β.4 | ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εμβαθύνουν σε βασικά δομικά σχήματα αφήγησης των κόμικς. Εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο η αφήγηση στα κόμικς βασίζεται σε συγκεκριμένα δομικά σχήματα που εξυπηρετούν τη ροή της ιστορίας και την ανάπτυξη της πλοκής. Σημειώνουν αρχικά το πιο συχνό σχήμα, που είναι η «δομή τριών πράξεων» (Εισαγωγή-Κλιμάκωση-Λύση), και εξετάζουν στη συνέχεια άλλα αφηγηματικά σχήματα, όπως είναι η «επεισοδιακή δομή», στην οποία κάθε επεισόδιο έχει αυτοτελή πλοκή, ή η δομή της «μη-γραμμικής αφήγησης», η οποία γίνεται συνήθως με τη χρήση φλας-μπακ ή με την εναλλαγή οπτικών γωνιών μιας κατάστασης. Παράλληλα, μαθαίνουν πως η κατασκευή των χαρακτήρων των κόμικς βασίζεται εξίσου σε σχήματα τα οποία δίνουν βάθος και δυναμική στην ιστορία. Σημειώνουν, γι’ αυτό, το «τόξο του ήρωα», εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι χαρακτήρες των κόμικς συχνά αναπτύσσονται μέσα από τις σχέσεις ή μέσα από τις αντιθέσεις τους με άλλους/-ες, ενώ σημειώνουν την πολύ συχνή διπλή φύση κάποιων ηρώων/-ίδων κόμικς που διατηρούν τόσο μια φανερή όσο και μια μυστική ταυτότητα. Τέλος, επισημαίνουν τη σημασία της ιδιαίτερης «οπτικής ταυτότητας» (ενδυμασία κ.λπ.) για την όψη του χαρακτήρα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνεχίζουν να αναπτύσσουν εργαστηριακά το δικό τους εικονογραφημένο αφήγημα, συμπληρώνοντας τη δοκιμή τους με επιπλέον χαρακτήρες και διευρύνοντας την πλοκή, ώστε να καταλήξουν σε μια ολοκληρωμένη αφήγηση με αρχή, εξέλιξη, κορύφωση και λύση.

2.3.Β.5 | ΤΑ «ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ» (GRAPHIC NOVELS)

Η παρούσα υποενότητα εξετάζει τα “graphic novels” («εικαστικά μυθιστορήματα»), τα οποία αποτελούν ξεχωριστό είδος των κόμικς. Παρά τις διαφορές τους, τα εικαστικά μυθιστορήματα (graphic novels) και τα κόμικς μοιράζονται κοινά στοιχεία, όπως η οπτική αφήγηση μέσω καρέ, η χρήση κενών για τη σύνδεση σκηνών ή η ενσωμάτωση ονοματοποιίας. Ωστόσο, τα εικαστικά μυθιστορήματα προσφέρουν μεγαλύτερη καλλιτεχνική ελευθερία και εμβάθυνση και επιχειρούν να αναπτύξουν πιο σύνθετες

ιστορίες. Από την άλλη, πρόκειται συνήθως για ολοκληρωμένα έργα που εκδίδονται σε μορφή βιβλίου, σε αντίθεση με τα παραδοσιακά κόμικς που είναι σειριακά και δημοσιεύονται συνήθως σε τεύχη. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν πως το είδος αυτό διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα κυρίως μέσω: α) της αφηγηματικής του δομής, β) της μορφής και γ) της θεματολογίας του. Οι αφηγηματικές δομές στα εικαστικά μυθιστορήματα είναι συνήθως πιο σύνθετες: πέρα από τη χρονολογική αφήγηση που υπάρχει και στα παραδοσιακά κόμικς, τα "graphic novels" χρησιμοποιούν μη-γραμμικές δομές, με φλας-μπακ, πολλαπλές οπτικές γωνίες και αλληγορικά σύμβολα. Ακόμη, ενώ τα κόμικς συχνά επικεντρώνονται στην ψυχαγωγία και περιλαμβάνουν απλές ιστορίες, τα εικαστικά μυθιστορήματα αγγίζουν σύνθετα θέματα, όπως η πολιτική, η ιστορία, η φιλοσοφία ή η αυτοβιογραφία. Στην ύλη της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να μελετήσουν τον Ερωτόκριτο και την απόδοσή του του σαν "graphic novel" από ομάδα ελλήνων δημιουργών. Θα σχολιάσουν τους τρόπους και τα μέσα της συγκεκριμένης απόδοσης και θα επιχειρήσουν να εικονογραφήσουν (περιγραφικά ή σχεδιαστικά) μια σκηνή δικής τους επιλογής από το ποιητικό έργο.

2.3.Β.6 | ΚΟΜΙΚΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τις περιπτώσεις κόμικς που λειτουργούν ως εργαλείο για την ενίσχυση της μάθησης και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Σημειώνουν ότι τα κόμικς, καθώς συνδυάζουν κείμενο και εικόνα, δημιουργούν ένα πολυτροπικό και υβριδικό περιβάλλον, ικανό να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών και να τους διευκολύνει στην κατανόηση σύνθετων εννοιών. Εστιάζουν την προσοχή τους στο ότι η χρήση κόμικς ενισχύει ιδιαίτερα τη συμμετοχή και το κίνητρο όσων παρουσιάζουν δυσχέρειες απέναντι στις παραδοσιακές μορφές μάθησης. Στη συνέχεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η υποενότητα εξετάζει συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες κόμικς έχουν χρησιμοποιηθεί στη μετάδοση γνωστικών αντικειμένων. Εξετάζονται κόμικς που αναπαριστούν ιστορικά γεγονότα κάνοντάς τα πιο ζωντανά για τους μαθητές/-τριες, κόμικς που προσφέρουν με το σύνθετο σημειωτικό τους σύστημα τη δυναμική προσέγγιση κλασικών λογοτεχνικών έργων, και κόμικς που αποδεικνύονται ιδιαίτερα ικανά στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, καθώς παρέχουν γλωσσικά κείμενα με οπτική υποστήριξη. Παράλληλα, εξετάζουν κόμικς που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη μετάδοση εννοιών της φυσικής, των μαθηματικών και της φιλοσοφίας. Τέλος, η υποενότητα αναφέρεται παραδειγματικά σε ένα από τα διεθνώς αναγνωρισμένα ελληνικά "graphic novels", στο Logicomix των Δοξιάδη, Παπαδημητρίου και Παπαδάτου, το οποίο περιγράφει την ανάπτυξη της φιλοσοφικής σκέψης στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα. Στο πλαίσιο της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να ανακαλύψουν ένα κόμικς που θεραπεύει κάποιο γνωστικό αντικείμενο από το χώρο της λογοτεχνίας ή επιστήμης. Μελετούν τη δομή του και σημειώνουν τον τρόπο και τα μέσα της μαθησιακής λειτουργίας του. Σχολιάζουν, τέλος, το κατά πόσο αυτό επιτελεί τον αρχικό στόχο της εύληπτης μετάδοσης του γνωστικού αντικειμένου του.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Ταρλαντέζος, Λ. (2006). *Ιστορία των κόμικς. Εισαγωγή στα κόμικς. Ένας οδηγός της 9ης τέχνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.
2. Γούσης, Γ., Παπαμάρκος, Δ. & Ράγκος, Γ. (2016). *«Ερωτόκριτος» του Βιτσέντζου Κορνάρου* (graphic novel). Αθήνα: Εκδόσεις Polaris.
3. Μαρτινίδης, Π. (2002). «Η γλώσσα των κόμικς», *Φιλόλογος*, 107, 70-82. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.greek-language.gr/periodika/mags/filologos/2002/107/130504

Συμπληρωματικές

1. McCloud, S. (1993). *Understanding Comics: The Invisible Art*. Kitchen Sink Press.
2. Openbook.gr. (χ.χ.). *Ερωτόκριτος* (Β. Κορνάρος). Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/erotokritos-vitsentzos-kornaros/
3. Κοκκάρης, Ε.-Ε. (2022). *Ο «Ερωτόκριτος» του Β. Κορνάρου από τη λογοτεχνία στα κόμικς* [Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΠΜΣ Νεοελληνικής Φιλολογίας: Ερμηνεία, κριτική και κειμενικές σπουδές, ΑΠΘ]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://ikee.lib.auth.gr/record/340942/files/GRI-2022-36148.pdf
4. Παλαιοπάνου, Α. (2013). *Τα κόμικς και η αξιοποίησή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση* [Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΠΜ.Σ Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/1194/1/Μ. Ε. ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ.pdf
5. Δοξιάδης, Α., Παπαδημητρίου, Χ., Παπαδάτος, Α. & ντι Ντοννά, Α. (2011). *Logicomix* (graphic novel). Αθήνα: Εκδόσεις Ίκαρος.
6. Openbook.gr. (χ.χ.). *Openbook Digital Comic Museum*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/digital-comic-museum/
7. Ebooks4Greeks. (χ.χ.). *Βιβλία Τέχνης: Κόμικς*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.ebooks4greeks.gr/category/free-ebooks/βιβλια-τεχνησ/κομικσ
8. Hoopla Digital. (χ.χ.). *Comics*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.hoopladigital.com/browse/comic

2.3.Γ • ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής αυτής ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις αρχές, τους κανόνες και τις ιδιαιτερότητες του δημοσιογραφικού λόγου. Στη διάρκεια

των μαθημάτων εμπεδώνεται η ορθή χρήση της γλώσσας σύμφωνα με τις απαιτήσεις της δημοσιογραφικής γραφής, τόσο ως προς το περιεχόμενο (αντικειμενικότητα, ακρίβεια κ.λπ.), όσο και ως προς το ύφος. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αφομοιώνουν τεχνικές διάρθρωσης του δημοσιογραφικού λόγου σύμφωνα με συγκεκριμένα δομικά πρότυπα, ενώ αναλύεται και ο καθοριστικός ρόλος του τίτλου και του προλόγου στα δημοσιογραφικά κείμενα. Τέλος, εξετάζονται οι επιδράσεις που ασκούν το μέσο (ημερήσιος και περιοδικός Τύπος, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο) και το είδος του δημοσιογραφικού κειμένου (άρθρο, ρεπορτάζ, σχόλιο κ.λπ.) στην τελική διαμόρφωσή του. Η παραγωγή και η αξιολόγηση κειμένων δημοσιογραφικού χαρακτήρα για κάθε τύπο ΜΜΕ (έντυπος και ηλεκτρονικός Τύπος, τηλεόραση, ραδιόφωνο) με τήρηση των κανόνων δεοντολογίας αποτελεί, τέλος, τον βασικό κορμό του εργαστηριακού μέρους της ενότητας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αναδεικνύουν δημοσιογραφικά σημαντικά ζητήματα που αφορούν την κοινωνική, πολιτική, οικονομική κ.λπ. ζωή,
- Αξιοποιούν μεθοδικά αρχειακό και άλλου είδος υλικό για την ολοκλήρωση της έρευνάς τους,
- Διασταυρώνουν τις πληροφορίες τους πριν από τη δημοσιοποίησή τους,
- Ερμηνεύουν γεγονότα και καταστάσεις με ορθολογικό τρόπο,
- Χρησιμοποιούν τη γλώσσα έτσι ώστε να προσαρμόζουν τον λόγο τους, προφορικό ή γραπτό, στα πρότυπα και τις απαιτήσεις του δημοσιογραφικού λόγου,
- Τηρούν έναν συγκεκριμένο δομικό ιστό στον δημοσιογραφικό τους λόγο οργανωμένο βάσει των απαντήσεων στα ερωτήματα: τι; ποιος/-α; πότε; πού; πώς; γιατί;,
- Διαρθρώνουν τον δημοσιογραφικό τους λόγο σύμφωνα με τα σχήματα της «αντεστραμμένης πυραμίδας», της «κανονικής πυραμίδας», της «κλεψύδρας» και του «καταλόγου»,
- Προσαρμόζουν τον λόγο και το ύφος τους ανάλογα με τις απαιτήσεις του κάθε μέσου, δηλαδή ημερήσιος και περιοδικός Τύπος, τηλεόραση, ραδιόφωνο, διαδίκτυο,
- Αναγνωρίζουν τη δυναμική και τον ρόλο του τίτλου και του προλόγου των δημοσιογραφικών κειμένων,
- Παράγουν ένα ευρύ φάσμα από δικά τους δημοσιογραφικού χαρακτήρα κείμενα, όπως ρεπορτάζ, ερευνητική δημοσιογραφία, σχόλια, άρθρα γνώμης, επιφυλλίδες, συνεντεύξεις, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές,
- Τηρούν τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας: ακρίβεια, αντικειμενικότητα, αποφυγή παραπληροφόρησης ή/και λογοκλοπής κ.λπ.,
- Σέβονται το κοινό στο οποίο απευθύνονται, αναλαμβάνοντας την ευθύνη των γραφομένων τους και αναγνωρίζοντας πως αυτά μπορούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη, θετικά ή αρνητικά.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Είδηση / Έρευνα / Αρχείο / Τίτλος / Λεζάντα / Fake news (ψευδείς ειδήσεις) / Off the record (ανεπίσημα) / Rewriting (επανασυγγραφή) / Πνευματικά Δικαιώματα / Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ
2	ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΡΕΠΟΡΤΑΖ
3	ΤΙΤΛΟΣ ΚΑΙ ΛΕΖΑΝΤΑ
4	Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
5	ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ
6	ΕΙΔΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
7	ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Γ.1 | ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο δημοσιογραφικός λόγος ασχολείται με την αποτύπωση της είδησης, καθώς και με την ερμηνεία της. Έτσι, στην πρώτη υποενότητα, εξηγείται αρχικά τι είναι είδηση. Προτείνεται να ζητηθεί από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να καταγράψουν ποια είναι τα χαρακτηριστικά της είδησης και στη συνέχεια να παρουσιαστούν τα βασικά χαρακτηριστικά από τον/την εκπαιδευτή/-τρια (δηλαδή το πόσο πρόσφατα έγινε, πόσους/-ες επηρεάζει, ποιους/-ες αφορά, πόσο κοντά μας έγινε, αν υπάρχουν αντιφατικές γνώμες σχετικά με το γεγονός, αν πρόκειται για κάτι ασυνήθιστο). Είναι καλό να εργαστούν ομαδικά οι εκπαιδευόμενοι/-ες και να αναζητήσουν σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες ή σε έντυπες εφημερίδες ειδήσεις, προσδιορίζοντας ποια από τα χαρακτηριστικά καθιστούν τα αναφερόμενα γεγονότα ειδήσεις. Στη συνέχεια, είναι καλό να αναζητηθούν τα χαρακτηριστικά που τις καθιστούν «ειδήσεις πρώτης σελίδας» ή αυτό που αποκαλείται «μονόστηλα». Η καταγραφή της είδησης αποτελεί την ειδησεογραφία. Κατόπιν, εξηγείται ο ρόλος της ερμηνευτικής δημοσιογραφίας που σχολιάζει-ερμηνεύει τις ειδήσεις και τις επιπτώσεις τους και εκφράζεται με άρθρα, σχόλια, χρονογραφήματα. Στις περιπτώσεις αυτές ο/η δημοσιογράφος εκφράζει την προσωπική του/της γνώμη, παρουσιάζοντας τη δική του/της ερμηνεία, επιδοκιμάζοντας ή αποδοκιμάζοντας τις συνέπειες του γεγονότος. Ακόμα όμως και κατά την κα-

ταγραφή της είδησης, συχνά ο τρόπος γραφής αποτυπώνει τη γνώμη του/της ή του μέσου που εκπροσωπεί. Προτείνεται να παρουσιαστούν παραδείγματα καταγραφής της ίδιας είδησης και να σχολιαστεί ο τρόπος που αυτή έχει αποδοθεί, ώστε να αναδειχθεί πώς η πλαισίωση ενός γεγονότος μπορεί να δημιουργήσει την αίσθηση ενός θετικού ή αρνητικού αντικτύπου για το κοινό καλό.

2.3.Γ.2 | ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

Αφού έχει αναλυθεί τι είναι είδηση, γίνεται αναφορά στον χαρακτηρισμό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ως Τέταρτης Εξουσίας, δηλαδή στον έλεγχο που ασκείται μέσω της δημοσιογραφίας στις υπόλοιπες εξουσίες, και του ρεπορτάζ και της έρευνας ως μέσου ελέγχου. Εξηγείται η έννοια του ρεπορτάζ ως αλίευσης της είδησης μέσα από επιτόπια έρευνα γύρω από ένα επίκαιρο θέμα ή γεγονός και παρουσίασή του σε κάποιο μέσο ενημέρωσης. Αναφέρονται πηγές από τις οποίες μπορεί να αναζητηθεί η είδηση και η αναγκαιότητα διασταύρωσής της για την επαλήθευσή της. Προτείνεται οι εκπαιδευόμενοι/-ες να χωριστούν σε ομάδες, να τους δοθεί ένα θέμα και να αναζητήσουν πηγές από όπου μπορούν να αντλήσουν στοιχεία για το συγκεκριμένο γεγονός το οποίο αφορά. Τονίζεται ότι οι πηγές θα πρέπει να καλύπτουν όλες τις πλευρές και η κάλυψη να είναι πολύπλευρη. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι εργαζόμενοι/-ες στη δημοσιογραφία οφείλουν να αναζητούν και την άλλη άποψη, να ψάχνουν και άλλη πηγή, να αμφισβητούν. Γίνεται αναφορά στη σημασία του αρχείου, τόσο του προσωπικού αρχείου των δημοσιογράφων και των μέσων στα οποία εργάζονται, όσο και στα αρχεία των διάφορων φορέων, στα οποία μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην ανάγκη δημιουργίας δικτύου προσωπικών επαφών των δημοσιογράφων, δηλαδή σημαντικών ανθρώπων με τους οποίους μπορούν να έρθουν σε άμεση επαφή και να λάβουν σημαντικές πληροφορίες. Αναφέρονται τα είδη των ρεπορτάζ, στα οποία συχνά οι εργαζόμενοι/-ες στη δημοσιογραφία συχνά αποκτούν εξειδίκευση, όπως ελεύθερο πολιτικό, πολιτιστικό, δικαστικό, αστυνομικό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό, εκκλησιαστικό, διεθνές, υπουργείων, κοινοβουλευτικό.

2.3.Γ.3 | ΤΙΤΛΟΣ ΚΑΙ ΛΕΖΑΝΤΑ

Ο τίτλος είναι η αρχή κάθε δημοσιογραφικού κειμένου και λειτουργεί ως πρόσκληση προκειμένου να παρακολουθήσει κάποιος/-α την είδηση. Τονίζεται η σημασία του τίτλου για κάθε διαφορετικό μέσο ενημέρωσης και γίνεται αναφορά στη λειτουργία του click bait στο διαδίκτυο. Προτείνεται να αναζητηθούν επίκαιρες ειδήσεις και να καταγραφούν οι τίτλοι, καθώς και οι τρόποι δημιουργίας τους, όπως δηλώσεις, λέξεις εντυπωσιασμού, αναφορά σε πρόσωπα της επικαιρότητας. Προτείνεται, ακόμη, να σχολιαστεί πώς διαφορετικά μέσα χειρίζονται στον τίτλο την ίδια είδηση και να καταγραφούν χαρακτηριστικά πετυχημένου τίτλου. Επίσης, επισημαίνεται για ποιο λόγο οι τίτλοι δεν πρέπει να είναι παραπλανητικοί. Καλούνται οι εκπαιδευόμενοι/-ες να αναζητήσουν ειδήσεις στο διαδίκτυο, όπου οι τίτλοι παραπλανούν τους/

τις αναγνώστες-τριες σχετικά με το περιεχόμενο της είδησης και να σχολιάσουν το φαινόμενο αυτό. Τονίζεται ότι ο πετυχημένος τίτλος μεταφέρει την ουσία της είδησης, συνοψίζει τα γεγονότα σε λίγες λέξεις. Αναφέρεται, επίσης, ο ρόλος των σημείων στίξης στον τίτλο, όπου παραλείπεται συνήθως η τελεία, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ερωτηματικό και τα αποσιωπητικά. Στο διαδίκτυο πολλά μέσα έχουν όριο στον αριθμό χαρακτήρων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον τίτλο (λιγότερους από 100). Σημαντικό μέρος του δημοσιογραφικού κειμένου είναι και οι λεζάντες των φωτογραφιών. Προτείνεται να δοθούν φωτογραφίες από φωτορεπορτάζ στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες και να γράψουν λεζάντες, ταυτόχρονα να αναφερθεί τι πρέπει να περιγράφεται στη λεζάντα, όπως εικονιζόμενα πρόσωπα με ονοματεπώνυμο και ιδιότητα. Τέλος, γίνεται αναφορά στον ρόλο της κειμενολεζάντας, καθώς συχνά ο τίτλος, η φωτογραφία και η κειμενολεζάντα αντικαθιστούν το κείμενο.

2.3.Γ.4 | Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στην υποενότητα αυτή, παρουσιάζονται αρχικά τα ερωτήματα στα οποία απαντάει η πρώτη παράγραφος (lead), ερωτήματα που έχουν επικρατήσει ως "5 Ws", δηλαδή Who (Ποιος/-α), What (Τι), Where (Πού), When (Πότε), Why (Γιατί). Γίνεται αναφορά, επίσης, στην ανάπτυξη της είδησης με τη μορφή της «αντεστραμμένης πυραμίδας», από το πιο σημαντικό στο λιγότερο σημαντικό, καθώς και σε άλλες τεχνικές. Τονίζεται ότι στόχος του/της δημοσιογράφου είναι να γίνει κατανοητός/-ή από όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, επομένως τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούνται πρέπει να είναι απλά. Αναφέρεται ότι καλό είναι να αποφεύγονται πολλές δευτερεύουσες προτάσεις και παθητική φωνή, που κάνουν πιο δυσνόητο το κείμενο. Γίνεται αναφορά στο πώς και πότε χρησιμοποιείται ειδική ορολογία και στην ανάγκη καταγραφής με ακρίβεια. Αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους η είδηση πρέπει να δίνεται με συντομία, όπως η πίεση χρόνου και χώρου. Μέσω παραδειγμάτων παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να ξεκινήσει η καταγραφή της είδησης, όπως με την εστίαση στο εμπλεκόμενο πρόσωπο, τη χρήση μιας δήλωσης, την περιγραφή μας εικόνας, τη δημιουργία έκπληξης ή την ανάδειξη κάποιας αντίθεσης. Σημαντικό είναι να αναφερθεί σε ποιες περιπτώσεις ενδείκνυται και σε ποιες όχι το χιούμορ. Επίσης, προτείνεται να αναζητηθούν φράσεις «κλισέ» από την ειδησεογραφία και να αναφερθούν οι λόγοι που καλό είναι να αποφεύγονται. Τέλος, εξηγείται η έννοια του "Rewriting". Μπορεί να δοθεί ένα Δελτίο Τύπου στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες και να ζητηθεί να το ξαναγράψουν για διαφορετικά μέσα ο/η καθένας/-μία, ώστε να διαπιστώσουν στην πράξη τους τρόπους με τους οποίους γίνεται.

2.3.Γ.5 | ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Ο δημοσιογραφικός λόγος διαμορφώνεται ανάλογα με το μέσο από το οποίο μεταδίδεται. Αναφέρονται τα παραδοσιακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και τα πιο σύγχρονα ψηφιακά, τα οποία όμως διαχωρίζονται από τα κοινωνικά μέσα δικτύ-

ωσης. Τονίζεται η σημασία της εικόνας, κινούμενης ή σταθερής, σε όλα τα μέσα και αναφέρεται ο τρόπος που αλληλεπιδρά ο λόγος με την εικόνα. Αναφέρεται το πώς διαχειρίζεται την απόδοση της είδησης ο/η δημοσιογράφος για τα διαφορετικά μέσα, κάνοντας ιδιαίτερα λόγο στην έκταση των κειμένων, αλλά και στο ύφος τους. Δίνεται με παραδείγματα το διαφορετικό ύφος γραφής και χρήσης λεξιλογίου ανάλογα με το είδος του μέσου, αλλά και της θεματολογίας του, όπως αθλητικές εφημερίδες, σελίδες λάιφ στάιλ, θεματικά περιοδικά ή ιστοσελίδες που απευθύνονται συνήθως σε ανθρώπους με συγκεκριμένο επάγγελμα ή χόμπι. Παρουσιάζονται οι διαφορές τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού λόγου ανάλογα με τον τύπο της εκπομπής, δηλαδή ειδήσεων, θεματικής εκπομπής, συνέντευξης, ή ρεπορτάζ. Αναφέρεται ότι διαφορετικοί δημοσιογραφικοί οργανισμοί μπορεί να έχουν τον δικό τους τρόπο στην παρουσίαση των ειδήσεων, τον οποίο και ακολουθούν οι επαγγελματίες του χώρου. Γίνεται, επίσης αναφορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Τοπικού Τύπου και στα θέματα που συνήθως διαχειρίζεται. Εξηγείται ο ρόλος των πρακτορείων ειδήσεων, ως πηγής αλλά και ως μέσου μετάδοσης ειδήσεων. Προτείνεται να αναζητήσουν ειδήσεις οι εκπαιδευόμενοι/-ες από το Αθηναϊκό - Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΑΠΕ-ΜΠΕ) και να εξετάσουν πώς η ίδια είδηση μεταδίδεται από εκεί και πώς από διαφορετικά μέσα.

2.3.Γ.6 | ΕΙΔΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Αφού έχουν αναφερθεί οι βασικές ιδιαιτερότητες των διαφορετικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, δίνονται τα βασικά στοιχεία των διαφορετικών δημοσιογραφικών κειμένων, συμπεριλαμβανομένων όσων προορίζονται και για ραδιοτηλεοπτικά δίκτυα. Ξεχωριστό είδος του δημοσιογραφικού λόγου είναι τα Δελτία Τύπου. Αναφέρεται από ποιους και για ποιους λόγους διακινούνται τα Δελτία Τύπου, τι πρέπει να περιέχουν και σε ποια μορφή πρέπει να είναι. Επισημαίνεται ότι τα Δελτία Τύπου αποτελούν συχνά τις πηγές από τις οποίες αντλούν την είδηση οι δημοσιογράφοι και γι' αυτό πρέπει να δίνουν με ακρίβεια και συντομία τη βασική είδηση. Η μορφή τους πρέπει, επίσης, να είναι εύχρηστη. Αναλύεται η σημασία της συνέντευξης και ο τρόπος που αυτή γράφεται ή γίνεται σε περίπτωση που αφορά ραδιοτηλεοπτικό μέσο. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι ο/η δημοσιογράφος οφείλει να διατηρεί την ουδετερότητά του/της, αποφεύγοντας να παίρνει θέση· στόχος είναι, μέσα από τις ερωτήσεις, να εκμαιεύονται ειδήσεις και να αναδεικνύονται ενδιαφέρουσες πτυχές του θέματος. Τονίζεται ότι πολλές φορές η επιτυχία του/της δημοσιογράφου είναι από ποιον/-α θα καταφέρει να πάρει συνέντευξη. Προτείνεται να γίνει συζήτηση για την προετοιμασία που κάνουν οι δημοσιογράφοι πριν από τη συνέντευξη. Αναφέρονται, επίσης, οι ιδιαιτερότητες του χρονογραφήματος και προτείνεται να διαβαστούν μερικά χρονογραφήματα της επικαιρότητας, αλλά και από χρονογράφους που έχουν ξεχωρίσει στην ελληνική ειδησεογραφία. Αναφέρονται τα χαρακτηριστικά των άρθρων γνώμης και τα προσόντα των δημοσιογράφων προκειμένου να εκφραστούν με τον τρόπο αυτόν, καθώς και οι κριτικές θεάματος, γευσιγνωσίας και άλλων.

2.3.Γ.7 | ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

Η δεοντολογία των δημοσιογράφων καθορίζεται από τις δημοσιογραφικές ενώσεις. Οι περισσότεροι/-ες που ασκούν επαγγελματικά τη δημοσιογραφία ανήκουν σε κάποια ένωση. Η πιο γνωστή και από τις πιο παλιές ενώσεις είναι η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ), στην οποία πλέον δεν ανήκουν μόνον όσοι/-ες εργάζονται στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο, αλλά και όσοι/-ες εργάζονται στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα και τον ηλεκτρονικό Τύπο. Η κάθε περιοχή έχει τη δική της ένωση, ενώ υπάρχει και ένωση για τον περιοδικό Τύπο. Οι αρχές δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος αναφέρονται στον Κώδικα Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων, ο οποίος διαμορφώνεται από τις ενώσεις, υπακούοντας σε βασικούς ηθικούς κανόνες. Προτείνεται να αναζητηθεί το καταστατικό της ΕΣΗΕΑ και να συζητηθούν άρθρα του σχετικά με την αναγκαιότητα τήρησής τους. Επιπλέον, προτείνεται να συζητηθεί ο ρόλος των δημοσιογραφικών ενώσεων και οι λόγοι ένταξης των δημοσιογράφων σε αυτές. Εξηγείται η έννοια του «κίτρινου Τύπου» και προτείνεται να γίνει συζήτηση σχετικά με τον ρόλο του. Τονίζεται ότι η μετάδοση της είδησης αντικειμενικά είναι ανάμεσα στα καθήκοντα των δημοσιογράφων. Αναλύεται ο όρος “fake news” και τα προβλήματα που προκαλούνται από τη διασπορά ψευδών ειδήσεων. Προτείνεται να δοθούν παραδείγματα και να συζητηθούν οι επιπτώσεις τους. Επίσης, τονίζεται η ανάγκη προστασίας των πηγών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, αλλά και οι υποχρεώσεις τους στις περιπτώσεις που επιβάλλεται. Εξηγείται ο όρος “off the record” και η σημασία του στην αναζήτηση των ειδήσεων αλλά και στην προστασία των πηγών. Αναφέρεται η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και εξηγείται ο ρόλος φορέων που φροντίζουν για τα πνευματικά δικαιώματα των δημοσιογράφων (ΟΣΔΕΛ και πιο πρόσφατα ΞΕΝΟΦΩΝ).

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Σάντσον, Μ. (2021). *Δημοσιογραφία* (μτφρ. Δ. Αθηνάκης). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.
2. Τριανταφύλλου, Σ. (2020). *Τα ΜΜΕ και η δημοσιογραφία σε μετάβαση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Δίσιγμα.
3. Καλούδης, Θ. (2009). *Πες το έντιμα και απλά. Εγχειρίδιο για νέους δημοσιογράφους*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Συμπληρωματικές

1. Ένωσις Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών. (1998). *Κώδικας δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.esiea.gr/kodikas-deontologias/
2. Πολίτης, Π. (2015). *Τηλεοπτικός δημοσιογραφικός λόγος* [Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα]. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://opencourses.auth.gr/courses/OCRS314/

2.3.Δ • ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στο πλαίσιο της μαθησιακής ενότητας πραγματοποιείται η εισαγωγή των εκπαιδευομένων, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, στις μεθόδους και τεχνικές διόρθωσης και επιμέλειας κειμένων (εξαιρείται η επιστημονική επιμέλεια, για την οποία γίνεται απλώς σύντομη αναφορά). Διδάσκονται τα συμβατικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται στη διόρθωση των κειμένων και αποσαφηνίζονται τα στάδια εργασίας, ο διακριτός ρόλος του/της γλωσσικού/ής επιμελητή/τριας και τα είδη των σφαλμάτων και αβλεψιών που καλείται να διορθώσει. Τέλος, συνοψίζονται οι δεοντολογικοί κανόνες που οφείλει να τηρεί ο/η γλωσσικός/-ή επιμελητής/-τρια, σεβόμενος/-η τις υφολογικές επιλογές του/της συγγραφέα και αποφεύγοντας αυθαίρετες επεμβάσεις στο αρχικό κείμενο. Στο εργαστηριακό μέρος της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στη διόρθωση και επιμέλεια κειμένων.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Εφαρμόζουν ορθά τα συμβατικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται κατά την επιμέλεια και διόρθωση των κειμένων,
- Αντιλαμβάνονται τον ρόλο του/της επιστημονικού/-ής επιμελητή/-τριας ενός κειμένου,

- Αναγνωρίζουν τον διακριτό ρόλο του/της απλού/-ής ή γλωσσικού/-ής ή τυπογραφικού/-ής επιμελητή/-τριας και σε σχέση με τον/την επιστημονικό/-ή επιμελητή/-τρια,
- Εντοπίζουν και διορθώνουν απλά σφάλματα, τυπογραφικά, ορθογραφικά και γλωσσικά, εκφραστικά, συντακτικά κ.λπ.,
- Ομαλοποιούν το κείμενο απαλείφοντας τις ασυνέπειες στην τεχνική διάταξη του κειμένου: γραμματοσειρά, μέγεθος στοιχείων, είσθεση, διάστιχα, κεφαλίδες, εικόνες, πίνακες κ.λπ.,
- Διορθώνουν αβλεψίες στην εφαρμογή του συστήματος παραπομπών, παραθεμάτων, σημειώσεων και βιβλιογραφίας,
- Ελέγχουν το κείμενο για πραγματολογικού χαρακτήρα σφάλματα σε ημερομηνίες, ονόματα κ.λπ.,
- Ελέγχουν το κείμενο με κριτήριο τη «νομιμότητα» του περιεχομένου του: αποφυγή λογοκλοπής και τήρηση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων,
- Αναγνωρίζουν τον ρόλο του/της διορθωτή/-τριας, ο/η οποίος/-α αντιπαραβάλλει το τυπογραφικό δοκίμιο με το κείμενο-πηγή ελέγχοντας τυχόν εκπτώσεις λέξεων και γραμμών, τη μορφοποίηση, τον συλλαβισμό και γενικά τυπογραφικά λάθη,
- Συνειδητοποιούν το γεγονός ότι η επιμέλεια αποτελεί απαραίτητο στάδιο στην εκδοτική διαδικασία,
- Τηρούν τους κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Επιμέλεια / Διόρθωση / Συμβατικά σύμβολα τυπογραφικής διόρθωσης / (Ακαδημαϊκός/-ή) επιμελητής/-τρια (editor) / Απλός/-ή επιμελητής/-τρια (copyeditor) / Διορθωτής/-τρια (proofreader) / Εκδοτική διαδικασία / Τεχνική μορφοποίηση / Τυπογραφικά σφάλματα / Συστήματα παραπομπών/βιβλιογραφίας / Πνευματικά δικαιώματα / Κανόνες δεοντολογίας / Γλωσσικές συμβάσεις.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ
2	ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ
3	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ (ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ, ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ, ΛΕΞΙΚΑ)
4	Ο/Η ΑΠΛΟΣ/-Η (ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ/-Η Ή ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ/-Η) ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ/-ΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ
5	Ο/Η ΔΙΟΡΘΩΤΗΣ/-ΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ
6	ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
7	ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Δ.1 | Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στην ιστορική διαδρομή και τα βασικά στάδια της εκδοτικής διαδικασίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, αφού παρακολουθήσουν ένα βίντεο για την εφεύρεση της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο, που δείχνει επίσης τη λειτουργία της τότε τυπογραφικής διαδικασίας, αλλά και της τυπογραφίας όφσετ που χρησιμοποιείται ακόμη (για τις σύγχρονες διαφορές όφσετ και ψηφιακής εκτύπωσης μπορούν συμπληρωματικά να δουν ένα ακόμη βίντεο), καλούνται να εντοπίσουν διαφορές και ομοιότητες των τυπογραφικών τεχνολογιών. Σε δύο ομάδες, μπορούν να καταγράψουν και να παρουσιάσουν η μία τα στοιχεία που άλλαξαν (τεχνολογικά μέσα, χρόνος και κόστος εκτύπωσης, ρόλοι εμπλεκόμενων) και η άλλη τα στοιχεία που παρέμειναν σταθερά (χειρόγραφο συγγραφέα, σελιδοποίηση, επιμέλεια/διόρθωση, τυπωθήτω, εκτύπωση, βιβλιοδεσία). Διατηρώντας την ίδια διάταξη σε ομάδες και αφού παρακολουθήσουν μια παρουσίαση για τον αντίκτυπο της τυπογραφίας στον μοντέρνο κόσμο (επέκταση εγγραμματισμού, εκδημοκρατισμός της γνώσης, ανάπτυξη σχολείων και επιστημών, προτυποποίηση γλωσσών, ανάπτυξη εθνικισμού και ατομικισμού, αμφισβήτηση εξουσίας, καθιέρωση δημοκρατίας), μπορούν να αναρωτηθούν αν κάποιες από τις συνέπειες που αναφέρονται στην παρουσίαση δεν σχετίζονται άμεσα ή αιτιακά με την τυπογραφία. Μπορούν να υποστηρίξουν τη θέση τους με επιχειρήματα, εν είδει ρητορικού αγώνα, και, κατόπιν, να αποφασίσουν ψηφίζοντας (και αιτιολογώντας ο/η καθένας/-μία την ψήφο του/της) ποια από όλες τις συνέπειες της τυπογραφίας είναι η σημαντικότερη. Τέλος, αξιοποιώντας υλικό από τη Νομική Βιβλιοθήκη, καλούνται να δημιουργήσουν έναν πίνακα με τα στάδια της εκδοτικής διαδικασίας σήμερα. Σε δυάδες αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν συνοπτικά η καθεμία ένα στάδιο (π.χ. επιμέλεια, σελιδοποίηση, μακέτα εξωφύλλου, ISBN,

εκτύπωση, διανομή), ώστε να αντιληφθούν ότι η έκδοση ενός βιβλίου είναι μια σύνθετη συλλογική διαδικασία και ότι ο/η επιμελητής/-τρια εργάζεται σε συνεργασία με πλήθος άλλων επαγγελματιών.

2.3.Δ.2 | ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στα βασικά σύμβολα που χρησιμοποιούνται στην τυπογραφική διόρθωση και ασκούνται στον τρόπο χρήσης τους, καθώς η γνώση αυτών των συμβόλων επιτρέπει την απρόσκοπτη και αμφίδρομη επικοινωνία των ατόμων (εκδοτών/-τριών, επιμελητών/-τριών, διορθωτών/-τριών και συγγραφέων) που εμπλέκονται στην εκδοτική διαδικασία. Μελετώντας τον Πίνακα Διορθωτικών Συμβόλων (σ. 112 του *Διοργανικού εγχειριδίου σύνταξης κειμένων* της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εκδόσεων· βλ. Κύριες Πηγές) μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα πιο συνηθισμένα από αυτά (σύμβολο διαγραφής, εισαγωγής, αντικατάστασης ή αντιμετάθεσης γραμμάτων/λέξεων/σειρών) και κατανοούν βασικές αρχές: α) οτιδήποτε θέλουμε να διορθώσουμε σε ένα έγγραφο το σημειώνουμε μέσα στο κείμενο με μια κάθετη γραμμή («μπάρα») και δίνουμε στο περιθώριο τον διορθωμένο τύπο (γράφοντας πρώτα την κάθετη γραμμή)· β) αν θέλουμε να διορθώσουμε πολλά συνεχόμενα γράμματα ή λέξεις, βάζουμε στο πρώτο και στο τελευταίο γράμμα από μία κάθετη γραμμή και τις ενώνουμε μεταξύ τους με μία οριζόντια· γ) για να ξεχωρίσουμε τις διορθώσεις που πρέπει να μπουν μέσα στο κείμενο από τυχόν παρατηρήσεις/σχόλια/υποδείξεις και διορθώσεις μορφοποίησης (πλάγια, έντονα κ.λπ.), γράφουμε τις τελευταίες στο περιθώριο και τις κυκλώνουμε. Για εμπέδωση και πρακτική άσκηση, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν να εργαστούν (ατομικά ή σε ζευγάρια) πάνω σε ένα κατασκευασμένο δείγμα κειμένου (έκτασης μίας σελίδας) που θα περιέχει σκόπιμα λάθη. Με τη βοήθεια του Πίνακα Διορθωτικών Συμβόλων, καλούνται να κάνουν χειρόγραφη διόρθωση (με μολύβι), χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα σύμβολα για τα ποικίλα λάθη που εντόπισαν. Στη συνέχεια, γίνεται συγκριτική παρουσίαση στην τάξη και συζήτηση για αποσαφήνιση τυχόν αποριών, δίνοντας έμφαση στον περιορισμό των αυθαίρετων/περιττών διορθώσεων, στη σαφήνεια των παρατηρήσεων και στην ευανάγνωστη χρήση των συμβόλων.

2.3.Δ.3 | Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ (ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ, ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ, ΛΕΞΙΚΑ)

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνειδητοποιούν πόσο σημαντικό είναι να στηρίζονται σε έγκριτους οδηγούς (βιβλιογραφίας, παραπομπών, ορθογραφίας, συμπεριλαμβανομένων λεξικών και γραμματικών) και να τηρούν, ενιαία και με συνέπεια, συγκεκριμένες συμβάσεις. Σε ό,τι αφορά τη βιβλιογραφία και τις παραπομπές, προκειμένου να αντιληφθούν ότι το βιβλιογραφικό σύστημα «συγγραφέας και χρονολογία» (που χρησιμοποιούν APA, Chicago, Harvard, MLA, MHRA κ.ά.) είναι σήμερα καθιερωμένο διεθνώς, καλούνται να μελετήσουν το https://en.wikipedia.org/wiki/Citation

(όπου παρέχεται επισκόπηση ποικίλων συστημάτων και των μεταξύ τους διαφοροποιήσεων· στα ελληνικά, μπορούν να δουν το https://www.slideshare.net/slideshow/presentation4201/41430490#8, που αφορά όμως ειδικά τη φιλολογία). Κατόπιν, προτείνεται να δοκιμάσουν σε ζευγάρια να μεταφέρουν, από επιλεγμένα κείμενα, μερικές υποσημειώσεις και παραπομπές γραμμένες με το σύστημα «συγγραφέας και χρονολογία» στο σύστημα «συγγραφέας και τίτλος», και αντίστροφα, στην ολομέλεια, συζητούν ποιο σύστημα είναι πιο απλό, οικονομικό και επιτρέπει την απρόσκοπτη ανάγνωση και γιατί. Για τις γλωσσικές και ορθογραφικές επιλογές (για τις οποίες μπορούν να συμβουλεύονται και τις διάφορες «σχολικές» γραμματικές), είναι χρήσιμο να επισκεφτούν διαδικτυακά το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη και το *Χρηστικό Λεξικό* της Ακαδημίας Αθηνών, καθώς και την έντυπη μορφή του Λεξικού Μπαμπινιώτη (βλ. Πηγές). Σε μικρές ομάδες αναζητούν και στα τρία την ορθογραφία συγκεκριμένων λέξεων (*αγόρι, ατόφιος, βαρυγκομώ, βογκώ, γλιτώνω, γόμα, γόπα, γρασίδι, κανόνι, κόκαλο, κορόνα, κότα, κουκουνάρι, κουτός, λιχούδης, λιώνω, λόξιγκας, μαμά, μάνα, πασαλείφω, στριμώχνω, σπιράλ, τζίρος, τόνος, τσιπούρα, τσίμα, τσιρότο, φιλενάδα, φίσκα, φτιάνω/φτιάχνω*) και συζητούν τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στην ορθογράφησή τους, προκειμένου να αντιληφθούν ότι η ορθογραφία είναι μια σύμβαση που εξαρτάται από τις επιλογές του λεξικογράφου, αλλά και από τις επιταγές της εποχής (λ.χ. για απλοποίηση) και ότι για την αποφυγή ορθογραφικών προβλημάτων και διενέξεων (λ.χ. με συγγραφείς μέχρι επιμελητές/-τριες), καλό είναι να χρησιμοποιούν παντού και με συνέπεια μία, ευρύτερα αποδεκτή, πηγή-πρότυπο (λ.χ. το *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη).

2.3.Δ.4 | Ο/Η ΑΠΛΟΣ/-Η (ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ/-Η'Ή ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ/-Η) ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ/-ΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ

Υπάρχουν ποικίλοι τύποι επιμέλειας: η επιστημονική επιμέλεια (που αναλαμβάνει συνήθως ένας/μία ακαδημαϊκός/-ή επιμελητής/-τρια (editor), προκειμένου λ.χ. να εκδοθεί ένας συλλογικός τόμος με συμμετοχή πολλών ειδικών, αποστέλλοντας προκαταβολικά σαφείς οδηγίες για να λύσει ενδεχόμενες απορίες, αλλά και να θέσει σαφή όρια σε ό,τι αφορά λ.χ. την έκταση της κάθε συμβολής, την τυπογραφική διάταξη, το ορθογραφικό και βιβλιογραφικό σύστημα κ.ά.), αλλά και η συνεκτική (comprehensive) ή γραμμή προς γραμμή επιμέλεια (line by line edit), για τις οποίες μπορούν οι εκπαιδευόμενοι/-ες να ενημερωθούν από την ιστοσελίδα των Επιμελητών/-τριών Βιβλίων της Νέας Υόρκης. Στο μάθημα όμως προτείνεται να επικεντρωθούν στον ρόλο του/της απλού/ής επιμελητή/-τριας (copyeditor), που παρεμβαίνει πριν από την τελική σελιδοποίηση του κειμένου, για να το ελέγξει για κάθε είδους σφάλματα και ασυνέπειες. Έτσι, ελέγχει και διορθώνει: α. τυπογραφικά, ορθογραφικά και γλωσσικά (εκφραστικά, συντακτικά) σφάλματα (με σεβασμό όμως στο ύφος του συγγραφικού υποκειμένου), β. ασυνέπειες στην τεχνική διάταξη (γραμματοσειρά, μέγεθος στοιχείων,

είσθεση, κεφαλίδες, τίτλοι/υπότιτλοι, διάστιχα, εικόνες, πίνακες κ.ο.κ.), γ. ασυνέπειες στην εφαρμογή του συστήματος παραπομπών, παραθεμάτων, σημειώσεων, βιβλιογραφίας, δ. πραγματολογικά σφάλματα (λ.χ. ορθότητα ημερομηνιών που αφορούν ιστορικά γεγονότα ή χρονολογιών γέννησης, θανάτου, έκδοσης έργων κ.λπ.), ε. τέλος, πραγματοποιεί έλεγχο νομιμότητας σε ό,τι αφορά ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων, λογοκλοπής, χρήσης εικόνων κ.ο.κ., ενώ, αν έχει την κατάλληλη εμπειρία και κατάρτιση, μπορεί να αναλάβει και τη σύνταξη του Ευρετηρίου του βιβλίου. Για την άσκησή τους, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εργάζονται (ατομικά ή σε ζευγάρια) πάνω σε κατασκευασμένα κείμενα που θα περιέχουν σκόπιμα γλωσσικά και τεχνικά προβλήματα. Αφού σημειώσουν τα σημεία παρέμβασης (χωρίς να «ξαναγράφουν» το κείμενο, αλλά κάνοντας προσεκτικές βελτιώσεις), στην ολομέλεια συζητούν ποιες αλλαγές είναι θεμιτές και ποιες όχι, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο/η επιμελητής/-τρια καλείται να βελτιώσει ένα κείμενο χωρίς να το σφετερίζεται.

2.3.Δ.5 | Ο/Η ΔΙΟΡΘΩΤΗΣ/-ΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στο ρόλο του/της διορθωτή/-τριας (*proofreader*): αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία της επιμέλειας, το κείμενο παραδίδεται στο τυπογραφείο για στοιχειοθεσία. Το τυπογραφείο ετοιμάζει το κείμενο στη μορφή με την οποία θα τυπωθεί, κάνει μια δοκιμαστική εκτύπωση και στέλνει τα «τυπογραφικά δοκίμια», όπως λέγονται στα ελληνικά (*proofs* στα αγγλικά, εξού και *proofreader)*, στον/στη διορθωτή/-τρια για έλεγχο. Η δουλειά της διόρθωσης γίνεται πάντα σε παραβολή με το επιμελημένο τελικό κείμενο που παραδόθηκε στο τυπογραφείο. Ο/Η διορθωτής/-τρια βλέπει τα δύο κείμενα γραμμή προς γραμμή (συνήθως με τη χρήση χάρακα), βεβαιώνεται ότι δεν έχει εκπέσει ή αλλάξει κάτι (λ.χ. ότι δεν λείπει κείμενο ή υποσημειώσεις), ότι δεν υπάρχουν ασυνέπειες ή σφάλματα στη μορφοποίηση (λ.χ. ότι δεν έχουν αλλάξει τα όρθια στοιχεία σε πλάγια ή αντίστροφα), ελέγχει τον συλλαβισμό και μπορεί να προβεί σε μικροδιορθώσεις (για παράδειγμα, μπορεί να διορθώσει τις «χήρες/ορφανές» γραμμές και λέξεις ή τυχόν τυπογραφικά σφάλματα και ασυνέπειες που έχουν ξεφύγει στη διάρκεια της επιμέλειας). Επειδή όμως στο στάδιο αυτό οποιαδήποτε αλλαγή επηρεάζει τη σελίδωση του βιβλίου, οι παρεμβάσεις που γίνονται πρέπει να είναι ελάχιστες (αν το κείμενο έχει πολλά προβλήματα και χρειάζεται δραστικότερες παρεμβάσεις, δεν είναι απίθανο να σταλεί πίσω για περαιτέρω επιμέλεια). Όταν ολοκληρωθεί και η διόρθωση, το τελικό κείμενο στέλνεται στους/στις συγγραφείς για μία τελική θεώρηση, προκειμένου να δώσουν το «τυπωθήτω», την έγκριση δηλαδή για εκτύπωση. Ιδανικά, για την άσκηση των εκπαιδευομένων πρέπει να χρησιμοποιηθούν πραγματικά τυπογραφικά δοκίμια και τα αντίστοιχα επιμελημένα κείμενά τους (ή αν αυτό δεν είναι δυνατόν, έστω να κατασκευαστούν λ.χ. στο ChatGPT). Στην ολομέλεια είναι σημαντικό να επικεντρωθούν στα συχνότερα λάθη (π.χ. συλλαβισμός, παραλείψεις χαρακτήρων, λάθος εισαγωγικά) και να τονιστεί ότι η διόρθωση δεν αφορά το ύφος ή τη γλώσσα, αλλά τον τεχνικό έλεγχο ακρίβειας, συνέπειας και πληρότητας.

2.3.Δ.6 | ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ο λόγος για τον οποίο, ειδικά στον εκδοτικό και ακαδημαϊκό χώρο, επιμένουμε τόσο πολύ σε ζητήματα παραθεμάτων, παραπομπών, βιβλιογραφίας κ.λπ. είναι γιατί προσπαθούμε να σεβαστούμε την πνευματική ιδιοκτησία: δεν κλέβουμε τις ιδέες των άλλων προσπαθώντας να τις παρουσιάσουμε ως δικές μας. Αντίθετα, παραπέμπουμε με ακρίβεια και σαφήνεια στη δουλειά τους, αναγνωρίζοντας την αξία της και βοηθάμε το αναγνωστικό μας κοινό να διαπιστώσει, αν το επιθυμεί, από πού αντλήσαμε κι εμείς τις πηγές μας. Ο/Η επιμελητής/-τρια, ακόμη κι αν δεν είναι απόφοιτος/-η νομικής, οφείλει να γνωρίζει βασικά σημεία της ελληνικής νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας, ώστε να αποφεύγει παραβιάσεις και να προτείνει διορθώσεις που σέβονται τα δικαιώματα των δημιουργών. Στην παρούσα υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις θεμελιώδεις έννοιες του νόμου 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία (όπως τροποποιήθηκε με τους νόμους 4481/2017 και 4996/2022), καθώς και με βασικές αρχές της «δίκαιης χρήσης» (*fair use*) στην εκπαίδευση. Χρησιμοποιώντας το ενημερωτικό υλικό που είναι αναρτημένο στον ιστότοπο του Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας, παρουσιάζονται βασικές έννοιες, όπως ηθικό και περιουσιακό δικαίωμα, διάρκεια προστασίας, εξαιρέσεις για εκπαιδευτικούς σκοπούς, διαχείριση ψηφιακού περιεχομένου κ.ά. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εργάζονται (ατομικά ή σε ζευγάρια) με αποσπάσματα από ελεύθερα διαθέσιμα στο διαδίκτυο άρθρα ή δοκίμια και εντοπίζουν ενδεχόμενα παραδείγματα κακής χρήσης πηγών (παραθέματα χωρίς σήμανση (χωρίς εισαγωγικά δηλαδή), παραθέματα με σήμανση, αλλά χωρίς ακριβή παραπομπή σε αριθμό σελίδας της πηγής, πλήρη ή μερική απουσία παραπομπών, παραποιημένες παραπομπές ή παραθέματα, χρήση εικόνων χωρίς άδεια). Μετά την παρουσίασή τους, στην ολομέλεια ακολουθεί συζήτηση για την έννοια της «λογοκλοπής», τη διαφορά της από την απλή «παράλειψη αναφοράς» και τα όρια της νόμιμης χρήσης (ειδικά στον σημερινό ψηφιακό κόσμο).

2.3.Δ.7 | ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Τα άτομα που συμμετέχουν στην εκδοτική διαδικασία και στα διάφορα στάδιά της (συγγραφή, επιμέλεια, διόρθωση, τύπωμα/έκδοση κειμένου) έχουν συγκεκριμένες δουλειές και διακριτούς ρόλους. Επίσης, πρέπει να είναι διαφορετικοί άνθρωποι: όσο περισσότερα μάτια βλέπουν ένα κείμενο, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να είναι άρτιο όταν τυπωθεί. Η καλή επικοινωνία, ο απροκατάληπτος διάλογος και η αγαστή συνεργασία είναι πολύ σημαντικά στοιχεία, καθώς όλοι/-ες εργάζονται με έναν και μοναδικό σκοπό: να βελτιώσουν όσο γίνεται το τελικό παραγόμενο προϊόν. Η επιμέλεια, λοιπόν, δεν είναι απλώς μια τεχνική εργασία, είναι πράξη ευθύνης απέναντι στο συγγραφικό υποκείμενο, τον εκδοτικό οίκο και το αναγνωστικό κοινό. Στην παρούσα υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τους βασικούς δεοντολογικούς κανόνες που οι επαγγελματίες επιμελητές/-τριες οφείλουν να τηρούν τόσο κατά την επεξεργασία του κειμένου όσο και κατά την επικοινωνία με τα υπόλοιπα άτομα

που εμπλέκονται στην εκδοτική διαδικασία. Αρχικά, παρουσιάζεται σύντομη λίστα βασικών αρχών, αντλημένων από κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας που προτείνονται από επαγγελματικά σωματεία επιμελητών/-τριών και διορθωτών/-τριών, όπως το βρετανικό https://www.ciep.uk/ ή το αμερικάνικο https://aceseditors.org/. Οι βασικοί άξονες που θα συζητηθούν είναι: α) σεβασμός στην υφολογική ταυτότητα του συγγραφικού υποκειμένου, β) διακριτικότητα και εχεμύθεια, γ) μη αυθαίρετες παρεμβάσεις στο περιεχόμενο, δ) καταγραφή όλων των αλλαγών με σαφήνεια, ε) τεκμηρίωση κάθε διορθωτικής πρότασης, στ) σεβασμός των προθεσμιών και της συμφωνημένης έκτασης παρεμβάσεων και ζ) πνεύμα συνεργασίας και ειλικρινούς διαλόγου. Στην κύρια δραστηριότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες προτείνεται να δουλέψουν σε ομάδες με υποθετικά σενάρια (π.χ. «Ο/Η συγγραφέας αρνείται διορθώσεις που αφορούν σαφή λάθη», «Σου ζητείται να «εξωραΐσεις» το κείμενο μιας επιστολής, χωρίς να αναφερθεί πουθενά ότι έχει υποστεί επεξεργασία»). Κάθε ομάδα συζητά πώς θα αντιδρούσε και ποιον δεοντολογικό κανόνα θα επικαλούνταν, ώστε να γίνει αντιληπτό γιατί η δεοντολογία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της επιμέλειας και όχι «προαιρετικό παράρτημα».

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Συλλογικό Έργο. (2011). *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εκδόσεων. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://eclass.ekdd.gr/esdda/modules/document/file.php/KST_BEID_PDOKF116/Συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό/ΔΙΟΡΓΑΝΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ - ΕΕ.pdf
2. Συλλογικό Έργο. (1998). *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη ΑΠΘ]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

Συμπληρωματικές

1. Ιορδανίδου, Α. κ.ά. (2012). *Οδηγός της νεοελληνικής γλώσσας* (τόμος Α΄). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
2. Χαραλαμπάκης, Χ. κ.ά. (2014). *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://christikolexiko.academyofathens.gr/
3. Μπαμπινιώτης, Γ. (2019). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (6η έκδοση). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

2.3.Ε • ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην ενότητα αυτή, εξετάζεται η φύση και οι λειτουργίες της ψηφιακής αφήγησης, ενός σύνθετου προϊόντος που συνδυάζει μέσα και τεχνικές της παραδοσιακής αφήγησης από τη μια και τη σύγχρονη τεχνολογία πολυμέσων από την άλλη. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να εφαρμόσουν όσα έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες μαθησιακές ενότητες σχετικά με την αφήγηση σε ένα νέο ψηφιακό περιβάλλον. Πρόκειται για εγγενώς διαμεσικές αφηγήσεις, καθώς συναρθρώνονται από κείμενο, εικόνα (κινούμενη ή μη) και ήχο, και με τη συνήθως σύντομη διάρκειά τους αποτελούν φορείς μετάδοσης πληροφοριών, ιδεών και συναισθημάτων των παραγωγών τους. Το εργαστηριακό μέρος της ενότητας αφιερώνεται στην κατασκευή από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες σύντομων ψηφιακών αφηγήσεων με τη χρήση κατάλληλων προγραμμάτων και λογισμικών (ενδεικτικά storyboardthat.com, audacity, photostory, moviemaker, storybird κ.ά.).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα που διαφοροποιούν τις ψηφιακές από άλλου τύπου αφηγήσεις,
- Συνειδητοποιούν τις ποικίλες εφαρμογές που μπορεί να έχουν οι ψηφιακές αφηγήσεις στην εκπαίδευση, τις πωλήσεις, τα μουσεία, τις βιβλιοθήκες, την πολιτική προστασία κ.λπ.,
- Εφαρμόζουν τα επτά συστατικά στοιχεία, σύμφωνα με το Κέντρο Ψηφιακής Αφήγησης, Berkley, California της ψηφιακής αφήγησης και συγκεκριμένα:
- Αντιλαμβάνονται την προοπτική του/της αφηγητή/-τριας,
- Δίνουν έμφαση σε ένα συγκεκριμένο θέμα,
- Εμπλουτίζουν την αφήγηση με συναισθηματικό περιεχόμενο,
- Χρησιμοποιούν τη δική τους προσωπική φωνή,
- Επενδύουν την αφήγηση με μουσική και ηχητικά εφέ,
- Τηρούν τους κανόνες της αφηγηματικής οικονομίας,
- Φροντίζουν την ταχύτητα της αφηγηματικής εξέλιξης,
- Εφαρμόζουν τα στάδια παραγωγής μιας επιτυχημένης ψηφιακής αφήγησης: συγγραφή ιστορίας, σύνταξη σεναρίου, οπτικοποίηση/εικονογραφημένο σενάριο, προσθήκη πολυμέσων, δημοσίευση/κοινοποίηση,
- Κατασκευάζουν δικές τους, σύντομες, ψηφιακές αφηγήσεις,
- Αξιοποιούν από το διαδίκτυο εικόνες, βίντεο και ηχητικό υλικό με σεβασμό στις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Πολυτροπική αφήγηση / Game Based Learning / Διαμεσική αφήγηση / Μη γραμμική αφήγηση / Μυθοπλαστικός κόσμος / Πυραμίδα Freytag / Τεχνολογία πολυμέσων / Ψηφιακά μέσα / Ψηφιακή αφήγηση.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ
2	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΩΣ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ
3	Η ΜΗ ΓΡΑΜΜΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ
4	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ ΓΙΑ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ
5	ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ
6	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΙΑΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Κείμενο αναφοράς

2.3.Ε.1 | ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα αποτελεί εισαγωγή στην ψηφιακή αφήγηση σε διεπιστημονικό πλαίσιο. Σκοπός της είναι να μυήσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στη μελέτη των ψηφιακών αφηγήσεων και του ρόλου τους σε διάφορους τομείς (εκπαίδευση, διαφήμιση, ενημέρωση, πολιτισμός). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη χρήση της ψηφιακής αφήγησης για ψυχαγωγικούς, αλλά και επικοινωνιακούς σκοπούς. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες έρχονται σε επαφή με λογισμικά δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων (π.χ. moviemaker, audacity, photostory, που είναι εντελώς δωρεάν, ή storyboardthat.com, storybird, που προσφέρονται και σε δωρεάν εκδοχές με περιορισμένα όμως χαρακτηριστικά), ώστε να επιλέξουν το κατάλληλο εργαλείο για το εργαστηριακό σκέλος της ενότητας. Παράλληλα, μελετούν και αναλύουν υπάρχουσες ψηφιακές αφηγήσεις ως προς τη δομή, τη λειτουργία και την επιρροή τους στη σύγχρονη επικοινωνία. Κατανοούν τον ρόλο της ψηφιακής αφήγησης στην επικοινωνία, συγκρίνουν διαφορετικές ψηφιακές αφηγήσεις και γνωρίζουν τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησής τους με χρήση κατάλληλων λογισμικών (ελεύθερων ή ανοιχτού κώδικα). Επίσης, συνθέτουν τις γνώσεις που έχουν λάβει από άλλες μαθησιακές ενότητες για τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων και τον σχεδιασμό σεναρίων ψηφιακών αφηγήσεων. Αποκτούν, επιπλέον, βασική εξοικείωση με τις απαιτήσεις επιλογής υλικού για ψηφιακά παιχνίδια, στο πλαίσιο εισαγωγής στο Game Based Learning, και

αναπτύσσουν δεξιότητες συνεργασίας, δημιουργικής και κριτικής σκέψης μέσω του ψηφιακού αλφαβητισμού και της διεπιστημονικής προσέγγισης. Η υποενότητα λειτουργεί ως θεμέλιο για τις επόμενες ενότητες: βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να αναγνωρίζουν βασικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής αφήγησης και να προετοιμάζουν την εφαρμογή τους στο εργαστήριο.

2.3.Ε.2 | ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΩΣ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Στη συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες προσεγγίζουν την ψηφιακή αφήγηση ως μια πολυτροπική εμπειρία, η οποία συνδυάζει διαφορετικούς τρόπους έκφρασης και αναπαράστασης (λόγο, εικόνα, ήχο, βίντεο) για τη δημιουργία μιας ενιαίας, συντονισμένης αφήγησης και μιας συνεκτικής και ολοκληρωμένης αφηγηματικής εμπειρίας. Εισάγονται, επίσης, στην έννοια της διαμεσικής αφήγησης, όπου τα μέρη της ιστορίας διανέμονται σε περισσότερα μέσα, με το καθένα να προσθέτει ξεχωριστές πτυχές στον αφηγηματικό κόσμο. Η ενότητα εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες: τον μυθοπλαστικό κόσμο, την ιστορία και τους χαρακτήρες. Ο ψηφιακός μυθοπλαστικός κόσμος αναλύεται ως ένα δυναμικό νοητικό πλαίσιο, που δομείται από τελεστές, γεγονότα και υπόβαθρο. Η ιστορία προσεγγίζεται ως μια σειρά κλιμακούμενων πράξεων, με την τελική πράξη να φέρνει μια απόλυτη και μη αναστρέψιμη αλλαγή στον πρωταγωνιστικό χαρακτήρα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν τη διαφορά μεταξύ ιστορίας και πλοκής, τη δομή της αφήγησης σε επίπεδα (πράξη, σκηνή, συμβάν), την αλληλεπίδραση κειμένου, εικόνας και ήχου. Επίσης, εφαρμόζουν την πυραμίδα του Freytag στην ανάλυση της ιστορίας και αναφέρονται στον πολυαφηγηματικό ψηφιακό σχεδιασμό πολλαπλών αλληλεξαρτώμενων ιστοριών, στο ίδιο χρονικό, αλλά διαφορετικό χωρικό ή μέσο-αφηγηματικό πλαίσιο. Εξετάζουν, τέλος, τις δυνατότητες της μη γραμμικής αφήγησης, της χρήσης πολλαπλών ροών πληροφορίας, της ανάπτυξης διαμεσικών χαρακτήρων και της αξιοποίησης των αρχετύπων. Μέσω παραδειγμάτων, οι εκπαιδευόμενοι/-ες χαρτογραφούν το διαμεσικό ταξίδι του ήρωα και αναπτύσσουν δεξιότητες ανάλυσης, παρατήρησης και δημιουργικής σύνθεσης σε πολυτροπικό περιβάλλον.

2.3.Ε.3 | Η ΜΗ ΓΡΑΜΜΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στη μη γραμμικότητα ως βασικό χαρακτηριστικό της ψηφιακής αφήγησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν την εξέλιξη της αφήγησης και της σεναριογραφίας σε διαφορετικά καλλιτεχνικά πεδία που αξιοποιούν ψηφιακά μέσα: από τη λογοτεχνία, το θέατρο και τις εικαστικές τέχνες, μέχρι τον κινηματογράφο, τα πολυμέσα, τη μικτή πραγματικότητα, τα ψηφιακά παιχνίδια και τις άλλες μορφές αλληλεπιδραστικής ψηφιακής τέχνης. Εξετάζουν τους διαφορετικούς ψηφιακούς τρόπους δόμησης και ροής περιεχομένου σε έργα μη γραμμικής αφήγησης, τα βασικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής αφήγησης, καθώς και τις δυνατότητες

που παρέχουν οι ψηφιακές τεχνολογίες για την παραγωγή και παρουσίαση τέτοιων αφηγήσεων. Επιπλέον, προσεγγίζουν έννοιες όπως η διαμεσικότητα, η διακειμενικότητα, η υβριδικότητα, η αλληλεπιδραστική και συνεργατική αφήγηση, αξιοποιώντας συνδυαστικά παραδείγματα από όλο το φάσμα των παραδοσιακών και ψηφιακών μορφών τέχνης. Πιο ειδικά, τα επιμέρους ζητήματα που εξετάζονται είναι η γραμμική αφήγηση και τα βασικά αφηγηματικά στοιχεία, η μη γραμμική αφήγηση και τα είδη αφηγηματικών ροών σε έργα μη γραμμικής αφήγησης, η έννοια του υπερκειμένου και η χρήση του ως αφηγηματικής δομής, οι γενεσιουργοί αλγόριθμοι αφήγησης, οι διαδραστικές και συμμετοχικές ψηφιακές αφηγήσεις, οι μη γραμμικές αφηγήσεις σε περιβάλλοντα μικτής πραγματικότητας και σε ψηφιακά παιχνίδια, η διαμεσική αφήγηση, και τα βασικά χαρακτηριστικά και κατηγορίες διαμεσικών έργων, καθώς και επεκτάσεις διαμεσικών έργων και ο ρόλος των διαδικτυακών κοινοτήτων. Τέλος, μέσω της παρακολούθησης διάφορων ειδών ψηφιακής αφήγησης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν μεθοδολογίες και τεχνικές για τη θεωρητική ανάλυση και την πρακτική σύνθεση μη γραμμικών και διαμεσικών ψηφιακών αφηγήσεων.

2.3.Ε.4 | ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ ΓΙΑ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις τεχνολογίες συγγραφής και διαχείρισης πολυμέσων, καθώς και γενικότερα στην αξιοποίηση των τεχνικών μη γραμμικής αφήγησης στα νέα ψηφιακά μέσα, σε εργαστηριακό πλαίσιο. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν ζητήματα δημιουργίας πολυμεσικού περιεχομένου, εφαρμογών και αξιοποίησης των αντίστοιχων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών από την πλευρά του τελικού χρήστη. Αξιοποιούν γνώσεις και δεξιότητες από άλλα επιστημονικά πεδία στα πλαίσια της στενής συνεργασίας ειδικών και ομάδων διαφορετικών κλάδων (π.χ. γραφιστών/-τριών, σεναριογράφων, καλλιτεχνών/-ίδων, ειδικών των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, προγραμματιστών/-τριών, επικοινωνιολόγων κ.λπ.). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στη χρήση των πολυμέσων με σκοπό να γίνονται κατανοητοί/-ές από τις υπόλοιπες δημιουργικές ομάδες μέσω της κατανόησης των θεμάτων, της παροχής τεχνογνωσίας και της ανάπτυξης δεξιοτήτων συγγραφής και διαχείρισης πολυμέσων από απλούς/-ές χρήστες/-τριες. Η υποενότητα δίνει έμφαση στην αξιοποίηση πολυμεσικών υπηρεσιών, σε μεθόδους ανάπτυξης και εφαρμογής μη γραμμικής αφήγησης στα νέα ψηφιακά μέσα, έχοντας διττό στόχο: καταρχήν, αποσκοπεί στην κατανόηση των βασικών αρχών και τεχνολογιών, επιδιώκοντας την εύκολη εκτέλεση πολυμεσικών εφαρμογών και την υπερμεσική πλοήγηση, ως κομμάτι των διαδικασιών καθημερινής «ψηφιακής ενημέρωσης»-πληροφόρησης. Παράλληλα, αποβλέπει στην απόκτηση από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες δεξιοτήτων πολυμεσικής παραγωγής ως κομμάτι της δημιουργίας και διανομής περιεχομένου από συμμετοχικούς/-ές χρήστες/-τριες, ελεύθερους/-ες επαγγελματίες, μέλη μεγάλων οργανισμών-παραγωγών κ.ά. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τις βασικές αρχές σχεδιασμού και κατασκευής σύντομων ψηφιακών αφηγήσεων με τη

χρήση κατάλληλων προγραμμάτων και λογισμικών, όπως το storyboardthat.com, audacity, photostory, moviemaker, storybird κ.λπ.

2.3.Ε.5 | ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται σε επτά στοιχεία της ψηφιακής αφήγησης: οπτική γωνία, βασικό ερώτημα, συναισθηματικό περιεχόμενο, χάρισμα της φωνής, δύναμη της μουσικής, οικονομία/απλότητα και ρυθμό/ροή αφήγησης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν ψηφιακές αφηγήσεις που μιλούν για τα στοιχεία αυτά (π.χ. από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Ωνάση) και συζητούν γι' αυτά στην αίθουσα διδασκαλίας. Εισάγονται στον κόσμο της ψηφιακής αφήγησης με όχημα έναν πρωταγωνιστικό χαρακτήρα, με τον οποίο πιθανόν ταυτίζεται ο θεατής. Δίνουν απαντήσεις σε ερωτήματα που έχουν θέσει εκ των προτέρων για το θέμα. Επικεντρώνονται σε θέματα που προκαλούν έντονα συναισθήματα τόσο στον δημιουργό όσο και στο κοινό, με τρόπο προσωπικό και δυναμικό. Εξετάζουν το σπικάζ, δηλαδή το εκφωνημένο κείμενο που συνοδεύει την οπτικοποίηση της ψηφιακής αφήγησης και τις διάφορες λειτουργίες, όπως η γρήγορη έκθεση πληροφοριών, η ερμηνεία της εικόνας, ο εσωτερικός μονόλογος και η εστίαση του βλέμματος. Διερευνούν εάν η μουσική που συνοδεύει τα πλάνα μιας ψηφιακής αφήγησης συμβαδίζει με το συναίσθημα που δημιουργείται στον/στη θεατή/-τρια και εάν το τονώνει. Εξετάζουν εάν η μουσική επιτελεί πολλαπλές λειτουργίες, όπως εάν φωτίζει συναισθηματικούς δρόμους, εάν νοηματοδοτεί εικόνες που μοιάζουν ουδέτερες ή επιδέχονται πολλές ερμηνείες, εάν η μουσική ενότητα είναι μια ασφαλής βάση πάνω στην οποία κατακερματισμένες εικόνες συντίθενται αρμονικά και εάν κατευθύνει την προσοχή των θεατών σε συγκεκριμένα σημεία, αντικείμενα, πρόσωπα ή και καταστάσεις στην οθόνη. Επίσης, εξετάζουν εάν η δόμηση της ψηφιακής ιστορίας διατηρεί ισορροπημένη χρήση ακουστικών και οπτικών στοιχείων, ώστε να μεταδίδονται με σαφήνεια συγκεκριμένα μηνύματα. Τέλος, καταγράφουν τον ρυθμό με τον οποίο εξελίσσεται η ιστορία ως καθοριστικό στοιχείο για τη διατήρηση του ενδιαφέροντος του κοινού.

2.3.Ε.6 | ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΙΑΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η μαθησιακή υποενότητα έχει εργαστηριακό χαρακτήρα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ακολουθούν επτά στάδια δημιουργίας μιας ψηφιακής αφήγησης σε ένα ενδεικτικό παράδειγμα, σύμφωνα με τις αρχές του Κέντρου Ψηφιακής Αφήγησης, Berkley, California. Πρώτον, δημιουργούνται μικρές ομάδες εκπαιδευομένων και επιλέγουν την έννοια ή διαδικασία με την οποία θα ασχοληθούν, αναζητούν σχετικές πηγές-πληροφορίες, και επιλέγουν τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουν. Δεύτερον, δημιουργούν το βασικό σενάριο της ψηφιακής αφήγησης. Βρίσκουν τη βασική ιδέα της ιστορίας και δημιουργούν τους χαρακτήρες. Συνθέτουν τη δομή και την εξέλιξη της ιστορίας και καταγράφουν τους διαλόγους και την αφήγηση. Τρίτον, σχεδιάζουν με σκίτσα το βασικό σενάριο, τις βασικές σκηνές, και επιλέγουν τις γωνίες λήψης για τη σκηνοθε-

σία και καθορίζουν το ύφος και την αισθητική της αφήγησης. Τέταρτον, συλλέγουν τα υλικά που απαιτούνται για την κατασκευή των σκηνικών και των ηρώων/-ίδων και κατασκευάζουν τα μοντέλα (είτε έτοιμους χαρακτήρες-φιγούρες είτε κατασκευασμένα από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με διάφορα έτοιμα υλικά). Πέμπτον, φωτογραφίζουν τα αντικείμενα και τις σκηνές της ιστορίας με τη χρήση ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής. Τα αντικείμενα μετακινούνται λίγα εκατοστά και κάθε φορά φωτογραφίζονται με τη χρήση κατάλληλου φωτισμού και γωνίας λήψης. Έκτον, ηχογραφούν τους διαλόγους και την αφήγηση χρησιμοποιώντας κάποια εφαρμογή εγγραφής φωνής (π.χ., σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, κινητό τηλέφωνο, tablet κ.λπ.) με περιορισμό των θορύβων του περιβάλλοντος, σε απόλυτη ησυχία, για υψηλή ποιότητα ηχογράφησης. Έβδομον, πραγματοποιείται η σύνθεση των φωτογραφιών και των ήχων της ψηφιακής αφήγησης σε ηλεκτρονικό υπολογιστή μαζί με τις ηχογραφήσεις/ήχους και τις φωτογραφίες. Με τη βοήθεια ενός λογισμικού επεξεργασίας (π.χ. Movie Maker, που διατίθεται δωρεάν) γίνεται το τελικό μοντάζ και η σύνθεση της ταινίας.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Δημούλας, Χ. (2015). *Τεχνολογίες συγγραφής και διαχείρισης πολυμέσων* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-588
2. Καλαμπάκας, Β. & Κυριακουλάκος, Π. (2015). *Η οπτικοακουστική κατασκευή*. [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5709

Συμπληρωματικές

1. Kallas-Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Η τέχνη της επινόησης και της αφήγησης στον κινηματογράφο. 66 ασκήσεις και 1 μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
2. Vaughan, T. (2011). *Πολυμέσα: αναλυτικός οδηγός* (μτφρ. Γ. Σαμαράς), (8η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Γκιούρδα.

2.4 • ΕΞΑΜΗΝΟ Δ΄

2.4.Α • ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Βασικός στόχος της μαθησιακής ενότητας είναι η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στις ιδιομορφίες της συγγραφής σεναρίων που προορίζονται για μυθοπλαστικού χαρακτήρα τηλεοπτικά προϊόντα (τηλεοπτικές σειρές) και ντοκιμαντέρ, για τα οποία γίνεται αρχικά μια σύντομη ιστορική επισκόπηση. Ειδικότερα για τα ντοκιμαντέρ, που αποτυπώνουν πραγματική και αυθόρμητη δράση, μελετώνται τρόποι με τους οποίους μπορούν να «σκηνοθετηθούν» (επιλογή ή απάλειψη σκηνών, γωνίες λήψης κ.λπ.). Στο πλαίσιο της ενότητας, αναλύονται επίσης οι διαφορές στη δομή και την πλοκή των τηλεοπτικών σειρών σε σχέση με τις κινηματογραφικές ταινίες, που οφείλονται κατά κύριο λόγο στην έκταση και την επεισοδιακή διάρθρωσή τους. Παράλληλα, εξετάζονται και άλλες πτυχές των τηλεοπτικών σειρών (εικόνα, ήχος, μοντάζ), ως οπτικοακουστικών προϊόντων, που επηρεάζουν άμεσα τον τρόπο συγγραφής του σεναρίου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν ζητήματα δομής και πλοκής, διαλόγου, χαρακτήρων και τεχνικών εμπλοκής των τηλεθεατών/-τριών, ενώ στο εργαστηριακό μέρος επιχειρούν τη συγγραφή δικών τους σεναρίων.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Έχουν μια γενική εικόνα της ιστορικής εξέλιξης των τηλεταινιών, των τηλεοπτικών σειρών και των ντοκιμαντέρ,
- Εφαρμόζουν τις συμβάσεις συγγραφής και μορφοποίησης του τηλεοπτικού σεναρίου,
- Αποκωδικοποιούν το δομικό σχήμα μιας τηλεταινίας: ιστορία και πλοκή ή/και υποπλοκή/-ές, πράξη, σκηνή, κρίσιμο σημείο κ.λπ.,
- Εφαρμόζουν μοντέλα κινηματογραφικής αφήγησης, όπως το τρίπρακτο μοντέλο S. Field, το μοντέλο M. Hauge, το δομικό σχήμα Dancyger-Cooper, το μυθικό ταξίδι του Vogler, τη δομή punch line κ.λπ. στην τηλεοπτική αφήγηση,
- Εμβαθύνουν στα είδη των χαρακτήρων και των συγκρούσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους και με το περιβάλλον τους, φυσικό ή κοινωνικό, δηλαδή σύγκρουση εσωτερική, διαπροσωπική, κοινωνική, πολιτική κ.λπ.,
- Εκτιμούν τη διαφορά στην τηλεοπτική γλώσσα μεταξύ αυτού που λέγεται και αυτού που υπονοείται,
- Αναπτύσσουν τεχνικές και εργαλεία όξυνσης του ενδιαφέροντος και της συναισθηματικής, νοητικής και αισθητικής εμπλοκής των τηλεθεατών/-τριών,
- Αποκτούν εξοικείωση με μορφές εναλλακτικής τηλεοπτικής γλώσσας,
- Αποτιμούν τεκμηριωμένα το αισθητικό αποτέλεσμα μιας τηλεοπτικής ταινίας,

- Διακρίνουν την ιδιαίτερη φύση του ντοκιμαντέρ ως καταγραφής αυθεντικής και αυθόρμητης δράσης που δεν αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας,
- Παράγουν δικά τους τηλεοπτικά σενάρια, κυρίως για ταινίες μικρού μήκους, αξιοποιώντας στοιχεία από διάφορες τεχνοτροπίες και έχοντας διαμορφώσει τη δική τους προσωπική σεναριακή τηλεοπτική «γλώσσα».

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Τηλεοπτική σειρά / Ντοκιμαντέρ / Αφηγηματικά μοντέλα / Χαρακτήρες / Ταινίες μικρού μήκους / Τηλεοπτική γλώσσα / Μυθοπλασία / Δομή και πλοκή / Υπαινικτικός διάλογος.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ
2	ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ
3	ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΛΟΚΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΣΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ
4	ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ
5	Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
6	ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΜΠΛΟΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΗΛΕΘΕΑΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ
7	ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Α.1 | ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στην ιστορική εξέλιξη των τηλεοπτικών σειρών, των τηλεταινιών και των ντοκιμαντέρ, προσφέροντας στους/τις εκπαιδευόμενους/-ες μια ευρεία εικόνα για τη μορφοποίηση και τη διάδοσή τους μέσα στον χρόνο. Αρχικά, παρουσιάζονται οι απαρχές της τηλεοπτικής παραγωγής και οι πρώτες μορφές μυθοπλασίας και τεκμηρίωσης που αναπτύχθηκαν στην τηλεόραση. Στη συνέχεια, εξετάζονται οι καινοτομίες που εισήχθησαν κατά το πέρασμα των δεκαετιών και ο ρόλος της τεχνολογικής εξέλιξης, με έμφαση σε κομβικές περιόδους όπως η «Χρυσή Εποχή της Τηλεόρασης» και η άνοδος των ντοκιμαντέρ ως αυτόνομου είδους. Μελετάται η εξέλιξη του ντοκιμαντέρ ως κινηματογραφικού είδους, με έμφαση στην ιστορική του διαδρομή και στους πρωτοπόρους που συνέβαλαν στην ανάπτυξή του (από τον Ρόμπερτ Φλάερτι μέχρι τις σύγχρονες τάσεις). Αναλύονται σημαντικοί σταθμοί της

ιστορίας της τηλεόρασης στην Ελλάδα (αρχή λειτουργίας δημόσιας τηλεόρασης, εμφάνιση ιδιωτικής) και αναγνωρίζονται σημαντικές τάσεις και αλλαγές που επηρέασαν τα τηλεοπτικά προϊόντα. Προτείνεται η παρακολούθηση ψηφιακού υλικού και η δημιουργία μιας χρονογραμμής με οπτικοακουστικά αποσπάσματα από διαφορετικές περιόδους της τηλεοπτικής παραγωγής, όπως τις πρώτες τηλεοπτικές σειρές, τα sitcoms, τα δράματα και τα ντοκιμαντέρ. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να μελετήσουν συγκεκριμένες δεκαετίες ή κάποιο τηλεοπτικό προϊόν, όπως μία δημοφιλή σειρά ή ένα ντοκιμαντέρ και να προχωρήσουν σε συνοπτική παρουσίαση των χαρακτηριστικών τους. Με την ολοκλήρωση της εισαγωγικής αυτής υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αποκτούν μια γενική εικόνα της ιστορικής εξέλιξης των τηλεταινιών, των τηλεοπτικών σειρών και των ντοκιμαντέρ. Παράλληλα, αντιλαμβάνονται πώς κοινωνικοπολιτικά γεγονότα ή τεχνολογικές αλλαγές, όπως η εμφάνιση του streaming, διαμορφώνουν την τρόπο γραφής και εν γένει την τηλεοπτική παραγωγή.

2.4.Α.2 | ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα διάφορα είδη ντοκιμαντέρ (ιστορικό, δημοσιογραφικό, εθνογραφικό κ.λπ.), καθώς και τις βασικές αρχές υλοποίησης ενός ντοκιμαντέρ, από το στάδιο της σύλληψης της ιδέας, το γύρισμα, το μοντάζ, μέχρι τη διανομή. Τα ντοκιμαντέρ, ως ξεχωριστό είδος οπτικοακουστικής αφήγησης στοχεύουν στην καταγραφή, ερμηνεία και παρουσίαση της πραγματικότητας, επιδιώκοντας να ευαισθητοποιήσουν το κοινό, να αναδείξουν σημαντικά κοινωνικά ζητήματα και να προκαλέσουν κριτική σκέψη. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τεχνικές, όπως η επιλογή και αφαίρεση σκηνών, η χρήση διαφορετικών γωνιών λήψης, το μοντάζ, η επιλογή μουσικής και η ενσωμάτωση αφηγηματικού λόγου. Αναλύουν πώς αυτές οι τεχνικές ενισχύουν τον συναισθηματικό αντίκτυπο και βοηθούν στη μετάδοση του μηνύματος, χωρίς να αλλοιώνουν την πραγματικότητα. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των ντοκιμαντέρ είναι η τεκμηρίωση πραγματικών γεγονότων μέσω εικόνων, αρχειακού υλικού και συνεντεύξεων, με σκοπό την ενημέρωση ή την ευαισθητοποίηση του κοινού. Συχνά χρησιμοποιείται η αφηγηματική φωνή (voice-over) για την καθοδήγηση των θεατών/-τριών και την παροχή ερμηνευτικού πλαισίου. Ειδική αναφορά γίνεται στην ηθική διάσταση της παραγωγής ντοκιμαντέρ, κυρίως δε σε θέματα όπως η αντικειμενικότητα, ο σεβασμός προς όσους/-ες συμμετέχουν και οι τρόποι παρουσίασης κοινωνικών ζητημάτων. Συνοψίζοντας, η εκπαιδευτική υποενότητα επιδιώκει να καταρτίσει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τις απαραίτητες γνώσεις για την κατανόηση του ντοκιμαντέρ, τόσο ως εργαλείου ερμηνείας της πραγματικότητας όσο και ως μέσου κοινωνικού προβληματισμού και αλλαγής. Παράλληλα, αναδεικνύεται η ιδιαίτερη φύση του ως καταγραφής αυθεντικής και αυθόρμητης δράσης, σε αντιδιαστολή με τη μυθοπλασία.

2.4.Α.3 | ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΛΟΚΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΣΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στις βασικές διαφορές στη δομή και την πλοκή μεταξύ τηλεοπτικών σειρών και κινηματογραφικών ταινιών, επισημαίνοντας πώς αυτές οι διαφορές καθορίζουν τον τρόπο συγγραφής του σεναρίου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν πώς η επεισοδιακή φύση των τηλεοπτικών σειρών επιτρέπει την ανάπτυξη πολλαπλών υποπλοκών και μακροχρόνιων σχέσεων μεταξύ των χαρακτήρων, ενώ οι ταινίες, περιορισμένες σε χρονική διάρκεια, επικεντρώνονται σε μια κεντρική πλοκή με συμπυκνωμένη εξέλιξη. Η μελέτη ξεκινά με την αποκωδικοποίηση του δομικού σχήματος μιας τηλεταινίας. Μελετούν, δηλαδή, την ιστορία και πλοκή ή τις υποπλοκές, τις πράξεις, τις σκηνές, τα κρίσιμα σημεία του σεναρίου, την κορύφωση, την έκβαση. Ερευνούν, επίσης, τη δυνατότητα εφαρμογής του τρίπρακτου ή άλλων μοντέλων αφηγηματικής δομής στην τηλεοπτική γραφή. Ουσιαστικές διαφορές μεταξύ τηλεοπτικών σειρών και κινηματογραφικών ταινιών εντοπίζονται στη χρονική τους διάρκεια, στην κύρια πλοκή μιας ταινίας και στην ύπαρξη πολλών υποπλοκών που συνθέτουν ένα μωσαϊκό αφήγησης στο τηλεοπτικό σενάριο, στην ανάπτυξη λίγων βασικών χαρακτήρων ή ενός μεγαλύτερου cast χαρακτήρων σε βάθος πολλών τηλεοπτικών επεισοδίων ή σεζόν. Σημαντική διαφορά αποτελεί η δυνατότητα αναπροσαρμογής του σεναρίου, καθώς το τηλεοπτικό είναι ευέλικτο, επιτρέποντας αλλαγές στις ιστορίες ανάλογα με τις αντιδράσεις του κοινού ή την επιτυχία της σειράς, ενώ το κινηματογραφικό έχει σταθερό και πλήρως προγραμματισμένο τέλος. Συνολικά, η εκπαιδευτική υποενότητα προσφέρει τις απαραίτητες γνώσεις για την κατανόηση των τεχνικών που συμβάλλουν στη δημιουργία συνεκτικών επεισοδίων και στην ανάπτυξη μακροχρόνιας αφήγησης. Παράλληλα, φωτίζονται οι βασικές διαφοροποιήσεις στη δομή και την πλοκή ανάμεσα στις τηλεοπτικές σειρές και τις κινηματογραφικές ταινίες.

2.4.Α.4 | ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στη δημιουργία σύνθετων χαρακτήρων και στην ανάπτυξη συγκρούσεων, που αποτελούν τον πυρήνα της δραματικής έντασης στα τηλεοπτικά σενάρια. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διερευνούν τα χαρακτηριστικά των διαφορετικών τύπων χαρακτήρων (πρωταγωνιστών/-τριών, ανταγωνιστών/-τριών, δευτερευόντων χαρακτήρων) και τον ρόλο τους στη διαμόρφωση της αφήγησης. Παράλληλα, εξετάζουν τους τύπους συγκρούσεων που συναντώνται συχνά σε τηλεοπτικές σειρές, όπως οι εσωτερικές (π.χ. προσωπικές αμφιβολίες, διλήμματα), οι διαπροσωπικές (αντιπαραθέσεις μεταξύ χαρακτήρων), οι κοινωνικές (συγκρούσεις με το κοινωνικό περιβάλλον) και οι πολιτικές (αντιπαραθέσεις με ιδεολογικό ή πολιτικό υπόβαθρο). Στο πλαίσιο της υποενότητας οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν και αναλύουν σκηνές από τηλεοπτικές σειρές, στρέφοντας την προσοχή τους στους χαρακτήρες, στις μεταξύ τους σχέσεις και στη δυναμική των συγκρούσεων. Εξετάζεται σε βάθος η

ψυχολογική πολυπλοκότητα των πρωταγωνιστών/-τριών και των ανταγωνιστών/-τριών, καθώς και η εξέλιξή τους μέσα από τη δραματουργική σύγκρουση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διαμόρφωση των ανταγωνιστών/-τριών, με στόχο να αναδειχθούν τόσο τα ελαττώματα όσο και οι πιθανές ευγενείς προθέσεις τους, δημιουργώντας πολυδιάστατους χαρακτήρες που συμβάλλουν στη συνολική αφηγηματική ένταση. Μέσω εργαστηριακών ασκήσεων προχωρούν στη συγγραφή μιας σκηνής που αναδεικνύει μια συγκεκριμένη σύγκρουση, προκειμένου να ασκηθούν στη δημιουργία πειστικών χαρακτήρων που προσδίδουν βάθος και ένταση στην τηλεοπτική αφήγηση. Η συγκεκριμένη υποενότητα αναδεικνύει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο κατανόησης των ειδών χαρακτήρων και των συγκρούσεων που αναπτύσσονται τόσο μεταξύ των προσώπων όσο και σε σχέση με το περιβάλλον τους (φυσικό, κοινωνικό ή πολιτικό). Παράλληλα, δίνεται έμφαση στη διερεύνηση της ψυχολογίας των χαρακτήρων και στην ανάπτυξη πολυεπίπεδων σχέσεων μέσα από αφηγήσεις που ενσωματώνουν συγκρούσεις με διάρκεια και αφηγηματική ένταση, διατηρώντας το ενδιαφέρον του κοινού.

2.4.Α.5 | Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις ιδιαίτερες πτυχές της τηλεοπτικής γλώσσας και την ισχύ του υπαινικτικού διαλόγου. Εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους ο διάλογος μπορεί να υπονοεί περισσότερα από όσα εκφράζει ρητά, δημιουργώντας «κενά», τα οποία το κοινό καλείται να συμπληρώσει αξιοποιώντας το οπτικό και ακουστικό πλαίσιο της σκηνής. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν τα οπτικά, ακουστικά και αφηγηματικά στοιχεία που αποτελούν το πολυδιάστατο σύστημα της τηλεοπτικής γλώσσας. Τα οπτικά στοιχεία περιλαμβάνουν τις γωνίες λήψης, τις συνθέσεις πλάνων και τεχνικές επεξεργασίας που επηρεάζουν την αντίληψη των θεατών/-τριών. Για παράδειγμα, ένα κοντινό πλάνο μπορεί να αποδώσει την εσωτερική ένταση ενός χαρακτήρα, ενώ οι γρήγορες εναλλαγές πλάνων δημιουργούν αίσθηση έντασης ή επείγοντος. Στα ακουστικά στοιχεία, ο διάλογος, η μουσική και τα ηχητικά εφέ έχουν καθοριστική σημασία στην αφήγηση. Ένας προσεκτικά δομημένος διάλογος δεν προωθεί μόνο την πλοκή, αλλά αποκαλύπτει και τη φύση των χαρακτήρων και τις μεταξύ τους σχέσεις. Επιπλέον, εξετάζεται πώς οι τηλεοπτικές σειρές προσαρμόζουν τη γλώσσα τους ανάλογα με το είδος και το κοινό. Μια κωμωδία μπορεί να χρησιμοποιεί ταχύ ρυθμό, ανάλαφρη μουσική και πνευματώδεις διαλόγους, ενώ ένα δράμα βασίζεται σε πιο αργό ρυθμό και πολυεπίπεδο σενάριο. Στο πλαίσιο αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν μελέτες περιπτώσεων γνωστών τηλεοπτικών σειρών και δημιουργούν τις δικές τους σύντομες σκηνές, κατανοώντας την τηλεοπτική γλώσσα ως έναν πολυτροπικό κώδικα που ενσωματώνει διάλογο, εικόνα και ήχο. Επιπλέον, η υποενότητα εισάγει μορφές εναλλακτικής τηλεοπτικής γλώσσας, δίνοντας έμφαση στην καλλιέργεια αισθητικής αντίληψης και στην κατανόηση των τρόπων με τους οποίους αξιολογείται το αισθητικό αποτέλεσμα μιας τηλεοπτικής σειράς ή κινηματογραφικής ταινίας.

2.4.Α.6 | ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΜΠΛΟΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΗΛΕΘΕΑΤΩΝ/-ΤΡΙΩΝ

Η υποενότητα αυτή εστιάζεται στις τεχνικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι σεναριογράφοι για να διατηρήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού και να ενισχύσουν τη συναισθηματική και νοητική του εμπλοκή. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μελετούν αφηγηματικά εργαλεία όπως τις ανατροπές, το cliffhanger (ανοιχτό φινάλε ή αμφίρροπο τέλος), τη δραματική ειρωνεία, τη χρήση φλας-μπακ και τους χαρακτήρες που κεντρίζουν την ενσυναίσθηση ή προκαλούν αντιπαράθεση. Δίνεται, επίσης, έμφαση στη διαχείριση του ρυθμού και της έντασης για να διατηρείται η αγωνία και η συναισθηματική εμπλοκή των θεατών/-τριών σε όλη τη διάρκεια του επεισοδίου ή της σειράς. Η προβολή σκηνών από τηλεοπτικές σειρές ή ντοκιμαντέρ που χρησιμοποιούν ανατροπές, δραματική ειρωνεία ή άλλες τεχνικές για να αυξήσουν την αγωνία βοηθά τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι εν λόγω τεχνικές δημιουργούν περαιτέρω αγωνία για την έκβαση της ιστορίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους χαρακτήρες, οι οποίοι αποτελούν κεντρικό άξονα για τη δημιουργία συναισθηματικής σύνδεσης με το κοινό. Οι σεναριογράφοι διερευνούν τρόπους, ώστε να ενισχύσουν την ενσυναίσθηση προς τους/τις ήρωες/-ίδες, αλλά και να προκαλέσουν αντιπαράθεση, όταν χρειάζεται, καθιστώντας τους χαρακτήρες πιο ανθρώπινους και πειστικούς. Οι χαρακτήρες που διαθέτουν πολλαπλές διαστάσεις και σύνθετα κίνητρα επιτρέπουν στο κοινό να ταυτιστεί ή να συγκρουστεί μαζί τους, διατηρώντας ζωντανό το ενδιαφέρον. Στην εν λόγω υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν πώς να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τεχνικές και αφηγηματικά εργαλεία που διατηρούν την προσοχή και δημιουργούν μια ισχυρή συναισθηματική αλληλεπίδραση με το κοινό, καθιστώντας την αφήγηση πιο ελκυστική και συναρπαστική.

2.4.Α.7 | ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΣΕΝΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Η υποενότητα αυτή παρέχει στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες τη δυνατότητα να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους στη συγγραφή τηλεοπτικών σεναρίων και ντοκιμαντέρ μέσα από εργαστηριακή άσκηση. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσουν τα δικά τους πρωτότυπα σενάρια, εφαρμόζοντας μοντέλα κινηματογραφικής αφήγησης (όπως το τρίπρακτο μοντέλο S. Field, το μοντέλο M. Hauge, το δομικό σχήμα Dancyger-Cooper, το ταξίδι του ήρωα του Vogler, το punch line κ.λπ.) στην τηλεοπτική αφήγηση, τεχνικές εμπλοκής των θεατών/-τριών και μεθόδους ανάπτυξης χαρακτήρων που μελέτησαν στις προηγούμενες υποενότητες. Η διαδικασία ξεκινά με τη δημιουργική φάση του καταιγισμού ιδεών και των συζητήσεων, όπου επιλέγεται το θέμα του σεναρίου. Ακολουθεί η συγγραφή της σκαλέτας, στην οποία οι εκπαιδευόμενοι/-ες οργανώνουν την ιστορία τους σε πράξεις ή βασικές σκηνές, προσδιορίζοντας τη ροή της πλοκής και τα σημεία κλιμάκωσης. Προχωρούν στη συγγραφή ενός σύντομου σεναρίου, αποτελούμενου από μία ή δύο σκηνές, όπου δίνεται έμφαση στην πειστική ανάπτυξη χαρακτήρων, στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους και στη χρήση διαλόγου που προωθεί

την πλοκή και αναδεικνύει το θέμα. Κατά τη διάρκεια της υποενότητας, οι συμμετέχοντες/-ουσες συνεργάζονται, μοιράζονται ιδέες και λαμβάνουν ανατροφοδότηση μέσα από παρουσιάσεις των εργασιών τους. Αυτό τους επιτρέπει να αναγνωρίσουν τα δυνατά σημεία και τις αδυναμίες των σεναρίων τους, προχωρώντας σε στοχευμένες βελτιώσεις. Μέσω αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη διαδικασία ανάπτυξης μιας ολοκληρωμένης ιστορίας και μπορούν να εφαρμόζουν τις αρχές της τηλεοπτικής σεναριακής γραφής στην παραγωγή πρωτότυπου περιεχομένου. Παράλληλα, διαμορφώνουν τη δική τους προσωπική τηλεοπτική γλώσσα, αναπτύσσουν τις ιδέες τους μεθοδικά και υιοθετούν στοιχεία από διάφορες κινηματογραφικές τεχνοτροπίες.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Βαλούκος, Στ. (2002). *Το σενάριο: η δομή και η τεχνική της συγγραφής του*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.
2. Kallas-Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Η τέχνη της επινόησης και της αφήγησης στον κινηματογράφο. 66 ασκήσεις και 1 μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
3. Πετρίδης, Σ. (2019). *Σενάριο μικρού μήκους. Τεχνικές συγγραφής οπτικοακουστικών αφηγήσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Σεναριογράφων Ελλάδος.

Συμπληρωματικές

1. Douglas, P. (2008). "How to Write for Television: 4 Rules of Series TV. Writer's Store", in: *Writers Store*. February 4, 2008. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://writersstore.com/blogs/news/how-to-write-for-television-4-rules-of-series-tv-1
2. Στεφανή, Ε. (2016). *Ντοκιμαντέρ. Το παιχνίδι της παρατήρησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

2.4.Β • ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στη μαθησιακή αυτή ενότητα προβλέπεται η εισαγωγή των εκπαιδευομένων στη θεωρία της διασκευής, μιας εκτεταμένης και εκούσιας αναπροσαρμογής ενός συγκεκριμένου έργου τέχνης σε ένα νέο —στο ίδιο ή σε άλλο μέσο. Αντικείμενο της ενότητας σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο αποτελεί η πραγμάτευση του συνόλου των σταδίων και των φάσεων της διασκευαστικής μετάπλασης του αρχικού έργου, από την πρώτη επιλογή του έργου-πηγής και την εφαρμογή των κατάλληλων διασκευαστικών τεχνικών (αφαίρεση, περικοπή, συμπύκνωση, αναδιάταξη, προσθήκη, αφηγηματική επέκταση, μετα-

βολή ή/και αλλοίωση κ.λπ.) έως τη δημοσιοποίηση του νέου έργου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται παράλληλα και στη διαδικασία δημιουργικής μετάπλασης έργων από ένα μέσο σε ένα άλλο (ενδεικτικά μετάπλαση ενός λογοτεχνικού κειμένου σε σενάριο κόμικς), εμπεδώνοντας τις αρχές της διακειμενικότητας και της διακαλλιτεχνικότητας.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Κατανοούν τα βήματα και τα στάδια που ακολουθούνται σε κάθε δημιουργική διασκευή ενός προϋπάρχοντος έργου,
- Συνειδητοποιούν ότι ο βαθμός ταυτοφωνίας/ετεροφωνίας του διασκευασμένου με το πρωτότυπο έργο μπορεί να ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό: από πιστή μεταφορά έως ελεύθερη και «αιρετική» νέα εκδοχή του πρωτότυπου,
- Επιλέγουν το έργο προς διασκευή με στόχο όχι τη μίμηση ή την εμπορική επιτυχία, αλλά τις δυνατότητες δημιουργικής αναπροσαρμογής του,
- Λαμβάνουν υπόψη τα «εξωκειμενικά» δεδομένα της διασκευής, που διαμορφώνουν τη μεταπλαστική διαδικασία από την πρώτη της σύλληψη έως την περάτωσή της: προσωπικές προτιμήσεις στην επιλογή του έργου προς διασκευή, προσωπικό στιλ και ύφος, κοινό στο οποίο απευθύνονται, χωροχρονικό πλαίσιο δημιουργίας του νέου έργου,
- Εφαρμόζουν ορθά τις «υποχρεωτικές» διασκευαστικές ενέργειες: αφαίρεση, περικοπή, συμπύκνωση, αναδιάταξη κ.λπ.,
- Επεμβαίνουν δημιουργικά στο πρωτότυπο έργο εφαρμόζοντας μια σειρά από «μη υποχρεωτικές» διασκευαστικές τεχνικές, όπως προσθήκες, αφηγηματική επέκταση, αλλοιώσεις/μεταβολές,
- Προσαρμόζουν το ύφος τους υπηρετώντας τις εκφραστικές συμβάσεις του μέσου ή/και του είδους στο οποίο ανήκει το νέο διασκευασμένο έργο,
- Ερμηνεύουν ορθά τη φύση της διαμεσικότητας ως μεταφοράς, μετασχηματισμού και μεταγραφής ενός αρχικού έργου σε κάποιον διαφορετικό κώδικα, π.χ. μεταφορά λογοτεχνικού έργου στον κινηματογράφο,
- Συνειδητοποιούν τις ειδικές σχέσεις ομοιότητας ή διαφοράς μεταξύ διαφορετικών μέσων έκφρασης και επικοινωνίας που συμμετέχουν από κοινού σε ένα υβριδικό/υβριδοποιημένο ανθρώπινο έργο, π.χ. διαπλοκή εικόνας και λόγου στα κόμικς,
- Εκτιμούν τη διασκευή ως μια διαδικασία προσωπικής (επαν)ερμηνείας και αναση-μασιοδότησης του αρχικού έργου από την πλευρά του/της διασκευαστή/-τριας,
- Συνειδητοποιούν ότι το διασκευασμένο έργο δεν αποτελεί έργο δευτερεύον ή «δευτέρας κατηγορίας», αλλά έχει συχνά τη δύναμη να αλλάξει την οπτική μας απέναντι στο αρχικό έργο,
- Αποτιμούν το διασκευασμένο έργο per se και όχι με κριτήριο τη σχέση που διατηρεί με το πρωτότυπο έργο και τον βαθμό πιστότητάς του προς αυτό.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Δημιουργικότητα / Διακαλλιτεχνικότητα / Διακειμενικότητα / Διαμεσικότητα / Διασκευαστικές τεχνικές / Καλλιτεχνική οικειοποίηση / Μετασχηματιστικές τεχνικές / Παλίμψηστο / Πνευματικά δικαιώματα.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ
2	ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ
3	ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
4	Ο ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ
5	ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ
6	ΔΙΑΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΟΤΗΤΑ
7	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Β.1 | ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει θεωρητικές κατευθύνσεις για τη διασκευή καλλιτεχνικών έργων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στις έννοιες της αφηγηματικής ομιλίας, των παιχνιδιών ρόλων, της δημιουργικής γραφής και της μουσικής και στον τρόπο χρήσης τους στη δημιουργική διασκευή έργων τέχνης. Αντιλαμβάνονται τη δημιουργικότητα ως μια ικανότητα να καταλήξουν σε νέες, καινοτόμες, αλλά συνάμα κατανοητές και, με κάποιον τρόπο, πολύτιμες ιδέες. Αναγνωρίζουν ότι η δημιουργικότητα αποτελεί ένα πεδίο έρευνας που εγείρει διαφωνίες. Δίνουν απαντήσεις σε ερωτήματα όπως τι είναι δημιουργικότητα, με ποια κριτήρια χαρακτηρίζουμε κάτι δημιουργικό, εάν η πρωτοτυπία είναι το κύριο ή το μοναδικό χαρακτηριστικό της, εάν η δημιουργικότητα είναι επίκτητη ή έμφυτη ικανότητα και εάν είναι σωστό να προσπαθήσουν να κατανοήσουν την έννοιά της ως μια ανεξάρτητη διαδικασία ή σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται. Μέσω της μελέτης διασκευασμένων έργων τέχνης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται τη δημιουργικότητα και το ταλέντο ως βασικά συστατικά της διασκευής, τα οποία θεωρούνται δύο από τους σημαντικότερους εκπαιδευτικούς στόχους των ανθρώπινων κοινωνιών. Αναγνωρίζουν ότι βασικό εργαλείο επίτευξης αυτών των στόχων είναι η δημιουργικότητα, η οποία βοηθάει στον έλεγχο της ανθρώπινης φύσης και στη βελτίωση της ποιότη-

τας ζωής σε πολλούς τομείς. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξετάζουν την αισθητική εμπειρία των διασκευασμένων έργων τέχνης με ένα ευρύτερο και βαθύτερο τρόπο από ό,τι συμβαίνει με τις συνήθεις εμπειρίες που αποκτούν από την πραγματικότητα, που αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για σκέψη. Ταυτόχρονα, καθώς συναντούν τις παλιές τους αντιλήψεις με τις νέες ανακατασκευάζουν το παρελθόν τους, ενισχύοντας έτσι την ικανότητά τους να κατανοούν με καινούργιο τρόπο την πραγματικότητα.

2.4.Β.2 | ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις τεχνικές διασκευής έργων τέχνης και στους τρόπους που η μεταφορά από ένα καλλιτεχνικό είδος σε ένα άλλο, από ένα συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό σε ένα άλλο και από μία εποχή σε μία διαφορετική, επέβαλαν τις μετασχηματιστικές τεχνικές, ώστε τα νέα κείμενα που προκύπτουν να πλησιάζουν, τόσο από άποψη δομής όσο και από άποψη νοήματος, τα σύγχρονα δεδομένα. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις διάφορες τεχνικές (αφαίρεση, περικοπή, συμπύκνωση, αναδιάταξη, προσθήκη, αφηγηματική επέκταση, μεταβολή ή/και αλλοίωση), δίνοντας έμφαση στη παράλειψη, την προσθήκη και την αλλαγή είδους (αφηγηματοποίηση). Γνωρίζουν ότι στην παράλειψη αφαιρείται οτιδήποτε δεν θα γινόταν κατανοητό από το αναγνωστικό κοινό, απλοποιώντας το διασκευασμένο έργο. Η προσθήκη στοχεύει μεν στην προσαρμογή του κειμένου στα πρότυπα της αναγνωστικής κοινότητας, αλλά είναι πιο καταλυτική από την παράλειψη. Χρησιμοποιούν την προσθήκη για λόγους κυρίως επεξηγηματικού σχολιασμού, ώστε να δικαιολογούν πρόσωπα και γεγονότα και να αποδίδουν προθέσεις και κίνητρα, οδηγώντας ενίοτε σε σημαντική αλλοίωση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται ότι η διασκευή συνεπάγεται ευκολία στην ανάγνωση, παρατηρούν ότι συχνά παραλείπονται διάλογοι ή προστίθενται αδικαιολόγητα, απλοποιείται η πλοκή, αποφεύγεται η εμβάθυνση στους χαρακτήρες, και αφαιρούνται πληροφορίες που όχι μόνο δεν προσφέρουν στην αφήγηση, αλλά κάποτε είναι και κουραστικές. Στην αφηγηματοποίηση, περνούν από την προφορικότητα στην ακρίβεια της γραφής και τη μετουσίωση του προφορικού υλικού που υπηρετεί τις ανάγκες του γραπτού κειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με μετατροπές στις διασκευές που επηρεάζουν το νόημα του νέου κειμένου και σε ορισμένες περιπτώσεις το διαφοροποιούν ιδεολογικά σε μεγάλο βαθμό από το αρχικό έργο. Τέλος, αναγνωρίζουν ότι σε κάθε διασκευαστική τεχνική αναπόφευκτα λαμβάνει χώρα μια αλλαγή, ίσως και απώλεια της μοναδικότητας που χαρακτηρίζει κάθε πρωτότυπο κείμενο.

2.4.Β.3 | ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η μαθησιακή υποενότητα παρουσιάζει την έννοια της «καλλιτεχνικής οικειοποίησης» (appropriation art) ως κάθε μορφή τέχνης, ανεξαρτήτως του χρησιμοποιούμενου υλικού φορέα, η οποία δανείζεται εικόνες από τη λαϊκή κουλτούρα, τη διαφήμιση, τα μέσα επικοινωνίας ή από άλλους/-ες καλλιτέχνες/-ιδες, και τις ενσωματώνει

σε νέα έργα τέχνης. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν ότι οι τεχνικές δεξιότητες τους είναι λιγότερο σημαντικές από τη διανοητική τους ικανότητα να θέτουν τις εικόνες σε ένα διαφορετικό πλαίσιο και να τροποποιούν το νόημά τους. Εκφράζουν μέσα από το έργο τους την παραίτηση της ιδιοκτησίας στη δημιουργία ή την αμφισβήτηση της πρωτοτυπίας και διαπιστώνουν την πρωτοτυπία στο μη πρωτότυπο. Εξοικειώνονται με τεχνικές ιδιοποίησης σε κολάζ και φωτομοντάζ, για να ασκήσουν κριτική σε πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα, και απομυθοποιούν συμβατικές αντιλήψεις περί καλλιτεχνικής δημιουργίας, όπως η αυθεντικότητα, η μοναδικότητα ή η εκτέλεση του καλλιτεχνικού έργου από το χέρι των εκπαιδευομένων. Μαθαίνουν να οικειοποιούνται ένα κοινό αντικείμενο, να το παράγουν πολλαπλά, ή να χρησιμοποιούν την εικόνα του, ώστε να το μετατρέπουν σε έργο τέχνης που θα χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο άσκησης κοινωνικής κριτικής. Αναπαράγουν σε σειρά υπαρκτές εικόνες διασημοτήτων, χειραγωγούν και παραμορφώνουν επιμελώς την εικόνα προϊόντων μαζικής κατανάλωσης, ώστε να μεταδώσουν μηνύματα τα οποία υπερβαίνουν την εμπορική εκμετάλλευση εικόνων διασημοτήτων και να δημιουργήσουν μορφές ειρωνικού κοινωνικού σχολίου στην εικόνα της ίδιας της διασημότητας (pop art). Συνολικά, εξερευνούν τη δυναμική της ψηφιακής επανάστασης, της μαζικής παραγωγής και της ξέφρενης κυκλοφορίας εικόνων μέσω του διαδικτύου και να την ενσωματώνουν στην καλλιτεχνική τους τεχνοτροπία.

2.4.Β.4 | Ο ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η μαθησιακή υποενότητα εξετάζει το γεγονός ότι η δημιουργία των σημείων επικοινωνίας δεν προκύπτει εκ του μηδενός. Πρόκειται για μετασχηματισμό ως (επι-)δράση πάνω και μέσω υφιστάμενων σημείων επικοινωνίας. Δίνεται έμφαση στη διαδικασία, στη δημιουργικότητα και στην αλλαγή των σημείων επικοινωνίας, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/-ες να μην υπόκεινται σε συνεχή επανάληψη του εαυτού. Αντιλαμβάνονται τον διττό μετασχηματισμό των σημείων επικοινωνίας και, στη συνέχεια, του ίδιου του αντικειμένου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εντοπίζουν την πολυπλοκότητα και τον πλούτο των διαθέσιμων πόρων για την παραγωγή νοήματος, ώστε κάθε αναπαράσταση να μην αποτελεί απλή διαδικασία αναπαραγωγής, αλλά ζήτημα μετασχηματισμού και ανακατασκευής νοημάτων, δημιουργώντας και αναδημιουργώντας μέσα από την πράξη του σχεδιασμού. Η υποενότητα προσφέρει παραδείγματα όπου η δημιουργικότητα δεν εκδηλώνεται μόνο μέσω της πρωτότυπης δημιουργίας, αλλά, επίσης, μέσω παρεμβάσεων των εκπαιδευομένων στο έργο παλαιότερων δημιουργών, όπως τα mods, mashup ή remix culture στο ψηφιακό περιβάλλον. Αυτή η ελευθερία γίνεται τρόπος ζωής για τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες που τους/τις μεταμορφώνει από παθητικούς «χρήστες» πολιτισμικών αγαθών σε ενεργούς δημιουργούς. Για παράδειγμα, από τους γκραφιτάδες ως τους χάκερς, από τους καλλιτέχνες που μετασχηματίζουν videogames ως τους gamers που δημιουργούν ταινίες στο YouTube «γυρισμένες» στο αγαπημένο τους παιχνίδι, από το παιδί που ζωγραφίζει μουστάκια στη φωτογραφία

του πατέρα του ως τον ζωγράφο που βάζει μουστάκια στη Μόνα Λίζα. Αυτές οι χειραφετικές λειτουργίες του μετασχηματισμού οδηγούν τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στην υιοθέτηση διαφορετικών αξιών, στοχεύσεων και τρόπου ζωής. Η έννοια του «μετασχηματισμού» τους/τις οδηγεί στην αναζήτηση μιας ουσιαστικής σχέσης με τον εαυτό, η οποία με τη σειρά της επιφέρει μια περισσότερο γόνιμη επικοινωνία με τον/την άλλον/-η.

2.4.Β.5 | ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

Η μαθησιακή ενότητα εστιάζεται στον όρο διακειμενικότητα (σύμφωνα με την Κρίστεβα) που προέρχεται από τη θεωρία της λογοτεχνίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναγνωρίζουν ότι τα κείμενα βρίσκονται σε σχέση συνάφειας μεταξύ τους, εξαρτώνται το ένα από το άλλο και είναι συνυφασμένα. Εξετάζουν κάθε κείμενο ως ένα μωσαϊκό παραθεμάτων, ως απορρόφηση και μετασχηματισμό άλλου/-ων κειμένου/-ων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξασκούνται στους παραδεδειγμένους τρόπους γραφής, μιμούνται άλλους συγγραφείς, εκμεταλλεύονται την παρακαταθήκη των λογοτεχνικών ειδών (ποίηση, δράμα, διήγημα κ.λπ.) και αναφέρονται σε άλλα έργα. Εξετάζουν τα κείμενα ως σημείο συνάντησης και διασταύρωσης με άλλα κείμενα και ονοματίζουν τα σημεία τομής μεταξύ των κειμένων «διακείμενα» (π.χ. εικόνες, δομικά μοτίβα, φράσεις και ειδικές λέξεις). Αναγνωρίζουν ότι τα νέα κείμενα στο καινούριο σημασιολογικό τους περιβάλλον αναφορτίζονται και αποτελούν στοιχεία μιας νέας ρητορικής διατηρώντας την προσωπική στρατηγική και ιδεολογία τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναφέρονται στην έννοια του «παλίμψηστου» ως ενός χειρογράφου (παπύρου ή περγαμηνής) που επικαλύφθηκε με άλλο κείμενο ή εικόνα σε μεταγενέστερη εποχή. Αναγνωρίζουν ότι σε αυτά τα χειρόγραφα ενυπάρχουν περισσότερα στρώματα κειμένων, γιατί ποτέ δεν ήταν δυνατόν να σβηστούν πλήρως τα παλαιότερα κείμενα. Μελετούν κείμενα που χαρακτηρίζονται ως «παλίμψηστα» και εξασκούνται στην αποκάλυψη των προγενέστερων στρωμάτων παλαιότερων κειμένων. Εξοικειώνονται με τη μεταφορική έννοια της τεχνικής των παλίμψηστων, ώστε να μελετήσουν σε βάθος την παραγωγή κειμένων που συμβαίνει επί τη βάσει παλαιότερων. Συγκεκριμένα, αφού μελετήσουν και είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τους πέντε τύπους διακειμενικών σχέσεων (διακειμενικότητα, παρακειμενικότητα, αρχικειμενικότητα, μετακειμενικότητα, και υπερκειμενικότητα), εξετάζουν διάφορα κείμενα και επιχειρούν να εντοπίσουν σε αυτά τις πέντε τεχνικές.

2.4.Β.6 | ΔΙΑΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΙΚΟΤΗΤΑ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στις έννοιες της διακαλλιτεχνικότητας και διαμεσικότητας και τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναφέρονται στη διακαλλιτεχνικότητα και τη σχέση της λογοτεχνίας με τις άλλες τέχνες (π.χ. ζωγραφική, μουσική, κινηματογράφο). Διερευνούν τη διακαλλιτεχνικότητα όχι ως μια ενιαία θεωρία, αλλά ως γενική έννοια, όπου εντάσσονται ετε-

ρογενή φαινόμενα διακρίνοντας τρία βασικά πεδία διακαλλιτεχνικότητας/διαμεσικότητας: διακαλλιτεχνικές αναφορές, τη μεταφορά από ένα μέσο σε ένα άλλο και τον συνδυασμό των μέσων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες συσχετίζουν τη διακαλλιτεχνικότητα με τη διακειμενικότητα που εξέτασαν στην προηγούμενη ενότητα. Από τις σχέσεις και αλληλοαναφορές μεταξύ των κειμένων, εδώ ερμηνεύουν τον τρόπο με τον οποίο ένα έργο τέχνης αναφέρεται σε έργα άλλων τεχνών, εντάσσοντάς τα στα δικά του συμφραζόμενα. Επίσης, αναγνωρίζουν σύνθετες σχέσεις διακαλλιτεχνικής αναφοράς, όπως η αναπαραγωγή ή μίμηση στη λογοτεχνία δομικών στοιχείων ή εκφραστικών τεχνικών άλλων τεχνών. Μελετούν τη μετάβαση από ένα σημειολογικό σύστημα σε ένα άλλο, όπως η μεταφορά λογοτεχνικών έργων στον κινηματογράφο και αναφέρονται στη διακαλλιτεχνικότητα ως ένα έργο της «τέχνης-πηγής» που μεταφέρεται στην «τέχνη-στόχο». Για παράδειγμα, ερμηνεύουν την όπερα ως μια μορφή διαμεσικής τέχνης που συνδυάζει μουσική, λόγο, σκηνοθεσία κ.λπ. ή το κόμικς που συνδυάζει εικόνα και λόγο και τα αντιπαραβάλλουν με την ανάλυση της λογοτεχνίας, όπου το κεντρικό σημείο είναι το κείμενο, ανεξάρτητα από το μέσον που είναι ενσωματωμένο και από τις σχέσεις που μπορεί να έχει με τα άλλα είδη τέχνης που συνυπάρχουν στο έργο. Αξιολογούν ένα έργο τέχνης ως προς τον τρόπο που το μέσον και η θέση του κειμένου μέσα σε αυτό συν-καθορίζουν τη μορφή και το περιεχόμενό του. Έχοντας εμπεδώσει αυτές τις αρχές, στο εργαστηριακό μέρος οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να ασκηθούν στη διαδικασία δημιουργικής μετάπλασης έργων από ένα μέσο σε ένα άλλο (λ.χ. επιχειρώντας τη μετάπλαση ενός σύντομου λογοτεχνικού κειμένου της επιλογής τους σε σενάριο κόμικς).

2.4.Β.7 | ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Η μαθησιακή υποενότητα εισάγει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες στο ζήτημα της αμφισβήτησης της έννοιας της πρωτοτυπίας, σεβόμενη και αντιμετωπίζοντας με θαυμασμό το έργο των μεγάλων δασκάλων της τέχνης του παρελθόντος. Επίσης, η υποενότητα συμβάλλει στην επίτευξη της επιθυμητής ισορροπίας ανάμεσα στην απρόσκοπτη καλλιτεχνική δημιουργικότητα και την προστασία και την ηθική και οικονομική επιβράβευση της πνευματικής δημιουργίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες οικειοποιούνται καλλιτεχνικά την ύλη και την ενσωματώνουν και πάλι στο καλλιτεχνικό περιβάλλον. Αυτή η καλλιτεχνική οικειοποίηση δεν συνδέεται με την πλαστότητα έργων τέχνης (faux artistiques), αφού δεν επιθυμούν να παραπλανήσουν το κοινό τους, ούτε αντιγράφουν, αφού δεν υπάρχει καμία πρόθεση απόδοσης της πατρότητας ενός έργου σε κάποιον άλλο. Δεν αναζητούν να ιδιοποιηθούν την πατρότητα ενός έργου, αλλά αντίθετα αναγγέλλουν τον καλλιτέχνη του οποίου το έργο χρησιμοποιούν στον τίτλο του έργου τους. Εξετάζουν ζητήματα νομικής προστασίας που μπορούν να αποδοθούν στα παραπάνω είδη έργων και τα πλαίσια προστασίας μέσα στους κόλπους του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας ή σε εξωτερικούς μηχανισμούς, όπως η επίκληση της ελευθερίας της έκφρασης και της καλλιτεχνικής ελευθερίας και ελευ-

θεριών που προβλέπονται στον χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναζητούν την ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία της δημιουργίας και την προστασία του μονοπωλίου των δικαιούχων των πνευματικών δικαιωμάτων επί των δημιουργημάτων τους. Διερευνούν τα όρια μεταξύ έμπνευσης και δουλικής απομίμησης, μεταξύ αντιγραφής και δημιουργικού μετασχηματισμού και το σημείο που σταματά η δημιουργική πράξη και ξεκινά η προσβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Είναι ικανοί/-ές να επαναχρησιμοποιούν δημιουργικά προϋπάρχοντα καλλιτεχνικά έργα και ταυτόχρονα να αποδίδουν απρόσκοπτα τα πνευματικά δικαιώματα επί των προστατευμένων έργων.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Αντωνοπούλου, Α., Καρακάση, Α. & Πετροπούλου, Π. (2015). *Συγκριτολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-589
2. Δαμασκηνίδης, Γ. (2023). *Κοινωνικές αντανακλάσεις στη μετάφραση* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-195

Συμπληρωματικές

1. Αγγελάτος, Δ. (2004). «Σύγκριση και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις στη Συγκριτική Φιλολογία», *Σύγκριση*, 15, 45-54.
2. Αντωνοπούλου, Α. (2010). "Η όπερα ως τόπος διακαλλιτεχνικότητας. Η συνεργασία των Ούγκο φον Χόφμανσταλ και Ρίχαρντ Στράους", *Σύγκριση*, 21, 34-52. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://doi.org/10.12681/comparison.84

2.4.Γ • ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Βασικός στόχος της μαθησιακής ενότητας είναι η άσκηση των εκπαιδευομένων σε μια ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία, στη συγγραφή σεναρίων για βιντεοπαιχνίδια. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν να αξιοποιήσουν τις μεθόδους και τις τεχνικές κατασκευής σεναρίων που έχουν διδαχθεί σε μαθησιακές ενότητες προηγούμενων εξαμήνων, προσαρμόζοντάς τις κατάλληλα στη φύση της υβριδικής και διαδραστικής αφήγησης των βιντεοπαιχνιδιών. Το σενάριο για βιντεοπαιχνίδια έχει ιδιαίτερες

απαιτήσεις, καθώς δεν είναι ενικό ή μοναδικό, αλλά «πληθυντικό», αφού συστατικό του στοιχείο είναι η διαδραστικότητα, που εμπλέκει ενεργά τον/την παίκτη/-τρια στο ξεδίπλωμά του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ασκούνται στη συγγραφή σεναρίων με τη μορφή «δένδρου λήψης αποφάσεων» του/της εκάστοτε παίκτη/-τριας, που κινεί ουσιαστικά την όλη δράση και αφήγηση (ύπαρξη βασικής γραμμής δράσης και ταυτόχρονα εναλλακτικών γραμμών και διαδρομών). Στην εργαστηριακή αυτή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αξιοποιούν στην κατασκευή σεναρίων ειδικά για τον σκοπό αυτό λογισμικά (ενδεικτικά Celtx, Fade In, Final Draft, WritersDuet κ.ά.).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Αντιλαμβάνονται την κατασκευή ενός βιντεοπαιχνιδιού ως μία σύνθετη διαδικασία που απαιτεί τη συνεργασία πολλών ατόμων με διακριτό αντικείμενο εργασίας,
- Συνειδητοποιούν ότι η συγγραφή σεναρίων για βιντεοπαιχνίδια είναι εξαιρετικά απαιτητική λόγω της διαδραστικότητάς τους,
- Επιλέγουν ένα συγκεκριμένο θέμα για το σενάριο, όπως περιπέτεια, δράση, σπορ, παζλ, παιχνίδι ρόλων κ.λπ., που θα περιλαμβάνει τη βασική ιδέα και τον κύριο στόχο του/της ήρωα/-ίδας,
- Κατασκευάζουν ένα συγκεκριμένο και ελκυστικό για τους/τις παίκτες/-τριες σκηνικό στο οποίο θα κινούνται οι ήρωες/-ίδες,
- Σκιαγραφούν τον/τους πρωταγωνιστικό/-ούς ρόλο/-ους και τις σχέσεις του/τους με τους υπόλοιπους,
- Καθορίζουν το γενικό περίγραμμα της ιστορίας σε συνεργασία με τον/την προγραμματιστή/-τρια και τον/τη σχεδιαστή/-τρια,
- Σχεδιάζουν προσεκτικά τους διαλόγους και το «δένδρο λήψης αποφάσεων»,
- Σχεδιάζουν το storyboard του παιχνιδιού με πληροφορίες για το κείμενο, τους διαλόγους, οπτικές ή/και ηχητικές αναφορές με τη μορφή «δένδρου λήψης αποφάσεων»,
- Παράγουν δικά τους σενάρια για βιντεοπαιχνίδια,
- Συνειδητοποιούν ότι τα βιντεοπαιχνίδια μπορούν να έχουν εξαιρετικά ισχυρή επίδραση, ιδιαίτερα σε παίκτες/-τριες παιδικής και εφηβικής ηλικίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Αφηγηματική δομή / Αφηγηματικός χώρος / Επεξεργασία βίντεο / Δέντρο λήψης απόφασης / Lore (μύθος, υπόβαθρο) σεναρίου / Πλοκή σεναρίου / Storyboard (εικονογραφημένο σενάριο/στόριμπορντ) / Συγγραφή παιχνιδιού / Χαρακτήρας σεναρίου.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (2), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΟΙ ΠΥΛΩΝΕΣ ΕΝΟΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΓΙΑ ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ
2	Η ΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
3	ΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
4	ΤΟ LORE (ΜΥΘΟΣ, ΥΠΟΒΑΘΡΟ) ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ
5	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ STORYBOARD (ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ)
6	ΛΟΓΙΣΜΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Γ.1 | ΟΙ ΠΥΛΩΝΕΣ ΕΝΟΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΓΙΑ ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα αποτελεί μία γενική εισαγωγή στη συγγραφή ενός σεναρίου για βιντεοπαιχνίδια (game writing). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με εκείνα τα στοιχεία τα οποία αποτελούν του πυλώνες ενός σεναρίου. Διακρίνουν το ύφος και το στιλ ενός παιχνιδιού ως δύο κυρίαρχα στοιχεία για να ανακαλύψουν με ποιον τρόπο ο κόσμος ή οι χαρακτήρες θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον των χρηστών/-τριών (gamers). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες είναι σε θέση να εντοπίσουν σε ένα βιντεοπαιχνίδι τα θεμέλια, πάνω στα οποία χτίστηκε από την ομάδα σχεδιασμού. Τα θεμέλια αυτά ή καλύτερα οι «πυλώνες» όπως τους ονομάζουν, προκύπτουν από το τι είδους παιχνίδι θέλουν να φτιάξουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες και συνήθως είναι τρεις με τέσσερις. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επιδεικνύουν την κεντρική ιδέα του παιχνιδιού και διατυπώνουν τα κριτήρια αυτών των πυλώνων. Στο πλαίσιο της υποενότητας, επικεντρώνονται στο σενάριο και στα στοιχεία που κάνουν ένα παιχνίδι θελκτικό στους/στις χρήστες/-τριες (gamers). Περιγράφουν τα θεμέλια του game writing ανεξάρτητα από τις προσωπικές προτιμήσεις του/της καθενός/-μίας και το είδος που ανήκει το παιχνίδι και στηρίζονται σε τρεις πολύ συγκεκριμένους πυλώνες: στην **πλοκή**, τους **χαρακτήρες** και το **lore (μύθος/υπόβαθρο)**. Αξιολογούν το γεγονός ότι όλα τα παιχνίδια δεν είναι αναγκαίο να επικεντρωθούν και στους τρεις πυλώνες το ίδιο, καθώς αυτό εξαρτάται από το τι θέλει το άτομο που σχεδίασε/ανέπτυξε το παιχνίδι (developer) να πει στους/στις παίκτες/-τριες με το παιχνίδι του. Στις επόμενες τρεις υποενότητες αυτοί οι πυλώνες θα παρουσιαστούν και θα εξεταστούν σε βάθος.

2.4.Γ.2 | Η ΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα εστιάζεται στην **πλοκή** (storyline) του βιντεοπαιχνιδιού. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν ότι το σενάριο δεν βασίζεται τόσο στη στιβαρή πλοκή, αλλά περισσότερο σε ένα απλό μοτίβο. Για παράδειγμα, αφηγούνται ένα τεράστιο «κακό» που απειλεί τον κόσμο και μια ομάδα ηρώων/-ίδων που

συγκροτείται για να το καταπολεμήσει. Εντοπίζουν την πλοκή σε παιχνίδια, όπως το Dragon Age, και περιγράφουν με ποιον τρόπο ο μεγάλος κακός δράκος είναι θεότητα που επανέρχεται ανά λίγα χρόνια, φέρνοντας μαζί του δαίμονες και αρρώστιες. Εξηγούν το μοτίβο της ύπαρξης ενός μεγάλου κακού που φέρνει την καταστροφή στον κόσμο και στον ήρωα που θα σπεύσει ως σωτήρας, καβαλώντας στο τέλος προς το ηλιοβασίλεμα τον δράκο, το διαστημόπλοιο ή το Chocobo (= φανταστικό είδος πτηνού που εμφανίζεται στη σειρά βιντεοπαιχνιδιών Final Fantasy). Ερμηνεύουν αυτό το μοτίβο ως το θεμέλιο της πλοκής και το γεγονός πως οι δημιουργοί αυτών των παιχνιδιών δεν επικεντρώνονται στην πλοκή, αλλά στα πρόσωπα της ιστορίας. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αφηγούνται παιχνίδια που επικεντρώνονται στην πλοκή, διακρίνουν μια πρωτότυπη ιστορία, που μπορεί να ανήκει σε ένα δημοφιλές σύμπαν που ο κόσμος του μας είναι οικείος (π.χ. Star Wars Jedi: Fallen Order) ή να κρύβει μια καλή ανατροπή (π.χ. Bioshock) ή να έχει κάτι συγκεκριμένο να πει, για παράδειγμα κάποιο αντιπολεμικό μήνυμα (π.χ. This War of Mine). Ανακαλύπτουν ότι, εάν ένα παιχνίδι δεν πληροί κανένα από αυτά τα κριτήρια, τότε δεν βασίζεται στην πλοκή (δεν είναι plot-focused game).

2.4.Γ.3 | ΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα ασχολείται με τον **χαρακτήρα** του σεναρίου, το "Character Writing", που αποσαφηνίζει τη ζωή, τα πάθη και τους αγώνες των χαρακτήρων του. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν βιντεοπαιχνίδια και εντοπίζουν τμήματα και πτυχές ενός χαρακτήρα που σχετίζονται με τα τεκταινόμενα, με την πλοκή και με την αλληλεπίδραση με τους άλλους χαρακτήρες. Αναγνωρίζουν την αναλογικότητα, που δίνει στους χαρακτήρες προσωπικότητα, ώστε οι αποδέκτες/-τριες να αρχίσουν να ταυτίζονται. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διακρίνουν τα στοιχεία που δεν καθιστούν τους «κακούς» ή τους «καλούς» χαρακτήρες απλές καρικατούρες της ιδιότητας που φέρουν στο παιχνίδι και τα στοιχεία που λειτουργούν σε βάρος της πλοκής (όπως όταν οι χαρακτήρες κάθονται γύρω από μια φωτιά και μιλούν για τα όνειρά τους, καθώς έτσι δεν προχωρά η πλοκή). Βέβαια, ολόκληρα παιχνίδια μπορεί να φαίνονται καλογραμμένα, ακόμα και αν έχουν εντελώς απλοϊκή πλοκή, εφόσον προσφέρουν ελκυστικούς και πιστευτούς χαρακτήρες. Τα παιχνίδια έχουν συγκεκριμένα όρια αφηγηματικού χώρου που πρέπει να οριοθετηθούν ανάλογα με το είδος στο οποίο ανήκουν. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν ποιος πυλώνας από τους τρεις είναι σημαντικότερος για το είδος της εμπειρίας που επρόκειτο να μεταφερθεί. Επιλέγουν τον οπτικό τομέα που τραβά την προσοχή των παικτών/-τριών. Με τι μοιάζει ο χαρακτήρας; Είναι ένας τολμηρός πολεμιστής; Ένας μεγαλοπρεπής μάγος; Περιγράφουν την εμφάνιση, που καθορίζει την πρώτη εντύπωση που θα έχουν οι παίκτες/-τριες γι' αυτόν, τον τρόπο κίνησής του, το ντύσιμο, και πώς παρουσιάζεται μέσα στον κόσμο του παιχνιδιού. Τέλος, αποφασίζουν πότε η προσωπικότητα μπορεί ή πρέπει να αντικρούει την οπτική εικόνα, ώστε το παιχνίδι να μην είναι γεμάτο με μονοδιάστατους χαρακτήρες.

2.4.Γ.4 | ΤΟ LORE (ΜΥΘΟΣ, ΥΠΟΒΑΘΡΟ) ΤΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η συγκεκριμένη μαθησιακή υποενότητα αναφέρεται στο "**lore**", δηλαδή, σε εκείνα τα στοιχεία που κάνουν τον κόσμο ενός παιχνιδιού να μοιάζει ζωντανός και αυθύπαρκτος και τους/τις παίκτες/-τριες να νιώθουν ότι ο κόσμος στον οποίο παίζουν υπήρχε πολύ πριν οι χαρακτήρες του φτάσουν εκεί και συνεχίζει να είναι ζωντανός, ανεξάρτητα από τις δραστηριότητες που κάνουν. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες παρακολουθούν παιχνίδια και εντοπίζουν διάφορα στοιχεία, όπως η περιγραφή των αντικειμένων (item descriptions) που συναντούμε στο Dark Souls, τα βιβλία στο Skyrim ή τα οπτικά/ακουστικά μηνύματα (video/audio messages) στο σημεία ελέγχου (Control). Γνωρίζουν ότι, εάν ένα παιχνίδι στηρίζεται περισσότερο στο lore, τότε πρέπει να έχει και όλον τον απαιτούμενο χώρο στον κόσμο του για να το αναπτύξει. Σχεδιάζουν τον κόσμο του παιχνιδιού με τέτοιον τρόπο, ώστε να παραδίδει συγκεκριμένη γνώση για συγκεκριμένο λόγο (και όχι να παραγεμίζεται με περιγραφές αντικειμένων, κείμενα οθόνης φόρτωσης –loading screen texts– ή άλλα παρόμοια στοιχεία): δημιουργούν, για παράδειγμα, ένα κατεστραμμένο κάστρο ή πόλη στο πλαίσιο μιας ιστορίας, ώστε να υπάρχει συγκεκριμένος λόγος που είναι κατεστραμμένο, φροντίζοντας παράλληλα όλο αυτό να αντανακλάται στο επίπεδο του σχεδιασμού (level design). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες διαμορφώνουν παιχνίδια προσανατολισμένα στον χαρακτήρα (character-driven games) με τέτοιο τρόπο, ώστε οι ιδέες για τον κόσμο και το backstory (ιστορικό παρασκηνίου) του παιχνιδιού τους να είναι δυνατόν να αποδοθούν εντός του παιχνιδιού, ή οργανώνουν την πλοκή σε παιχνίδια που είναι προσανατολισμένα στο μύθο (lore-driven games) έτσι ώστε, εκτός από τον επίσημο κανόνα (canon), να υπάρχει χώρος για τον ιδιωτικό κανόνα (headcanon), την προσωπική δηλαδή ερμηνεία, που χωρίς να είναι μέρος του κανόνα, μπορεί να συμβάλει στην περαιτέρω κατανόηση και απόλαυση του παιχνιδιού.

2.4.Γ.5 | ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ STORYBOARD (ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ)

Η εν λόγω υποενότητα παρουσιάζει τα βασικά στάδια δημιουργίας ενός στόριμπορντ κάνοντας χρήση του δέντρου λήψης αποφάσεων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες πρώτα χρησιμοποιούν εικόνες και λέξεις για να πουν μια ιστορία, αναφέρονται στη σειρά των γεγονότων και στη διαδικασία ενός μεμονωμένου γεγονότος με λογικό τρόπο. Περιγράφουν τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνουν την ιστορία, τους χαρακτήρες, τους διαλόγους, το χρονικό πλαίσιο και τις λεπτομέρειες της οπτικής θέασης. Επιλέγουν με προσοχή την αφήγηση της ιστορίας, καθώς είναι η προτεραιότητα για τη δημιουργία ενός σεναρίου, οργανώνουν όλες τις λεπτομέρειες, καθώς και τις πλοκές της ιστορίας σε γραφήματα. Γνωρίζουν ότι, καθώς μια ιστορία πρέπει να έχει κάποιους χαρακτήρες, η αλληλεπίδραση αυτών των χαρακτήρων οδηγεί στην εξέλιξή της. Το storyboard, λοιπόν, θα περιέχει αυτούς τους χαρακτήρες. Κατά τη δημιουργία τους, οι εκπαιδευόμενοι/-ες λαμβάνουν υπόψη τις αποφασιστικές προσωπικότητες των χαρακτήρων, καθώς αυτές μετατρέπουν τη σκέψη τους σε οπτικά στοιχεία. Επίσης,

απεικονίζουν τις προσωπικότητες των χαρακτήρων μέσα από τις εμφανίσεις και τις δραστηριότητές τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες οργανώνουν τους διαλόγους των προσώπων με μεγάλη προσοχή, καθώς είναι κομβικής σημασίας για την προώθηση της εξέλιξης της πλοκής και χρησιμοποιούν το εικονογραφημένο σενάριο για να δείξουν τι λένε οι χαρακτήρες. Αναπτύσσουν τις ιστορίες κατά μήκος ενός χρονοδιαγράμματος. Με τη χρήση του storyboard, οι εκπαιδευόμενοι/-ες οργανώνουν τις πλοκές κατά μήκος της γραμμής χρόνου και διαχειρίζονται τον χρόνο σε μια συγκεκριμένη σκηνή. Το τελευταίο βασικό στοιχείο που λαμβάνουν υπόψη είναι οι λεπτομέρειες της κάμερας. Τέλος, για να δημιουργήσουν το βίντεο σχεδιάζουν κάθε λήψη και πώς θα συρραφούν αυτές οι λήψεις μεταξύ τους.

2.4.Γ.6 | ΛΟΓΙΣΜΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η εν λόγω μαθησιακή υποενότητα επικεντρώνεται στο λογισμικό σεναρίων ως ένα εξειδικευμένο εργαλείο που σχεδιάστηκε για να υποβοηθήσει τη διαδικασία γραφής σεναρίου. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες χρησιμοποιούν σχετικά λογισμικά σεναρίων που είναι δωρεάν στο κοινό (τουλάχιστον στις βασικές εκδόσεις τους) και μορφοποιούν αυτόματα το κείμενό τους στη διάταξη σεναρίων βιομηχανικού προτύπου, με επικεφαλίδες σκηνών, διάλογο χαρακτήρων και παρενθετικές οδηγίες. Πειραματίζονται με τη δημιουργικότητά τους χρησιμοποιώντας λογισμικά σεναρίων που ενσωματώνουν χαρακτηριστικά επεξεργασίας βίντεο, για να διευκολύνουν τη διαδικασία παραγωγής και να κάνουν τα βίντεό τους γρήγορα. Γνωρίζουν τις διαθέσιμες ελεύθερες επιλογές, όπως εργαλεία οργάνωσης σκηνών, bios χαρακτήρων και δυνατότητες λήψης σημειώσεων για να ενισχύσουν την εμπειρία γραφής. Εξοικειώνονται με μια σειρά γνωστών λογισμικών, όπως το CapCut (μετατρέπουν τις ιδέες τους σε σενάρια ή ιστορίες και αναπτύσσουν περίπλοκα βίντεο σε σύντομο χρονικό διάστημα) ή το WriteCream (δημιουργούν διάφορες μορφές περιεχομένου, από περιγραφές προϊόντων έως σενάρια και άρθρα ιστολογίου). Με το Nolan AI αναπτύσσουν τη δημιουργική τους διαδικασία και είναι σε θέση να εξορθολογίσουν τις διάφορες πτυχές της συγγραφής σεναρίων. Με το Squibler AI δημιουργούν συναρπαστικές πλοκές, αναπτύσσουν καλά στρογγυλεμένους χαρακτήρες και διατηρούν μια συνεκτική αφηγηματική δομή, με τη χρήση διάφορων προτύπων και μεθόδων καθοδήγησης. Περιλαμβάνονται, επίσης, εργαλεία όπως το Smart Writer AI (επανεγγραφή ενοτήτων, δημιουργία νέων σκηνών στο πνεύμα του υπόλοιπου σεναρίου, προσθήκη συγκρούσεων κ.ά.) ή το AI Visualize (παραγωγή εικόνας με βάση το σενάριο), όλα με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης (που όμως στη δωρεάν εκδοχή υπόκεινται σε περιορισμούς, λ.χ. μέχρι 6000 λέξεις τον μήνα στο Smart Writer, που δεν υπάρχουν στο Pro Plan).

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Σκαρπέλος, Γ., Sageng, J. R., Στουραΐτης, Η., Βούλγαρη, Η., Πανδιά, Ε., Ροϊνιώτη, Ε., Παπαευαγγέλου, Χ., Πετρίδης, Π., Γιαννακάκης, Γ. Ν. & Λιάπης, Α. (2019). *Ψηφιακά παιχνίδια*. Αθήνα: Oasis Publications.
2. Αναγνώστου, Κ. (2009). *Βιντεοπαιχνίδια: βιομηχανία και ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Συμπληρωματικές

1. Δημούλας, Χ. (2015). *Τεχνολογίες συγγραφής και διαχείρισης πολυμέσων* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-588
2. Καλαμπάκας, Β. & Κυριακουλάκος, Π. (2015). *Η οπτικοακουστική κατασκευή*. [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5709

2.4.Δ • ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στόχος της μαθησιακής ενότητας είναι η εκμάθηση από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες των κατάλληλων στρατηγικών χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Instagram, blog, TikTok κ.ά.), προκειμένου να επικοινωνούν, να μοιράζονται πληροφορίες και περιεχόμενο στο διαδίκτυο, αξιοποιώντας παράλληλα κι όλο τον τεχνικό εξοπλισμό που απαιτείται, όπως εφαρμογές και εγκαταστάσεις που μετατρέπουν, επεξεργάζονται, αποθηκεύουν και μεταφέρουν διάφορους τύπους πληροφοριών σε ψηφιακή μορφή. Με εργαλείο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο και πολυτροπικά κείμενα για να εκφράσουν μέσα από τις νέες κειμενικότητες τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, για να σχολιάσουν την επικαιρότητα και για να αλληλεπιδράσουν με άλλους/-ες χρήστες/-τριες, λαμβάνοντας υπόψη και τηρώντας πάντα τους κανόνες λειτουργίας του κάθε διαφορετικού μέσου, αλλά και γενικούς δεοντολογικούς κανόνες.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Χειρίζονται με άνεση τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως Facebook, Twitter, Instagram, blog, YouTube, Spotify κ.ά.,
- Αξιοποιούν τον τεχνικό εξοπλισμό που απαιτείται,
- Εκφράζονται μέσω νέων μορφών κειμενικότητας: ψηφιακές αφηγήσεις, βίντεο, ιστολόγια, βιντεολόγια, πολυτροπικά κείμενα,
- Χρησιμοποιούν σύμβολα και κώδικες των νέων ψηφιακών κειμενικοτήτων: emojis, υπερσυνδέσμους, συντομογραφίες κ.λπ.,
- Δημοσιεύουν ποιοτικό πολυτροπικό περιεχόμενο,
- Προωθούν προϊόντα και υπηρεσίες που αφορούν τη λογοτεχνία, το θέατρο, τον κινηματογράφο, τη δημοσιογραφία, τα κόμικς,
- Επικοινωνούν τηρώντας τους κανόνες λειτουργίας του κάθε διαφορετικού μέσου, αλλά και γενικούς δεοντολογικούς κανόνες,
- Προσελκύουν την προσοχή του κοινού με ελκυστικά ψηφιακά κείμενα, εικόνες, βίντεο και φωτογραφίες,
- Εντοπίζουν τις διαφορές στον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των παραδοσιακών και ψηφιακών μέσων,
- Αναγνωρίζουν τις τάσεις και τις αλλαγές στη γλώσσα και την επικοινωνία στον ψηφιακό χώρο,
- Προσαρμόζουν τη γραπτή γλώσσα στον ψηφιακό κόσμο.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Social Media (Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης/Κοινωνικά Μέσα) / Viral / Hashtag (χάσταγκ) / Influencer (επιδραστής/-τρια) / Follower (ακόλουθος/-η) / Tag (ετικέτα) / Like (μου αρέσει) / Live streaming (ζωντανή μετάδοση) / Πόντκαστ / Politically correct (πολιτικά ορθό).

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (2), Εργαστήριο (2), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΩΣ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
2	ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ
3	ΜΕΣΑ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ
4	ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
5	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΤΗ/-ΤΡΙΑΣ (INFLUENCER)
6	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Δ.1 | ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΩΣ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στην πρώτη υποενότητα αναφέρεται περιληπτικά η ιστορία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ), καθώς και ο βασικός τρόπος λειτουργίας τους, ως επικοινωνία και διάδραση ανάμεσα στους/στις χρήστες/-τριες. Αναγνωρίζονται οι ανάγκες που κάλυψαν προκειμένου να γίνουν τόσο γρήγορα τόσο δημοφιλή. Γίνεται αναφορά στον ομαδοκεντρικό τους χαρακτήρα και στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων μεταξύ ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα ή δραστηριότητες. Τονίζεται ότι συμβάλλουν στη δημιουργία κοινοτήτων, στη μετάδοση ειδήσεων, λειτουργώντας παράλληλα με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), ως διαφημιστικά δίκτυα, στην εύρεση και επαφή με φίλους/-ες. Προτείνεται να επιδειχθούν στατιστικά στοιχεία, μέσα από δημοσιοποιημένες έρευνες, που να αναδεικνύουν τη δύναμη των μέσων αυτών (στοιχεία όπως πόσες ώρες την ημέρα ασχολείται ένας άνθρωπος με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ηλικιακές κατηγορίες, άλλες δημογραφικές κατηγορίες, θέματα ενδιαφέροντος). Προτείνεται να συζητηθούν περιπτώσεις επικαιρότητας, όπου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν επηρεάσει τις ενέργειες χρηστών/-τριών, π.χ. σε συλλαλητήρια ή ακόμη και σε εξεγέρσεις, όπως η Αραβική Άνοιξη. Τονίζεται η ευκολία που παρέχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για εύκολη, γρήγορη και χωρίς επιπλέον κόστος επικοινωνία με οποιονδήποτε/οποιαδήποτε στον πλανήτη. Εξηγείται ο όρος viral (που δεν έχει απόδοση στα ελληνικά) και αναγνωρίζεται η συμβολή μιας ανάρτησης που έχει στοιχεία που κινητοποιούν τους/τις χρήστες/-τριες να τη μοιραστούν με άλλους/-ες. Μια ανάρτηση με ξεχωριστό ενδιαφέρον δημιουργεί τον απαραίτητο «θόρυβο», ώστε να γίνει ευρέως γνωστή. Αναγνωρίζεται πόσο δύσκολο είναι να ξεχωρίσει ένα μήνυμα ανάμεσα στα εκατομμύρια που διακινούνται, η αξία του περιεχομένου, καθώς και τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του μηνύματος, προκειμένου να επιτευχθεί η ευρύτερη μεταδοτικότητά του.

2.4.Δ.2 | ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Αφού έχει διευκρινιστεί ο βασικός ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως εικονικές κοινότητες όπου οι χρήστες/-τριες έχουν τη δυνατότητα να αναπτύσσουν επαφές και να επικοινωνούν μέσα από αυτά, γίνεται αναφορά ξεχωριστά σε κάθε ένα από τα δημοφιλή δίκτυα. Δεδομένης της αναγνωρισιμότητας του Facebook και του πλήθους των χρηστών/-τριών του γίνεται αρχικά αναφορά σε αυτό. Παρουσιάζονται οι βασικές του λειτουργίες, ανάρτηση, ιστορίες, κοινοποιήσεις, σχόλια, αλληλεπιδράσεις, προσκλήσεις φίλων, αποδοχή προσκλήσεων, δημιουργία εκδηλώσεων, εκδήλωση ενδιαφέροντος, διαγραφή/μπλοκάρισμα, «ταγκάρισμα». Διευκρινίζεται ο τρόπος λειτουργίας της προσωπικής σελίδας και του/της διαχειριστή/-τριας σελίδας επιχείρησης/οργανισμού. Παρουσιάζεται το Messenger ως αυτοτελές εργαλείο επικοινωνίας και η δημιουργία ομάδων σε αυτό. Αντίστοιχα παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι βασικοί τρόποι λειτουργίας του TikTok, του Instagram, του LinkedIn, του "X", του YouTube και όποιου άλλου κοινωνικού μέσου είναι δημοφιλές. Γίνεται ξεχωριστή αναφορά στο YouTube ως μέσο που παρέχει λεπτομερή πληροφόρηση για τον τρόπο διαχείρισης των κοινωνικών μέσων (social media), μέσω επιμορφωτικών βίντεο. Προτείνεται να επιδειχθούν επιμορφωτικά βίντεο και τρόποι εύρεσής τους, για οδηγίες σχετικά με τρόπους διαχείρισης των κοινωνικών μέσων. Δεδομένου ότι μπορεί να υπάρχει διαφορετικός βαθμός εξοικείωσης μεταξύ των εκπαιδευομένων, προτείνεται να σχηματιστούν ζευγάρια ανάμεσα σε άτομα που έχουν μεγαλύτερη εξοικείωση με άτομα που δεν έχουν, ώστε να μάθουν ο/η ένας/μία από τον/την άλλον/-η και να είναι σε θέση όλοι/-ες να μπορούν να χειρίζονται έναν λογαριασμό στο μέσο που έχουν επιλέξει. Προτείνεται, επίσης, να αναφέρουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες ποια κοινωνικά δίκτυα χρησιμοποιούν, να αναζητηθούν τα πιο δημοφιλή δίκτυα και να περιγραφούν τα πλεονεκτήματα για τα οποία τα έχουν ξεχωρίσει. Τέλος, να αναφερθούν οι λόγοι για τους οποίους έχουν απορριφθεί από αυτούς/-ές άλλα ΜΚΔ.

2.4.Δ.3 | ΜΕΣΑ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Η δημιουργία περιεχομένου είναι το πιο βασικό σημείο στη διαχείριση των ΜΚΔ, διότι, μπορεί να γνωρίζει ο/η χρήστης/-τρια πώς να κάνει μια ανάρτηση, για να υπάρξει, όμως, ανταπόκριση θα πρέπει το περιεχόμενο να προκαλεί το ενδιαφέρον. Τονίζεται ότι στα ΜΚΔ ο λόγος είναι σημαντικός, αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά με την εικόνα. Η εικόνα μπορεί να είναι φωτογραφία, φωτογραφία με κίνηση, βίντεο, animation ή γραφιστικά σχέδια. Αναλύεται ο ρόλος του έξυπνου κινητού στη διαμόρφωση και χρήση εικόνων και βίντεο για τα ΜΚΔ, αλλά και άλλα προγράμματα που η χρήση τους γίνεται από υπολογιστές. Αναφέρεται η δυνατότητα ζωντανής μετάδοσης βίντεο (live streaming) και πώς αυτή επιτυγχάνεται. Εξετάζονται οι περιπτώσεις που ενδείκνυται η ζωντανή μετάδοση, καθώς και τρόποι δημιουργίας ζωντανών εκπομπών από τα ΜΚΔ. Προτείνεται να συζητηθεί η προτιμώμενη διάρκεια για ένα βίντεο, καθώς και το πλήθος των εικόνων που μπορούν να πλαισιώνουν μια ανάρτηση. Εξετάζεται η σημα-

σία της αμεσότητας του χρόνου κοινοποίησης σε σχέση με την ποιότητα του περιεχομένου και σε ποιες περιπτώσεις υπερισχύει η ποιότητα σε σχέση με την ταχύτητα μετάδοσης. Αναλύεται η σημασία της χρονικής στιγμής ανάρτησης (ώρα της ημέρας, ημέρα της εβδομάδας, εποχή του χρόνου) σε συνάρτηση με το περιεχόμενο. Αναφέρεται ότι, προκειμένου να μεταδοθεί ευρέως μια ανάρτηση σε κοινωνικά δίκτυα, θα πρέπει να έχει γίνει την κατάλληλη στιγμή και με συνδυασμό κειμένου και εικόνας που να ενδιαφέρει το συγκεκριμένο κοινό-στόχο. Εξηγείται ο ρόλος του hashtag (το # στα ελληνικά λέγεται δίεση, αλλά στα ΜΚΔ χρησιμοποιείται αμετάφραστο), η σημασία της δημιουργίας ενός χάσταγκ για ένα θέμα που επιθυμούμε να προκαλέσουμε συζήτηση. Επιδεικνύονται διαφορετικά emoji, avatar και αυτοκόλλητα και προτείνεται να συζητηθεί ο ρόλος τους, πότε χρησιμοποιούνται και τι σημαίνουν, καθώς και τα σύμβολα του like και dislike.

2.4.Δ.4 | ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι οι αναρτήσεις και οι αλληλεπιδράσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι η δημόσια εικόνα επιχειρήσεων, οργανισμών και ατόμων. Επομένως, απαιτείται προσοχή, ώστε να αποφευχθούν σχολιασμοί και αναρτήσεις που θα μπορούσαν να φέρουν σε δύσκολη θέση τον/την επαγγελματία που χειρίζεται τον λογαριασμό ή τον οργανισμό που εκπροσωπεί ή το ίδιο το άτομο. Προτείνεται να γίνει συζήτηση για ενδεχόμενες αναρτήσεις που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα, με παρουσίαση παραδειγμάτων που αυτό έχει συμβεί. Όταν δημιουργούμε «θόρυβο», αυτό θα πρέπει να γίνεται με συγκεκριμένο στόχο και με προγραμματισμό. Αναφέρεται ο ρόλος της «συγγνώμης» στα ΜΚΔ, λόγοι για τους οποίους διατυπώνεται και αποτελεσματικοί τρόποι να ειπωθεί. Εξηγείται ο όρος «πολιτικά ορθό» (politically correct) και πώς επηρεάζει τις διαδικτυακές επικοινωνίες. Επίσης αναφέρονται περιπτώσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε νομικές συνέπειες, όπως συκοφαντικές αναρτήσεις ή δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, αλλά και αναρτήσεις που εμπίπτουν στη νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα. Όπως σε κάθε δημόσια επικοινωνία, έχει σημασία να προβάλλεται η καλή χρήση του λόγου. Είναι σημαντικό, για να θεωρηθεί καλό το περιεχόμενο, να είναι ορθογραφημένο, συντακτικά σωστό και συχνά ενδείκνυται να είναι σύντομο. Η χρήση greeklish ή το ανακάτεμα λέξεων από άλλες γλώσσες μπορεί να είναι αποδεκτές πρακτικές ή ακόμη και να ενδείκνυνται, ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται η ανάρτηση. Τονίζεται ότι ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται και στην ανάρτηση φωτογραφιών και βίντεο, καθώς αντενδείκνυται να ανεβάζουμε χωρίς άδεια όταν εικονίζονται πρόσωπα. Καλό είναι να αναφερθούν παραδείγματα από περιπτώσεις που θα μπορούσε μια ανάρτηση να φέρει σε δύσκολη θέση αυτόν/-ήν που εικονίζεται. Όσο σημαντική είναι η ποιότητα του λόγου τόσο σημαντική είναι και η ποιότητα της εικόνας. Έτσι, καλό είναι να αποφεύγονται θολές ή κακοφωτισμένες φωτογραφίες ή «κουνημένα» βίντεο.

2.4.Δ.5 | Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΤΗ/-ΤΡΙΑΣ (INFLUENCER)

Αφού έχει τονιστεί η δύναμη των ΜΚΔ, εξηγείται ο όρος "influencer" = «επιδραστής/-τρια», άτομα που έχουν αποκτήσει δύναμη επιρροής. Διευκρινίζεται ότι μπορεί να είναι άτομα με την ευρύτερη έννοια «διάσημα», αλλά ότι αυτό δεν είναι απαραίτητο. Τονίζεται ότι η δύναμή τους προέρχεται κυρίως από το πλήθος των ακολούθων ή συνδρομητών/-τριών που έχουν, δηλαδή, από το πλήθος των ανθρώπων που παρακολουθούν τις αναρτήσεις τους. Προτείνεται να αναζητηθεί μεταξύ των εκπαιδευομένων ποιους/-ες ακολουθούν στα ΜΚΔ και να γίνει καταγραφή των λόγων για τους οποίους το κάνουν. Επίσης, να γίνει αναφορά σε λόγους για τους οποίους έπαψαν να ακολουθούν κάποιον/-α που ακολουθούσαν. Στο τέλος, να γίνει εξαγωγή συμπερασμάτων για τα βασικά χαρακτηριστικά που κάνουν έναν/μία επιδραστή/-τρια πετυχημένο/-η. Αναφέρονται επίσης γενικά χαρακτηριστικά, όπως συχνότητα και ποιότητα αναρτήσεων, επιλογή θεμάτων, τρόπος διαχείρισής τους, χρήση εικόνων. Επίσης, η αναγνώρισή τους ως κάποιου είδους ειδικών στον τομέα τους, όπως στην κριτική κινηματογράφου. Τονίζεται ότι η δύναμη των influencers είναι το πλήθος των ατόμων που τους/τις ακολουθούν και το γεγονός ότι οι ακόλουθοι/-ες νιώθουν ότι υπάρχει σχέση φιλίας μαζί τους. Αναφέρεται η αλληλεπίδραση μεταξύ παραδοσιακών μέσων, όπως εκπομπές στην τηλεόραση, όπου προσκαλούνται διασημότητες από το ίντερνετ, δίνοντάς τους ακόμα μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα, άρα περισσότερους ακολούθους/-ες. Επίσης, όταν κάποιος/-α διατηρεί και κάποια εκπομπή σε παραδοσιακό μέσο, απολαμβάνει μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα και στα ΜΚΔ. Επιδεικνύεται ο τρόπος χρήσης «κουμπιών» στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που προτρέπουν τον/τη χρήστη/-τρια να γίνει ακόλουθος/-η και αναφέρονται τρόποι που τα κουμπιά αυτά μπορούν να γίνουν πιο πειστικά.

2.4.Δ.6 | ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Έχοντας γίνει φανερή η δύναμη των ΜΚΔ από τις προηγούμενες υποενότητες, στην τελευταία αναλύεται το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αποτελεσματική προώθηση πολιτιστικών προϊόντων. Η προώθηση μπορεί να γίνει από τα κανάλια οργανισμών, αλλά και με προσωπικές αναρτήσεις από μέλη πολιτιστικών οργανισμών ή εργαζόμενους/-ες σε αυτούς. Σε αυτήν την περίπτωση, μπορεί να δημιουργηθεί ένα γενικό προωθητικό μήνυμα, το οποίο να κοινοποιηθεί ή να αναρτηθεί από διαφορετικούς λογαριασμούς, με πιθανή προσωπική προσθήκη. Αναφέρεται ότι οι προσωπικές κοινοποιήσεις είναι και ο λόγος που πολλές επιχειρήσεις επιλέγουν συνεργάτες/-τριες που έχουν αποδεδειγμένη δύναμη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όλα τα κοινωνικά δίκτυα διαθέτουν και τη δυνατότητα διαφημίσεων. Επιδεικνύεται ο τρόπος που μπορεί κανείς να ανεβάσει διαφημίσεις στο facebook, καθώς και σε άλλα ΜΚΔ. Αναφέρεται η σημασία της στόχευσης κοινού, η επιλογή στόχου, τα κουμπιά προτροπής για άμεσες ενέργειες (π.χ. κλείσιμο εισιτηρίου), ο τρόπος που καθορίζεται ο προϋπολογισμός. Εξηγείται ο όρος pay per click (πληρωμή ανά κλικ). Αναφέρονται τρόποι για να διαπιστωθεί ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας του μηνύματος, προκειμένου να

συνεχιστεί μια καμπάνια ή να αναπροσαρμοστεί. Το πιο σημαντικό όμως και εδώ είναι η δημιουργία ελκυστικού περιεχομένου. Θα πρέπει να επιλέγεται το κατάλληλο ύφος και αρμονικός συνδυασμός λόγου με εικόνα. Τονίζεται ότι η «φλυαρία» δεν ευνοείται στα ΜΚΔ, καθώς συνήθως οι χρήστες/-τριες περνάνε γρήγορα στην επόμενη ανάρτηση. Εξηγείται τι είναι το πόντκαστ, επιδεικνύονται τρόποι δημιουργίας του και αναφέρεται το πώς μπορεί να συμβάλει στην προώθηση πολιτιστικών προϊόντων. Προτείνεται σε ομάδες οι εκπαιδευόμενοι/-ες να δημιουργήσουν ένα πόντκαστ με στόχο να προσελκύσουν νέους/-ες εκπαιδευόμενους/-ες να εγγραφούν στο τμήμα τους.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Τζαβάρας, Π. (2020). *Κατανοώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.
2. Καϊμάκη, Β. (2022). *Ένα τέλειο POST. Πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας μέσα από τα social media*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Συμπληρωματικές

1. Fuchs, C. (2023). *Μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μια κριτική εισαγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Ροπή.
2. Αθανασίου, Ε. (2024). *Κλικ με τακτ*. Αθήνα: Εκδόσεις Bell.
3. Laskos, G. (2020, 5 Μαΐου). *Διαφήμιση στο Facebook. Ο πιο εύκολος οδηγός για αρχάριους* [Βίντεο]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.youtube.com/watch?v=xvFEDALkpko

2.4.Ε • ΨΗΦΙΑΚΗ ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Αντικείμενο της μαθησιακής αυτής ενότητας είναι η πραγμάτευση των βασικών παραμέτρων και τεχνικών της ψηφιακής επιμέλειας και διόρθωσης κειμένων σε ηλεκτρονική μορφή, καθώς και συναφών τεχνικών και αισθητικών ζητημάτων. Στο πλαίσιό της, οι εκπαιδευόμενοι/-ες διδάσκονται τα τεχνικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην ψηφιακή διόρθωση κειμένων, ενώ επίσης αποσαφηνίζονται τα στάδια εργασίας, οι διακριτοί ρόλοι όσων εμπλέκονται στη διαδικασία και τα είδη των σφαλμάτων και αβλεψιών που καλούνται να διορθώσουν. Η εργαστηριακή άσκηση επικεντρώνεται στη δυνατότητα εξοικείωσης με την ψηφιακή επιμέλεια ενός κειμένου με τη χρήση του κειμενογράφου Word (αναθεώρηση, ορατές αλλαγές, αποδοχή/απόρριψη αλλαγών, εισαγωγή σχολίων κ.λπ.), αλλά και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι απλοί /-ές χρήστες/-τριες σε ό,τι αφορά την επεξεργασία κειμένων σε μορφή pdf.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Επιμελούνται ψηφιακά ένα κείμενο με τη χρήση του κειμενογράφου Word,
- Επιχειρούν την επιμέλεια ψηφιακών κειμένων,
- Προβληματίζονται για τις δυσκολίες που προκύπτουν από την επεξεργασία κειμένων σε μορφή pdf,
- Δίνουν λύσεις όταν δεν υπάρχει διαθέσιμο το Adobe Acrobat Pro,
- Αντιμετωπίζουν όλα τα τεχνικά ζητήματα που σχετίζονται με την ψηφιακή επεξεργασία κειμένων: εισαγωγή σχολίων, αναθεώρηση εγγράφων κ.λπ.,
- Συντάσσουν ευρετήρια,
- Χειρίζονται προγράμματα έκδοσης και σχεδιασμού κειμένων: InDesign, QuarkXPress, CorelDraw κ.ά.,
- Αναγνωρίζουν τον ρόλο και άλλων ειδικών στον σχεδιασμό, όπως λ.χ. γραφίστες/-τριες,
- Συνειδητοποιούν τους λόγους που οι τρέχουσες τεχνικές συνθήκες συχνά επιβάλλουν τον παραμερισμό της αισθητικής για χάρη της ποιότητας,
- Αναγνωρίζουν τον ρόλο του/της ψηφιακού/-ής διορθωτή/-τριας, ο/η οποίος/-α ελέγχει το ψηφιακό κείμενο για τυχόν εκπτώσεις λέξεων και γραμμών, τη μορφοποίηση, τον συλλαβισμό και γενικά τυπογραφικά λάθη,
- Συνειδητοποιούν το γεγονός ότι η ψηφιακή διόρθωση αποτελεί απαραίτητο στάδιο στην εκδοτική διαδικασία,
- Τηρούν τους κανόνες δεοντολογίας στην επιμέλεια και τη διόρθωση, σεβόμενοι/-ες τις υφολογικές επιλογές του/της συγγραφέα και αποφεύγοντας αυθαίρετες επεμβάσεις στο αρχικό κείμενο.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Ψηφιακή επιμέλεια/διόρθωση / Κειμενογράφος Microsoft Word / Αναθεώρηση (Review) / Παρακολούθηση αλλαγών (Track Changes) / Εισαγωγή (σχολίων, συμβόλων, σημειώσεων, πινάκων) / Επεξεργασία PDF / Ευρετήριο (Index) / InDesign / Canva / Τυπογραφικά/μορφοποιητικά σφάλματα / Unicode γραμματοσειρές / Συνεργασία.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (2), Σύνολο (2).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD I: ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
2	ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD II: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ (ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ, ΣΥΜΒΟΛΩΝ Κ.ΛΠ.)
3	ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD III: ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ
4	ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ PDF: ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ
5	ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ INDESIGN ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ, ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΣΕΛΙΔΩΣΗΣ
6	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ/-ΕΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ/-ΕΣ

Κείμενο αναφοράς

2.4.Ε.1 | ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD I: ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εισάγονται στα βασικά εργαλεία του Microsoft Word που χρησιμοποιούνται για την ψηφιακή διόρθωση εγγράφων (σημειωτέον ότι τα εργαλεία αυτά είναι διαθέσιμα και στη δωρεάν έκδοση του Word Web App). Στο πρώτο μέρος του μαθήματος, παρουσιάζονται τα βασικά βήματα που ακολουθούνται για την αναθεώρηση (Review) εγγράφου: ενεργοποίηση της λειτουργίας «Παρακολούθηση αλλαγών» (Track Changes), αποδοχή ή απόρριψη αλλαγών, εισαγωγή σχολίων, επιλογές εμφάνισης των διορθώσεων και ασφαλής αποθήκευση εκδοχών. Το πρόγραμμα δίνει, επίσης, τη δυνατότητα κοινής χρήσης (Share) ενός αρχείου με καθορισμό παραληπτών/-τριών δικαιωμάτων, δυνατότητα επιλογής του τρόπου με τον οποίο θέλουμε να φαίνονται οι σημάνσεις (απλή σήμανση, όλες οι σημάνσεις κ.λπ.), δυνατότητα επιλογής του τύπου αναθεωρήσεων που εμφανίζονται και του τρόπου με τον οποίο εμφανίζονται, δυνατότητα εμφάνισης αλλαγών ανά αναθεωρητή/-τρια κ.ά. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες επισκέπτονται την ιστοσελίδα «Παρακολούθηση αλλαγών στο Word» και, αφού εξοικειωθούν με τις βασικές λειτουργίες, τους δίνεται ένα σύντομο κατασκευασμένο κείμενο (300 λέξεων) σε αρχείο Word, το οποίο σκόπιμα περιέχει γλωσσικά και τυπογραφικά σφάλματα. Με ενεργοποιημένη τη λειτουργία αναθεώρησης, θα κληθούν να το επιμεληθούν ψηφιακά και να τεκμηριώσουν τις επεμβάσεις τους με σχόλια. Κατόπιν, χωρίζονται σε μικρές ομάδες, ανταλλάσσουν μεταξύ τους τα ψηφιακά επιμεληθέντα αρχεία τους και δίνουν τη δυνατότητα και στους/στις άλλους/-ες εκπαιδευόμενους/-ες να τα επεξεργαστούν και να προσθέσουν σχόλια, αποκτώντας έτσι μια πρώτη γεύση της συνεργατικής ψηφιακής επιμέλειας κειμένου. Η τάξη ενημερώνεται για τη δυνατότητα κοινής χρήσης αρχείων και με άλλα προγράμματα (όπως το Google Drive) και η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με σύντομη αναστοχαστική συζήτηση στην ολομέλεια: ποια εργαλεία του Word βρήκαν πιο χρήσιμα; Γιατί οι αλλαγές πρέπει να είναι πάντα ορατές; Και σε ποιες περιπτώσεις η ψηφιακή επιμέλεια αποδείχθηκε πιο ευέλικτη από τη χειρόγραφη και γιατί;

2.4.Ε.2 | ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD ΙΙ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ (ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ, ΣΥΜΒΟΛΩΝ Κ.ΛΠ.)

Η υποενότητα επικεντρώνεται στην αξιοποίηση προηγμένων λειτουργιών του Word, όπως είναι η εισαγωγή υποσημειώσεων, ειδικών συμβόλων, χαρακτήρων και άλλων βοηθητικών στοιχείων (πινάκων, εικόνων, υπερσυνδέσμων, αριθμητικών και μη χαρακτήρων, γραφημάτων και εξειδικευμένων σημάνσεων, λ.χ. μαθηματικών ή μουσικών συμβόλων). Αρχικά, παρουσιάζονται τα περιβάλλοντα λειτουργίας «Εισαγωγή» (Insert) και «Αναφορές» (References) του Word: γίνεται αναλυτική επίδειξη των εντολών για την εισαγωγή υποσημειώσεων ή/και σημειώσεων τέλους, και συζητείται η διαφορά τους (πότε χρησιμοποιούνται οι μεν και πότε οι δε). Κατόπιν, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τη χρήση της εντολής «Σύμβολο» (Symbol) για την εισαγωγή ειδικών χαρακτήρων, αλλά και με την προσθήκη σχολίων, υπερσυνδέσμων και αντικειμένων, όπως πινάκων, εικόνων ή εξισώσεων. Η εργαστηριακή άσκηση στηρίζεται σε ένα ειδικά κατασκευασμένο κείμενο που θα δοθεί σε όλους/-ες και απαιτεί ψηφιακή επιμέλεια με τα παραπάνω εργαλεία. Οι συμμετέχοντες/-ουσες θα κληθούν να εισαγάγουν υποσημειώσεις, να κάνουν εισαγωγή εικόνας και να προσθέσουν λεζάντα, να εισαγάγουν και να μορφοποιήσουν κατάλληλα έναν πίνακα με συγκεκριμένα στοιχεία (τίτλους, στήλες και γραμμές), να κάνουν εισαγωγή υπερσυνδέσμου (και να επιλύσουν το πρόβλημα της μορφοποίησης, όταν η διεύθυνση url περιέχει ελληνικούς χαρακτήρες), να βάλουν κεφαλίδες, υποσέλιδα και αριθμούς σελίδας και, τέλος, να επιλέξουν και να εισαγάγουν κατάλληλα σύμβολα (όπως είναι η ελληνική άνω τελεία, η απλή παύλα (En Dash) και τα διάφορα –γωνιώδη, απλά/διπλά ανωφερή– εισαγωγικά). Η ολομέλεια της τάξης, αφού αναστοχαστεί και συζητήσει στις δυνατότητες που παρέχει το λογισμικό, μπορεί επίσης να αναζητήσει κι άλλες λύσεις για την εισαγωγή συχνά χρησιμοποιούμενων χαρακτήρων, όπως η άνω τελεία (με την αντιστοίχιση της από τα σύμβολα με συγκεκριμένο «Πλήκτρο συντόμευσης» (Shortcut Key), που θα ισχύει για όλα τα αρχεία Word που παράγουμε στον υπολογιστή μας).

2.4.Ε.3 | ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ WORD ΙΙΙ: ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ

Η δυνατότητα δημιουργίας ευρετηρίου είναι μία από τις πιο χρήσιμες, αλλά συχνά παραγνωρισμένες λειτουργίες του Word. Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν πώς να συντάσσουν αυτόματα και μη αυτόματα ευρετήρια, πώς να σημειώνουν τις λέξεις-κλειδιά, πώς να ελέγχουν την ομοιομορφία στις εγγραφές και πώς να ενσωματώνουν τελικά το ευρετήριο στο έγγραφο με ορθή μορφοποίηση. Αφού γίνει παρουσίαση του εργαλείου «Ευρετήριο» μέσα από το περιβάλλον του Word (Αναφορές (References) > Εισαγωγή Ευρετηρίου (Insert Index) και Αναφορές (References) > Σήμανση Καταχώρησης (Mark Entry)) και, αναλυτικότερα, της διαδικασίας σήμανσης λέξεων και φράσεων, της χρήσης κύριων και δευτερευουσών καταχωρήσεων, της έννοιας των παραπομπών, των επιλογών τύπου εμφάνισης, της διαγραφής καταχωρήσεων και της ενημέρωσης ευρετηρίου, δίνεται στους/στις εκπαιδευόμενους/-ες

ένα ολιγοσέλιδο (ελεύθερα προσβάσιμο στο διαδίκτυο) δοκίμιο που περιλαμβάνει αρκετές έννοιες, όρους, πρόσωπα κ.λπ. κατάλληλα για σήμανση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να επιλέξουν περίπου 20 λέξεις-κλειδιά που θα καταχωριστούν ως λήμματα, ακολουθώντας τη διαδικασία σήμανσης καταχωρήσεων, και να εισαγάγουν το ευρετήριο στο τέλος του εγγράφου, ελέγχοντας την αλφαβητική σειρά, την ορθογραφία και τη λογική ομαδοποίηση κύριων και δευτερευουσών καταχωρήσεων. Στην ολομέλεια γίνεται συζήτηση σχετικά με το σε ποια είδη κειμένων είναι απολύτως απαραίτητο ένα ευρετήριο (λ.χ. σε επιστημονικά, τεχνικά, εγκυκλοπαιδικά), ποια είδη ευρετηρίων είναι ιδιαίτερα χρήσιμα (κύριων ονομάτων, όρων, έργων, εννοιών), ποιες είναι οι δυσκολίες στη σήμανση με το συγκεκριμένο λογισμικό και ποιος είναι ο ρόλος του/της επιμελητή/-τριας στη σύνταξή του, ώστε να γίνει αντιληπτό ότι το ευρετήριο δεν είναι μια αυτόματη λίστα λέξεων, αλλά αποτέλεσμα ουσιαστικής κατανόησης του περιεχομένου και χρήσιμο εργαλείο για το αναγνωστικό κοινό (ιδίως το ειδικό).

2.4.Ε.4 | ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ PDF: ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

Η διόρθωση ενός κειμένου σε μορφή PDF (που είναι η συνηθέστερη μορφή στην οποία αποστέλλεται ένα επιμελημένο κείμενο) αποτελεί συχνά πρόκληση, καθώς τα αρχεία αυτά δεν είναι σχεδιασμένα για εύκολη επεξεργασία, χωρίς εξειδικευμένο (συνδρομητικό) λογισμικό. Στην υποενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι/-ες εξοικειώνονται με τις βασικές δυσκολίες που προκύπτουν κατά τη διόρθωση PDF αρχείων και αναζητούν πρακτικές λύσεις για την αντιμετώπισή τους, ακόμη και χωρίς τη χρήση του Adobe Acrobat Pro. Τους δίνεται ένα σελιδοποιημένο κείμενο PDF, το οποίο έχει μικροσφάλματα (π.χ. ορθογραφικά, στοίχισης, παραπομπών κ.λπ.) και ακολουθεί συζήτηση για τα εμπόδια που ανακύπτουν: αδυναμία επεξεργασίας, μη αναγνωρίσιμα ελληνικά από OCR, ασυμβατότητα μεταξύ λειτουργικών συστημάτων (Windows, MacOS, Android) ή εργαλείων (που οδηγεί λ.χ. σε αλλαγή μορφοποίησης από πλάγια σε όρθια, ή αντίστροφα, κατά τη μεταφορά από ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα επεξεργασίας σε ένα άλλο). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες δοκιμάζουν διάφορες λύσεις: ανοίγουν το αρχείο σε ελεύθερα προσβάσιμους PDF viewers με δυνατότητα σχολιασμού, κάνουν εκεί διόρθωση και εισαγωγή σχολίων, τονίζοντας (σήμανση με κίτρινο χρώμα) τα σημεία προς αλλαγή, και κατεβάζουν το επεξεργασμένο PDF στον υπολογιστή τους. Άλλη λύση (που μπορεί να λειτουργήσει συνδυαστικά με την προηγούμενη) είναι να καταγράψουν αναλυτικά σε μια αριθμημένη λίστα όλες τις αλλαγές που χρειάζεται να γίνουν, σημειώνοντας ευκρινώς κάθε φορά τι ακριβώς πρέπει να αλλάξει σε τι. Επίσης, μπορούν να εκτυπώσουν το κείμενο, να κάνουν χειρόγραφη διόρθωση και κατόπιν να το σκανάρουν και να το σώσουν εκ νέου ως PDF ή να δοκιμάσουν τη λύση που προτείνει η Microsoft (δηλαδή μετατροπή του αρχείου PDF σε μορφή Word, επεξεργασία του και σώσιμο εκ νέου ως αρχείου PDF, που όμως ενέχει τον κίνδυνο το νέο αρχείο να μην έχει πλήρη αντιστοιχία λ.χ. σελίδων, γραμμών κ.λπ. με το αρχικό). Στο τέλος, συζητούν στην ολομέλεια ποια τους φάνηκε η καταλληλότερη λύση και γιατί.

2.4.Ε.5 | ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ INDESIGN ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ, ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΣΕΛΙΔΩΣΗΣ

Η παρούσα υποενότητα δεν στοχεύει στην εξειδίκευση στο Adobe InDesign, αλλά στην εξοικείωση με τις βασικές του λειτουργίες και τη γενική λογική των προγραμμάτων σχεδίασης, οργάνωσης περιεχομένου και σελιδοποίησης. Η άσκηση ξεκινάει με την προβολή βίντεο που δείχνει την εργασία σε περιβάλλον InDesign (όπως για παράδειγμα αυτό: https://www.youtube.com/watch?v=wF_fu1wcT0Y. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, κατόπιν, φέρνουν μαζί τους τα τάμπλετ τους (που το καθένα έχει διαφορετικό IP) και περιηγούνται στο περιβάλλον του InDesign μέσα από τη δωρεάν δοκιμαστική έκδοση (7-days trial), φροντίζοντας *να την ακυρώσουν πριν από την παρέλευση εβδομάδας* για να μη χρεωθούν. Κατά την περιήγησή τους, συνειδητοποιούν πώς δομείται μια σελίδα, πού εντοπίζονται τα εργαλεία παραγράφου, πώς γίνεται η εισαγωγή εικόνων, πώς εφαρμόζονται διάφορα στιλ, πώς «κλειδώνει» ένα στοιχείο ή μία σελίδα κ.λπ. και, τέλος, επιχειρούν να φτιάξουν μια δική τους σελίδα, με δικό τους περιεχόμενο, ακολουθώντας το πρότυπο, όπως περιγράφεται στο βίντεο. Το InDesign είναι το πρόγραμμα που χρησιμοποιούν σήμερα οι περισσότεροι εκδοτικοί οίκοι για το στήσιμο βιβλίων, αλλά υπάρχουν και άλλα, όπως το CorelDRAW (ισχυρό πρόγραμμα σχεδίασης, με ευρεία χρήση στον επαγγελματικό χώρο (ιδίως από γραφίστες/-τριες), αλλά με περιορισμένη πρόσβαση χωρίς συνδρομή) ή το παλιότερα διαδεδομένο, αλλά σήμερα πλέον περιορισμένα χρησιμοποιούμενο QuarkXPress. Υπάρχουν επίσης διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως το Canva, που παρέχουν δυνατότητες σχεδιασμού και οπτικής οργάνωσης περιεχομένου (εξωφύλλων, καρτών, φυλλαδίων, προσκλήσεων κ.ά.), με τη χρήση ή μη προτύπων. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες μπορούν προαιρετικά να επισκεφτούν την πλατφόρμα, να παρατηρήσουν τις επιλογές που δίνει και να δημιουργήσουν ελεύθερα ένα αρχείο της επιλογής τους. Σε όλα τα προγράμματα, εκείνο που θα πρέπει οπωσδήποτε να διασφαλιστεί είναι η γραμματοσειρά που θα χρησιμοποιηθεί να είναι Unicode, ώστε να μη λειτουργεί προβλήματα στα ελληνικά και να διαβάζεται από όλα τα λειτουργικά συστήματα (Windows, MacOS, Android).

2.4.Ε.6 | ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ/-ΕΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ/-ΕΣ

Η έκδοση ενός βιβλίου δεν είναι ατομική υπόθεση κάποιου/-ας: αποτελεί μέρος μιας σύνθετης συλλογικής διαδικασίας που προϋποθέτει συνεχή συνεργασία επαγγελματιών διαφορετικών ειδικοτήτων. Στην παρούσα υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τους ρόλους αυτών των ειδικών και να αντιλαμβάνονται τη σημασία της επικοινωνίας, των ορίων και του σεβασμού στον ρόλο του/της καθένα/-μίας. Αρχικά, μέσα από συζήτηση επιχειρείται χαρτογράφηση κάποιων βασικών ρόλων (πέρα από αυτούς που ήδη γνωρίζουν: συγγραφέων, επιμελητών/-τριών, διορθωτών/-τριών), όπως του ρόλου του/της σχεδιαστή/-τριας (layout, εξώφυλλο, οπτική ταυτότητα) ή του/της υπευθύνου/-ης σελιδοποίησης (μορφοποίηση, ροή κειμένου, τυπογραφικές λεπτομέρειες). Κατόπιν, επισκέπτονται την ιστοσελίδα

https://www.iwrite.gr/oi-anthroipoi-piso-apo-tis-ekdoseis/ και, αφού χωριστούν σε ζευγάρια (ή ατομικά), αναλαμβάνουν να παρουσιάσουν από έναν/μία ειδικό/-ή, ώστε να συζητηθεί στην τάξη ποιος/-α κάνει τι, ποιος/-α αποφασίζει για τι και πού αρχίζει και πού τελειώνει και η δική τους ευθύνη ως επιμελητών/-τριών ή διορθωτών/-τριών. Στη συνέχεια, επιχειρούν προσομοίωση συνεργασίας: αφού χωριστούν σε μικρές ομάδες και κάθε ομάδα αναλάβει έναν ρόλο (λ.χ. επιμέλεια, γραφιστική, σελιδοποίηση, συγγραφή), τους δίνονται οδηγίες που προκαλούν συγκρούσεις ή παρεξηγήσεις (π.χ. «ο/η συγγραφέας δεν θέλει να αλλάξει τίτλο» ή «η γραφίστρια κάνει αισθητικές αλλαγές που επηρεάζουν την ορατότητα των υποσημειώσεων» κ.ο.κ.). Οι ομάδες καλούνται να συζητήσουν και να βρουν λύσεις, ασκώντας ταυτόχρονα δεξιότητες επικοινωνίας και επαγγελματικής στάσης, τηρώντας και επικαλούμενες τους δεοντολογικούς κανόνες που ήδη γνωρίζουν από προηγούμενη ενότητα. Η υποενότητα ολοκληρώνεται με σχολιασμό πάνω στη σημασία της κατανόησης των ρόλων και της συνεργασίας τους: κανένας ρόλος δεν επιβάλλει, δεν σιωπά, δεν παρακάμπτει, αλλά όλοι/-ες συζητούν ευγενικά και διαπραγματεύονται τεκμηριωμένα, εντός των ορίων του ρόλου τους και με σεβασμό στους υπόλοιπους, έχοντας πάντα κατά νου ότι ο κοινός στόχος όλων είναι η κατά το δυνατόν αρτιότερη παρουσίαση του τελικού προϊόντος.

Προτεινόμενες πηγές μελέτης

Κύριες

1. Microsoft. (2024). Microsoft Word (Version 17.0) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/word
2. Adobe. (2024). Adobe InDesign (Version 19.0) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.adobe.com/ie/products/indesign.html

Συμπληρωματικές

1. Adobe. (2024). Adobe Acrobat Reader (Version 2024) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.adobe.com/ie/acrobat.html
2. Canva. (2024). Canva (Version 2.2024.0) [Mobile application software]. Ανακτήθηκε από: https://www.canva.com/

2.4.ΣΤ • ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΤΖΕΚΤ/ΠΟΡΤΦΟΛΙΟ

Περίληψη της μαθησιακής ενότητας

Στην εργαστηριακή αυτή μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες δημιουργούν και προαιρετικά δημοσιεύουν, με τη συνδρομή και την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτή/-τριας, το ατομικό τους έργο και χτίζουν το προσωπικό τους πορτφόλιο, βασιζόμενοι/-ες και σε επιλογές από τις εργασίες που έχουν κάνει σε όλη τη διάρκεια της

κατάρτισής τους. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν τις εναλλακτικές διαδρομές δημοσίευσής του έργου τους, ενώ μπορούν να πραγματοποιηθούν και οργανωμένες επισκέψεις σε επιχειρήσεις, με τις οποίες θα υπήρχε δυνατότητα συνεργασίας (λ.χ. εκδοτικούς οίκους). Αντικείμενο του εργαστηρίου δεν αποτελεί μόνο η συγγραφή ή η συγκέντρωση υλικού, αλλά η συνειδητή εκ μέρους των εκπαιδευομένων διαμόρφωση της προσωπικής τους φωνής, του προσωπικού τους ύφους και του προσωπικού τους επαγγελματικού προφίλ, ύστερα από ιεράρχηση των προτιμήσεών τους και εκτίμηση των δυνατών σημείων και αδυναμιών τους.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Όταν ολοκληρώσουν τη μαθησιακή ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες θα είναι ικανοί /-ές να:

- Διακρίνουν από το ευρύ φάσμα όσων έχουν διδαχθεί τις προσωπικές τους προτιμήσεις ως προς το είδος και το ύφος των κειμένων με τα οποία επιθυμούν να ασχοληθούν,
- Εφαρμόζουν τεχνικές SWOT (strengths: δυνατά σημεία, weaknesses: αδυναμίες, opportunities: ευκαιρίες, threats: απειλές), προκειμένου να χτίσουν το επαγγελματικό τους προφίλ,
- Αξιοποιούν τον χρόνο που τους διατίθεται ορθολογικά, προκειμένου να ολοκληρώσουν επιτυχώς τους στόχους που έχουν θέσει αρχικά, εργαζόμενοι/-ες με ρεαλιστικούς ρυθμούς και σε «ρεαλιστικές» συνθήκες,
- Συνεργάζονται με τον/την εκπαιδευτή/-τρια, που ασκεί κυρίως καθοδηγητικό και επικουρικό ρόλο,
- Αποτιμούν κριτικά το προσωπικό τους έργο,
- Ολοκληρώνουν ένα ή περισσότερα από τα έργα που έχουν επεξεργαστεί στη διάρκεια της εκπαίδευσής τους,
- Προωθούν μέσα από τις επιλογές τους το ατομικό τους προφίλ και έργο,
- Βρίσκουν τρόπους διάχυσης του έργου τους στην κοινωνία,
- Έχουν αυτεπίγνωση των δυνατοτήτων τους,
- Αναλαμβάνουν ένα υλοποιήσιμο έργο αντιμετωπίζοντάς το με αυτοπεποίθηση,
- Σέβονται στην πράξη τις αρχές της επαγγελματικής τους δεοντολογίας.

Βασικές έννοιες και λέξεις-κλειδιά

Πορτφόλιο / Ποικιλία / Επικαιροποίηση / Συνοχή/συνεκτικότητα / Προσωπική φωνή/ύφος / SWOT / Κριτική αποτίμηση / Έκδοση / Λογοκλοπή / Κώδικας δεοντολογίας.

Αριθμός ωρών διδασκαλίας της μαθησιακής ενότητας ανά εβδομάδα

Θεωρία (0), Εργαστήριο (4), Σύνολο (4).

Διάρθρωση των μαθησιακών ενοτήτων σε υποενότητες

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ
1	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΡΤΦΟΛΙΟ
2	ΤΕΧΝΙΚΕΣ SWOT
3	ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
4	ΡΟΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ/-ΤΡΙΑΣ
5	ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΡΓΟΥ
6	ΑΡΧΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Κείμενο αναφοράς

2.4.ΣΤ.1 | ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΡΤΦΟΛΙΟ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες πειραματίζονται με τη δημιουργία προσωπικού πορτφόλιο. Αντιλαμβάνονται ότι το πορτφόλιο αποτελεί μια συλλογή δειγμάτων από το καλύτερό τους έργο, που μπορεί να τους βοηθήσει να ξεχωρίσουν και να αναπτυχθούν επαγγελματικά, ενώ η διαδικασία της διαμόρφωσής του τους δίνει τη δυνατότητα να ανακαλύψουν την προσωπική τους φωνή. Συνειδητοποιούν ότι το πορτφόλιο δεν είναι μια κλειστή συλλογή προσεκτικά επιλεγμένων και οργανωμένων αρχείων που διαμορφώνεται άπαξ, αλλά προϊόν μιας δυναμικής διαδικασίας, με την έννοια ότι το πορτφόλιο ποτέ δεν παύει να αναδιαμορφώνεται, να εμπλουτίζεται, να επικαιροποιείται. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν ότι το ατομικό πορτφόλιο αποτελεί εφόδιο, αν όχι απαραίτητο προσόν, για κάθε νεοεισερχόμενο/-η στην αγορά εργασίας σε τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας που απαιτούν δημιουργική σκέψη (ιδιαίτερα σε αυτούς που έχουν να κάνουν με τον γλωσσικό ή άλλους κώδικες επικοινωνίας), καθώς τους βοηθά να επιδείξουν έργω τις δυνατότητες, τις δεξιότητες και το προσωπικό τους ύφος. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες καλούνται να επαναπροσεγγίσουν, να επανεξετάσουν, να επανερμηνεύσουν και να αποτιμήσουν εκ νέου το προηγούμενό τους έργο, προκειμένου να προβούν στην επιλογή του υλικού που τελικά θα αποτελέσει το περιεχόμενο του ατομικού τους πορτφόλιο. Επιλέγουν δείγματα δουλειάς από το σύνολο του παραχθέντος έργου τους, συμπεριλαμβάνοντας αποσπάσματα λογοτεχνικής γραφής, σεναριακού λόγου, επικοινωνιακού λόγου, διασκευών, επιμέλειας κειμένων.

2.4.ΣΤ.2 | ΤΕΧΝΙΚΕΣ SWOT

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας, εφαρμόζουν στον «δημιουργικό εαυτό» τους εργαλεία ανάλυσης με πολύ ευρεία εφαρμογή στον κόσμο του επιχειρείν, τα οποία μπορούν να αξιοποιήσουν για να διακρίνουν τα δυνατά τους σημεία, τις προτιμήσεις και τις αδυναμίες τους. Οι τεχνικές ανάλυσης SWOT

(πρόκειται για ακρωνύμιο) αναφέρονται στον εντοπισμό από τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες των δυνατών τους σημείων (Strengths), την αντιμετώπιση των αδύνατων (Weaknesses), την ύπαρξη ευκαιριών (Opportunities) προς εκμετάλλευση και την εξάλειψη ενδεχόμενων απειλών (Threats). Οι εκπαιδευόμενοι/-ες ανακαλύπτουν τα δυνατά τους σημεία, τα χαρίσματά τους, τις ιδιαίτερες δεξιότητές τους, που μπορούν να λειτουργήσουν ως πλεονέκτημα στον σκληρό ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας. Εντοπίζουν σημεία και τομείς στους οποίους υστερούν και προβαίνουν σε διορθωτικές κινήσεις και αναθεωρήσεις αναφορικά με την επιλογή δειγμάτων της δουλειάς τους για το χτίσιμο του ατομικού τους πορτφόλιο. Βρίσκουν και εκμεταλλεύονται ευκαιρίες και καταστάσεις, από τις οποίες θα μπορούσαν να επωφεληθούν και γνωρίζουν να αντιμετωπίζουν περισπασμούς και δυσχέρειες που θα μπορούσαν να τους αποπροσανατολίσουν. Η αξία τέτοιου είδους αναλύσεων είναι πολλαπλασιαστική, όταν συνοδεύεται από συνεξέταση των στόχων που έχουν θέσει οι εκπαιδευόμενοι/-ες για τη μελλοντική επαγγελματική τους πορεία, όταν με άλλα λόγια, η εκτίμηση των τεσσάρων αυτών παραγόντων οδηγεί σε επαναπροσδιορισμό της στοχοθεσίας για την επίτευξη του μέγιστου δυνατού αποτελέσματος.

2.4.ΣΤ.3 | ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Οι εκπαιδευόμενοι/-ες, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας, εφαρμόζουν εργαλεία και τεχνικές επιλογής και οργάνωσης του δημιουργικού υλικού που τελικά θα συμπεριληφθεί στο ατομικό τους πορτφόλιο. Η επιλογή των δειγμάτων αναφέρεται τόσο σε αυτόνομα έργα ή κείμενα όσο και σε επιλογή αποσπασμάτων από μεγαλύτερες σε έκταση δοκιμές. Ως κριτήρια για μια ασφαλή επιλογή θα μπορούσαν να τεθούν η ποικιλία, ώστε να καταδεικνύεται το ευρύ φάσμα της δουλειάς των εκπαιδευομένων, η ποιότητα, ώστε να επιλεγούν τελικά τα καλύτερα έργα ή αποσπάσματα, και η συνοχή και η συνεκτικότητα, ώστε να αναδεικνύεται ο προσωπικός χαρακτήρας και το ατομικό ύφος. Στη διαδικασία της επιλογής, επικουρικό και συμβουλευτικό ρόλο καλείται να παίξει και ο/η εκπαιδευτής/-τρια και οι υπόλοιποι/-ες εκπαιδευόμενοι/-ες της ειδικότητας, προσφέροντας ανατροφοδότηση και τη γνώμη τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες οργανώνουν το ατομικό τους πορτφόλιο με χρονολογικά (προκειμένου να δείξουν την εξέλιξή τους) ή θεματικά κριτήρια ή ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να δώσουν έμφαση. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες αντιλαμβάνονται ότι λόγω της δημιουργικής φύσης της εργασίας που έχουν επιλέξει θα μπορούσαν να μετατρέψουν αυτή την άμορφη ύλη σε πραγματικό, προσεγμένο, έντυπο ή ηλεκτρονικό, πορτφόλιο και να το χρησιμοποιήσουν συμπληρωματικά, εν είδει παραρτήματος, στο βιογραφικό τους σημείωμα.

2.4.ΣΤ.4 | ΡΟΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ/-ΤΡΙΑΣ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, εξετάζεται ο ρόλος που καλείται να επιτελέσει ο/η εκπαιδευτής/-τρια που έχει αναλάβει την εργαστηριακή μαθησιακή ενότητα «Ατομικό

Πρότζεκτ/Πορτφόλιο». Η ιδιότητά του/της ως εκπαιδευτή/-τριας ενηλίκων και η εργαστηριακή φύση της μαθησιακής ενότητας αποκλείουν κάθε πιθανότητα «δασκαλοκεντρικών» μεθόδων και ανάλογων τεχνικών, όπως είναι η διάλεξη. Ο/Η εκπαιδευτής/-τρια λειτουργεί επικουρικά στη διαδικασία τόσο του χτισίματος του πορτφόλιο όσο και της ολοκλήρωσης έργων που οι εκπαιδευόμενοι/-ες είχαν επεξεργαστεί κατά τα προηγούμενα εξάμηνα και επιθυμούν να περιλάβουν σε αυτό. Συμβουλεύει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες να εφαρμόσουν τεχνικές για να ξεκαθαρίσουν τους στόχους και τις επιδιώξεις τους, τους εμπνέει αρχές όπως «ποιότητα έναντι ποσότητας» και «απλότητα έναντι επιδεικτικής πολυμορφίας». Τους/τις διευκολύνει να ορίσουν το προφίλ των ενδεχόμενων παραληπτών/-τριών του πορτφόλιό τους, για να είναι σε θέση να το προσαρμόζουν κάθε φορά ανάλογα με την ταυτότητα των υποψήφιων εργοδοτών/-τριών. Τονίζει τον καταλυτικό ρόλο της τακτικής επικαιροποίησης του πορτφόλιο, ώστε αυτό να εμπλουτίζεται με δείγματα νέων δημιουργικών δοκιμών. Διαμεσολαβεί, προκειμένου οι εκπαιδευόμενοι/-ες να εκτιμήσουν το βάθος και το εύρος της δουλειάς τους και να είναι σταθεροί/-ές και συνεπείς στην προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων τους, και στέκεται αρωγός στη δημιουργική φάση παραγωγής ή ολοκλήρωσης έργων. Προτείνει λύσεις σε προβλήματα που προκύπτουν και εφοδιάζει τους/τις εκπαιδευόμενους/-ες με τα κατάλληλα μεθοδολογικά εργαλεία, προκειμένου να αποτιμήσουν τεκμηριωμένα το προσωπικό τους έργο και το έργο των υπόλοιπων εκπαιδευομένων.

2.4.ΣΤ.5 | ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΡΓΟΥ

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι/-ες κατανοούν τα βήματα και τις εναλλακτικές διαδρομές δημοσίευσης του έργου τους, ενώ αναπτύσσουν και εφαρμόζουν τις κατάλληλες στρατηγικές, με στόχο τη θετική ανταπόκριση και την ευρεία αποδοχή του από το κοινό. Αντιλαμβάνονται την ανάγκη κατοχύρωσης των πνευματικών τους δικαιωμάτων πριν από τη δημοσίευση και, για τη διασφάλισή τους, προβαίνουν σε καταχώριση του έργου τους στον εκάστοτε αρμόδιο φορέα. Είτε αφιερώσουν τις ώρες της υποενότητας στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου έργου/ατομικού πρότζεκτ με βάση τα ενδιαφέροντά τους είτε στη δημιουργία πορτφόλιο με βάση τα όσα είχαν κάνει στη διάρκεια των σπουδών τους, αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της επιμέλειας του έργου τους πριν από τη δημοσίευσή του, καθώς έτσι εξασφαλίζεται η διόρθωση ενδεχόμενων σφαλμάτων, ασυνεπειών και αβλεψιών. Ρόλο διορθωτή/-τριας ή/και επιμελητή/-τριας μπορούν να αναλάβουν οι ίδιοι/-ες οι εκπαιδευόμενοι/-ες για τους/τις συναδέλφους/-ισσές τους. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες γνωρίζουν τις εναλλακτικές διαδρομές δημοσίευσης του έργου τους και επιλέγουν την κατάλληλη, ανάλογα με τη φύση τού προς δημοσίευση έργου και την έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή του. Απευθύνονται σε εκδοτικούς οίκους ή προχωρούν σε αυτοέκδοση αξιοποιώντας κατάλληλες πλατφόρμες ή το δημοσιεύουν σε σχετικούς ιστότοπους, ιστολόγια και ηλεκτρονικά περιοδικά. Χρησιμοποιούν τα ΜΚΔ ή

οργανώνουν προωθητικές ενέργειες (π.χ. βιβλιοπαρουσιάσεις), προκειμένου να καταστήσουν το έργο τους ευρύτερα γνωστό, ενώ εργάζονται για να εξασφαλίσουν τη μεγαλύτερη δυνατή διανομή του. Δεν παραλείπουν μετά τη δημοσίευση να παρακολουθούν την υποδοχή του από το κοινό, εκτιμώντας παραμέτρους, όπως τις πωλήσεις και τις κριτικές ειδικών και κοινού.

2.4.ΣΤ.6 | ΑΡΧΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Στη συγκεκριμένη υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι/-ες αναζητούν και εξετάζουν υπάρχοντες κώδικες δεοντολογίας συναφών επαγγελμάτων, προκειμένου αφενός να ευαισθητοποιηθούν γενικά ως προς την τήρηση αρχών και κανόνων από κάθε επαγγελματική ομάδα και αφετέρου να προσδιορίσουν και να καταρτίσουν από κοινού έναν κατάλογο κανόνων, αξιών και προτύπων, στον οποίο θεωρούν ότι πρέπει να συμμορφώνονται. Οι εκπαιδευόμενοι/-ες συνειδητοποιούν ότι οι λεγόμενοι κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας υπερβαίνουν το κανονιστικό νομοθετικό πλαίσιο που

3 | Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της πρακτικής άσκησης

Ο/Η εργοδότης/-τρια της επιχείρησης που προσφέρει θέση πρακτικής άσκησης ορίζει ένα έμπειρο στέλεχος συναφούς επαγγελματικής ειδικότητας με τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η ως «εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας», ο/η οποίος/-α αναλαμβάνει την αποτελεσματική υλοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον χώρο εργασίας, την παρακολούθηση της προόδου των εκπαιδευομένων και την ανατροφοδότηση των υπεύθυνων εκπαιδευτών/-τριών στην εκπαιδευτική δομή.

Αναλυτικότερα, ο/η εκπαιδευτής/-τρια είναι το συνδετικό πρόσωπο του/της εργοδότη/-τριας της επιχείρησης με την εκπαιδευτική δομή (ΣΑΕΚ) και, κατά συνέπεια, έχει συνεχή συνεργασία με αυτήν. Επιπλέον, ο ρόλος αφορά την παροχή συμβουλών, πληροφοριών ή καθοδήγησης, καθώς πρόκειται για ένα άτομο με χρήσιμη εμπειρία, δεξιότητες και εξειδίκευση, το οποίο υποστηρίζει την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των πρακτικά ασκουμένων.

4 | Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της πρακτικής άσκησης

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης επιδιώκεται η αναβάθμιση των γνώσεων, των επαγγελματικών δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των σπουδαστών/-τριών ΣΑΕΚ, με αποτέλεσμα την ομαλή μετάβασή τους από την αίθουσα κατάρτισης στον χώρο εργασίας και μάλιστα κάτω από πραγματικές εργασιακές συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτής της μετάβασης και της ομαλής ένταξης, οι πρακτικά ασκούμενοι/-ες καλούνται να καλλιεργήσουν όχι μόνο επαγγελματικές δεξιότητες που αφορούν την ειδικότητα και οι οποίες δεν εξαντλούνται στο πλαίσιο της αίθουσας κατάρτισης, αλλά και οριζόντιες δεξιότητες που ενισχύουν την επαγγελματική τους συμπεριφορά και καλλιεργούν την περιβαλλοντική, αλλά και επιχειρηματική κουλτούρα. Έτσι, η πρακτική άσκηση αποτελεί ένα προπαρασκευαστικό στάδιο κατά το οποίο αναβαθμίζονται οι γενικές και ειδικές γνώσεις, συντελούνται σημαντικές διεργασίες επαγγελματικού προσανατολισμού και διευκολύνεται η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου.

Αναλυτικότερα, κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης δίνεται η δυνατότητα στον/στην πρακτικά ασκούμενο/-η να ασκηθεί στις εργασίες που απορρέουν από τα επιμέρους μαθησιακά αποτελέσματα του προγράμματος κατάρτισης στην ειδικότητα. Η άσκηση μπορεί να επιτευχθεί μέσω της παρατήρησης της εργασίας, της συμμετοχής σε ομάδα εκτέλεσης της εργασίας, της καθοδηγούμενης εργασίας ή της δοκιμής/αυτόνομης εκτέλεσης της εργασίας από τον/την πρακτικά ασκούμενο/-η.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων της πρακτικής άσκησης για την ειδικότητα «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής» και οι αντίστοιχες ενδεικτικές εργασίες και ειδικές προδιαγραφές ανά ενότητα κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης. Επισημαίνεται ότι οι εν λόγω εργασίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους/τις πρακτικά ασκούμενους/-ες για τη συμπλήρωση του βιβλίου πρακτικής άσκησης.

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
Α. «Λογοτεχνική γραφή»	• Έρευνα και συγκέντρωση πληροφοριών για το θέμα-αντικείμενο της συγγραφής, • Παραγωγή κειμένων σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εταιρείας, του/της εργοδότη/-τριας, του/της πελάτη/-ισσας, • Συνεργασία με άλλους/-ες συντάκτες/-τριες, • Συγγραφή λογοτεχνικού κειμένου με συγκεκριμένες ειδολογικές ή/και τεχνοτροπικές προδιαγραφές, • Δημιουργία χαρακτήρων και πλοκής, • Εφαρμογή αφηγηματικών τεχνικών, • Επεξεργασία και επιμέλεια του λογοτεχνικού κειμένου με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητάς του, • Συνεργασία με εκδοτικούς οίκους για την έκδοση ή/και την προώθηση λογοτεχνικών έργων, • Συμμετοχή σε λογοτεχνικές συναντήσεις και παρουσιάσεις, • Επικοινωνία με τους/τις αναγνώστες/-τριες μέσω των ΜΚΔ, ιστοσελίδων, συνεντεύξεων.	• Η/Υ, • Προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, ήχου και εικόνας, • Χαρτικά και γραφική ύλη.
Β. «Σεναριακή γραφή: Θέατρο, κινηματογράφος, τηλεόραση, κόμικς, βιντεοπαιχνίδια» συνέχεια »	• Δημιουργία κειμένων για θεατρικά έργα, ταινίες ή τηλεοπτικές σειρές, • Συγγραφή διαλόγων και σκηνών, • Προσαρμογή ενός βιβλίου ή ενός προσώπου για θεατρικό έργο, ταινία ή σειρά,	• Η/Υ, • Προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, ήχου και εικόνας, • Χαρτικά και γραφική ύλη.

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
« συνέχεια **Β. «Σεναριακή γραφή: Θέατρο, κινηματογράφος, τηλεόραση, κόμικς, βιντεοπαιχνίδια»**	• Συμβολή στην ανάπτυξη χαρακτήρων, • Έρευνα για θέματα γύρω από την εποχή ή τις συνθήκες με σκοπό πιστή αναπαράσταση της πραγματικότητας, • Συνεργασία με σκηνοθέτες/-τριες παραγωγούς, ηθοποιούς και άλλα μέλη για την επιτυχή έκβαση των έργων, • Διόρθωση και επεξεργασία κειμένων, • Δημιουργία σεναρίου για κόμικς ή βιντεοπαιχνίδια, • Δημιουργία του κόσμου (world building), όπου εξελίσσεται το σενάριο, • Ανάπτυξη χαρακτήρων, πλοκής και διαλόγων, • Διόρθωση και βελτίωση του κειμένου, • Συνεργασία με προγραμματιστές/-τριες ή γραφίστες/-τριες για την τεχνική υλοποίηση του σεναρίου, • Προώθηση του υλικού με τη συγγραφή κειμένων για διαφημίσεις.	
Γ. «Επικοινωνιακός λόγος»: δημοσιογραφία, διαφημίσεις, ψηφιακή αφήγηση και ΜΚΔ συνέχεια »	• Έρευνα θεμάτων, • Συλλογή πληροφοριών, • Μελέτη άρθρων, εφημερίδων, ιστοσελίδων κ.λπ., • Οργάνωση συνεντεύξεων, • Επεξεργασία κειμένων πριν από τη δημοσίευση, • Επικοινωνία με τη συντακτική ομάδα για τη διόρθωση και τη βελτίωση κειμένων πριν από τη δημοσίευση,	• Η/Υ, • Προγράμματα επεξεργασίας κειμένου, ήχου και εικόνας, • Χαρτικά και γραφική ύλη.

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
« συνέχεια **Γ. «Επικοινωνιακός λόγος»: δημοσιογραφία, διαφημίσεις, ψηφιακή αφήγηση και ΜΚΔ**	• Δημιουργία διαφημιστικών κειμένων για αφίσες, εφημερίδες, περιοδικά, ιστοσελίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, • Επιλογή λέξεων και φράσεων για την ενίσχυση των διαφημιστικών μηνυμάτων, • Συνεργασία με γραφίστες/-τριες, σκηνοθέτες/-τριες και άλλους/-ες ειδικούς για την ολοκλήρωση του διαφημιστικού μηνύματος, • Προσαρμογή κειμένων για τη βελτίωση της απόδοσης του διαφημιστικού μηνύματος, • Δημιουργία περιεχομένου, • Συνδυασμός κειμένου με εικόνα ή βίντεο, • Διαχείριση χρονοδιαγραμμάτων δημοσίευσης περιεχομένου στα ΜΚΔ, • Απαντήσεις σε σχόλια για τη δημιουργία αλληλεπίδρασης με το κοινό, • Προσαρμογή περιεχομένου των κειμένων ανάλογα με την απόδοσή τους, • Εφαρμογή συγγραφικών τεχνικών και πρακτικών για τη βελτίωση των κειμένων με στόχο την εμφάνισή τους στις πρώτες σελίδες των μηχανών αναζήτησης, • Διαχείριση προφίλ και σελίδων σε διάφορα ΜΚΔ.	

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
Δ. «Επιμέλεια κειμένων» συνέχεια »	• Ορθή εφαρμογή των συμβατικών συμβόλων για την επιμέλεια και τη διόρθωση των κειμένων, • Κατανόηση του ρόλου του/της επιστημονικού-/ής επιμελητή/-τριας κειμένου: γενικός συντονισμός, γενική επιστημονική ευθύνη, • Αναγνώριση του διακριτού ρόλου του/της απλού/-ής ή γλωσσικού/-ής ή τυπογραφικού/-ής επιμελητή/-τριας σε σχέση με τον/την επιστημονικό-/ή επιμελητή/-τρια, • Εντοπισμός και διόρθωση απλών σφαλμάτων, τυπογραφικών, ορθογραφικών και γλωσσικών, εκφραστικών, συντακτικών κ.λπ., • Βελτίωση του κειμένου με απαλοιφή των ασυνεπειών στην τεχνική διάταξη του κειμένου: γραμματοσειρά, μέγεθος στοιχείων, διάστιχα, κεφαλίδες, εικόνες, πίνακες κ.λπ., • Διόρθωση αβλεψιών στην εφαρμογή του συστήματος παραπομπών, παραθεμάτων, σημειώσεων και βιβλιογραφίας, • Έλεγχος του κειμένου για σφάλματα πραγματολογικού χαρακτήρα, λ.χ. ημερομηνίες, ονόματα κ.λπ., • Έλεγχος του κειμένου με κριτήριο τη «νομιμότητα» του περιεχομένου του για αποφυγή λογοκλοπής και τήρηση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων,	• Η/Υ, • Τηλέφωνο, • Προγράμματα εργασίας και διαχείρισης φακέλων, • Λεξικά, • Βιβλία γραμματικής και συντακτικού.

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
« συνέχεια **Δ. «Επιμέλεια κειμένων»**	• Αναγνώριση του ρόλου του/της διορθωτή/-τριας: παραβολή του τυπογραφικού δοκιμίου με το αρχικό κείμενο και προσεκτικός έλεγχος για τυχόν εκπτώσεις λέξεων και γραμμών, αλλαγές μορφοποίησης, συλλαβισμού και γενικά για τυπογραφικά λάθη, • Συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η επιμέλεια αποτελεί απαραίτητο στάδιο στην εκδοτική διαδικασία, • Τήρηση των κανόνων δεοντολογίας στην επιμέλεια, σεβόμενοι/-ες τις υφολογικές επιλογές του/της συγγραφέα και αποφεύγοντας αυθαίρετες επεμβάσεις στο αρχικό κείμενο.	
Ε. «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής» συνέχεια »	• Επιλογή του πλαισίου εφαρμογής ΕΔΓΡ, • Σχεδιασμός του εκπαιδευτικού προγράμματος ανάλογα με το πλαίσιο εφαρμογής των ΕΔΓΡ, • Εντοπισμός της ομάδας-στόχου (ηλικία, μορφωτικό επίπεδο), • Προώθηση του ΕΔΓΡ με στόχο την εύρεση ενδιαφερόμενων εκπαιδευομένων, • Συγκέντρωση των εποπτικών μέσων και υλικών για τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού προγράμματος, • Ανάλυση του εκπαιδευτικού προγράμματος σε επιμέρους δραστηριότητες και βιωματικές ασκήσεις, • Διασαφήνιση της εκφώνησης κάθε προτεινόμενης δραστηριότητας και βιωματικής άσκησης,	• Η/Υ, • Δημιουργία και συγκέντρωση εποπτικού υλικού, • Εφαρμογή εκπαιδευτικών τεχνικών (εισήγηση, ομαδοσυνεργατική μάθηση, καταιγισμός ιδεών, παιχνίδι ρόλων, συζήτηση, ερωτήσεις-απαντήσεις κ.λπ.), • Φόρμες αξιολόγησης.

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
« συνέχεια **Ε. «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής»** συνέχεια »	• Συμπερίληψη λογοτεχνικής θεωρίας και προτεινόμενων λογοτεχνικών αποσπασμάτων στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, • Διασφάλιση της βελτίωσης των παραγόμενων κειμένων και της ποιότητας των εργαστηρίων μέσω της αξιολόγησης, • Υλοποίηση ΕΔΓΡ, • Συμβολή στη διεύρυνση του πνευματικού ορίζοντα των εκπαιδευομένων, • Μέριμνα για την ομαλή διεξαγωγή του ΕΔΓΡ και συμπερίληψη όλων των συμμετεχόντων/-ουσών στην εκπαίδευση, • Έμφαση στις ψυχαγωγικές προεκτάσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος, • Καθοδήγηση των εκπαιδευομένων στην καθολική εμπλοκή τους σε κάτι δημιουργικό, • Μύηση των εκπαιδευομένων στην τέχνη, τη δημιουργικότητα, τον πειραματισμό, τη σύλληψη μιας ιδέας, την επινόηση, τη φαντασία, την έμπνευση, την πρωτοτυπία, την αυθεντικότητα και την ευαισθησία, • Ετοιμότητα αναδόμησης του σχεδιασμένου εκπαιδευτικού προγράμματος κατά τη φάση υλοποίησης, • Ενίσχυση της καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργία ασκήσεων με στόχο την παραγωγή γραπτού λόγου, • Παροχή εξειδικευμένων γνώσεων στην εκπαιδευόμενη ομάδα,	

συνέχεια »

« συνέχεια

Πίνακας 3 /// Ενότητες προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων πρακτικής άσκησης

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ		
ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ**	**ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ**
« συνέχεια **Ε. «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής»**	• Σύσταση δοκιμαστικών λύσεων για την εξυπηρέτηση των αναγκών των εκπαιδευομένων, • Επιβράβευση της κάθε προσπάθειας συγγραφής κειμένων, • Παρέμβαση με διορθώσεις, σχόλια και παρατηρήσεις για τη βελτίωση του παραγόμενου κειμένου, • Προτροπή των εκπαιδευομένων για ανώνυμη αξιολόγηση της ποιότητας του εργαστηρίου, • Διατήρηση του βιώματος της συμμετοχής των εκπαιδευομένων στην εκπαιδευτική διεργασία, • Διασφάλιση επέκτασης γνώσεων και στη ζωή των εκπαιδευομένων.	

5 | Αναλυτικό περιεχόμενο προγράμματος πρακτικής άσκησης

5.1.Α • ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Η πρακτική άσκηση στη «Λογοτεχνική γραφή» δίνει στους/στις ασκούμενους/-ες τη δυνατότητα να ενταχθούν ενεργά σε χώρους όπου παράγεται λογοτεχνικός λόγος —λογοτεχνικά περιοδικά, εκδοτικούς οίκους, πολιτιστικά εργαστήρια, δομές δημιουργικής απασχόλησης (ΚΔΑΠ), βιβλιοθήκες, ΜΚΟ και δημοτικά ή άλλα προγράμματα που αξιοποιούν τη λογοτεχνία για ποικίλους σκοπούς (εκπαιδευτικούς, θεραπευτικούς, ενταξιακούς ή άλλους). Η πρακτική άσκηση αποσκοπεί στην αξιοποίηση των θεωρητικών γνώσεων που έχουν αποκτήσει και στην καλλιέργεια συγγραφικής πειθαρχίας, δημιουργικής έκφρασης, τεχνικής δεξιότητας και επαγγελματικής συνέπειας, συνδέοντας τις προσωπικές φωνές των ασκουμένων με πραγματικούς χώρους λογοτεχνικής παραγωγής.

Ανάλογα με τον φορέα, καλούνται είτε να παρατηρήσουν είτε συνηθέστερα να συμμετάσχουν (καθοδηγούμενα ή αυτόνομα) σε εργασίες που συνδέονται με την παραγωγή λογοτεχνικού κειμένου. Αν ο φορέας παρέχει τη δυνατότητα, η άσκηση ξεκινά με παρατήρηση επαγγελματιών της λογοτεχνικής γραφής, συζήτηση και ανάλυση της συγγραφικής διαδικασίας, της θεματολογίας, του τρόπου σύνθεσης χαρακτήρων και της αφηγηματικής πλοκής. Αν όχι, η συζήτηση και η ανάλυση μπορεί να γίνει με την καθοδήγηση του/της αρμόδιου/-ιας μέντορα/-ισσας, που μπορεί επίσης να τους δώσει να διερευνήσουν και να πραγματευτούν ένα συγκεκριμένο θέμα, συγκεντρώνοντας πληροφορίες από ποικίλες πηγές, συζητήσεις ή προσωπική έμπνευση. Κατόπιν, καλούνται να συγγράψουν πρωτότυπα κείμενα με συγκεκριμένες ειδολογικές ή τεχνοτροπικές προδιαγραφές, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες του εκδοτικού ή δημιουργικού πλαισίου όπου εντάσσονται. Αν ο φορέας το επιτρέπει, οι ασκούμενοι/-ες εντάσσονται σε συγγραφικές ή εκπαιδευτικές ομάδες και συμμετέχουν στον σχεδιασμό και τη συγγραφή μικρών κειμένων (πεζών, ποιημάτων, αυτοβιογραφικών αφηγήσεων) είτε για λογοτεχνική δημοσίευση είτε για παιδαγωγική χρήση (π.χ. εργαστήρια για παιδιά ή ηλικιωμένους/-ες). Αναπτύσσουν χαρακτήρες, πλοκές και αφηγηματικά σχήματα αξιοποιώντας κατάλληλες τεχνικές (εστίαση, χρονική αλληλουχία, εσωτερικός μονόλογος, διάλογος) και συνεργάζονται με άλλα μέλη της ομάδας (αν υπάρχει) ή με τον/τη μέντορα/-ισσα για ανταλλαγή απόψεων και προτάσεων, ανατροφοδότηση και βελτίωση του έργου. Εκπαιδεύονται στην εφαρμογή βασικών αρχών αυτοεπιμέλειας με στόχο τη σαφήνεια, τη γλωσσική ακρίβεια και τη συνοχή του τελικού κειμένου. Χρησιμοποιούν επεξεργαστές κειμένου και, όπου απαιτείται, εργαλεία εικόνας ή ήχου και εργαλεία σχεδιασμού για την παρουσίαση του έργου τους. Μπορούν επίσης να συμμετάσχουν στη διαδικασία προώθησης ή έκδοσης,

προετοιμάζοντας (με την εποπτεία του/της μέντορα/-ισσας) συνοδευτικά κείμενα (περίληψη, βιογραφικό, δελτίο τύπου) και συνδράμοντας σε δημόσιες αναγνώσεις ή παρουσιάσεις λογοτεχνίας. Τέλος, μπορούν να εξασκηθούν στη διαχείριση επικοινωνίας με το αναγνωστικό κοινό μέσω ΜΚΔ ή ιστολογίων ή ακόμη και να επιχειρήσουν συνεργατική διαμόρφωση του λογοτεχνικού κειμένου και ανταλλαγή απόψεων με τη βοήθεια των ίδιων τεχνικών μέσων (ΜΚΔ και ιστολογίων).

5.1.Β • ΣΕΝΑΡΙΑΚΗ ΓΡΑΦΗ

Η πρακτική άσκηση στη «Σεναριακή γραφή» παρέχει στους/στις ασκούμενους/-ες τη δυνατότητα να ενταχθούν σε δημιουργικά σχήματα παραγωγής σεναρίων για το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση, τα κόμικς, τα βιντεοπαιχνίδια, αξιοποιώντας σε πραγματικούς επαγγελματικούς φορείς τις θεωρητικές γνώσεις που έχουν αποκτήσει. Οι φορείς μπορεί να είναι θεατρικές ομάδες (επαγγελματικές ή ερασιτεχνικές), εταιρείες παραγωγής τηλεοπτικού και κινηματογραφικού περιεχομένου ή εταιρείες ανάλογου περιεχομένου για κόμικς, καρτούν και βιντεοπαιχνίδια, εκπαιδευτικά ή ψυχαγωγικά προγράμματα (λ.χ. δήμων ή κοινοτήτων), ομάδες σχεδιασμού βιντεοπαιχνιδιών ή ομάδες διοργάνωσης φεστιβάλ κόμικς.

Οι ασκούμενοι/-ες συμμετέχουν στην έρευνα θεματικών πεδίων, ιστορικών περιόδων ή πολιτισμικών πλαισίων για τη διαμόρφωση πιστευτών χαρακτήρων και ρεαλιστικού σεναριακού περιβάλλοντος (world building). Συντάσσουν διαλόγους, οργανώνουν τη δομή των σκηνών και αξιοποιούν κατάλληλα τη γλώσσα του μέσου. Σε συνεργασία με το υπόλοιπο δημιουργικό επιτελείο (σκηνοθέτες/-τριες, ηθοποιούς, σχεδιαστές/-τριες κ.λπ.), συμβάλλουν στην ανάπτυξη της πλοκής και στη διαμόρφωση του σεναριακού ύφους, λαμβάνοντας υπόψη και το είδος του έργου και τις ιδιαιτερότητες του κάθε μέσου, ιδίως όταν πρόκειται για διασκευή από ένα μέσο σε ένα άλλο (λ.χ. διασκευή λογοτεχνικού κειμένου για το θέατρο ή για κόμικς). Συμμετέχουν σε πρόβες ή δημιουργικές συνεδρίες, αποκομίζοντας εμπειρία σε εργασιακά περιβάλλοντα που συνδυάζουν καλλιτεχνική δημιουργία με επαγγελματική οργάνωση, μαθαίνοντας παράλληλα όχι μόνο να συνεργάζονται με όλη τη δημιουργική ομάδα, αλλά και να αποκτούν ευελιξία και να ενσωματώνουν στο σενάριο στοιχεία που δεν είχαν προβλεφθεί, αλλά προκύπτουν κατά τη δημιουργική διαδικασία (λ.χ. ενσωματώνουν ατάκες που προκύπτουν στις πρόβες ή στοιχεία αυτοσχεδιασμού που αποδεικνύονται κατάλληλα για το είδος του έργου που ετοιμάζουν). Εφαρμόζουν αρχές επιμέλειας και επανεπεξεργασίας σεναρίων, εντοπίζουν αδυναμίες στον διάλογο, στη συνοχή του κειμένου, στην ανάπτυξη και την ψυχολογία των χαρακτήρων, στη σκηνική οικονομία, και προτείνουν και συζητούν εναλλακτικές λύσεις. Σε περιβάλλοντα ψηφιακής δημιουργίας, μπορεί να συνεργάζονται με προγραμματιστές/-τριες και τεχνικούς για την ένταξη του σεναρίου σε διαδραστικά μέσα, αξιοποιώντας επεξεργαστές κειμένου, σχεδιαστικά εργαλεία και βασικά πρότυπα (templates) παρουσίασης σεναρίων.

Σε ορισμένους φορείς, καλούνται επίσης να συντάξουν συνοδευτικά κείμενα προώθησης (περιλήψεις, διαφημιστικά σλόγκαν) και να συμβάλουν στη στρατηγική επικοινωνίας για την προώθηση των έργων μέσω ΜΚΔ ή πλατφορμών προβολής. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, αποκτούν ουσιαστική εμπειρία πάνω στην πρακτική εφαρμογή της σεναριακής γραφής σε επαγγελματικές συνθήκες.

5.1.Γ • ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Η πρακτική άσκηση στον «Επικοινωνιακό λόγο» επιδιώκει την εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων που έχουν ήδη αποκτηθεί μέσα από την εξοικείωση των ασκουμένων με τα ποικίλα είδη κειμένων που παράγονται σε πραγματικούς επαγγελματικούς χώρους, όπως δημοσιογραφικά πρακτορεία, διαφημιστικά γραφεία, δημόσιες ή ιδιωτικές δομές επικοινωνίας (όπως ΚΔΒΜ, τοπικά ΜΜΕ, πολιτιστικά κέντρα), ιστοσελίδες και έντυπα/ψηφιακά μέσα επικοινωνίας και ενημέρωσης, έχοντας ως στόχο την καλλιέργεια δεξιοτήτων που σχετίζονται με την έρευνα, σύνταξη, επιμέλεια και διανομή επικοινωνιακών κειμένων. Οι ασκούμενοι/-ες εντάσσονται στα σχετικά τμήματα των φορέων, είτε υποστηρικτικά είτε ως ενεργά μέλη ομάδας, και καλούνται να παρατηρήσουν, να συμβάλουν και σταδιακά να αναλάβουν αυτόνομα την παραγωγή περιεχομένου (με την αρμόδια εποπτεία), αποκτώντας πρόσβαση στις πραγματικές συνθήκες παραγωγής και δημοσίευσης επικοινωνιακών κειμένων.

Αναλαμβάνουν την παρατήρηση και στη συνέχεια τη συμμετοχή σε δραστηριότητες, που, ανάλογα με τον φορέα, μπορεί να περιλαμβάνουν έρευνα θεμάτων επικαιρότητας ή ειδικού ενδιαφέροντος, συλλογή και τεκμηρίωση πληροφοριών, οργάνωση συνεντεύξεων ή άλλων πηγών, σύνταξη ειδησεογραφικών άρθρων ή σύντομων ειδήσεων, επιμέλεια ρεπορτάζ, παραγωγή δελτίων τύπου, συγγραφή σλόγκαν ή αφηγηματικών σκελετών για διαφημιστικά βίντεο κ.ά. Οι ασκούμενοι/-ες μελετούν δημοσιογραφικά πρότυπα, συνεργάζονται με τη συντακτική ομάδα, εξοικειώνονται με τα κριτήρια ακριβείας, αμεροληψίας και γλωσσικής σαφήνειας που διέπουν το μέσο και το κειμενικό είδος, και εμπλέκονται ομαδικά και ατομικά στη διαδικασία επεξεργασίας και επιμέλειας του κειμένου πριν από τη δημοσίευσή του. Σε διαφημιστικά ή επικοινωνιακά γραφεία, συμμετέχουν στη δημιουργία συνθημάτων, περιγραφών προϊόντων, ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών σποτ και κειμένων για αφίσες ή ιστοσελίδες. Μαθαίνουν να επιλέγουν εκφραστικά σχήματα και λέξεις-κλειδιά, ώστε να ενισχύσουν την επιδραστικότητα του μηνύματος, προσαρμόζουν το ύφος ανάλογα με το κοινό-στόχο, δημιουργούν ελκυστικά και πειστικά μηνύματα, τηρώντας όμως πάντοτε τους κανόνες δεοντολογίας. Με την καθοδήγηση επαγγελματιών του χώρου, αξιοποιούν προγράμματα επεξεργασίας κειμένου και εικόνας, εργαλεία SEO και διαχείρισης κοινωνικών δικτύων, πλατφόρμες διαχείρισης περιεχομένου και λογισμικά οπτικοποίησης, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύνθεση κειμένου και εικόνας για τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (Instagram, Facebook, TikTok), στη διαχείριση σχο-

λίων και στην παρακολούθηση της απήχησης των αναρτήσεων, με στόχο τη βελτίωση του περιεχομένου. Η πρακτική ενισχύει την κατανόηση του ρόλου του κειμένου στη δημόσια σφαίρα και της ευθύνης των δημιουργών του, αναδεικνύοντας τη σύνδεση του επικοινωνιακού λόγου με τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη, την κοινωνική ανάλυση, την ακρίβεια, την πληρότητα, την αισθητική αρμονία, αλλά και την επαγγελματική δεοντολογία και δίνει τη δυνατότητα στους/στις ασκούμενους/-ες να μάθουν να λειτουργούν δημιουργικά και επαγγελματικά σε σύγχρονα επικοινωνιακά περιβάλλοντα που συνδυάζουν λόγο και τεχνολογία.

5.1.Δ • ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η πρακτική άσκηση στην «Επιμέλεια κειμένων» αποσκοπεί στην εξοικείωση των ασκουμένων με τις πολλαπλές όψεις της επιμελητικής διαδικασίας και επιδιώκει να καλλιεργήσει στην πράξη δεξιότητες επεξεργασίας και διαχείρισης κειμένων (που έχουν ήδη διδαχτεί θεωρητικά) σε πραγματικές συνθήκες εργασίας. Οι ασκούμενοι/-ες εντάσσονται σε φορείς, όπως έντυπα ή ψηφιακά περιοδικά, εφημερίδες, ενημερωτικά μέσα/portals, εκδοτικούς οίκους, διαφημιστικές εταιρείες, πολιτιστικά εργαστήρια, εκπαιδευτικά ιδρύματα, ακαδημαϊκούς/ερευνητικούς φορείς και δημόσιες υπηρεσίες, που παράγουν ή/και αναρτούν κειμενικό υλικό στο διαδίκτυο, και εργάζονται υπό την επίβλεψη ειδικών, συμμετέχοντας σε πραγματικά έργα και ομάδες που είναι υπεύθυνες για την παραγωγή και διαμόρφωση δημοσιεύσιμου υλικού.

Αρχικά, οι ασκούμενοι/-ες παρατηρούν και αναγνωρίζουν τα στάδια της διαδικασίας επιμέλειας ενός κειμένου από την αποστολή του «χειρογράφου» του συγγραφικού υποκειμένου ως το τελικό «τυπωθήτω», βλέποντας στην πράξη τις διαφορές στην κατανομή των ρόλων και των διάφορων τύπων επιμέλειας και διόρθωσης. Κατόπιν, εκπαιδεύονται ενεργά στη διάκριση των ρόλων αυτών, καθώς τους ανατίθενται διαφορετικοί τύποι εργασιών (απλή/τυπογραφική/γλωσσική επιμέλεια, διόρθωση) σε πραγματικά κείμενα (λογοτεχνικά, ενημερωτικά ή διαφημιστικά), τα οποία παραλαμβάνουν σε στάδιο προσχεδίου και καλούνται να τα επεξεργαστούν, ώστε να καταστούν έτοιμα προς έκδοση ή δημοσίευση. Ασκούνται σε διορθώσεις τυπογραφικών δοκιμίων, σε παραβολή σελιδοποιημένου κειμένου και πρωτοτύπου και όσο συχνότερα γίνεται στη χρήση των καθιερωμένων συμβατικών συμβόλων που χρησιμοποιούνται στην επιμέλεια και τη διόρθωση. Εντοπίζουν στα κείμενα τυπογραφικά, ορθογραφικά, συντακτικά, εκφραστικά σφάλματα ή σφάλματα μορφοποίησης (με έλεγχο γραμματοσειρών, εσοχών, κεφαλίδων, συλλαβισμού κ.λπ.) και προτείνουν διορθώσεις (που μπορεί να περιλαμβάνουν, ανάλογα με τον ρόλο που έχουν αναλάβει, και αλλαγές ύφους και οργάνωσης του υλικού). Εφαρμόζουν βασικές αρχές συνοχής, σαφήνειας και ακρίβειας, χρησιμοποιώντας εργαλεία όπως έντυπα και ψηφιακά λεξικά, γραμματικές, οδηγούς γραφής και συμβάσεων, καθώς και προγράμματα παρακολούθησης αλλαγών (Word, Google Docs), όταν οι ρόλοι που αναλαμβάνουν

έχουν ψηφιακό χαρακτήρα. Επιπλέον, ασκούνται στον έλεγχο παραπομπών, βιβλιογραφίας, υποσημειώσεων και πραγματολογικών στοιχείων (ημερομηνιών, ονομάτων, τίτλων), μαθαίνουν να αναγνωρίζουν περιπτώσεις εκούσιας ή ακούσιας λογοκλοπής (και με τη χρήση σχετικών εργαλείων και εφαρμογών), τηρούν τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας και επαγγελματικής δεοντολογίας, διαχειρίζονται τα όρια ανάμεσα στη δουλειά της επιμέλειας και στον σεβασμό των συγγραφικών επιλογών, αλλά και επιδιώκουν τη συνεργασία με τους υπόλοιπους επαγγελματίες που εμπλέκονται στην παραγωγή του κειμένου. Η πρακτική άσκηση ενισχύει την ικανότητα προσεκτικής ανάγνωσης και υπεύθυνης διαχείρισης του κειμενικού υλικού, λειτουργώντας ως γέφυρα ανάμεσα στη θεωρία και την εκδοτική πράξη. Με την ολοκλήρωσή της, οι ασκούμενοι/-ες εξοπλίζονται με την ικανότητα να υποστηρίζουν ποιοτικά και αξιόπιστα τα διάφορα στάδια παραγωγής ενός κειμένου, συμβάλλοντας καθοριστικά στην αρτιότητά του.

5.1.Ε • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Η πρακτική άσκηση στα «Εργαστήρια δημιουργικής γραφής» αποσκοπεί στην απόκτηση δεξιοτήτων σχεδιασμού, οργάνωσης και υλοποίησης προγραμμάτων δημιουργικής γραφής και έκφρασης. Πραγματοποιείται με συνέργεια εκπαιδευτικών δομών, φορέων κατάρτισης και πολιτιστικών οργανισμών υπό την επίβλεψη ειδικών σε φορείς όπως βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα ή συλλόγους, σχολεία, μουσεία, εκδοτικούς οίκους, κοινωνικές δομές, ΚΔΑΠ, ΜΚΟ, ιδιωτικές ή δημόσιες εταιρείες με εκπαιδευτικούς ή πολιτισμικούς στόχους και σε οποιαδήποτε άλλη δομή (όπως οι δήμοι) με ανάλογα προγράμματα. Η επιτυχής εφαρμογή της προϋποθέτει τη συνεργασία ανάμεσα στον/στην εργοδότη/-τρια ή εκπαιδευτή/-τρια ή επόπτη/-τρια του φορέα και τους/τις ασκούμενους/-ες σε περιβάλλον που ενισχύει τη μάθηση, την αυτονομία και την ενεργή συμμετοχή.

Ανάλογα με τον φορέα και την περίπτωση, ο/η μέντορας/-ισσα μπορεί να παρέχει σαφή περιγραφή των αρμοδιοτήτων, να οργανώνει τον προσανατολισμό του ΕΔΓΡ και να υποστηρίζει τη μετάβαση των ασκούμενων στο εργασιακό περιβάλλον ή απλώς να λειτουργεί υποστηρικτικά, ώστε οι ίδιοι/-ες οι ασκούμενοι/-ες να επιλέξουν μόνοι/-ες το κατάλληλο πλαίσιο για την εφαρμογή του ΕΔΓΡ, να εντοπίσουν την ομάδα-στόχο, να μελετήσουν τις ανάγκες της (ηλικία, κοινωνικά χαρακτηριστικά, μορφωτικό επίπεδο) και να σχεδιάσουν ένα βιωματικό εργαστήριο με σαφείς στόχους και προσδοκώμενα αποτελέσματα, που θα τηρεί παιδαγωγικές αρχές και θα περιλαμβάνει δραστηριότητες που ενισχύουν τη δημιουργικότητα, ενσωματώνουν θεωρητικά στοιχεία, συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη, και είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες όσων συμμετέχουν. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ασκούμενοι/-ες αναλαμβάνουν την παραγωγή και δημιουργία εποπτικού υλικού (κειμενικού και οπτικού) και τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος όπου θα υλοποιηθεί το

ΕΔΓΡ. Κατά την υλοποίησή του, οι ασκούμενοι/-ες συνδράμουν στην καθοδήγηση όσων συμμετέχουν, ενισχύουν το δημιουργικό τους δυναμικό και παρεμβαίνουν με εποικοδομητικό τρόπο για τη βελτίωση των παραγόμενων κειμένων. Ασκούνται στη διαχείριση της ομάδας, στη διατήρηση θετικού κλίματος και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ασκήσεων. Εφαρμόζουν τεχνικές όπως συζήτηση, παιχνίδι ρόλων, ομαδοσυνεργατική γραφή ή δημιουργική ανάγνωση και ενθαρρύνονται να αναδομούν επιτόπου το πρόγραμμά τους, ανάλογα με τις πραγματικές συνθήκες και την ανταπόκριση όσων συμμετέχουν. Το ΕΔΓΡ ολοκληρώνεται με την αξιολόγηση της εμπειρίας από τους/τις ασκούμενους/-ες, την ανατροφοδότηση από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες και την αναστοχαστική αποτίμηση της παιδαγωγικής και δημιουργικής αξίας του εγχειρήματος. Με αυτόν τον τρόπο, η πρακτική άσκηση επιτρέπει σε ασκούμενους/-ες και συμμετέχοντες/-ουσες τη μύηση στη δημιουργικότητα, την πρωτοτυπία, τη λογοτεχνική έκφραση, τη συνεχή ανατροφοδότηση, την ενίσχυση της αξιολόγησης, αλλά και τη σύνδεση της γραφής με τις ψυχολογικές και ψυχαγωγικές προεκτάσεις της, με την προσωπική ανάπτυξη και με τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων όλων.

5.2 • Μεθοδολογία υλοποίησης πρακτικής άσκησης

Για την επιτυχή υλοποίηση της πρακτικής άσκησης, απαιτείται συνέργεια των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και αγοράς εργασίας, αλλά και συνεργασία του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται στη μαθησιακή διαδικασία και το οποίο περιλαμβάνει τον/την εργοδότη/-τρια που προσφέρει θέση πρακτικής άσκησης, τον/την εκπαιδευτή/-τρια στον χώρο εργασίας, τους/τις εργαζόμενους/ες στην επιχείρηση, καθώς και τον/την εκπαιδευτή/-τρια και τον/την επόπτη/-τρια από την πλευρά της εκπαιδευτικής δομής. Η εν λόγω συνεργασία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αναβάθμιση της ποιότητας του τρόπου εφαρμογής της πρακτικής άσκησης και για την πραγμάτωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων της ειδικότητας.

Στο πλαίσιο της μάθησης στον χώρο εργασίας, ο/η ασκούμενος/-η έρχεται σε επαφή με πραγματικά εργασιακά περιβάλλοντα, ασκείται σε πραγματικές εργασιακές συνθήκες και συνεργάζεται με επαγγελματίες της ειδικότητας ή άλλων ειδικοτήτων που απασχολούνται στην ίδια επιχείρηση. Για τον λόγο αυτόν, η ύπαρξη κουλτούρας μάθησης αποτελεί προαπαιτούμενο για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Αναλυτικότερα, κομβικός είναι ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/-τριας της επιχείρησης ο/η οποίος/-α καλείται να λειτουργήσει ως μέντορας, να υποστηρίξει τον/την εκπαιδευόμενο/-η στη διερεύνηση των επαγγελματικών του/της στόχων, να ενθαρρύνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την απόκτηση νέων εμπειριών, ώστε να εισέλθει στον κόσμο της πραγματικής εργασίας. Επομένως, καλείται να δημιουργήσει ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης και ασφάλειας που παρέχει στον/στην εκπαιδευόμενο/-η τη δυνατότητα δοκιμής και λάθους μέσω της ενθάρρυνσης της ατομικής πρωτοβουλίας.

Απαραίτητα μεθοδολογικά βήματα από την πλευρά του/της εκπαιδευτή/-τριας της επιχείρησης για την ομαλή ένταξη των εκπαιδευομένων στο εργασιακό περιβάλλον και την προώθηση της συνεργασίας με το υφιστάμενο προσωπικό της επιχείρησης είναι η περιγραφή της θέσης πρακτικής άσκησης, ο προσανατολισμός στο έργο και η εναλλαγή εργασιακών θέσεων.

Ειδικότερα, ως προς την περιγραφή της θέσης πρακτικής άσκησης, ο/η εκπαιδευτής/-τρια καλείται να λάβει υπόψη τη συνοπτική περιγραφή της ειδικότητας και τις αρμοδιότητες/καθήκοντα όπως αποτυπώνονται στον οδηγό κατάρτισης, γεγονός που προϋποθέτει τη συνεργασία με την εκπαιδευτική δομή. Καλείται να τροφοδοτήσει τους/τις ασκούμενους/-ες με τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν την εκτελούμενη εργασία, τις ευθύνες, τις δεξιότητες και την εκπαίδευση που απαιτείται, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η εργασία και τις σχέσεις της με άλλες εργασίες.

Παράλληλα, απαραίτητος κρίνεται και ο προσανατολισμός στο έργο με στόχο να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι/-ες το εργασιακό περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται, να λάβουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης, να γνωρίσουν το προσωπικό της και να αναπτύξουν το αίσθημα του ανήκειν. Στο πλαίσιο του προσανατολισμού οι εκπαιδευόμενοι/-ες ενημερώνονται για την ιστορία της επιχείρησης, την πολιτική της, τα προϊόντα ή υπηρεσίες, την κτιριακή υποδομή, τη γενική δομή, τους κανόνες συμπεριφοράς, την πολιτική προαγωγών, τα συστήματα αξιολόγησης κ.λπ.

Τέλος, προτείνεται η εναλλαγή των εργασιακών θέσεων (job rotation), κατά την οποία ο/η εκπαιδευόμενος/-η περνάει διαδοχικά από όλες τις συναφείς ή συσχετιζόμενες θέσεις εργασίας, μέχρι να ασκηθεί σε όλο τον κύκλο της εργασίας. Η συγκεκριμένη πρακτική μειώνει τη μονοτονία, την κούραση και, κατά συνέπεια, τα σφάλματα, ενώ αυξάνει την απόδοση και την ικανοποίηση. Ωστόσο, δεν συνιστάται για τις ειδικότητες που απαιτούν υψηλή ειδίκευση και οι οποίες χρειάζονται χρόνο, επομένως ο/η εκπαιδευτής/-τρια πρέπει να λάβει υπόψη του τον περιορισμένο χρόνο (εξάμηνο) υλοποίησης της πρακτικής άσκησης. Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το μικρό μέγεθος της επιχείρησης μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην εφαρμογή της εν λόγω πρακτικής.

Βιβλιογραφία

Α | Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με την ειδικότητα

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αγγελάτος, Δ. (2004). «Σύγκριση και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις στη Συγκριτική Φιλολογία», *Σύγκριση*, 15, 45-54.

Αθανασίου, Ε. (2024). *Κλικ με τακτ*. Αθήνα: Εκδόσεις Bell.

Αθανασόπουλος, Β. (2003). *Οι μάσκες του ρεαλισμού. Εκδοχές του νεοελληνικού αφηγηματικού λόγου* (Α΄ τόμος). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Αθανασόπουλος, Β. (2010). *Οι ιστορίες του κόσμου. Τρόποι της γραφής και της ανάγνωσης του οράματος*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Αναγνώστου, Κ. (2009). *Βιντεοπαιχνίδια: βιομηχανία και ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Αντωνοπούλου, Α. (2010). «Η όπερα ως τόπος διακαλλιτεχνικότητας. Η συνεργασία των Ούγκο φον Χόφμανσταλ και Ρίχαρντ Στράους», *Σύγκριση*, 21, 34-52. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://doi.org/10.12681/comparison.84

Αντωνοπούλου, Α., Καρακάση, Α. & Πετροπούλου, Π. (2015). *Συγκριτολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-589

Αριστοτέλης. (1982). *Ποιητική* (μτφρ. Στ. Δρομάζος), (5η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.

Βαγενάς, Ν. (1996). *Η ελευθέρωση των μορφών. Η ελληνική ποίηση από τον έμμετρο στον ελεύθερο στίχο (1880-1940)*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Βαλέτας, Γ. (1983). *Το νεοελληνικό διήγημα. Η θεωρία και η ιστορία του*. Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη.

Βαλούκος, Στ. (2002). *Το σενάριο: η δομή και η τεχνική της συγγραφής του*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.

Γαραντούδης, Ε. (1993). «Για το σύγχρονο ελληνικό ελεύθερο στίχο: Η επαναφορά παραδοσιακών μετρικών σχημάτων», *Ποίηση*, 1, σσ. 105-140. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.academia.edu/4699714/Για_το_σύγχρονο_ελληνικό_ελεύθερο_στίχο_Η_επαναφορά_παραδοσιακών_μετρικών_σχημάτων_Ποίηση_τχ_1_Άνοιξη_1993_σ_105_140?uc-sb-sw=96326443

Γκόρα, Ε. (2022). *Διαμόρφωση και λειτουργία Εργαστηρίων Δημιουργικής Γραφής στην Άτυπη Εκπαίδευση Ενηλίκων: δυνατότητες και όρια* [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή]. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/52246

Γούσης, Γ., Παπαμάρκος, Δ. & Ράγκος, Γ. (2016). *«Ερωτόκριτος» του Βιτσέντζου Κορνάρου* (graphic novel). Αθήνα: Εκδόσεις Polaris.

Δαμασκηνίδης, Γ. (2023). *Κοινωνικές αντανακλάσεις στη μετάφραση* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-195

Δημαράς, Α. (1973). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε. Τεκμήρια Ιστορίας* (τόμος Β΄). Αθήνα: Εκδόσεις Ερμής.

Δημαράς, Κ. Θ. (2020). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, από τις πρώτες ρίζες ώς την εποχή μας* (5η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση.

Δημούλας, Χ. (2015). *Τεχνολογίες συγγραφής και διαχείρισης πολυμέσων* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-588

Δοξιάδης, Α., Παπαδημητρίου, Χ., Παπαδάτος, Α. & ντι Ντοννά, Α. (2011). *Logicomix* (graphic novel). Αθήνα: Εκδόσεις Ίκαρος.

Ebooks4Greeks. (χ.χ.). *Βιβλία Τέχνης: Κόμικς*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.ebooks4greeks.gr/category/free-ebooks/βιβλια-τεχνησ/κομικσ

Ένωσις Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών. (1998). *Κώδικας δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.esiea.gr/kodikas-deontologias/

Field, S. (1986). *Το σενάριο: η τέχνη και η τεχνική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.

Fuchs, C. (2023). *Μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μια κριτική εισαγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Ροπή.

Greig, N. (2007). *Θεατρική γραφή: ένας πρακτικός οδηγός* (μτφρ. Π. Φυλακτάκη). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις University Studio Press.

Hägg, T. (1992). *Το αρχαίο μυθιστόρημα* (μτφρ. Τζ. Μαστοράκη). Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ.

Holton, D., Mackridge, P. & Φιλιππάκη-Warburton, I. (1999). *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Ιορδανίδου, Α. κ.ά. (2012). *Οδηγός της νεοελληνικής γλώσσας* (τόμος Α΄). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Καϊμάκη, Β. (2022). *Ένα τέλειο POST. Πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας μέσα από τα social media*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Κακουδάκη, Τ. & Απέργη, Π. (2011). *Θέατρο – Θεατρική Αγωγή*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ (ΓΓ Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων). Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1013

Καλαμπάκας, Β. & Κυριακουλάκος, Π. (2015). *Η οπτικοακουστική κατασκευή*. [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5709

Kallas-Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Η τέχνη της επινόησης και της αφήγησης στον κινηματογράφο. 66 ασκήσεις και 1 μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.

Καλογεροπούλου, Χ. (2006). *Σενάριο. Η τέχνη της επινόησης και της αφήγησης στον κινηματογράφο*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.

Καλούδης, Θ. (2009). *Πες το έντιμα και απλά. Εγχειρίδιο για νέους δημοσιογράφους*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Καπλάνης, Τ. Α., Τσομπανούδης, Γ. & Γκόρα, Ε. (2024). *Οδηγός κατάρτισης. Ειδικότητα: «Τέχνη Δημιουργικής Γραφής». Κωδικός: 24-01-14-0 ΙΕΚ. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://gsvetlly.minedu.gov.gr/sxoles-anoteris-epaggelmatikis-katartisis-s-a-e-k/odigoi-katartisis-spoudon

Καρακάση, Α., Σπυριδοπούλου, Μ. & Κοτελίδης, Γ. (2015). *Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-811

Κατσαούνης, Ν. (2024). *Η γλώσσα της διαφήμισης ή πώς η διαφήμιση επιδρά στην ψυχολογία των καταναλωτών*. Αθήνα: Εκδόσεις Μωραΐτη.

Κατσιγιάννη, Α. (1987). «Μορφικές μεταρρυθμίσεις στην ελληνική ποίηση του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα (Συνοπτικό διάγραμμα)», *Παλίμψηστον*, 5, 159-184.

Κιοσσές, Σ. (2021). «Ζητήματα κειμενικού είδους και δημιουργική γραφή: η περίπτωση της σύντομης αφήγησης (διήγημα, μικροδιήγημα, αφήγημα-αστραπή, αφήγημα-επίγραμμα)», *Kathedra*, 9(2), 126-147. DOI: https://kathedra-ens.ru/wp-content/uploads/2022/01/Kathedra_09_2021.pdf

Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (2011). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Κοκκάρης, Ε.-Ε. (2022). *Ο «Ερωτόκριτος» του Β. Κορνάρου από τη λογοτεχνία στα κόμικς* [Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΠΜΣ Νεοελληνικής Φιλολογίας: Ερμηνεία, κριτική και κειμενικές σπουδές, ΑΠΘ]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://ikee.lib.auth.gr/record/340942/files/GRI-2022-36148.pdf

Κοκόλης, Ξ. Α. (1993). *Η ομοιοκαταληξία. Τύποι και λειτουργικές διαστάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Στιγμή.

Laskos, G. (2020, 5 Μαΐου). *Διαφήμιση στο Facebook. Ο πιο εύκολος οδηγός για αρχάριους* [Βίντεο]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.youtube.com/watch?v=xvFEDALkpko

Μαρτινίδης, Π. (2002). «Η γλώσσα των κόμικς». *Φιλόλογος*, 107, 70-82. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από:https://www.greek-language.gr/periodika/mags/filologos/2002/107/130504

Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η σχολική τάξη. Χώρος, Ομάδα, Πειθαρχία, Μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

McKee, R. (2017). *Το σενάριο. Ουσία, δομή, ύφος και βασικές αρχές* (μτφρ. Δ. Καλοκύρης). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Μηλιώνης, Χρ. (2002). *Το διήγημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα.

Monopoli Team. (2020, 10 Νοεμβρίου). «10 θεατρικά έργα που μπορείτε να διαβάσετε online και δωρεάν». Monopoli.gr. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.monopoli.gr/2020/11/10/books/427832/10-theatrika-erga-pou-mporeite-na-diavasete-online-kai-dorean/

Μπαμπινιώτης, Γ. (2019). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (6η έκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπράτιτσης, Θ. & Καπανιάρης, Α. (2024). *Ψηφιακή αφήγηση και εκπαίδευση* [Μεταπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-432

Ξενόπουλος, Γ. (1929). *«Στέλλα Βιολάντη»: Το διήγημα και το δράμα*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας». Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://diogeneia.library.upatras.gr/apanthisma/stella-violanti#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-855%2C-110%2C2866%2C2183

Ξενόπουλος, Γ. (1976). *Στέλλα Βιολάντη* [Βίντεο-απόσπασμα από το Θέατρο της Δευτέρας]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025από: https://rb.gy/h218en

Openbook.gr. (χ.χ.). *Ερωτόκριτος* (Β. Κορνάρος). Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/erotokritos-vitsentzos-kornaros/

Παλαιοπάνου, Α. (2013). *Τα κόμικς και η αξιοποίησή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση* [Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΠΜ.Σ Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/1194/1/Μ. Ε. ΠΑΛΑΙΟΠΑΝΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ.pdf

Παπαρούση, Μ. & Κιοσσές, Σ. (2023). *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας – Έννοιες, παραδείγματα και κριτική εφαρμογή* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-210

Παππάς, Φ., Κατσιγιάννης, Α. & Διαμαντοπούλου, Λ. (2016). *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-692

Πετρίδης, Σ. (2018). *Τηλεοπτικό σενάριο: δομές και τεχνικές συγγραφής μακράς οπτικοακουστικής αφήγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σεναριογράφων Ελλάδος.

Πετρίδης, Σ. (2019). *Σενάριο μικρού μήκους. Τεχνικές συγγραφής οπτικοακουστικών αφηγήσεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Σεναριογράφων Ελλάδος.

Πολίτης, Λ. (2020). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας* (25η ανατύπωση). Αθήνα: Εκδόσεις ΜΙΕΤ.

Πολίτης, Π. (2015). *Τηλεοπτικός δημοσιογραφικός λόγος* [Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα]. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://opencourses.auth.gr/courses/OCRS314/

Πολίτου-Μαρμαρινού, Ε. & Ντενίση, Σ. (επιμ.). (2009). *Το διήγημα στην ελληνική και στις ξένες λογοτεχνίας. Θεωρία, Γραφή, Πρόσληψη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Πούχνερ, Β. (2014). «Τοπίο μέσα στο τοπίο. Το δραματικό κείμενο στη θεατρική σκηνή», *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου «Από τη χώρα των κειμένων στο βασίλειο της σκηνής»* (σσ. 21-32). Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/apo-ti-chora-ton-keimenon-sto-vasileio-tis-skinis/

Ρούσσου, Β. (2007). *Ο ελεύθερος στίχος υπό το πρίσμα της σύγχρονης μετρικολογίας: τα πρώτα ελληνικά ελευθερόστιχα ποιήματα (1920-1940)* [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή]. Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/23160

Σακελλαρίου, Α. (2024). *Διδακτική της Ελληνικής Γλώσσας με έμφαση στα κειμενικά είδη*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-986

Σάντσον, Μ. (2021). *Δημοσιογραφία* (μτφρ. Δ. Αθηνάκης). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Σαραλής, Γ. (1939). *Νεοελληνική μετρική*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

Σαχίνης, Α. (1997). *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

Σκαρπέλος, Γ., Sageng, J. R., Στουραΐτης, Η., Βούλγαρη, Η., Πανδιά, Ε., Ροϊνιώτη, Ε., Παπαευαγγέλου, Χ., Πετρίδης, Π., Γιαννακάκης, Γ. Ν. & Λιάπης, Α. (2019). *Ψηφιακά παιχνίδια*. Αθήνα: Oasis Publications.

Σκοπετέας, Ι. (2015). *Η δημιουργία της μυθοπλαστικής αφήγησης και τα είδη των κινηματογραφικών ταινιών* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-479

Solomon, M., Duke Cornell, L. & Nizan, A. (2024). *Διαφήμιση και προώθηση* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο] (μτφρ. & επιμ. Π. Θεοδωρίδης & Β. Μπουκουβάλα). Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-134

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή. Οδηγίες πλεύσεως*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

Σταυρίδη-Πατρικίου, Ρ. (2001). «Το γλωσσικό ζήτημα», στο Α.Φ. Χριστίδης (επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (σσ. 155-159).

Σταύρου, Θ. (1930). *Νεοελληνική μετρική*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

Στεφανή, Ε. (2016). *Ντοκιμαντέρ. Το παιχνίδι της παρατήρησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συλλογικό Έργο. (1998). *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη ΑΠΘ]. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

Συλλογικό Έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συλλογικό Έργο. (2011). *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εκδόσεων. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://eclass.ekdd.gr/esdda/modules/document/file.php/KST_BEID_PDOKF116/Συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό/ΔΙΟΡΓΑΝΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ - ΕΕ.pdf

Ταμπάκη, Α., Σπυριδοπούλου, Μ. & Αλτουβά, Α. (2015). *Ιστορία και δραματολογία ευρωπαϊκού θεάτρου* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ. Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://hdl.handle.net/11419/2928

Ταρλαντέζος, Λ. (2006). *Ιστορία των κόμικς. Εισαγωγή στα κόμικς. Ένας οδηγός της 9ης τέχνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.

Τζαβάρας, Π. (2020). *Κατανοώντας τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Tonnet, H. (2011). *Ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Η διαμόρφωσή της* (μτφρ. Μ. Καραμάνου). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.

Τριανταφυλλίδης, Μ. (1941). *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων.

Τριανταφύλλου, Σ. (2020). *Τα ΜΜΕ και η δημοσιογραφία σε μετάβαση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Δίσιγμα.

Vaughan, T. (2011). *Πολυμέσα: αναλυτικός οδηγός* (μτφρ. Γ. Σαμαράς), (8η έκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Γκιούρδα.

Χαραλαμπάκης, Χ. κ.ά. (2014). *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://christikolexiko.academyofathens.gr/

Χατζησαββίδης, Σ. & Χατζησαββίδη, Α. (2011). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

Χριστίδης, Α. Φ. (1999). *Γλώσσα, πολιτική, πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Adobe. (2024). *Adobe Acrobat Reader* (Version 2024) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.adobe.com/ie/acrobat.html

Adobe. (2024). *Adobe InDesign* (Version 19.0) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.adobe.com/ie/products/indesign.html

AwesomeFilm.com. (χ.χ.). *Awesome Movie Scripts and Screenplays*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: http://www.awesomefilm.com/

Baptista, D. & Pita, S. (2022). "The Professional Portfolio as A Learning Strategy – Preparation for Selective Recruitment Processes", in *14th International Conference on Education and New Learning Technologies* (pp. 6191-6197). Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://doi.org/10.21125/edulearn.2022.1457

Benzaghta, M. A., Elwalda, A., Mousa, M. M., Erkan, I. & Rahman, M. (2021). "SWOT Analysis Applications: An Integrative Literature Review", in: *Journal of Global Business Insights*, 6(1), 55-73. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.doi.org/10.5038/2640-6489.6.1.1148

Canva. (2024). *Canva* (Version 2.2024.0) [Mobile application software]. Ανακτήθηκε από: https://www.canva.com/

Douglas, P. (2008). "How to Write for Television: 4 Rules of Series TV. Writer's Store", in: *Writers Store*. February 4, 2008. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://writersstore.com/blogs/news/how-to-write-for-television-4-rules-of-series-tv-1

Dutka, S. (1995). *Dagmar: Defining Advertising Goals for Measured Advertising Results*. New York: ANA.

Forde, C., McMahon, M. & Reeves, J. (2009). *Putting Together Professional Portfolios*. New York: Sage. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://doi.org/10.4135/9781446216149

Ghaleb, B. D. S. (2024). "The Importance of Using SWOT Analysis in Business Success", in: *International Journal of Asian Business and Management*, 3(4), 557-564. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://doi.org/10.55927/ijabm.v3i4.10857

Hoopla Digital. (χ.χ.). *Comics*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.hoopladigital.com/browse/comic

Kotler, P. (1997). *Marketing management: Analysis, Planning, Implementation and Control*. New Delhi: Prentice-Hall of India. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://ia800106.us.archive.org/10/items/in.ernet.dli.2015.117958/2015.117958.Marketing-Management--Analysis-Planning-Implementation-And-Controlninth-Edition-_text.pdf

Manea, A. D., Stan, C. & Albulescu, I. (2023). "Study on the Dimension of Teachers' Self-Assessment", in: I. Albulescu & C. Stan (eds.), *Education, Reflection, Development – ERD 2022* (Vol. 6, pp. 129-138). European Publisher: https://doi.org/10.15405/epes.23056.12

McCarthy, T. (2001). *Journals and Diaries: Teacher's Guide*. New York: Scholastic. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://books.google.gr/books?id=BnScWwxRvBoC&pg=PA6&dq=diary+writing+tips&hl=el#v=onepage&q=diary%20writing%20tips&f=false

McCloud, S. (1993). *Understanding Comics: The Invisible Art*. Kitchen Sink Press.

Microsoft. (2024). *Microsoft Word* (Version 17.0) [Computer software]. Ανακτήθηκε από: https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/word

Openbook.gr. (χ.χ.). *Openbook Digital Comic Museum*. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://www.openbook.gr/digital-comic-museum/

ScreenCraft Team. (χ.χ.). *About us*. ScreenCraft. Ανακτήθηκε την 1η Αυγούστου 2025 από: https://screencraft.org/about-us/

Sharma, S. & Singh, R. (2013). *Advertising: Planning and Implementation*. New Delhi: PHI Learning.

Vilanilam, J. V. & Varghese, A. K. (2004). *Advertising Basics! A Resource Guide for Beginners*. London: Response Books.

Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed.). Studio City, CA: Michael Wiese Productions.

Β | Βιβλιογραφικές αναφορές σχετικές με τη μεθοδολογία ανάπτυξης των εκπαιδευτικών εγχειριδίων

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Γούλας, Χρ., Θεοδωρή, Ελ. Καρατράσογλου, Ιάκ., Μαρκίδης, Κ., Μπαμπανέλου, Δ. & Νάτσης, Π. (2022). *Πρότυπος οδηγός κατάρτισης*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Ανάπτυξη οριζόντιας εκπαιδευτικής μεθοδολογίας/Εκπαιδευτικός σχεδιασμός στο πεδίο της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Πρότυπο εκπαιδευτικό εγχειρίδιο*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Βαρβιτσιώτη, Ρ., Θεοδωρή, Ελ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2023). *Πρότυπη τράπεζα θεμάτων*. Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ.

Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης. Τμήμα Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Επαγγελματικής Κατάρτισης. (2020). *Οδηγοί σπουδών ειδικοτήτων ΙΕΚ του Ν. 4186/2013*. Ανακτήθηκε στις 5 Μαρτίου 2026 από: https://gsvetlly.minedu.gov.gr/sxoles-anoteris-epaggelmatikis-katartisis-s-a-e-k/odigoi-katartisis-spoudon

Γούλας, Χ. & Λιντζέρης, Π. (2017). *Διά Βίου Μάθηση, Επαγγελματική Κατάρτιση, Απασχόληση και Οικονομία: Νέα Δεδομένα, Προτεραιότητες και Προκλήσεις*. Αθήνα: ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.

Γούλας, Χ., Μαρκίδης, Κ. & Μπαμπανέλου, Δ. (2021). *Πρότυπο ανάπτυξης εκπαιδευτικών υλικών του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ* [Εσωτερική έκδοση]. Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας.

Δημουλάς, Κ., Βαρβιτσιώτη, Ρ. & Σπηλιώτη, Χ. (2007). *Οδηγός Ανάπτυξης Επαγγελματικών Περιγραμμάτων*. Αθήνα: ΓΣΕΕ, ΣΕΒ, ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΕΕ.

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. (2021). *Νέα βίντεο παρουσίασης επαγγελμάτων* [Video]. Ανακτήθηκε από: https://oasi.inegsee.gr/

Καραλής, Θ., Καρατράσογλου, Ι., Μαρκίδης, Κ., Βαρβιτσιώτη, Ρ., Νάτσης, Π. & Παπαευσταθίου, Κ. (2021). *Μεθοδολογικές προσεγγίσεις ανάπτυξης επαγγελματικών περιγραμμάτων και πλαισίων εκπαιδευτικών προδιαγραφών προγραμμάτων*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Ανακτήθηκε στις 15 Μαρτίου 2022 από: https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2021/07/Me8odologia_EP_Ebook.pdf

Λευθεριώτου, Π. (χ.χ.). *Η Εκπαιδευτική Διεργασία στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Cedefop. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα: Συνοπτική Περιγραφή*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Cedefop. (2014). *Terminology of European Education and Training Policy: A Selection of 130 Key Terms* (2nd edition). Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop. (2018). *Skills forecast, trends and challenges to 2030*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Ανακτήθηκε από: https://doi.org/10.2801/4492

Kopnov, V. A., Shmurygina, O., Shchipanova, D., Dremina, M. A., Papaloizou, L., Orphanidou, Y. & Morevs, P. (2018). "Functional Analysis and Functional Maps of Qualifications in ECVET Context", in: *The Education and Science Journal*, 20(6), pp. 90-117. Διαθέσιμο σε: https://www.researchgate.net/publication/326242379_Functional_Analysis_and_Functional_Maps_of_Qualifications_in_ECVET_Context

Mansfield, B. & Schmidt, H. (2001). *Linking Vocational Education and Training Standards and Employment Requirements: An International Manual*. European Training Foundation. Ανακτήθηκε στις 9 Ιουνίου 2020 από: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/C12578310056925BC12571FE00473D6B_NOTE6UAEET.pdf

Μπουραντάς, Δ. Κ. (2002). *Μάνατζμεντ, Θεωρητικό υπόβαθρο, Σύγχρονες Πρακτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου.

Psifidou, I. (2009). "What learning outcome based curricula imply for teachers and trainers", in: *7th International Conference "Comparative Education and Teacher Training"* (June 29-July 3, 2009), vol. 7, pp. 183-188. Sofia, Bulgaria: Bureau for Educational Services.

Γ | Σχετική εθνική νομοθεσία

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (2006/962/ΕΚ). Ανακτήθηκε στις 15 Μαρτίου 2022 από: https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2006/962/oj

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (2018/C 189/01). Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2022 από: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=PL

ΦΕΚ 1245/Β/11-04-2017. Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Κ1/54877/2017. *Τροποποίηση του Κανονισμού Λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) που υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ).*

ΦΕΚ 1807/Β/2-7-2014. Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 5954/2014. *Κανονισμός Λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) που Υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ).*

ΦΕΚ 2440/Β/18-7-2017. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Κ1/118932/2017. *Ρύθμιση Θεμάτων Επιδότησης και Ασφάλισης της Μαθητείας των Σπουδαστών των Δημόσιων και Ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ).*

ΦΕΚ 254/Α/21-12-2020.Νόμος υπ' αριθμ. 4763/2020. *Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Διά Βίου Μάθησης, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/958 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Ιουνίου 2018 σχετικά με τον έλεγχο αναλογικότητας πριν από τη θέσπιση νέας νομοθετικής κατοχύρωσης των επαγγελμάτων (ΕΕ L 173), κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας για το Ελληνογερμανικό Ίδρυμα Νεολαίας και άλλες διατάξεις.*

ΦΕΚ 3520/Β/19-9-2019. Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 40331/Δ1.13521/2019. *Επανακαθορισμός Όρων Ηλεκτρονικής Υποβολής Εντύπων Αρμοδιότητας Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) και Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)*.

ΦΕΚ 3938/Β/26-8-2021. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. Κ5/97484. *Πρακτική άσκηση σπουδαστών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων*.

ΦΕΚ 4146/Β/9-9-2021. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. ΦΒ7/108652/Κ3. *Πλαίσιο Ποιότητας Μαθητείας*.

ΦΕΚ 566/Β/8-5-2006. Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 110998/8-5-2006. *Πιστοποίηση Επαγγελματικών Περιγραμμάτων*.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΩΝ

Συντακτική ομάδα
Ρένα Βαρβιτσιώτη
Ελένη Θεοδωρή
Κωνσταντίνος Μαρκίδης
Δέσποινα Μπαμπανέλου

Επιμέλεια σύνταξης
Δέσποινα Μπαμπανέλου

Το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο συντάχθηκε στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο «Διαμόρφωση οδηγών κατάρτισης και εκπαιδευτικών εγχειριδίων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5069281 μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-Ε.Κ.Τ.).

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης